STRATIS MIRIVILLIS

Învățătoarea cu ochii de aur

Editura Eminescu

STRATIS MYRIVILIS

Învăţătoarea cu ochii de aur

Traducere de Ketty Christoforatos-Sismanoglu

EDITURA EMINESCU
1988

Cuprins

CAPITOLUL I 4
CAPITOLUL II 13
CAPITOLUL III 22
CAPITOLUL IV 28
CAPITOLUL V 39
CAPITOLUL VI 55
CAPITOLUL VII 71
CAPITOLUL VIII 83
CAPITOLUL IX 90
CAPITOLUL X 102
CAPITOLUL XI 109
CAPITOLUL XII 124
CAPITOLUL XIII 138
CAPITOLUL XIV 145
CAPITOLUL XV 156
CAPITOLUL XVI 164
CAPITOLUL XVII 181
CAPITOLUL XVIII 199
CAPITOLUL XIX 204
CAPITOLUL XX 211
CAPITOLUL XXI 220
CAPITOLUL XXII 228
CAPITOLUL XXIII 237
CAPITOLUL XXIV 249
CAPITOLUL XXV 259
CAPITOLUL XXVI 266
CAPITOLUL XXVII 273
CAPITOLUL XXVIII 280
CAPITOLUL XXIX 290

CAPITOLUL I

TRECUSERĂ ATÂŢIA ANI! TÂNJISE aşa de mult după clipa asta solemnă a întoarcerii, încât o visase. În tranşee. În marşuri. În spitale. Pesemne că acum e vară pe insulă. O înviere a sufletului şi a întregii firi. Ghivecele trebuie să fie pline de garoafe, iar pe cărări să fi răsărit margaretele şi caperele. Totul trebuie să fie în sărbătoare. Marea, munţii prinşi în horă, cerul frumos ca-n basme. De câte ori nu visase această fericire, al cărei preţ numai el ştia cât cântarea în balanţa nostalgiei. S-ar fi vrut o scoică, cât de mică, amestecată în nisipul ţărmului. Atâta doar, o mică scoică umilă, de nimeni ştiută, să vieţuiască acolo, în găoacea ei neînsemnată. Numai să se întoarcă la Lesbos... Să fie acolo, pe malul insulei, în soarele insulei, stropit de apele mării ei, umezit de roua argintată a aburului ei sărat.

Şi acum, cât de diferite erau toate!

Vaporul ancorase afară din port şi, în timp ce cobora în barcă, el privea în jur cu ochii în lacrimi. Da... era totuşi vară pe insulă, şi marea era sinilie, şi barca voioasă. O mică luntre albastră, care aluneca sprinten pe apă. Tresărea cu mici gemete de bucurie la fiecare bătaie a lopeţilor şi se îndrepta spre ţărmul lui drag. Frumoasa cetate veneţiană, păduricea de pini, grădina publică cu plopii înalţi, simpaticul chei provincial. Toate erau la locul lor. Dar nu asta, nu asta era întoarcerea visată. I se părea că iese dintr-un naufragiu... Şi era singur, singurel, numai cu barcagiul, în luntrea cea albastră. Se scufundase o corabie mare, cât un continent. Se dusese la fund cu

totul. Se căscase o prăpastie ca o gură uriaşă, se umpluse cu o lume întreagă şi se închisese la loc. Fusese acoperită de marea albastră, vicleană, plină de fluturi argintii şi de zbenguieli drăgăstoase. Armonie deplină. Totuşi, nu exista o oarecare nedreptate în această sărbătoare? O nedreptate strigătoare la cer?

Acasă fu întâmpinat de o linişte apăsătoare. Glicinele atârnau prăfuite pe zidurile curţii şi obloanele ferestrelor erau bine închise. Auzi soneria răsunând ca într-o imensă încăpere goală. Sora lui i se aruncă de gât cutremurată de hohote. Era îmbrăcată în negru şi, înecată de plâns, nu putea să-i vorbească, iar mama nu era acolo şi nu se ivea de nicăieri, nu-i ieşea în cale să-i ureze bun-venit. Înţelese şi o nouă durere i se înfipse în inimă ca un cuţit.

— Mama?!...

— De două luni... nu ţi-am scris... Îi ajung, mi-am zis, vitregiile războiului...

Sărută lacrimile lui Adriani simţindu-le gustul amar, ca o cinstire simbolică a întoarcerii. Primi lovitura direct, cu seninătate obosită. Ca o rană, amărăciunea începu să picure în el, strop cu strop. Chipul mamei iubite îi trecu prin suflet ca prin tinda unei biserici goale. Blând, păşind uşor, aievea. Aşa cum era, înaltă, subţire şi atât de albă în negrul văduviei, pe care nu-l mai scosese de şase ani, de când murise tata. Trecu, aşa ca întotdeauna, pe nesimţite, în papucii ei moi, care nu făceau zgomot. Faţa ei nu avea nimic din urâţenia morţii. Cum se întâmplă cu cei la al căror sfârşit n-am fost de faţă şi n-am văzut cum moartea le destinde şi le schimbă trăsăturile.

— A rămas casa pustie, Lilo... Nu mai suntem decât doi orfani... orfani...

Îşi afundă obrazul tânăr, căutând ocrotire, la pieptul lui larg.

Îi mângâie buclele aurii. O mângâia uşor, ca pe un copil.

— Mă ai pe mine Adriani... Nu mai plânge!

— Lilo... ah, Lilo...

I se adresa cu numele de alint de altădată, când era copil. Numele acesta îi sună ciudat. Avea în el ceva din puful puiului abia ieşit din găoace. Puful cuibului cald al casei părinteşti. Îl luase cu el la liceu. Îl purtase la Atena, în toţi anii Politehnicii. Apoi, îl dusese la război. Acolo, unde orice mângâiere e ucisă, l-a pierdut. A devenit Leonis. Drivas Leonidas, al lui Nicolaor. Sublocotenent în rezervă, la infanterie, arma mitralieră.

Acum, după atâţia ani, îl asculta, cu oarecare mirare, murmurat de sora sa şi sunetul lui începu să-i şoptească la ureche o mulţime de cântece aproape uitate. Ca notele grave şi prelungi ale unui arcuş, venit din trecut şi auzit pe jumătate, ca nişte chemări de peste mare. Vibrau lin, tremurau mângâietor şi se stingeau. Şi iar... Şi iar: „Lilo!” alintările mamei. „Lilo!” strigătele surioarei. Şi mai vechi, „Liloo!” glasul grav al tatei, îngânându-i-l şi zâmbind din ochii lui albaştri de neuitat. Ochi obosiţi de îndelungata boală de stomac, dar în care întotdeauna se oglindea dragostea. Pe urmă, multe, multe strigăte, zarvă, sărbători, carnavaluri, paşti şi crăciunuri, ciripeli văratice de rândunele şi ploi tomnatice care cântau din burlane şi la pian pe tăblia de zinc a porţii de la intrare. Cocorii trecând în stoluri deasupra castelului, „în escadrilă”, şi ţipetele lor călătoare, ce coborau de acolo, de sus, până în uliţe. Ţipete jalnice, parcă omeneşti, cu care îşi luau rămas bun şi plecau pentru că se apropia iarna. Iar copiii, adunaţi droaie pe drumuri, îi petreceau scandând ritmic rugămintea de mare însemnătate, de a le lua cu ei şi lenea:

Ia-mi tu lenevia Şi-adu-mi hărnicia!

Pe urmă, amintirile de la ţară, de la Megalohori, unde îşi petreceau vacanţele de vară. Izul acru al culesului viilor, bătăile ciocanului de la micul şantier, mirosul cald de smoală fiartă, freamătul mării... Îl năpădise atâtea şi atâtea... ca un stol de păsări în jurul capului. Vuietul amestecat i se strecură în inimă ca un val de voioşie... Şi toate acestea, mirosuri şi sunete, păstrate (atâţia ani, şi

cum de-au încăput!) în numele acela de copil.

— Lilo...

Văzându-l căzut pe gânduri, sora lui îi strânse obrajii în palme şi îl privi în ochi. El zâmbi vag, zâmbi spre toată această procesiune a trecutului şi oftă adânc. Apoi îi luă mâinile şi i le ridică. Zâmbea la fel ca şi tatăl lui.

— Ascultă, îi spuse. Lasă-l pe Lilo acolo unde e. Acela a murit, sunt ani de-atunci. Acum suntem mari. Ia uite aici! Un lungan până-n tavan şi tu, fată de măritat. Zi-mi Leonis, ca la regiment...

Fără a fi prea atentă la ce-i spunea, ea-l privea stăruitor, îi zise încet, pe un ton plin de uimire şi mustrare:

— N-ai plâns-o încă pe mama. A murit cu numele tău pe buze şi tu n-ai plâns...

Nu-i răspunse; o privi numai trist, ştiind că n-avea cum Să-l înţeleagă. Poate şi pentru că încă din copilărie îl înciuda orice putea fi luat ca o justificare.

În sufletul lui, însă, îi răspundea liniştit.

— Tu nu poţi înţelege, surioară. E ceva care nu se poate explica. Nici eu nu înţeleg încă prea bine. Dar cred că nu mai am lacrimi... E un mare gol aici, înăuntru, care trebuie mai întâi umplut ca să-mi pot recâştiga plânsul.

Adevărat, de s-ar fi putut dărui cu totul acestei eliberări voluptoase. Ar fi plâns aproape bucuros, îmbătat de balsamul dulce al lacrimilor. Şi şi-ar fi spălat sufletul de atâta amar. Ar fi plâns pentru atâtea lucruri! Pentru atâţia morţi, pentru atâta grozăvie şi pentru atâta umilinţă. Pentru atâta decădere a omului, văzută şi cercetată de aproape. Ar fi plâns până ce piatra de mormânt pe care o purta în piept de la război încoace s-ar fi înmuiat, s-ar fi fărâmiţat ca o bucată de pâine umedă. Dar nici surioara lui, nici ceilalţi n-aveau cum să înţeleagă. Dacă „nu înţeleseseră” nici mulţi dintre cei care văzuseră războiul.

Făcându-şi ordine în dulap, găsi pe un raft o pereche de mănuşi de lână, subţiri, de-ale mamei. Erau negre, fine. Le-o fi lăsat acolo într-o duminică, abia înapoiată de la

biserică. Păstrau încă forma mâinilor care nu mai trăiau şi una din ele era ţesută cu grijă în jurul nasturelui. Le luă pe genunchi ca pe două făpturi mici, vii şi dragi, şi începu să le păturească degeţelele negre şi goale. Le mângâia. Îşi revăzu mama, înaltă, ca de ceară, în rochia ei de mătase neagră, de duminică, încheindu-şi mănuşile la poartă, înainte de a porni la liturghie. Îşi strecură vârful degetelor în ele şi se mângâie pe obraji. Simţi din nou cum zvâcneşte uşor într-însul aceeaşi durere molcomită şi mama trecu ca o vedenie îndepărtată, surâzătoare, luminoasă, în foşnetul mătăsii negre. Se citea seninătatea duminicii pe fruntea ei albă, în zulufii ei argintii, şi nu avea nicio urmă din groaza morţii.

Întinse iar mănuşile în faţa lui şi încercă să asemuiască aceste mâini cu celelalte, cele neînsufleţite, mii şi mii de „mâini moarte ale războiului”. Cu cele pe care le văzuse zgârcindu-se şi învineţindu-se înlemnite în tranşee, sau încleştate, în ultima lor zvâcnire, pe stâncile sălbatice sau în albiile secate ale râurilor, cu unghiile crăpate, agăţate cu deznădejde de veşmântul vieţii care se sfâşia şi le dădea drumul. Din tot trupul, ultimele care se predau înfrânte în luptă erau mâinile. Le văzuse luptându-se cu înverşunare, chiar şi atunci când lumina vieţii se stinsese cu totul din ochi... Şi se simţi deodată străfulgerat de o durere adâncă pentru toate acele mâini lăsate acolo, în Asia Mică. Mâini – o pădure întreagă – care chemau de departe, rugător, sau care dădeau cu tifla, care implorau sau se împreunau în gesturi obscene, simbolice. Răsăreau dintre pietre şi dintre mărăcini, întinzând spre cer pumnii negri, jupuiţi de păsările de pradă. Cerul ploua peste ele, le stropea cu noroi, crivăţul le înţepenea, iar şacalii le sfâşiau noaptea, şi le târau în vizuinile lor scâncind.

Mâinile acelea n-aveau nimic de-a face cu astea de-aici, de pe genunchii lui, micile mănuşi curate şi moi ale mamei, mânuşiţele păcii, care se îndoiau de parcă erau încă vii, care răspândeau miros de levănţică şi blândeţe, care ştiau să mângâie şi dincolo de mormânt.

Îşi mai aminti de alte două mâini micuţe, de două sărmane mânuţe de fată, să tot fi avut cincisprezece ani. Era la Pergam[1]. Intrase într-o casă jefuită şi găsise o fetiţa – copil încă – ucisă pe o saltea de atlaz, în dungi roşii şi albastre. Avea nişte ochi albaştri, enormi, încremeniţi într-o supremă sforţare. Sânii, cruzi încă, abia cât două mere. Fierul găurise fragedul trup de copil, trecuse prin saltea şi se înfipsese în scândurile podelei. Nu era nevoie chiar de atâta putere. Minutele copiliţei rămăseseră încleştate în aşternutul gros şi nu se mai desfăcuseră de el. Se mai ţineau strânse cu disperare, încât nu i le puteau desface atunci când s-au dus s-o adune din poziţia ei chinuită. Trecuseră multe ceasuri de când murise.

De-ar fi putut smulge de pe el toate aceste mâini cumplite, îngrozitoare, ale războiului, care îşi înfipseseră unghiile învineţite în sufletul lui zdrenţuit şi se târau după el, cu el, până acolo înlăuntru, în tihnita casă părintească...

Înţelegea limpede că anii războiului scriseseră, cu litere de foc, o mare parte a vieţii sale, şi dorea cu înflăcărare, cu înverşunare, să pecetluiască această carte cu şapte peceţi, de s-ar fi putut. Ar fi vrut ca războiul să fi fost ca o tumoare urâcioasă, crescută pe corpul lui, pe care să o poată tăia cu bisturiul şi arunca de pe el ca pe o bucată de carne putredă. Să înceapă o viaţă nouă. Să deschidă o carte nouă, cu pagini mari, albe şi neîntinate, fără pete, fără urme însângerate de degete omeneşti, fără stropi de noroi, de sudoare murdară, de secreţii vâscoase. Să aibă un burete umflat de apă proaspătă, să-şi cureţe memoria de această oribilă cicatrice. Să-şi însenineze sufletul. Să-şi descânte visele măcelului şi să-şi alunge coşmarurile înspăimântătoare care îl chinuiau în timpul nopţilor. Să-şi adoarmă amintirea, legănând-o ca pe un copil mic... Şi când s-ar fi trezit, paranteza însângerată să nu mai existe.

Cu câtă râvnă şi-a reluat pensulele uscate de vreme! A

[1] Localitate în Asia Mică (n. tr.).

început să lucreze cu îndârjire. Vroia să picteze copii cu ochi râzători, mulţi copii, o întreagă generaţie nouă de oameni, neatinşi de grozăvia măcelului, care să zâmbească nevinovat vieţii. Să picteze o barcă, uşoară ca un fluture trandafiriu, uitată în imensitatea seninului albastru, rătăcind între o mare albastră şi un cer albastru ca şi cum n-ar şti încotro să se îndrepte. Sau paşnica livadă de măslini a insulei, cu frunzişul cenuşiu-argintat, scăldat în lumină, cu trunchiurile scorojite şi chinuite ca mâinile muncitorilor de la ţară, cu soarele picurându-şi, ca untdelemnul, petele aurii pe pământ. Se trudea, se trudea în zadar. Nu era decât o strădanie searbădă de a se plastografia pe el însuşi.

De cum atingea creionul de carton, o sumedenie de chipuri palide şi schimonosite se înghesuiau, grămadă, cerându-şi expresia.

O întreagă armată chinuită, de suflete condamnate, care stârneau mila şi se torturau în purgatoriul conştiinţei lui. Îşi cercau expresia cu strigăte sălbatice şi poruncitoare, ca pe o dreptate ce le-ar fi redat liniştea şi pacea. Feţe galbene ca muşamalele bărcilor de pescari, buze crispate, ochi deschişi cu pupilele largi şi fixe, alţii fără pupile, albi; guri căscate spre cer iar din adâncul gâtlejului limba atârnând neagră, ca un melc gol, mort şi uscat.

Asia Mică. Tragicul deznodământ al unei armate victorioase. Retragerea celor zece mii[2] şi pe urmă reîntoarcerea...

O mare albastră, plină de lumină, zburdalnică, o mare în sărbătoare, voioasă, care se alinta, jucându-se cu razele soarelui pe sânii goi. Râdea şi se zbenguia, chicotind deşucheată, în timp ce, pe apele ei drăgăstoase, plutea un convoi jalnic de corăbii negre. Corăbiile astea erau mânjite, murdare, ticsite cu femei şi copii aproape goi şi înspăimântaţi. Toţi, femei şi copii, întindeau braţele şi glasurile neputincioase, ca o

[2] Cei zece mii din antichitate, ai lui Xenophon (n. tr.).

chemare, spre ţărmul Anatoliei, din ce în ce mai îndepărtat.

Corăbiile mergeau şi scuipau fum. Cuprinse încet-încet de întunericul nopţii, în timp ce ţărmul rămas tot mai mult în urmă era roşu de refluxul unui incendiu uriaş care îl învăluia în flăcări şi în sânge, roşu ca mantia de purpură a mirelui divin.

Acolo rămăseseră părinţii, flăcăii şi cele mai mândre fete ale unui neam întreg, ce luaseră drumul pribegiei şi al martiriului, fără apărare, nici din partea zeilor, nici din partea oamenilor. Nevinovăţia lor nu şi-a găsit dreptatea nici în cer, nici pe pământ.

Închidea ochii şi-i vedea umblând, o procesiune nesfârşită care gemea şi plângea. Picioarele lor lăsau urme roşii pe pământul încins. Coloane lungi, câte patru pe un rând, trupuri batjocorite şi suflete umilite, legate unele de altele cu funii, ca vitele. Desculţi, zdrenţăroşi, aproape goi, cu părul vâlvoi şi bărbile încâlcite, năclăite de salivă, cu tălăngi atârnate de gât, batjocură necuviincioasă pentru gloata asiatică. Ochii le jucau de la dreapta la stânga, ca ai fiarelor încolţite, spinările li se încovoiau dezgolite, brăzdate de bici şi baionetă.

Când îl cuprindeau toate aceste amintiri, simţea cum îl muşcă o durere fără seamăn, o ruşine şi un dispreţ faţă de el însuşi. Această senzaţie îl tortura până ce-i venea să urle ca un scos din minţi.

Adriani, cu instinctul dragostei de soră, nu întârzie să-şi dea seama cât de adâncă era criza prin care trecea fratele ei. Trecu peste doliul şi propria-i durere şi i se alătură ca o mamă. Procedă cu atâta discreţie şi grijă, încât Leonis nu simţi nicio clipă acea deprimare sufletească pe care o creează de obicei în jurul bolnavului dragostea copleşitoare a alor săi.

În ciuda firii lui egoiste, îşi dădea seama de străduinţa ei înduioşătoare şi deseori îl cuprindea un puternic avânt de afecţiune pentru copilul acesta care se dăruia cu atâta generozitate eroicului său efort.

În atmosfera aceea tristă încerca să se regăsească. Pasiunea artistică, pe care, în toţi anii războiului, o simţise rodind în el ca o recoltă bogată, se grăbea să-şi îndeplinească năzuinţele înalte. Vroia să materializeze în artă pură viziunile ce constituiau tainica lui mângâiere în tranşee şi sub cort. Ceasul cel mult dorit sunase şi inima îi zvâcnea, de parcă se pregătea, din nou, pentru un „atac” sub grindina mitralierelor. Îşi măsura puterile şi tremura la gândul că l-ar fi putut înşela. Intenţiona să lucreze pentru o expoziţie, care ar fi trebuit să fie marele şi hotărâtorul salt spre glorie. Vroia să contopească în culorile lui flori şi flăcări, să prindă visurile ca pe nişte fluturi. Să fie ceva impetuos şi arzător, aproape provocator pentru public şi pentru critică. Chiar aşa. Un „atac” care trebuia să se sfârşească printr-o biruinţă. Aşa şi-ar fi aflat descătuşarea. Într-o zi primi o scrisoare. Trebuia să se repeadă pentru câteva zile la ţară, la Megalohori, acum când se apropia şi culesul viilor, să vadă în ce stare se aflau moşia şi via, lăsate în grija naşului său. Acesta îi scria. Domnul Spanos era naşul lui Adriani şi al lui, văr de-al doilea al tatii.

El le avea în lucru de câţiva ani, trimiţând regulat fraţilor jumătate din recoltă. Leonis se mai gândea că trebuia să vadă în ce stare se află Castelul, cum era numită casa lor dragă de la ţară, din vremea copilăriei, care o fi îmbătrânit pesemne, având poate şi el nevoie de ceva meremeturi. Naşul îi scria şi despre asta. Ar fi trebuit să meargă să vadă singur şi după aceea să hotărască împreună cât timp şi cât ar costa treaba asta.

Scrisoarea naşului îi răscoli puternic dorul de sat şi de mare. Era o nostalgie care îl chinuise mult acolo sus, în munţii Macedoniei sârbeşti, ca şi în stepele aride ale Asiei Mici. Dorea să se afunde din nou, ca o fiară mlădioasă, în desişurile umbroase ale satului, să se dezbrace pe plajele lui, să simtă gustul dulce-acrişor al frunzei de viţă strivită în dinţi, şi să se îmbrace cu soarele şi marea.

Marea!

CAPITOLUL II

ÎNTR-O ZI, FEMEIA DE SERVICIU îi bătu în uşă. O notă. O adusese un soldat care aştepta afară, ca să i se semneze de primire. Era de la Comandament. I se cerea certificatul de lăsare la vatră şi o listă a schimbărilor lui în serviciu, pentru a i se întocmi foaia matricolă. Debandada militară din Asia Mică, dezertările în masă, pierderea arhivelor mai multor regimente, provocaseră o mare harababură în evidenţă.

O rugă pe Adriani să-i caute printre lucruri geanta militară. O geantă mare de piele, pe care şi-o atârna cu două curele înguste. Harta Marelui Stat Major, îndoită sub despărţitura transparentă a genţii, prezenta încă ultimul sector organizat de luptă, unde-l găsise prăpădul. Avangărzile de la Seidi-Gazi.

Un tremur uşor îi trecu prin inimă, la care i se păru că răspundea acul micii busole din geantă, tremurând şi el pe minusculul vârf al axei lui. Deschise buzunarul mare de piele, care era mai umflat, şi scoase dinăuntru o cruce de război, două medalii, certificatul de lăsare la vatră, o cartelă pentru cumpărarea de furnituri de la depozitul militar de la Eski-Sehir, şi un mic portofel negru, cu monogramă de argint în colţ.

Dădu deoparte toate celelalte şi luă în mână micul portofel. Îl privea, furat de gânduri. Uitase cu totul de el şi iată că-i răsărea acum, deodată, în faţă, amintindu-i de-o datorie sfântă, pe care grozăvia înfrângerii şi dorul arzător al întoarcerii acasă i-o şterseseră din minte.

Îl deschise emoţionat.

Găsi într-însul fotografia unei femei, o verighetă, o schijă ascuţită de obuz, cât o stridie, şi-un ceas mic de mână, aurit, având cureluşa roasă de transpiraţie.

Erau obiectele de preţ pe care i le încredinţase camaradul său Vranàs, Stratis Vranàs, înainte de a muri. Fuseseră internaţi în acelaşi timp la Eski-Sehir, în spitalul din spatele frontului, el fiind transportat acolo cu o „perforare a coapsei”. Aceste sărmane lucruşoare îl tulburară puternic. Se ridică şi încuie uşa camerei de două ori, ca să se simtă mai singur. Se aşeză, de fapt se lăsă să cadă, extenuat dintr-o dată, în fotoliu, fără a-şi putea desprinde ochii de pe aceste triste amintiri ale camaradului mort, înşirate acolo, pe birou, în faţa lui.

O amintire foarte amară şi tot pe-atât de dragă, care-i lăsase cea mai adâncă impresie, din toate întâmplările ce-l zdruncinaseră în ultimul an al războiului.

Se regăsi iar, pe nesimţite, în sala prelungă a spitalului din spatele frontului, în salonul Mântuitorului. Era o cameră goală, dezolant de asemănătoare cu toate camerele spitalelor de război. Mirosea greu a iod, avea pereţii văruiţi într-un roz antipatic şi înăuntru două paturi de fier, pliante. Pe peretele din faţa uşii atârna o icoană, adusă din vreo biserică pustiită. Iisus avea o faţă prelungă, cruntă, cu privirea aprigă şi cu albul ochilor lucind în întunecimea icoanei, de parcă ieşeau dintr-o negură deasă. Abia de se mai deosebea o bărbie slabă, cu barba bifurcată, şi o mână înălţată în tipica binecuvântare, cu degetele neînchipuit de lungi şi de subţiri.

În camera asta fuseseră aduşi amândoi, în aceeaşi zi. Într-unul din paturi, el, în celălalt, Vranàs. Amândoi cu rană la coapsă. Numai că rana lui era „filantropică”, de pe urma unui glonte de nichel, Mauzer.

Îi străpunsese muşchiul, dintr-un capăt într-altul, fără să-l infecteze, fără să-i atingă vreunul din preţioasele mădulare ale mişcării, ale scheletului sau ale circulaţiei. Dar rana lui Vranàs era cu mult mai gravă. O rană rea,

mare de-o palmă, din care ieşise aşchia asta tăioasă de obuz. Îi zdrobise muşchii şi nervii şi-i fracturase osul coapsei.

La-nceput, tratamentul mergea bine. Singura îngrijorare a doctorului era ca rănitul să nu rămână c-un picior mai scurt. Lucrul s-ar fi aranjat cu o gheată specială, cu talpa şi cu tocul de lemn, înalte de vreo trei degete. Însă se putea să scape doar c-un uşor şchiopătat. Râmânea de văzut, după cum se suda osul.

Din prima clipă când se găsiseră în paturile alăturate, Leonis avusese un fel de presimţire, care mai târziu se limpezise în conştiinţa lui, ca un mesaj tainic, descifrat treptat. Avusese senzaţia că soarta le înnoda destinele sub privirea cruntă a Cristului bizantin, a cărui mână înălţată pentru a binecuvânta, părea mai degrabă a-i lovi în creştet.

Până atunci Vranàs fusese doar o veche cunoştinţă şi un compatriot. Se întâlniseră la acelaşi centru de instrucţie, al ofiţerilor de rezervă ai Apărării Naţionale, la Salonic. Acolo n-au prea avut ce să-şi spună. Bună ziua – bună seara, uneori nici atât.

De altfel, nici nu aparţineau aceleiaşi unităţi, şi fiecare unitate era instalată într-un campament separat. Acum, când soarta îi adusese aşa de aproape simţeau, pe neaşteptate, că-i lega o strânsă prietenie. Una dintre acele prietenii pe care numai războiul le poate consolida astfel. O prietenie ce se leagă în faţa morţii. Din clipa când şi-a dat seama că starea lui Vranàs era cu mult mai gravă, Leonis a simţit încolţind în el un fel de afecţiune protectoare faţă de camaradul său. Îi urmărea tratamentul cu multă grijă, mai ales de când înţelesese cât de sigură şi de desăvârşită era propria-i vindecare. Era o datorie pe care o ridica în faţa vanităţii egoismului său, ca un fel de ispăşire. Pe de altă parte, Vranàs se simţea copleşit de un simţământ de recunoştinţă, şi dacă n-ar fi fost un tip atât de puţin sentimental, care considera orice efuziune ca o umilinţă, i-ar fi putut arăta

lui Drivas, încă din primele zile, afecţiunea unui copil răsfăţat şi sensibil. Firea lui era însă aşa de refractară oricărei înclinaţii spre destăinuire, încât niciodată, cât se simţea încă bine, n-a putut să-i arate lui Drivas dragostea şi recunoştinţa ce i le purta.

Leonis se ridicase destul de repede în cârje. Câte nu făcuse în prima zi când i s-a dat voie să coboare, pentru a sărbători această „restaurare”, cum o numise.

Cea mai reuşită acrobaţie ce îi trecuse prin cap fusese „rotaţia”. O executa între cele două cârje. Şi în clipa aceea semăna cu o lăcustă care sare pe picioarele ei lungi. Privindu-l, Vranàs nu-şi mai putuse reţine zâmbetul. Un zâmbet timid, melancolic.

— Eşti uimitor, îi spusese încet.

— Dar dacă l-ai vedea pe Omul cu picioroange, răspunsese Drivas, serios. Acela e într-adevăr grozav. L-ai văzut vreodată pe Omul cu picioroange?

Vranàs negase din sprâncenele-i groase.

— Când o să ne dea drumul, o să ne duceam la carnaval la Atena, să ţi-l arăt. Umblă pe două cârje înalte până-n tavan şi poartă nişte pantaloni lungi de doi metri şi jumătate. Se plimbă aşa pe trotuare, demn şi serios, în redingota lui. Apoi se opreşte deodată, în faţa unei ferestre, se reazemă de balcon, cu aerul cel mai firesc din lume, şi spune fetelor: „Îmi daţi un foc, vă rog?”. I se oferă un chibrit, îşi aprinde ţigara de acolo, de la etajul de sus, apoi îşi scoate jobenul şi mulţumeşte, înclinându-se respectuos.

Făcea tot ce-i sta în putere ca să-şi înveselească prietenul; îi dădea cărţi pe care le comanda la librăriile din Prussa, îi desena caricaturi, îi povestea năzbâtii din anii studenţiei, se străduia să-l abată de la gândurile lui, prin convorbiri plăcute.

Vranàs era un tânăr mic de statură, brunet, cu sprâncenele negre, îmbinate deasupra unui nas puternic, uşor acvilin. Avea nişte ochi negri, neînchipuit de negri, ca doi stropi de smoală. Era învăţător şi intrase la centrul

de instrucţie al ofiţerilor printr-o lege specială a Guvernului Revoluţionar, care voia să creeze din elementele culte ale armatei noi cadre de ofiţeri cu conştiinţa antiregalistă. Era şi el un adept fanatic al marei idei. Se bucura ca un copil când armata din Asia Mică se izbea, la fiecare pas, de urmele gloriei antice. Un basorelief, un peristil, câte o inscripţie roasă de vreme, câte una din acele cutremurătoare mărturii, semănată printre cătunele turceşti, care marcau trecerea pe-acolo a armatelor lui Alexandru cel Mare. Cât de mult îl impresionau toate acestea! Erau spumele înmărmurite ale valului civilizaţiei elene, care cândva se umflase şi se revărsase binefăcătoare pe acest pământ, lăsând în urma lui teatre şi temple albe, întreceri în artă şi frumuseţe. I se păreau ca nişte întâmpinări elene de bun-venit, rostite de buze cunoscute, iubite, venite de departe, din negura trecutului. Le evoca cu un fanatism care îl excita, îl exalta.

— Suntem la noi acasă, Leonis, îi spunea, muşcându-şi buzele în efortul de a-şi găsi o poziţie mai odihnitoare pentru mădularele-i amorţite. Astea nu-s poveşti. Sunt marmure nepieritoare. Sunt temple autentice. Călcăm pe urmele lor şi ne întindem corturile pe locurile corturilor strămoşeşti. Ceea ce facem noi nu este decât o „schimbare a gărzii”. Fiecare îşi păstrează rândul. Mai întâi Alexandru, apoi grănicerii bizantini, acum noi... Dacă ai atinge pământul, ai simţi încă cenuşa caldă a focurilor lor. De parii corturilor lor ni le legăm pe ale noastre, Leonis!

În ciuda durerilor, era sincer mândru de rana lui, iar într-una din zile, când Leonis îşi făcea acrobaţiile între cârje, îi spusese, nu fără oarecare răutate copilărească:

— A ta, dragul meu, n-a fost rană. N-a fost decât o învoire de cincisprezece zile, acasă. De n-ar fi „colţul” auriu de pe mânecă, nimeni nu te-ar crede rănit...

Leonis râdea îngăduitor, glumea şi continua să povestească întâmplări vesele.

De cele mai multe ori, Vranàs îl asculta fără chef, căzut pe gânduri: îl enerva nemişcarea, pe care o simţea mai intens acum, când Drivas se mişca tot timpul între cârje.

— De-aş putea numai să mă-ntorc, să mă culc pe-o parte, sau cu faţa-n jos, să-mi mai schimb poziţia. Simt de parcă toată spinarea mi-ar fi o rană, de-atâta zăcut pe spate...

— Curaj până ţi se sudează osul şi-ţi scoate atela. Nemişcarea asta chinuitoare îţi va asigura, mai târziu... mobilitatea perpetuă. Ia gândeşte-te, numai, la fachirii din India. Stau nemişcaţi ani întregi, în poziţiile cele mai nefireşti, în felul ăsta îşi dobândesc sprinteneala de care au nevoie ca să se strecoare în rai, după moarte.

— ...după moarte, repetase rănitul, ca un ecou.

Pe neaşteptate, spitalul fusese străbătut de nişte urlete înfiorătoare, ce au făcut pe toţi bolnavii să se înverzească de groază. Toţi ascultau. Amuţise dintr-o dată orice alt zgomot în saloanele şi pe coridoarele primului etaj. Şi nu se mai auzea decât vaietul acela, care cuprindea în el toată tristeţea şi toată durerea spitalului.

— Măi băiete, ia du-te de vezi ce se-ntâmplă acolo! ordonase Vranàs infirmierului de serviciu.

Peste puţin soldatul se întorsese. Zâmbea nătâng, disciplinat.

— Nu-i nimic, dom’le sublocotenent. Vorbea cu acel calm pe care-l capătă toţi doctorii şi infirmierii secţiilor de chirurgie. Retezau piciorul unui sergent, ici-şa, de la genunchi, şi s-a trezit din narcoză în timpul operaţiei.

Leonis simţise ochii bolnavului căutându-i stăruitor pe ai lui, parcă vrând să-i citească spaima, să-i iscodească gândurile ascunse. Un fulger de nelinişte trecuse prin adâncul lor întunecat şi apoi se stinsese. Leonis încercase să-şi ascundă tulburarea întorcând vorba în glumă şi îngânându-l pe infirmier:

— Vezi, deci, că „nu-i nimic”...

Dar Vranàs nu zâmbise. Era numai urechi. Treptat, urletele sălbatice ale sergentului se domoliră, ca ale fiarei

răpuse, sleite de puteri. Către sfârşit deveniseră gemete prelungi, tânguitoare, care abia se mai auzeau de după uşile închise, strâgându-se apoi de tot, probabil sub efectul narcozei reînnoite.

Vranàs urmărea insistent pe infirmierul ce se învârtea prin salonul lor, dereticând. Leonis vedea că vroia să-i vorbească, dar că şovăia. În sfârşit prinsese momentul, atunci când infirmierul se aplecase să-i aşeze aşternutul şi, frecându-şi mustaţa cu degetul, îl întrebase pe un ton voit nepăsător:

— Şi de ce i-au tăiat piciorul?

Infirmierul se oprise din lucru şi-l privise oarecum mirat.

— Cui? De sergent vorbiţi?

— Ei, de sergent, fireşte, zise enervat Vranàs.

— Păi... se cangrenase. Parcă e primul, sau ultimul? Aici, în fiecare zi se taie mâini şi picioare, câte vreţi, berechet... Sala mortuară de la subsol e mereu plină. Şi domnu' director a dat ordin subofiţerului de la magazie să comande sicriele mai largi. Aşa că, împreună cu fiecare mort, mai pun şi câteva din rămăşiţele... celorlalţi.

Leonis înţelesese că în ezitarea lui infirmierul voise să adauge „celor vii", dar se oprise. Se uita la Vranàs cu câtă groază sorbea, unul câte unul, cuvintele soldatului care vorbea exasperant de lent şi de calm. În ziua aceea observase pentru prima dată o mică zvâcnire în colţul stâng al buzelor lui. Rănitul mai întrebase, după aceea, cu glasul slab, şovăitor, dar care nu-i ascundea îndeajuns mânia:

— Şi cum... cum de-i lasă să cangreneze? Infirmierul ridicase din umeri, în timp ce freca măsuţa de noapte cu spălătorul. Şi cu glas indiferent:

— Nu-i lasă... dar cei mai mulţi dintre răniţii sosiţi acum în urmă sunt cu rănile neschimbate de zile întregi, ba chiar nebandajate... Iată. Acum patru zile ne-a sosit un transport pe la miezul nopţii. Până ce să-i aranjeze, i-au culcat, pe cei mai grav, pe târgi. Iar pe ceilalţi, pe jos.

Acolo, pe coridorul cel mare, în prima anexă, unde arde felinarul atârnat în perete. I-am văzut eu cum, cei care puteau, îşi scoteau singuri, la lumina lămpii, viermii din rană. Unul câte unul. Uite aşa nişte viermi albi, scurţi şi groşi pe care îi aruncau pe jos.

În cameră se lăsase o tăcere apăsătoare. Nu se mai auzea decât zgomotul spălătorului ud al infirmierului, care freca încet, exasperant de încet. Ascultau amândoi acest zgomot monoton, cu ochii. După mişcarea infirmierului, când la dreapta, când la stânga, ca şi cum aceasta ar fi fost o urmare de extremă importanţă a celor dezvăluite. Într-un târziu s-a oprit, şi-a stors spălătorul în găleată, de încheiere, şi-a petrecut-o pe braţ, ca să mai poată ţine şi alte lucruri în mâini, şi a ieşit păşind uşor, ferindu-se de a bocăni prea tare cu bocancii.

Rămaşi singuri, stătuseră un timp nemişcaţi, neştiind niciunul ce să facă.

Leonis şi-a plimbat distrat privirea, a văzut tabachera la căpătâi; şi-a zis că era o soluţie. A băgat o ţigară în gura prietenului său, i-a aprins-o, apoi şi-a aprins şi el una şi a tras adânc în piept, scoţând odată cu pala de fum şi un oftat de uşurare.

— Suntem, cum s-ar spune, dintre cei norocoşi, noi doi... şi să nu mai vorbim... zise încercând o concluzie.

Vranàs, nimic. Îşi privea capătul ţigării, din care firul albăstriu al fumului se înălţa, drept şi tremurător, în atmosfera călduţă a salonului.

Aşa se întâmpla deseori. Nu răspundea când îl chinuia vreun gând pe care nu-l putea încă limpezi, sau vroia să-l închidă într-însul. Drivas se gândea atunci că prietenul său era un ţăran veritabil, reţinut, bănuitor faţă de orice efuziune. Uneori acest lucru îl supăra, ba, într-o oarecare măsură, îl şi jignea. Şi ca urmare, încerca să-şi pună şi el frâu maniei destăinuirilor, care îl apuca din când în când.

Îi povestise, în felul acela exagerat specific tuturor artiştilor, o mie şi una de lucruri din viaţa lui. Micile lui aventuri hazlii, o mulţime de nimicuri sentimentale,

tinereşti, visurile şi închipuirile lui. Toate acestea pentru a-l distra, pentru a-i arăta încrederea şi devotamentul său. Iar celălalt le primea ca pe ceva care i se cuvenea, tăcut ca un sfinx, trist şi îngândurat. Ochii lui erau atât de negri, încât în adâncul lor nu vedeai decât o flacără ce ardea continuu, ardea şi mistuia.

— Măi! Dar mai spune-mi şi tu ceva, izbucnise într-o zi Leonis. Vorbeşte-mi de copilăria ta, de nebuniile tale, de aventurile tale cu femeile...

Văzându-l atât de pornit, Vranàs îi luase încet mâna albă, lungă, într-ale sale, galbene şi păroase. Rămăsese o clipă, observând, cu o oarecare uimire, deosebirea atât de accentuată pe care o descoperea pentru prima oară, apoi vorbise sec, în timp ce o roşeaţă îi colora urechile.

— Crede-mă, Leonis. N-am ce să-ţi spun. Eu n-am avut copilărie. N-am făcut nebunii. Nu m-am jucat niciodată cu femeile...

— Dascăle dragă, spuse Drivas mişcat. Am zis şi eu aşa! Nu-mi spune nimic. Te iubesc!... Ai să vezi. Pentru totdeauna.

Vranàs îl privise intens, îi strânsese mâna. Mişcase buzele să spună ceva, dar nu putuse rosti nicio vorbă.

Leonis a văzut atunci plutindu-i în negrul dogoritor al ochilor două lacrimi grele care se mistuiseră înainte de a curge. Ca şi cum ar fi ars.

CAPITOLUL III

ZILELE TRECEAU FĂRĂ CA RANA lui Vranàs să meargă mai bine. Şi, cu cât se scurgea vremea, cu atât devenea mai melancolic.

Ce nu încercase Leonis pentru a-i alina aceste clipe mohorâte.

Îi citea din cărţile lui preferate, îi recita versuri şi-i cânta cântece vesele, îi făcea caricaturi pline de haz.

Pe medicul-şef, directorul, un om mic de statură, brun, nu prea vorbăreţ şi foarte tipicar, mai mult ofiţer decât doctor, dar care era, în fond, un omuleţ foarte bun şi cumsecade, îl desena operând cu sabia lui. El, mititel, ridicând cu amândouă mâinile o sabie uriaşă şi retezând picioarele soldaţilor înşiraţi pe podele. Ca să-i fie mai uşor, îi aşezase aşa, pe toţi laolaltă şi dintr-o singură lovitură de sabie – hârşt! le tăia tuturor picioarele.

Apoi, pe Excelenţa Sa.

Acesta era ajutorul farmacist al spitalului. Un tip formidabil, din Smirni, voluntar, de vreo patruzeci de ani, bine hrănit, cu obrajii rumeni şi cu un pântece proeminent, din cauza căruia umbla fudul, lăsat pe spate, ca să şi-l poată susţine în chip demn. Când râdea, ochii mici i se închideau de tot. Şi râdea, râdea aproape tot timpul, în cascade. Era omul cel mai vesel din lume. Cânta, acompaniindu-se la chitară, canţonete în toate limbile europene, cu un accent perfect. Organizase acolo, la Eski-Sehir, „cercul prietenilor râsului”, ai cărui membri trebuiau să râdă cât mai mult cu putinţă şi din te miri ce. Când se „întrunea” cercul, se zguduiau pereţii de

hohotele de râs ale membrilor lui. S-a ajuns până la scandal, ba chiar la anchete. I s-a „pus în atenţie” Excelenţei Sale că fie mai serios, „aşa cum se cuvine gradului său”. Era cunoscut de toată garda sub acest nume de „Excelenţă”, pe care şi-l alesese singur. Până şi soldaţii nu i se adresau altfel. Era bun, petrecăreţ, afemeiat, mâncăcios. Purta nişte cizme straşnice, întotdeauna lustruite, ca un mareşal şi în urma lui zăngăneau pintenii mari, strălucitori, îl necăjeau.

— Păi, dacă n-ai urcat în viaţa ta pe un cal, la ce-ţi trebuie pintenii printre bolnavi, măi creştine?

— Adică de ce să nu-mi trebuiască? răspundea Excelenţa Sa. Îmi dă sau nu-mi dă dreptul regulamentul să-i port? Îmi dă. Omul trebuie să se bucure de orice drept al său.

Leonis îl desena păşind în pas de paradă, între două şiruri de paturi. În urma lui lira, coadă, păturile şi cearşafurile agăţate de doi pinteni uriaşi, mari cât roţile de locomotivă, în timp ce răniţii îl priveau cu ochii cât cepele.

Vranàs privea caricaturile zâmbind şi ochii i se umpleau de recunoştinţă.

Într-o zi Leonis îi adusese noutăţi de la infirmerie. Excelenţa Sa îi spusese că, azi-mâine, trebuia să sosească de la Prussa un transport de infimiere din Atena, care urma să fie distribuite câte una la fiecare spital din Eski-Sehir.

Bătuse cu cârja în faţa lui Vranàs, ca şi cum aceasta ar fi fost un sceptru şi strigase melodramatic:

— Aşadar, înţelegi? O atenianã la Eski! Păi asta, măi băiete, nu mai este o veste. E un titlu de roman. *O atenianã la Eski!* Ce înseamnă o atenianã la Eski?

— Ei, ce înseamnă, în definitiv? Drivas devenise liric.

— Ce înseamnă? Înseamnă un glas de femeie printre răgetele şi nechezaturile unei menajerii. O notă de violină într-o dogărie. O turturea în vizuina şacalilor, o stea luminoasă în bezna nopţii. O rochiţă printre... printre

atâtea izmene! Ce înseamnă? Dă numai o raită prin spital şi ai să vezi ce înseamnă. Bărbierul nu mai avea de lucru şi acum nu mai pridideşte. Toţi bolnavii tremură de grijă ca nu cumva să rămână nebărbieriţi înainte de sosirea ei. Oglinjoare ici, piepteni şi perii dincolo. Alarmă! Ai crede că se pregătesc să întâmpine Primăvara. Nu mai vorbesc de Excelenţa Sa. Cu ăsta s-a zis... Nu i se mai văd ochii deloc, i s-au închis de-a binelea. Râde ca o lună plină. Iar pintenii îi bat precum clopotele învierii. Un adevărat miracol.

— Şi tu?

— Eu? Eu mă şi simt îndrăgostit până peste urechi. Numi trebuie decât un semn, uite atâtica, şi voi îngenunchea la picioarele ei ca să-i ofer o inimă – pe-a mea! O inimă înflăcărată. Serviţi-vă, doamna mea, numai băgaţi de seamă să nu vă ardeţi!... Dar tu? Tu ce eşti? îl întrebase pe Vranàs, care zâmbea condescendent. Tartuffe, ori pur şi simplu învăţător?

Lui Vranàs îi pierise zâmbetul. Îi răspunsese foarte serios privindu-şi verigheta de pe deget, care se lărgea din zi în zi...

— Eu... Cu mine e altceva. Eu... sunt însurat. Vorbise pe un ton aspru aproape, care tăia orice înclinaţie spre o discuţie glumeaţă asupra acestei chestiuni.

Era prima dată când pomenea despre căsătoria lui. Prima şi ultima dată. De atunci, Leonis se ferise să atingă acest subiect, ocolind cu grijă orice vorbă pe care bolnavul ar fi putut-o interpreta ca o indiscreţie nesăbuită. Simţise că e foarte sensibil în această privinţă. Când îl vedea trist, în clipele grele, încerca să-i abată gândurile povestindu-i diferite întâmplări din viaţa tragicomică petrecută în perioada de instrucţie a Plutonului ofiţerilor de rezervă. Povestea cu atâta farmec, încât de multe ori reuşea să-l distreze cu adevărat. Vranàs făcea parte din alt pluton. Plutoanele erau întocmite după înălţimea elevilor şi Vranàs, numărându-se printre cei scunzi, era în secţia a treia. Leonis, înalt, era în prima,

împreună cu toţi tinerii de statura lui.

Din întâmplare, cei mai mulţi din învăţământ erau scunzi. Ajunsese ca aproape întreaga secţie a treia să fie compusă din nişte profesoraşi piperniciţi şi prost hrăniţi, majoritatea oameni în vârstă, tipicari, ursuzi, cu ochelari microscopici de modă veche, cu şiret pe după ureche. Îşi puneau ca vai de lume boneta aceea albastră a Apărării, ca pe o scufie de noapte, citeau mult, nu cântau niciodată şi nu petreceau nici duminica, singura zi de învoire în oraş.

Grupul lui Leonis îi poreclise „moşnegii” şi porecla prinsese. Până şi comandantul plutonului strigase într-o zi când nu era în toane bune: „Dar mai ridicaţi şi voi o dată capul sus, cei de colo, – «moşnegii»!” Când se întorceau, după miezul nopţii, frânţi de oboseala chefului de duminică, Leonis, împreună cu camarazii săi, vedea lumina strecurându-se printre crăpăturile barăcii secţiei a treia. „Moşnegii” mai citeau la lumina lumânărilor de spermanţet. De aceea, la teorie nu-i întrecea nimeni. Banda lui Drivas nu învăţa deloc. Îşi câştiga însă gradele datorită ţinutei zvelte, desăvârşite, a înfăţişării mândre şi ordinelor date cu voce puternică, răsunând cu impetuozitate militară între pereţii de scânduri ai barăcilor, preciziei tragerii la ţintă, ce nu se face cu ochelari legaţi cu şiret şi prin aruncarea grenadei, pe care trebuie să fii înalt ca s-o arunci departe. Erau un grup organizat, numai veselie şi zarvă, un fel de „trei muşchetari” ai plutonului, care, ca şi aceia, erau şi ei... patru.

Primul era Dùras. Un ziarist urât, despre care nu ştiai niciodată când vorbea serios şi când în bătaie de joc. Ticluia cântece satirice, adoptate şi cântate întâi de tot plutonul, pe urmă de întreaga tabără din Tumba, şi, în sfârşit de toate cabaretele din Salonic. Însă, sub aerul lui sarcastic se ascundea, destul de bine, un suflet duios şi sensibil. Avea o manie. Să-şi completeze cele două colecţii. Una de lulele de artă populară, şi alta de grenade

de toate tipurile. Printre lulelele lui avea unele mari cât bastoanele, din lemn de cireş şi de iasomie. Leonis îi prădase într-o zi lădiţa şi montase cu ele un cort de şapte persoane, înfigându-le în pământ, în loc de pari. Cealaltă colecţie, de grenade, de bine ce reuşise să şi-o completeze, după multe alergături, îndatorări şi rugăminţi, descoperise că era cu neputinţă s-o care după el. Cântărea destule ocale. Când terminaseră cu instrucţia şi trebuiau să se întoarcă la regimente, încercase să găsească la Salonic un amator căruia să i-o dăruiască, ridicându-i în slavă importanţa ca şi truda lui. Dar nu se găsise nimeni care să-i accepte primejdiosul dar. Nemaiavând încotro, o predase Depozitului de materiale, şi se potolise.

Apoi, Minàs, un voluntar din Capadocia[3]. Grupul îl poreclise „Minàs Capadocianul”. Un tânăr Hercule. Porthos al bandei. Avea o statură de gigant şi un chip de fată. Faţa-i era rumenă, iar ochii albaştri şi limpezi ca de fecioară. Părul blond-castaniu era inelat. Dùras îl poreclise „Heruvimul în bufanţi”. Minàs era singurul din bandă care nu scria literatură. Nici pe ascuns, nici pe faţă. Era neînchipuit de bun şi de curat la suflet. Nu le permitea să rostească în prezenţa lui vorbe de ocară şi se înroşea până în albul ochilor dacă vreo femeie cu privire lacomă îl fixa îndelung. Visul său era ca într-o zi să înfiinţeze în Grecia o ţesătorie de covoare orientale ale căror taine familia lui le cunoştea din tată-n fiu.

Al treilea era Ducas. „Ducele”, cum îi spuneau ceilalţi. Acesta era un intelectual din Aivali[4], lung cât o lopată de brutar, cu nişte ochi mari, oblici şi simpatici, de faun. Un chip prelung, ca cele ale lui El Greco. Un amestec de misticism, erotism şi modestie. Drivas îi făcuse caricatura. Un centaur în rasă. Titlul: „Satirul călugărit”. Când femeile nu se uitau la el le privea înfometat, cu nările fremătânde. De cum întorcea una capul, îşi cobora speriat

[3] Veche provincie a Asiei (n. tr.).
[4] Localitate de pe coasta Asiei Mici (n. tr.).

privirile oblice în vârful bocancilor. Era estetul recunoscut al bandei. Făcea critică în toate domeniile artei şi scria eseuri interesante, pe caietul de „tactica tranşeelor”. Într-o zi i-a chemat pe toţi la mica lor cafenea din Tumba, unde se duceau de obicei, ca să le citească un studiu, ce trebuia să fie un imn al simplităţii în artă. Studiul era intitulat „Simplitatea”, şi acest cuvânt revenea la fiecare rând. Simplitate şi iar simplitate.

— Cum vi se pare? i-a întrebat după ce terminase de citit, neliniştit oarecum de tăcerea suspectă a celorlalţi.

Toţi s-au privit aiuriţi, descoperind fiecare, cu bucurie reţinută în ochi, că nici ceilalţi nu înţeleseseră nimic. Tăceau deci cu toţii, până ce Minàs, cu o naivitate de nedescris, spusese pe un ton de sinceră admiraţie:

— Măi să fie! Eu pentru prima dată am auzit de o „simplitate” atât de încurcată!

A izbucnit deodată un râs detunător care l-a cuprins în cele din urmă şi pe Ducas. Râdeau întruna, fără să se mai poată opri. Le dăduseră lacrimile şi se ţineau de şale.

Fusese atâta candoare în uimirea lui Minàs şi în scurta lui critică!

Erau nedespărţiţi.

Aveau o casă de cheltuieli comună pe care o ţinea Minàs, dat fiind că, de cele mai multe ori, el o completa. Aveau secrete comune, şi tot comune erau şi învoirile de duminica, a „nopţilor albe cu spectacole”. Îi unea veselia, lipsa de griji şi înclinarea literară.

Drivas povestea bolnavului o mulţime de mici peripeţii ale acestei bande de neuitat, care îi plăceau pentru că îi amintea, dintr-o perspectivă umoristică, viaţa aspră a plutonului.

CAPITOLUL IV

ÎNTR-O DIMINEAŢĂ, DOCTORUL DE serviciu, schimbând pansamentul lui Vranàs, s-a oprit din lucru, gânditor. A strâns buzele şi apoi a trimis după medicul-şef. A venit şi acesta, a examinat un timp rana deschisă, a vorbit ceva deoparte cu doctorul de serviciu şi după aceea i-au spus rănitului că e necesar un „chiuretaj al osului”.

Vranàs l-a privit îngrijorat şi l-a rugat să-i explice ce însemna această nouă operaţie. Medicul şi-a întins buzele subţiri într-un surâs şi i-a luat mâna, foarte binevoitor, ca să-l liniştească.

— O, nu-i nimic. E vorba doar de-o pojghiţă care trebuia înlăturată de pe osul fracturat, pentru că împiedică sudarea. Dacă vreţi, vă putem face această mică intervenţie chiar fără să vă adormim. Doar cu o anestezie locală.

A răspuns pe un ton de mândrie jignită:

— Nu-i vorba de durere, doctore. Numai să-mi salvez piciorul.

Au tras căruciorul lângă pat şi l-au luat în sala de operaţii.

Când îl scoteau pe uşă, ochii lui mai căutau încă pe cei ai lui Leonis.

— Hai, cu bine! îi făcuse el cu mâna, zâmbindu-i în chip de îmbărbătare.

După ce s-a închis uşa, salonul a rămas tare gol. Leonis a simţit o înţepătură dureroasă când s-a întors şi a văzut patul prietenului său şi adâncitura lăsată de corpul

acestuia. S-a rezemat de fereastră şi s-a simţit îngrozitor de singur. Urechea îi era ciulită spre sala de operaţii, căutând, cu oarecare nelinişte, să surprindă vreun ţipăt de durere, care ar fi venit dintr-acolo, ca un „prezent”. S-ar fi mulţumit şi cu atât.

Vremea trecea.

Nimic...

Fumase, aşteptând aşa, trei ţigări.

Când îl aduseseră înapoi, Vranàs era verde la faţă şi-şi muşca înciudat buza de jos. Nu vorbea. Numai pătura se ridica şi cobora grăbit, deasupra pieptului. Drivas n-a îndrăznit să-l întrebe nimic. Într-un târziu, bolnavul a adormit. A căzut într-un somn letargic, fără să-i poată descreţi, de pe fruntea brobonită de sudoare, dunga care se săpase perpendicular între sprâncenele lui negre şi îmbinate.

Leonis s-a dus să discute cu doctorul. Acesta i-a spus că piciorul rănit va rămâne mai scurt. Îi scoseseră o bucată din os şi-i curăţaseră muşchii dimprejur.

A doua zi rănitul l-a rugat să încerce să-l „descoase” pe doctor, să afle care e situaţia reală.

— Am şi făcut-o, fără să mai aştept să mi-o ceri tu. A trebuit să-ţi radă puţin osul ca să sudeze mai uşor coapsa frântă.

— Coapsa... şi ursita[5], spusese el îngândurat.

Ca să-l abată de la gândurile lui negre, Drivas îi citise din Papadiamándi[6]. *Stejarul regesc.* Bolnavului îi plăcuse mult. I se aprinsese în ochi o lumină ca un fulger în întuneric.

— Bucuria vigorii şi a puterii. Asta e. Şi continuase cu entuziasm în glas. Un cântec al sănătăţii. Ca un imn de glorie. Stejarul grecesc. Stejarul cel falnic. Îşi afundă adânc rădăcinile în pământ şi îmbrăţişează cerul cu braţele. Dar...

[5] Un joc de cuvinte care în limba greacă sunt aproape omonime, deosebite numai prin ortografie (n. tr.).

[6] Unul dintre cei mai valoroşi prozatori greci (1851-1911) (n. tr.).

Încercase să zâmbească, privindu-l pieziş, şi-apoi renunţase.

— Dar ce? întrebase Drivas, bucuros că-l antrenase cu lectura.

— N-ai să râzi de mine? îl întrebase stânjenit. Uite... mă gândeam că soarta copacilor e totuşi neînchipuit de tragică. Eu... sunt învăţător şi niciodată nu mi-a trecut prin minte să fac poezie. Acum însă, când îmi citeai bucata aceasta şi eu te ascultam, aşa nemişcat şi înfăşat ca un prunc, mi-am dat seama dintr-o dată de acest lucru. E o tragedie amară în existenţa tuturor copacilor. Toţi aceşti stejari falnici, toţi platanii şi plopii, toate aceste creaţii ale naturii, din care se revarsă puterea şi sănătatea, să fie condamnate la nemişcare, pe viaţă. Ia gândeşte-te! Mulţi dintre aceşti copaci trăiesc secole. Şi în toate aceste secole, mii de zile şi de nopţi, rămân în acelaşi loc... Închipuieşte-ţi, chiar dacă ar lua pădurea foc, în timp ce toate vietăţile ei ar alerga din toate puterile să scape... E îngrozitor. Până şi gândăcelul cel mai mic, un viermuşor, să zicem. Există ceva mai gol decât un viermuşor? Ei bine, chiar acesta nu dă un ban pe sănătatea şi puterea „falnicului stejar regesc” al lui Papadiamándi... Iată, asta am vrut să zic, sau cam aşa ceva. Există o manifestare a vieţii mai vie decât mişcarea? Nu. Norii, valurile, corăbiile, păsările...

— Ei şi?

— Cum ei şi? se supărase bolnavul. Uite, eu, ce sunt în clipa asta? Mai rău ca un sugaci. De nu s-ar îngriji nimeni, aş face pe mine... Ce sunt? Ar putea şi o femeie să mă bată şi eu să nu pot face altceva decât să mă văicăresc... Şi un nemernic chiar ar putea să vie să mă scuipe în faţă... Ca şi cum aş fi o scuipătoare...

Ochii i se umeziseră şi ruşinat încercase să zâmbească. Colţul gurii începuse iar să-i tremure, să-i tremure...

A doua zi, s-a întâmplat „marele eveniment” al Excelenţei Sale.

Au sosit la Eski-Sekir „surorile din Atena”. Şi Spitalul doi

din spatele frontului şi-a căpătat-o pe a lui. Decepţie generală. Toţi bărbaţii aceia, doctori, infirmieri, bolnavi şi răniţi, aşteptau de zile întregi, cu atâta strângere de inimă, pe femeia care avea să îndulcească cu farmecul sexului ei înfiorătoarea atmosferă a spitalului militar. Şi acum când, în sfârşit, sosise, erau aproape înfuriaţi pe ea pentru că se întâmplase, biata, să nu fie frumoasă. Erau o mie cinci sute de internaţi, zece medici, doi administratori şi optzeci de infirmieri. În total, o mie cinci sute nouăzeci şi doi de bărbaţi. Toţi aceştia, aşteptând-o pe „soră”, îi zămisliseră, în închipuirea lor, înfăţişarea, fiecare pe gustul lui. Şi acum, când venise, erau porniţi toţi împotriva ei, pentru că nu semăna cu niciunul din cele o mie cinci sute nouăzeci şi două de chipuri! Era o femeie de vreo patruzeci de ani, fără sâni, fără nicio rotunjime, dreaptă din faţă, dreaptă dindărăt, cu o faţă uscată, inexpresivă, cu o umbră de mustăcioară, – singurul lucru de care nu ducea lipsă spitalul – şi cu nişte semne roşietice pe gât, urmele unei vechi operaţii de ganglioni. Încerca să şi le ascundă, purtând gulere înalte, susţinute de balene, până la urechi. Toată cochetăria ei se rezuma la nişte nenorociţi de cârlionţi, încreţiţi pe hârtiuţe, care ieşeau ca nişte insecte de sub boneta albastră.

Cu exagerările lui, Leonis reuşise să-l facă pe Vranàs să râdă din toată inima. Îl asigura că toţi răniţii îşi cereau foaia de ieşire din spital, ca să scape de prezenţa ei. Şi era, săraca, o infirmieră adevărată. Răbdătoare, pricepută, cuviincioasă şi devotată serviciului. Drivas se amuza descriind-o şi înfăţişând-o caricatural.

— Cu câtă uşurinţă vorbeşti despre femei, îi spusese Vranàs. Se vede că n-ai iubit niciodată.

Leonis s-a gândit o clipă, apoi i-a răspuns fără să ezite:

— Niciodată. Până acum nu m-am apropiat de femeie ca însetatul de izvor. Nu înţeleg cum poate face cineva o tragedie dintr-un pahar cu apă. Mai cu seamă când bunul Dumnezeu orânduieşte izvoare la fiecare pas, dăruindu-le făpturilor sale cu atâta generozitate şi atât de

îmbelşugat! Ba chiar, atunci când au lipsit izvoarele, m-am bălăcit şi în noroi, cu faţă cu tot. Aşa cum îţi spun. Cu bucurie porcului care se tăvăleşte şi se mânjeşte. Îţi poţi închipui?

— Nu vreau.

— Ascultă numai şi ai să vezi. Cu vreo lună înainte de a fi rănit, Corpul trei de armată ne trimisese la Seidi-Gazi[7] un transport „din alea”. O încărcătură de marfă în adevăratul înţeles al cuvântului. Le adusese camionul cel mare al Intendenţei care căra şi vitele de la abator. Să vezi cum a fost. Şeful Statului Major al Corpului trei era un colonel din Rumeli[8], care îşi căra nevasta cu el peste tot. Nu ştiu cum era colonelul din punct de vedere profesional, dar în ceea ce priveşte psihologia soldatului, nu se pricepea nici cât bocancii mei. Într-o seară, o trupă de teatru militar, de diletanţi, dădea o reprezentaţie la care asista şi şeful nostru de Stat Major. Nişte numere din vechi reviste ateniene, cu echivocuri deşănţate. Într-unul din aceste numere, prezentatorul vorbea despre o fată „care venise la Atena, de la ţară. Fără niciun rost sub soare. Fără nicio lăscaie. Cum s-o lase aşa pe drumuri? Ar fi fost păcat. A adunat-o, a ocrotit-o. I-a deschis şi-o găurică ca să-şi câştige pâinea singurică”. Ha-ha-ha! toată cătănimea. Şeful, să pleznească de necaz. Cheamă pe artişti, se răsteşte la ei. „Ce înseamnă asta? O să-mi corupeţi soldaţii!... Ei sunt băieţi cuminţi, de la ţară, care intră în armată nevinovaţi şi voi le băgaţi toate prostiile în cap!” Peste câteva zile, o crimă. Un asasinat sălbatic. A fost găsit, afară de Seidi-Gazi, un soldat ucis printre spice. Avea capul zdrobit cu o piatră. S-au făcut cercetări şi-a ieşit la iveală un lucru îngrozitor. Fusese omorât de un iubit repudiat. Rumoare în public, aşa-i? Apoi, alta. La trupa de teatru a unei divizii din acelaşi Corp, aveau un soldat care era foarte reuşit în rolurile feminine. Într-o bună zi, sufleurul trupei, legat cobză fu ridicat pentru că

[7] Localitate din Asia Mică.

[8] Regiune din partea de nord a Greciei continentale.

trăsese cu pistolul în... protagonistă.

Aşa că şeful Marelui Stat Major începuse să se ia de gânduri şi, într-o dimineaţă, auzirăm că se aduc la Seidi-Gazi femei pentru armată. Cum de-au prins de veste bărbaţii? Cum au mirosit? Cum au simţit ceasul sosirii lor? Îmi închipui că trebuie să fie ceva asemănător instinctului anumitor insecte, ce zboară kilometri întregi, fără să se abată deloc din drum, ca să-şi întâlnească femela.

Era către amiază. O amiază fierbinte, când am zărit, de departe, în peisajul gălbui, camionul care le aducea. Un enorm „Tilor” verde. Se cutremura pământul pe unde trecea. Era descoperit şi ele erau toate înăuntru, în picioare, ţinându-se de barele de fier ale tendei, hurducăindu-se ca nişte lucruri vechi. Slute, ameţite de soarele ce le dogorea capetele, sulemenite. Veneau într-un nor de praf, care le învăluia ca un nimb şi care se lipea de feţele lor năduşite, amestecându-se cu celelalte spoieli. O, primirea aceea de neuitat! De unde apăruseră atâţia soldaţi? Parcă ieşiseră din pământ, ca nişte cârtiţe. Toate armele, toate uniformele, toate vârstele. Le aşteptau de ceasuri întregi în arşiţa Frygiei. Flămânzi, murdari, plini de păr şi de păduchi, plini de pământ. Când a apărut camionul, s-au năpustit ca o gură uriaşă. L-au înconjurat din toate părţile, pierzându-se în ceaţa norului de praf şi a aburului împuţit de benzină. S-au scufundat în această prăfărie cu voluptate şi au început să alerge alături de camion, după el. Urlau, gemeau, blestemau văitându-se, şi scuipau înjurături. Strigau „înainte!”, ca la atacurile cu baioneta, în timp ce năduşeala le curgea din ochi, ca nişte lacrimi de noroi. Printre ei erau ofiţeri de rezervă, în vârstă, părinţi şi, alături de ei, recruţi imberbi. Un spectacol sinistru, fioros, ca un vis urât. Atunci mi-am dat seama ce însemna în trecut o răpire a femeilor, un război de durată între două popoare, pentru cucerirea femelelor. Am văzut pe soldatul şofer abia ajuns, cuprins şi el de delir. Începuse, deodată, să claxoneze şi să urle, schimonosindu-se ca apucat de dureri, cu ochii roşii ieşiţi

din orbite.

Ei, bine! N-ai să mă crezi. M-am dus şi eu la aceste femei. Ţi-ai ucis vreodată inocenţa cu ciudă, cu răutate?

— Nu, răspunsese Vranàs apăsat. Femeia e ceva mai bun... Nu mai noi nu suntem vrednici s-o acceptăm întotdeauna aşa cum e ea...

Leonis s-a oprit, a tăcut un timp, apoi a continuat cu glas scăzut.

— Nu-i exclus să fie şi aşa. De multe ori sunt chiar convins. Ţi-am vorbit de Dùras. Ei bine, am să-ţi povestesc o întâmplare de-a lui. E reversul medaliei pe care ţi-am arătat-o adineaori. Îţi aminteşti, poate, acolo mai jos de Tumba, în partea barăcilor plutonului nostru, era o cafenea mică în aer liber, şi lângă ea un mic piersic. Îţi aduci aminte de Tumba? N-am pomenit o tabără într-un ţinut mai uscat şi mai arid, mai însetat. Aşa că Dùras, când vroia să ne ducă la cafenea, ne zicea: „Mergem la pădure”. Pădurea, mă-nţelegi, era piersicul. Unicul pom în toată regiunea. N-am să uit niciodată piersicul acela mititel. A rămas şi înfloreşte mereu într-un colţişor al sufletului meu. O primăvară întreagă, primăvara aceea petrecută la pluton, am văzut-o venind şi plecând numai prin acel piersic. Cam pe la sfârşitul lui martie, înainte de a da frunze, începuse să-nflorească. Era o minune. Se umpluse de muguri, o mulţime de bobocei, cu vârfurile roşii, ca nişte cărbuni mici aprinşi. Apoi boboceii începuseră să plesnească, unul după altul, ca artificiile, în fiecare noapte alţii. Fiecare era o erupţie trandafirie. Dimineaţa îi găseam pe cei noi înfloriţi şi-i număram. Dùras spusese cândva: „Îmi vine, să-mi petrec noaptea lângă piersic, să-i aud cum pleznesc în întuneric!” După ce au înflorit toţi, piersicul a început să dea şi frunzuliţe, fragede, verzi.

Dar Dùras nu mergea la „pădure” numai pentru piersicul cel mic. Era şi o fată acolo, peste drum de „pădure”. O fetişcană, sârboaică, micuţă, mlădioasă şi palidă. Foarte palidă, părea din porţelan străveziu. Cu

buzele subţiri, anemice, sânii mici şi cruzi, dar cu păr blond minunat. Cu adevărat minunat. Când îşi înfăşura cozile în jurul capului, păreau o cunună de aur. Era subţirică şi mândră şi nimeni din grupul nostru nu ştia cum o cheamă. Locuia împreună cu o mătuşă – sau poate bunică, e un lucru pe care nu am reuşit să-l lămurim niciodată – căreia noi îi ziceam Maico. Era o femeie în vârstă, cu părul cărunt, o bătrânică foarte simpatică şi foarte curată, care zâmbea mereu. Îşi deschisese o prăvălioară chiar în casă. Acolo vindea lucrurile cele mai puţin trebuincioase lumii noastre soldăţeşti. Aţă de cusut, de diferite culori, cutii de tablă de păstrat cununiile, împodobite cu doi porumbei de tinichea galbenă, care se sărutau cioc în cioc, mirodenii şi scufiţe multicolore. Maico mai vindea poze, îngeraşi cu rochiţe albastre, atârnate de bârnele tavanului.

Fata cosea tot timpul, aşezată la fereastră. Fereastra era verde şi ea blondă. O ţin încă minte, cum apărea în pătratul ferestrei, ca o gravură populară, pusă în ramă. Peste drum de fereastra aceea, ne aşezam în şir scaunele, ne tolăneam pe ele, beam cafele şi o priveam. „Zi de zi la cafenea, toată ziua beau cafea”... cum grăieşte şi cântecul. Avea ochii viorii, pe care foarte rar îi ridica de pe gherghef, şi nişte mâini mici şi străvezii.

— Ce nume să-i punem, s-au întrebat într-o zi cei „Trei muşchetari”.

Dùras, ziaristul, a propus, cu voce scăzută, caldă:

— Să-i zicem Contesa. Simplu! Doar „Contesa!” Cred că i se potriveşte.

I se potriveşte, au încuviinţat cu toţii şi şi-au băut cafeaua în sănătatea Contesei.

Aici, Vranàs ridicase din sprâncene. Apoi ridicase şi capul.

— Contesa? întrebase zâmbind.

— Da! Şi te asigur că numele i se potrivea ca o mănuşă. Era ca o palatină ieşind dintr-o miniatură veche.

— Nu-i vorba de-asta, zisese bolnavul, înroşindu-se

uşor. Ci de faptul că aceeaşi poreclă i s-a dat şi soţiei mele, acolo în sat, la Megalohori...

— La Megalohori? Ei nu! se bucurase Drivas. Eşti învăţător în satul meu şi nu mi-ai zis nimic de când suntem aici!

I-a povestit pe scurt de cele două moşii ale tatălui său ca şi de Castelul de-acolo, unde îşi petrecuse cele mai frumoase vacanţe din copilărie.

— Aşa, deci! Acum îmi amintesc. Localnicii încă mai vorbesc cu drag de familia voastră. Aşadar, voi sunteţi „castelanii”. Sătenii păstrează o amintire bună tatălui tău. Se vede că era iubit de toată lumea. (întorcând vorba). Vasăzică, ce-mi povesteai? Pare-mi-se, am lăsat-o pe Contesă brodând la fereastra ei!

— Exact. Şi ca să nu mai lungim vorba, într-o bună zi, după-amiaza, la orele două fix, ziaristul Dùras s-a îndrăgostit de Contesă. El singur ne-a precizat ceasul când s-a întâmplat acest eveniment. De atunci, a început s-o privească lung, să-i zâmbească, să o salute discret. Şi, prin reflex, intrase şi Maico în simpatia lui. Ca să se afle în treabă cu ele, începuse să cumpere ce putea. La început, vaselină. Descoperise o cutie de tinichea în prăvălioara ei şi de-atunci l-a apucat mania curăţatului armelor. Tot spunând, ne-a convins pe toţi să ne facem puştile şi baionetele lună. Vaselina se prelingea din culate, de pe ţevi, până şi din cartuşiere. Pentru că treaba asta nu mai putea continua, a început să cumpere îngeraşi de hârtie şi mărgele albastre, din acelea pe care le poartă ţărăncile, de deochi. Şi ar fi fost în stare să cumpere şi suveicile, dacă Minàs nu i-ar fi atras atenţia, cu delicateţă, că tezaurul lor comun n-ar mai fi rezistat multă vreme acestui ritm de cheltuieli. Nu după multă vreme începuse să-l iubească şi Contesa. De câte ori îl vedea i se aprindeau obrajii, şi atunci se apleca şi mai mult deasupra gherghefului ei.

Apoi a început să se gătească, de dragul lui, şi de la Maico am aflat că o apucase mania să înveţe să citească

greceşte. Era ceva cu adevărat emoţionant. Noi, ceilalţi, care până atunci priveam fata ca pe o dragoste a noastră, în tovărăşie, ca şi piersicul, bunăoară, ne-am dat seama că idila avansa. Găseam, deci, când unul, când altul, un pretext ca să ne retragem din „pădure”, pentru a-l lăsa pe Dùras să schimbe în linişte zâmbete şi flori cu Contesa.

— Şi pe urmă?

— Pe urmă, nimic. Povestea n-a ajuns decât până la un sărut. Primul şi ultimul. Lui Dùras, sarcasticului Dùras, îi tremurau buzele când ne-a vorbit despre asta. La sfârşitul perioadei de instrucţie în timp ce ne pregăteam de întoarcere la regimente pentru exerciţii, Dùras se învârtea, foarte tulburat, de colo-colo. Era în ajunul plecării noastre din Salonic când a dat fuga să-şi ia rămas bun, singur, de la Maico şi de la Contesă. Era noapte şi a stat câteva ceasuri în căsuţa lor. A adus cu el un fular de lână, două perechi de ciorapi, toate împletite de mânuţele Contesei, şi şase batiste albastre. În colţul fiecăreia era brodată cu mătase trandafirie o floricică. O floricică de piersic. Dùras îi ceruse s-o brodeze în locul oricărei monograme. Iar Ducele (Dukas) găsise că aşa se cuvenea. Era cel mai potrivit blazon pentru Contesă. Cu toţii am socotit de cuviinţă că-n materie de blazoane un Duce era cel mai îndreptăţit să-şi spună cuvântul. A trecut o bună bucată de vreme. Între timp fuseserăm numiţi sublocotenenţi şi ne preluasem plutoanele, când, într-o bună zi, am primit un bilet de la Dùras. Mi-l trimisese printr-un curier, îmi amintesc aproape cuvânt cu cuvânt cele ce-mi scria: „Leonis, vechiul meu prieten! Îţi mai aduci aminte de Contesa? Eu nu o puteam uita. Nu mai primeam veşti de la ea, de când am plecat din Tumba. Aşa de mult doream s-o revăd, încât am reuşit, săptămâna trecută, să fiu trimis de regiment la Salonic, cu foaie de drum, pentru a cumpăra nişte materiale de care aveau nevoie. Am făcut asta, numai şi numai pentru Contesa. Ştii bine cât îmi iubesc plutonul, nu l-aş fi părăsit

aşa de uşor, pentru alt motiv. De la gară am alergat de-a dreptul la Maico. Am găsit-o îmbătrânită, zbârcită, încovoiată. Cum a putut albi şi ajunge în halul acesta numai în patru luni?! O adevărată epavă. «Unde-i Contesa?» am întrebat-o cu inima tremurândă. Aveam un pacheţel pentru ea. Îi aduceam de pe front cinei batiste de mătase, de la rachete, şi o brăţară de aramă, dintr-o ţeava de obuz. Maico mă privea fără să scoată un cuvânt, îndoită din şale şi cu mâinile în poală. «Unde-i Contesa?» am întrebat-o din nou, fiindu-mi frică de răspuns. Ea şi-a ridicat degetul spre cer. Dragul meu prieten! Contesa noastră murise de ftizie galopantă, în două săptămâni. Maico mi-a zis că a murit zâmbind, strângându-mi lângă obraz fotografia pe care i-o dăruisem. Aceea pe care o făcusem cu toţii, la un fotograf ambulant, lângă micul nostru piersic." Iată, aşa se încheia scrisoarea. Şi povestea Contesei...

Urmase o scurtă tăcere, apoi Vranàs întrebase cu glasul alterat:

— Şi-acum... că nu mai trăieşte, Dùras o mai iubeşte încă?

— Dùras a fost ucis, după câteva zile, în atacul de la Skrà. A căzut şi Minàs...

CAPITOLUL V

DUPĂ TREI-PATRU ZILE, ÎNTR-UNA din vizite, doctorul a adus cu el din nou pe director şi pe un altul, în civil. Un bărbat frumos. Purta o splendidă gabardină cu cordon, şi o cruce albastră pe braţ. Era un chirurg celebru din Constantinopol, voluntar al „Crucii albastre”. Au examinat rana, vorbind în limba germană cu directorul. Vranàs i-a întrerupt brusc, pe un ton necuviincios.

— Vă rog, domnilor, vă rog foarte mult, să-mi spuneţi clar ce-i cu piciorul meu. Consider că este umilitor pentru un ofiţer grec să vorbiţi faţă de el într-o altă limbă...

Civilul, puternic afectat, şi-a cerut scuze. Era o obişnuinţă profesională. Apoi directorul, fără să se supere de tonul lui, i-a explicat că, după cum evolua rana, chiuretajul s-a dovedit insuficient pentru sudarea osului. Se impunea o nouă intervenţie...

Din nou nervul acela subţire a început să-i tremure în colţul buzelor.

— Nu trebuie să vă fie frică, a adăugat directorul, ca şi cum ar fi observat, împreună cu Leonis, acea zvâcnire imperceptibilă. Nu vă temeţi, nu e nimic grav.

Vorbea cu el şi îşi pipăia catarama centurii cu degetul.

— Nu mă tem, domnule director, a spus sec şi tăios Vranàs, privindu-i provocator.

În aceeaşi zi a fost din nou transportat în sala de operaţii. Au tras iar căruciorul lângă pat şi l-au luat. Drivas s-a mirat văzând cât de uşor era şi cât de mult slăbise. Cei doi infirmieri îl ridicaseră ca pe un copil. Când

îl scoteau pe uşă, Leonis i-a strâns mâna. Rănitul i-a reţinut-o o clipă. Şi-a aţintit ochii într-ai lui, fără să rostească un cuvânt. Lui Leonis i s-a părut că a citit în privirea lui arzătoare o implorare mută, disperată, ascunsă cu dârzenie şi mândrie.

L-au luat cu ei. Uşa camerei s-a închis. Auzea roţile căruciorului scârţâind pe coridor.

„Trebuie unse”, şi-a auzit raţiunea vorbind.

De data asta operaţia a durat mult. Lui Drivas i se părea că aude de după uşa închisă a sălii de operaţii un geamăt prelung care se stingea şi iar începea, cu aceeaşi intensitate. Şi-a amintit de sergentul trezit din anestezie în timpul operaţiei. O furnicătură rece îi alerga pe şira spinării şi simţea un impuls nestăpânit să se năpustească, să spargă uşa sălii cu cârjele şi să-şi salveze prietenul pe care îl sfârtecau acolo înăuntru, cu cuţitele lor, ca pe o vită.

— Prostii, s-a gândit imediat după aceea. Ei se trudesc să-i salveze piciorul şi eu stau şi cârtesc ca un incult.

În sfârşit, a auzit cheia sălii de operaţii răsucindu-se în broască. A alergat şi a deschis uşa salonului. Infirmierii tocmai ieşeau, în halatele lor albe. Împingeau cu grijă căruciorul spre salon. În clipa când s-a deschis uşa a întrezărit, în sala de operaţie, pe director în discuţie aprinsă cu medicul-ajutor şi cu chirurgul civil. Erau şi ei în halate albe. Rămăsese cu ei şi sora. Un infirmier golea undeva un lighean alb, plin de lichid roşu, pansamente însângerate şi tampoane de vată.

Vranàs era încă în nesimţire, galben ca un mort, ca şi cum i s-ar fi scurs tot sângele. Leonis privea, cu inima strânsă, căruciorul apropiindu-se încet, mult prea încet, ca o barcă purtătoare de rămăşiţe pământeşti. Pentru prima oară sprâncenele groase şi barba nerasă ale bolnavului i s-au părut foarte negre pe pielea galbenă a obrazului. Şi când infirmierii au tras cearşaful de pe el, ca să-l ridice şi să-l aşeze în pat, Leonis a sărit ca ars, de spaima neaşteptată care i-a biciuit pielea. Un strigăt scurt

i-a scăpat şi a rămas cu ochii aţintiţi într-acolo.

„Ceea ce” aşezau infirmierii în patul alăturat nu mai era Vranàs. Ci o bucată nenorocită din Vranàs, schilodită, înjumătăţită şi jalnică. Un trunchi inert şi ciuntit, cu un singur picior care se lăsa ridicat ca un lucru vechi. Un singur picior, ieşind negru, galben şi păros, din pantalonul unei pijamele noi. Celălalt crac era tăiat sus de tot, aproape de şold, şi prins în ace mari de siguranţă, în jurul unui ghemotoc foarte gros de bandaje.

În clipa aceea a intrat şi doctorul în salon. A dat câteva instrucţiuni infirmierilor, apoi văzându-l pe Drivas atât de tulburat, l-a bătut uşor pe spate, în chip de consolare.

— Ce i-aţi făcut!... ce i-aţi făcut! a izbucnit el deodată, înecat în hohote de plâns.

— Nu s-a putut altfel, a zis directorul clătinându-şi gânditor capul îngrijit pieptănat. A fost absolut necesar. Apăruse cangrena...

— Dar n-ar fi trebuit să-i spuneţi? N-ar fi trebuit să-i cereţi voie?... Aşa... Fără să ştie... E îngrozitor...

— Liniştiţi-vă, i-a spus domol medicul şef. E un tip dârz. N-ar fi acceptat. Şi în acest caz moartea ar fi fost sigură. Nu uitaţi că are familie. Cu o proteză bună, mai poate fi încă folositor pentru casa lui şi apt pentru profesiunea lui...

— Ah, e îngrozitor...

— Într-adevăr. Încercaţi să-l încurajaţi. Nu-l lăsaţi să afle nimic până ce nu i se va linişti şi întări sistemul nervos care e foarte zdruncinat. Ţine foarte mult la dumneavoastră. Trebuie să vă spun că vă chema până şi în somnul adânc al narcozei. Infirmierii au ordine severe în această privinţă. Dar mai mult mă bizui pe dumneavoastră. Feriţi-l cât puteţi de un şoc puternic.

Leonis aproba din cap, nemaifiind în stare să vorbească. Apoi, şi-a luat cârjele şi a ieşit din salon, ca Vranàs să nu-l surprindă aşa, plâns şi nepregătit, când se va trezi de sub narcoză.

În aceeaşi clipă ieşea din sala de operaţii un infirmier.

Căra o găleată mare, albă, din care apărea un picior gol, galben, negru şi păros, cu călcâiul în sus. Muşamaua roşcată de deasupra găleţii nu-l acoperea decât până la jumătatea pulpei. Când a trecut pe lângă el, Leonis l-a oprit înfiorat şi l-a întrebat printre dinţi:

— Unde-l duci?...

Ochii îi erau pironiţi pe piciorul acela. Numai într-un coşmar halucinant ar fi putut visa un picior într-o găleată, cu călcâiul în sus. Două din degete erau încălecate şi pe degetul cel mic, deformat de gheată şi turtit lângă celelalte, avea o bătătură galbenă. A auzit glasul oarecum mirat al infirmierului, răspunzându-i ca dintr-o altă lume:

— Unde în altă parte decât în sala mortuară?

Se chinuia să înţeleagă.

— A... în sala mortuară. Păi, n-o să-l îngropaţi?

Infirmierul a pus jos găleata.

— Cum să nu! Desigur. Cu prima înmormântare. Şi cred că e norocos!

— Crezi că e norocos?

— Da. În salonul Sfânta Varvara moare unul de la transporturi. Nu cred că mai apucă noaptea asta. Aşa că o să-l pună în sicriul lui. Mai e un picior care aşteaptă de ieri. Din ăla au şi început ciugulitorii...

— „Ciugulitorii?”

— Aşa le zicem şobolanilor din sala mortuară. Parcă s-au obişnuit să mănânce carne de om şi au prins puteri. Săptămâna trecută, au mâncat nasul şi călcâiul unui artilerist care murise de dezinterie.

Văzând că Drivas nu-l mai întreba nimic, a ridicat găleata de jos şi a coborât atent scara.

Leonis privea piciorul coborând treptele într-un chip atât de neobişnuit, încetul cu încetul, până ce a dispărut.

A simţit atunci ca o zguduire ciudată, dureroasă, de care şi-a dat seama că nu era decât o răzvrătire a minţii sale, în faţa celor ce se petreceau sub ochii lui. Prietenul lui dormea acolo, în Salonul Mântuitorului, în timp ce, o parte din el, jumătate, să zicem, piciorul acesta al lui, de

la coapsă în jos, cobora scara, luând o altă cale. Cobora scara într-o poziţie cu totul nefirească, cu călcâiul în sus. Şi era cu atât mai ciudat, chinuitor de ciudat, cum purta cu el, pe el, toate semnele doveditoare ale vieţii. Bătătura aceea la degetul mic, degetele încălecate, ba poate şi semnul jartierei, dacă te aplecai să vezi... Toate erau ca nişte certificate ale vieţii. Şi totuşi pornea pe scară în jos, ca un alt om, iar Vranàs, celălalt, jumătate de Vranàs, dormea în salonul Mântuitorului.

Când i s-a spus, după un timp – cât timp oare? – că Vranàs îşi revenea din narcoză, a înălţat capul, şi-a aprins o ţigară, ca să-şi compună o expresie oarecare. A probat un surâs şi a intrat în cameră cu aerul cel mai firesc pe care şi-l putuse lua. S-a oprit în uşă schiţând un gest fals de mirare încântată.

— Bravo!... S-a şi terminat?... Te-ai şi trezit din narcoză...

Bolnavul a mai rămas tăcut o vreme. Doar în ochi îi licărea deşteptarea. Stătea aşa, cu mâimie nemişcate pe cearşeaf, întocmai cum i le aşezaseră infirmierii, fără nicio putere să şi le salte... Apoi a vorbit anevoie, obosit, foarte obosit, cu glasul slab, incolor, ca o şoaptă.

— Da... n-a fost nimic... Numai cloroformul ăsta... În clipa când îţi pierzi simţirile... O agonie de nedescris... Pe urmă îţi rămâne o greaţă... Peste tot... În gură... În stomac... În creier... O greaţă generală... Îmi vine mereu să vărs... Şi sunt atât de obosit... Atât de obosit...

A dormit toată noaptea adânc, foarte adânc, un somn care părea mai mult o letargie. Se vede că visa ceva plăcut, pentru că Leonis îl auzea aiurind. Vorbea în şoaptă, o şoaptă slabă, însoţită de un râs uşor...

— Hai, hai lasă glumele că ne vede lumea...

Cu grija bolnavului, Drivas a adormit foarte târziu. Când s-a trezit, era ziuă de-a binelea şi soarele inundase salonul. Vranàs se deşteptase de mult şi îşi bea cu poftă laptele ce i se servise. Se simţea încă istovit şi n-avea putere să-şi mişte nici măcar capul într-o parte. Era însă

bine dispus. Îl apucase o vorbărie ciudată. Vorbea grăbit, cam nervos, cu glasul acela care părea că se micşorase.

— Mă simt mult mai bine, ştii, i-a spus lui Leonis, care se aşezase lângă patul lui, într-un şezlong. Am răsuflat uşurat, frate, cu operaţia asta! Şi n-am simţit nimic, ştii? doar cloroformul. Mi-au zis să număr unu, doi, trei... Dar ştii la ce mă gândeam tot timpul? E nostim. „Ursita”... Ai observat? Toţi, aici, doctori culţi, ca şi infirmieri analfabeţi, pronunţă la fel: „Ursita”... Nimeni nu zice „Coapsa”, aşa cum e corect... Dar de data asta mă simt uşurat.

— Ei, fireşte...”

— Pun rămăşag că asta o datorez doctorului din Constantinopol. Ştii, bănuiesc că ai noştri nu sunt buni de nimic. Doar „botezat şi miruit”...

— Şi mie mi se pare un om de ştiinţă bine pregătit...

— Vezi? Apoi, ce vrei? Totul este încrederea. Ea este cea care creează un fluid tămăduitor de la doctor la bolnav. E... desigur şi uniforma care îi face pe ai noştri mai antipatici. Să vezi un maior, cu trese şi galoane, cu drepturi disciplinare, cu sabie şi pinteni. Cică e „doctor”. Ei, doctorul este altceva. Nu poate fi un cârpaci...

Sub ferestre, de jos, din drum, s-a auzit o cântare de popă. O psalmodie. Foarte cunoscută.

Drivas s-a înfiorat. El ştia bine pe cine duceau.

— Ascultă! a zis Vranàs, întrerupându-şi vorbăria fără rost. Ascultă! Altă înmormântare... Ce mulţi!... Ca muştele.

— Da, nu-i nimic... Ce-mi spuneai?

— Cum nu-i nimic? l-a întrebat bolnavul iritat. Stai colea întins şi spui asta ca şi cum s-ar duce să îngroape un câine. Cu siguranţă că iar e unul din ai noştri. la vezi, te rog.

— Ştiu... de-aceea... E unul de la transporturi, a răspuns Leonis cu glas schimbat, ducându-se la fereastră, chipurile să privească afară.

Pe caldarâmul prost pavat, trecea, tânguitor convoiul

înmormântării, cu sicriul acela neobişnuit. În faţă, popa, cu o cruce de lemn în mână, mormăia binecuvântările pe nas, vorbind în acelaşi timp cu un soldat de alături. Leonis ştia prea bine de ce era sicriul aşa de lat.

Vranàs a rămas tăcut, cu sprânceana ridicată, până ce zarva înmormântării s-a îndepărtat. Apoi a zis desluşit şi răspicat:

— Ai văzut? În timp ce unul doarme ca un animal şi sforă.ie, ca să se trezească dimineaţa bine dispus, altul, jos, trage să moară. Viaţă!... Ştii ceva, Leonis?

— Ia spune.

— E ceva serios... Când l-am auzit pe preot, m-am emoţionat, ca o femeie, pentru acela pe care-l duceau. De aceea m-am enervat c-ai vorbit aşa nepăsător, şi te rog să mă scuzi. Ştii, tare aş fi vrut să pot însoţi şi eu înmormântarea acestui nenorocit de la transporturi.

Drivas tăcea.

Bolnavul s-a întors deodată, mâniat, către infirmierul care şedea nemişcat într-un colţ al camerei.

— Măi, tu, de ce stai acolo ca o statuie, dacă ţi-ai isprăvit treaba? Mai du-te de cască gura şi pe-afară!

— Chiar aşa, a intervenit Leonis. Am uitat să-ţi spun. E în serviciul nostru exclusiv. Ieri noaptea a dormit aici. Şi va rămâne tot timpul cu noi, pentru orice nevoie. Ordinul directorului.

Noutatea nu i-a venit bine lui Vranàs.

— Ce ţi-e şi cu atenţiile astea!... De-aceea mi s-a părut toată noaptea că aud sforăieli în somn. Şi-mi ziceam, Leonis parcă sforăie. (Apoi hotărât.) Aş dori însă să nu se mai întâmple asta. Să dormi afară, auzi, infirmier?

Soldatul şi-a luat poziţia de drepţi întrebându-l din ochi pe Drivas. Acesta i-a făcut întâi un semn discret, apoi i-a spus:

— Are dreptate domnul sublocotenent. Poţi dormi afară. E vară. Acolo, pe coridor, lângă uşă. Dacă va fi nevoie, te chemăm. Şi chiar acum. Poţi pleca chiar acum. Preiau eu sarcina să aranjez chestiunea cu domnul

director.

Infirmierul a dat să plece.

— Ascultă aici. L-a chemat înapoi Vranàs. Fă-mi plăcerea şi adu-mi cizmele de la depozit. Să mi le ştergi bine de praf şi să mi le aduci.

Soldatul s-a codit, privindu-l pe Drivas.

— Du-te, ce mai aştepţi, dacă ţi se ordonă! După ce a ieşit, Vranàs s-a justificat.

— Nu pot, frate dragă, să înghit toată noaptea răsuflarea unuia şi a altuia... E ca şi cum aş bea apă începută.

Peste puţin, infirmierul s-a întors cu cizmele lui Vranàs. Era, într-adevăr, o pereche de cizme straşnice, de lac, care luceau în soare.

Bolnavul a surâs mulţumit.

— Aşa, bravo! Ridică-le să le văd până jos. Ei? Ce zici Leonis, nu-s frumoase?

— Grozave!

— Le-am comandat la Prussa. Ştiai că la Prussa se fac cizme mai frumoase decât la Atena şi la Salonic?

— Ce să-i faci. E doar centru militar de veacuri!

— Şi, ştii, nu le-am purtat încă. S-ar zice că sunt norocoase...

— Norocoase?

— Desigur. După cum văd, le voi încălţa acum, în concediul meu de covalescenţă. Ha! Ha! Am să mă duc la nevastă mea ca un ofiţer de operetă. O fi aşteptând să vadă vreun Luptător zdrenţăros, păros, bărbos şi afumat de praf de puşcă. Când colo, va întâmpina un filfizon lăcuit şi scârţâit... Nu-i caraghios?

— Adevărat...

— Ce-ai zice, Leonis, dacă aş încerca dreptul, pentru o clipă numai? Ştii, îmi plac tare mult cizmele astea. Azi-noapte am visat că le purtam...

— Dar eşti nebun de legat, băiete.

— Ei, am glumit, frate, şi eu. Cum să mă-ncalţ când sudarea acestei faimoase „coapse” este o chestiune de

imobilitate absolută? Apoi, asta ar face să crape ghipsul... Ei bine, nu-ţi poţi închipui, Leonis. Ce senzaţie neplăcută îmi dă ghipsul ăsta! Parcă mi-ar fi tot piciorul zidit într-un mormânt de marmură. Mă strânge de jos. De la gleznă, până la bazin. Numai nevasta aceea, a vestitului meşter al podului de la Arta ţi-ar fi putut spune.

— Şi amanţii doamnelor măritate pe care castelanii geloşi îi zideau de vii în pivniţele lor... Închipuieşte-ţi, zău, ce vremuri!

— La drept vorbind, îi înţeleg, a zis Vranàs serios. Cine iubeşte cu adevărat este în stare de orice.

— Să zideşti un om pentru că ţi-a zăpăcit nevasta? Aşa, cu sânge rece, încetul cu încetul, cu var şi pietriş?

— Depinde cum priveşti lucrurile... Dar asta nu mă împiedică să mă şi rad niţel. Uite aici. Aproape că ajung ca preotul Diviziei. Adevărul e că zile întregi n-am putut suferi briciul. Ziceam că am să mă împrospătez în ziua în care am să cobor din pat. Dar azi... Ah! Azi am chef! Un chef! Dacă n-ar fi faşa asta de ghips, cred că aş da un picior învelitorii şi aş sări să joc... bătuta! Ia spune! Îţi aminteşti de camaradul acela al meu, învăţătorul de la Nigrita, care a ieşit la raportul Centrului de instrucţie şi a indicat Direcţiei şcolii să schibăm semnalul de atac din „înainte” în „elelef”?[9]

Nu după mult a venit şi bărbierul. Fusese prevenit. Vranàs a continuat şi cu el vorbăria. După ce l-a ras şi l-a pudrat, i-a dat oglinda.

— Ce mai... arăt ca un mire! a spus Vranàs uşurat. Apoi şi-a pipăit urechea cu vârful degetelor, privindu-se în oglindă dintr-o parte şi a zis încet, atât de încet, ca şi cum ar fi fost un ghid care se auzea.

— Cum am slăbit...

N-a trecut mult şi dispoziţia lui s-a stins, însă ciudata-i vorbărie a ţinut până seara. După ce s-a încredinţat mai întâi că infirmierul s-a culcat afară, a adormit şi el, mai bine-zis a căzut într-o toropeală, până dimineaţa.

[9] Interjecţie folosită în antichitate (n. tr.).

A doua zi şi-a amintit deodată că de când îl aduseseră în spital nu-i tăiaseră unghiile de la picioare. A ordonat să i le taie.

A intervenit iar Drivas.

— Mai întâi, nu se poate să-ţi tai unghiile piciorului rănit, de vreme ce e în ghips.

Vranàs s-a arătat foarte mirat.

— Bine, şi partea de jos e în ghips? Pentru ce?

— Pentru că orice mişcare a degetelor sau a călcâiului ţi-ar fi pus în mişcare tot sistemul muşchiular, până sus, la coapsă.

— Ai dreptate, a spus el, după ce încercase mişcările cu piciorul sănătos. E foarte curios însă cum de-l pot mişca. Simt mai ales cum mă supără unghiile piciorului rănit... Înţeleg. Pesemne că au crescut şi întâmpină rezistenţa ghipsului. Ştii, e o senzaţie enervantă.

— Asta trebuie să fie. Fără îndoială. Ai puţină răbdare, până ce-ţi vor scoate ghipsul.

Vranàs a insistat totuşi să i se taie unghiile piciorului drept. A trebuit să i se facă pe plac. A continuat însă să se plângă că simte o înfiorare neplăcută din pricina „unghiilor celuilalt picior, care ating ghipsul”.

Când s-a înnoptat, l-a rugat pe Leonis să lase aprinsă lumina electrică în salonul care era luminat în timpul nopţii de o candelă.

— Nu mi-e somn în seara asta şi vreau lumină. Dar dacă pe tine becul te împiedică să dormi, nu insist.

— Aş... nici mie nu mi-e somn. Hai să stăm niţel de vorbă. Vrei?

— Da. Citeşte-mi ceva, dacă nu te oboseşte.

— Am să-ţi citesc ceva care o să-ţi placă.

I-a citit din Papadiamándi multă vreme. Vranàs nu scotea niciun cuvânt. Ochii îi erau pe jumătate închişi şi Leonis a crezut că aţipise.

— Vrei să mă opresc, ca să dormi? Mi se pare că te-a legănat cititul.

Bolnavul a clipit şi a întrebat mirat:

— Cititul?

— Recunoaşte mai bine că ai tras un pui de somn şi pe mine m-ai lăsat să mă chinui cu Papadiamándi...

— Cu Papa... cu Papadiamándi... Papadiamándi... se căznea parcă să-şi amintească.

— Păi da, Papadiamándi. Chiar el. Nu l-ai recunoscut după stil, după limba lui?... l-a întrebat Drivas zăpăcit.

Şi bolnavul a răspuns într-un chip cu totul neaşteptat, cu oarecare şovăială, ţinând mereu ochii pe jumătate închişi.

— Ce vorbe-s astea? Sigur că l-am recunoscut. Cum să nu-l recunosc? De cum a intrat pe uşă, l-am recunoscut. Ce faci? mă-ntreabă. Ce să fac, îi răspund, aşa şi-aşa. Mă simt mult mai bine. Aştept să mi se sudeze „ursita”... „Ursita?” mă întreabă. Da, îi răspund eu. Aşa se pronunţă aici, „ursită”, în loc de coapsă. N-aţi ştiut? Pe urmă...

Speriat, Drivas a lăsat să-i cadă cartea, a sărit din pat şi s-a dus lângă el. S-a aplecat deasupra lui şi i-a lua mâna. Ardea uşor. Bolnavul şi-a întors privirea spre el. Era pierdută şi ochii îi jucau ciudat, ca şi cum s-ar fi străduit să urmărească un obiect care îşi schimba întruna şi repede locul, în faţa lui.

Leonis s-a gândit că era poate şi din cauza luminii ce-i cădea drept în ochi.

— Ai febră, Strati, i-a spus.

S-a aşezat lângă el, în şezlong. l-a ţinut mereu mâna caldă într-a lui.

Bolnavul s-a încruntat şi faţa i s-a schimonosit. A făcut un efort ca să-şi adune gândurile.

— Febră?... Aş!... Mă simt foarte bine... Chiar mi-e somn... Noapte bună, dragul meu...

Drivas s-a liniştit oarecum. S-a gândit că poate a aiurat în toropeala lui. A aprins candela, a stins lumina şi s-a culcat. Abia aţipise, când s-a auzit strigat încet: „Leoni Leoni!” Atunci şi-a dat seama că în timpul somnului creierul lui stătea de veghe şi îi ţinea auzul treaz şi atent. S-a sculat dintr-o dată, a aprins lumina şi s-a dus lângă el.

Pe chipul lui Vranàs se citea neliniştea şi teama. Bărbia îi tremura nervos, ca şi cum trecuse printr-o mare primejdie.

Respira grăbit, gâfâind.

— Vrei ceva? l-a întrebat Drivas.

— Nu... ba da, puţină apă, te rog...

A umplut paharul, i-a ridicat uşor capul şi i-a dat să bea.

Şi-a înmuiat numai buzele. Era vădit că ceruse apa într-o doară. A făcut semn cu nu mai vrea. Leonis i-a lăsat încet capul pe pernă şi a pus paharul pe noptieră, acoperindu-l cu o farfurioară. Bolnavul îi urmărea mişcările cu o vie curiozitate. Se străduia să priceapă ceva. După ce Lonis s-a aşezat din nou lângă el, bolnavul s-a uitat la mâinile lui, pe rând, plimbându-şi ochii de la degete până la umeri. Apoi l-a privit drept în ochi, s-a uitat la fruntea lui, la nas, la bărbie, la piept. După aceea şi-a privit pieziş umărul drept, apoi pe cel stâng.

— La ce te uiţi aşa? l-a întrebat Leonis cu inima strânsă.

Din nou l-a iscodit cu o privire bănuitoare.

— La nimic.

Continua totuşi să-l spioneze pe-ascuns, ferindu-se; în cele din urmă nu s-a mai putut stăpini şi l-a întrebat hotarât şi viu interesat:

— Uite ce, Leoni... dar să nu mă înţelegi greşit... Spune-mi...

— Orice, dragul meu, l-a întrerupt el emoţionat.

— Spune-mi, cine a aprins acum lumina?

— Eu... m-ai văzut. Infirmierul doarme afară, după uşă...

— Ştiu. Dar... tu? Chiar tu?... Eşti sigur?

— Ei, asta-i!

— Curios, a zis îngândurat. Cu care mână?

— Cu asta!

— Cu asta mi-ai dat şi apa?

— Da, cu dreapta.

— Şi cu care mi-ai ridicat capul?

— Cu astălaltă.

Bolnavul părea zăpăcit. A strâns buzele şi şi-a încruntat mirat şi îngrozit sprâncenele. Apoi, şovăind:

— Şi... cealaltă?

— Care cealaltă? M-ai luat drept Briareu[10]? Vranàs l-a privit din nou bănuitor şi i-a zis, încercând să pară liniştit şi natural.

— Nimic... Am glumit. N-ai înţeles?... Se vede că mi-e somn...

Drivas i-a mângâiat fruntea. Era umedă de transpiraţie rece.

— Cred că ai temperatură. Linişteşte-te. Încearcă să dormi. Închide ochii...

— Pentru ce să închid ochii? a întrebat repede, neliniştit.

Drivas şi-a dat seama că-i urmărea din nou mişcările, aţintindu-şi pentru o clipă ochii pe mâna lui, care îi mângâia fruntea. Apoi a întins mâna pe furiş şi i-a atins umărul. Dându-şi seama că l-a observat, a încercat să zâmbească.

— Asta trebuie să fie, a zis puţin gânditor. Trebuie că am temperatură. Asta e... Nu stinge lumina, dacă vrei... Şi... uşa...

— Uşa?

— E descuiată?

— Da.

— Încui-o, te rog. Nu văd de ce să dormim cu uşa descuiată, nu?

— Desigur.

Drivas a dormit puţin, iepureşte, şi cum s-a luminat de ziuă, s-a sculat ca să-l anunţe pe doctor. Vranàs dormea încă. Era foarte palid şi în lumina dimineţii mâinile lui întinse pe învelitoarea albă se desenau slabe, subţiri, verzui, aşa cum ieşeau din mânecile pijamalei albastre.

A stins lumina, a tras perdelele şi a ieşit cu precauţie pe coridor. Acolo s-a oprit, între cârje, în faţa ferestrei

[10] Personaj mitologic cu 100 de mâini (n. tr.).

deschise, care dădea în curtea cea mare. Zarva dimineţii se ridica de jos şi pătrundea prin fereastră odată cu aerul proaspăt.

Infirmierii treceau pe rând în faţa cazanului pentru porţia laptelui de dimineaţă. Erau în halate vărgate de serviciu şi bombăneau vesel, găsind concentraţia laptelui cam slabă.

Peste puţin s-a deschis cu zgomot şi poarta cea mare de fier a curţii, lăsând să intre, în goană şi hurducăind ca un car războinic, căruţa cea mare a Administraţiei, plină de vite tăiate şi de legume. Miei, cu picioarele tăiate de la genunchi, jupuiţi şi cu burţile spintecate, De partea cealaltă, spre grajduri, se plimba liniştit un cavalerist cu mâna tăiată. Cu cealaltă îşi lovea de cizme cravaşa subţire. Mâneca goală era descusută până la subsuoară şi acolo sus, lângă umăr, era prinsă cu un ac de siguranţă, care sclipea ca şi cum ar fi fost de argint. Era foarte îngrijit îmbrăcat, chiar cochet. Nasturii îi luceau, iar epoleţii erau noi, verzi ca iarba fragedă de primăvară. Era un tânăr înalt, cu mijlocul subţire. Se vedea că tratamentul era pe sfârşite şi se pregătea să-şi ia zborul către patrie. Drivas a remarcat colţurile argintii de pe braţul sănătos. Măscăriciul dintr-însul s-a întrebat: „Ce se întâmplă oare cu un militar care-şi pierde braţul, pe care regulamentul prevede să fie cusute colţurile indicatoare ale rănilor. Îşi pierde braţul şi, fireşte, şi mâneca. Unde va trebui să fie cusut semnul distinctiv al rănirii sale?” Cavaleristul ieşea pe poarta cea mare, mlădiindu-şi silueta zveltă, în lumina dimineţii. Umbla cu un fel de mândrie de sine, curioasă, privind lumea de sus, din cauza braţului tăiat. Era tocmai aerul pe care trebuie să-l fi avut ulciorul din legenda myteliană. Se spune că într-o zi, dus la izvor, un ulcior cu buzele ştirbite a început să compătimească ulcioarele întregi ce erau umplute înaintea lui:

Sărăcuţele de ele

Toate ulcioarele-s întregi!

Doctorul de serviciu examina carnea tăiată, supraveghea cântăritul şi prelua alimentele zilei. Era acelaşi care observase, primul, cangrena lui Vranàs.

Drivas a coborât încet în curte şi l-a chemat deoparte. I-a povestit despre delirul prietenului său, cu toate amănuntele... Doctorul i-a promis că va raporta imediat directorului şi că vor veni împreună să-l vadă, înainte de a începe vizita.

Într-adevăr, peste puţin timp, au intrat în salonul Mântuitorului toţi trei. Directorul, doctorul de serviciu şi chirurgul din Constantinopol.

Vranàs se trezise. Zăcea nemişcat şi gânditor. N-avea deloc poftă de mâncare şi Leonis încerca, cu mare greutate, să-l facă să bea două-trei înghiţituri de lapte. Când au intrat doctorii, i-a cercetat cu privirea pe fiecare, în felul acela pe care Drivas îl observase de-cu-seară. Se uita la halatele şi la mâinile lor.

Directorul l-a mângâiat pe frunte:

— Ei, prietene, cum merge?

— Bine, foarte bine. Nu mai am nimic... i-a răspuns el, privindu-i atent degetele, ca şi cum i le-ar fi numărat.

— Frumos! Putem vedea o clipă rana?

Şi-a încruntat sprâncenele şi ochii i s-au umplut de spaimă.

— Dar rana. Nu mai are nimic, doctore. Nici nu mai e nevoie s-o vedeţi. Vă spun că merge foarte bine. Lăsaţi să se refacă niţel ţesuturile, să mă scol, să plec odată de-aici...

— O, dar nu-i nicio grabă, domnule sublocotenent, a zis chirurgul cu glas domol, mângâietor. Bandajele trebuie schimbate din când în când, ca să vă puteţi scula repede. Azi e ziua de schimb...

Bolnavul şi-a muşcat buzele. S-a codit o clipă, apoi, întorcându-şi privirea speriată de la un doctor la altul, a întrebat, dându-se învins:

— Dar... n-o să-mi faceţi niciun rău, nu?

— Ştiţi bine că noi ne străduim numai pentru binele dumneavoastră, i-a zis directorul, pe un ton cât mai blajin, făcând semn doctorului de serviciu să desfacă bandajele.

Pentru orice eventualitate, au strâns ghem învelitoarea pe pieptul blonavului ca să-l împiedice să vadă. Vranàs gemea, scrâşnind din dinţi. Doi infirmieri stăteau lângă pat, ţinând în mâini câte o cutie lucitoare de nichel, cu vată, bandaje şi pense. Examinarea s-a terminat repede. Directorul a discutat iar ceva, în limba germană, cu chirurgul. Acesta i-a făcut semn şi i-a răspuns, chipurile, confirmând:

— Desigur, nu-i nimic. Merge perfect.

— Poftim, am şi terminat. Vezi că n-a fost nimic extraordinar?

L-a sfătuit să încerce să mănânce, să mănânce ce vrea. Să ceară ce-i place. I-a mai prescris un medicament de luat pe cale bucală şi nişte injecţii.

— Când am să mă pot da jos din pat, să calc cu el? a întrebat Vranàs.

— Cu care? l-a întrebat distrat directorul.

— Cu piciorul meu... i-a răspuns, privindu-l rugător.

Directorul s-a înroşit uşor şi dregându-şi glasul:

— Păi... vreo cincisprezece zile încă, trebuie să stai nemişcat. Aşa cum eşti...

— Ştiţi, sunt şi unghiile...

— Unghiile?

— Da. Cresc în ghips şi mă supără îngrozitor. Simt un fior neplăcut din vârful degetelor, până sus...

Doctorii au schimbat între ei o privire grăbită. Chirurgul a adăugat zâmbind:

— În cincisprezece zile, după ce vom sparge ghipsul...

— Cincisprezece zile, a zis Vranàs, încercând să cuprindă cu mintea intervalul de timp. Apoi a întrebat timid: spuneţi-mi, vă rog, în cincisprezece zile am să-mi pot încălţa cizmele?

CAPITOLUL VI

DIN DIMINEAŢA ACEEA A ÎNCEPUT înspăimântoarea agonie. Drivas o ţinea minte, zi cu zi, ceas cu ceas, o revedea în toate amănuntele ei. Şi se înfiora încă şi acum, după atâta vreme, revăzând lucruşoarele camaradului mort, înşirate pe masa lui.

Micul portofel negru cu monograma de argint, fotografia femeii, verigheta de aur, schija de obuz şi cureluşa roasă cu ceasul oprit.

...Chirurgul îi explicase situaţia bolnavului în aceeaşi zi.

Vranàs era condamnat. Îi mai rămâneau doar câteva zile. Cangrena provocase un fel de intoxicare în organismul rănitului. O otravă îngrozitoare pornită din rană şi ramificată în tot corpul, atacându-i sistemul nervos şi centrii creierului. Bolnavul trăia într-o lume închipuită, plăcută sau înfricoşătoare, după cum dictau diferitele centre. Vorbea cu persoane numai de el văzute, auzite şi atinse. Răspundea sunetelor percepute numai de urechile lui, convieţuia cu fiinţe fantastice, care veneau şi plecau în salonul lung şi îngust al spitalului, se târau şi gemeau între paturile celor doi ofiţeri răniţi.

Ceea ce făcea chinul mai dureros şi situţia lui Drivas mai grea era faptul că la început foarte des, şi apoi din ce în ce mai rar, prietenul său avea momente când creierul lui ţinea sub un curios control critic aceste halucinaţii. S-ar fi zis că rămăsese în el un colţ luminos, unde se retrăsese logica. De-acolo se trudea să lumineze, cu lumânărica ce-i mai rămăsese în mână, haosul şi monstruoasa confuzie a impresiilor, conduse la creier de

nervii lui zdruncinaţi.

Bolnavul îşi dădea seama că în toate acestea exista ceva îngrozitor şi neobişnuit, ceva ireal. Creierul se trudea să împace lumea lui imaginară cu normele logicii pe care le acumulase în tot timpul vieţii. Făcea concesii din ce în ce mai mari ca să nu-şi recunoască decăderea. Se căznea să se sustragă prin ipocrizii şi rezerve şirete. Atunci zbuciumul lui atingea culmea. Cerea ajutor de la Leonis, a cărui prezenţă nu-i scăpa deseori nici în timpul delirului. La început fără să îndrăznească să-i mărturisească deschis tot ce vedea şi auzea în jurul lui, încerca să se convingă de realitatea lor, aducând vorba pe departe de acestea. Astfel se trudea să tragă concluzii şi să măsoare realitatea de care judecata lui se îndoia. Şi în toată această trudă, era lupta disperată a raţiunii. Se lupta din răsputeri să nu-şi lase omul în mâna monştrilor, care luau fiinţă întruna şi se înmulţeau ca viermii în creierul lui otrăvit.

Leonis, bănuind din prima noapte toată această tragedie nemărturisită, începuse să-şi ia de bună voie rolul îndoielnic în lumea imaginară a bolnavului. Făcea tot ce-i sta în putinţă ca să dea prietenului său o dovadă, sau o fărâmă de dovadă că mintea lui e întreagă şi simţurile lui funcţionează normal. Era un duel continuu de şiretenie şi bănuială, din ambele părţi. Bolnavul îi întindea mereu curse şi foarte rar se calma pe deplin.

Erau clipe când infirmierul îl lua şi pe el drept nebun şi Leonis trebuia să stea să-i explice toate aceste lucruri.

Uneori, pe neaşteptate. Vranàs întorcea privirea spre uşă.

— Auzi? Ce, n-auzi?

— Aud, răspundea Leonis, încercând să ghicească.

— Dacă auzi, de ce nu te duci să deschizi? O să spargă uşa, omule, şi tu nici nu te mişti.

Se ducea şi deschidea uşa. Faţa bolnavului se îmbujora de mirare încântată.

— Ohooo! ia uite câte vizite!... Bine aţi venit! Bine aţi

venit! Mulţumesc, dar voi ce faceţi? Cum? Aţi aflat că suntem răniţi şi aţi pornit spre noi... Bravo! Asta se cheamă să ai inimă bună. Ştiţi, deunăzi vorbeam de voi. Nu-i aşa, Leoni?

— Da, desigur.

— „Da, desigur” şi nu te scoli să te ocupi niţel de băieţi! Şi sunt mai mult prieteni de-ai tăi... Măi, băieţi, iertaţi-ne că n-avem destule scaune... De, ca la spital. Dar tu, Leonis, ai putea, cred, să-ţi oferi patul ca să şadă Minàs şi Dùras. Dùkas, văd, s-a aranjat destul de bine în şezlong...

— Cum să nu, poftiţi... îi invita Drivas oferindu-şi patul vizitatorilor închipuiţi.

Între timp, bolnavul intrase în vorbă cu Minàs.

— Bine îmi zicea Leonis! Tu ai devenit un adevărat uriaş, băiete! Să nu-ţi fie de deochi! Printre noi, eşti ca Guliver în ţara piticilor. Numai să te ţină patul lui Leonis... Dar, ia stai niţel, Leonis!

— Ce-i?

— Nu mi-ai spus tu într-o zi că Minàs şi Dùras au căzut la Skrà?

— Ţi-am spus eu aşa ceva?... Adevărat... aşa se zvonise atunci. Dar iată că n-au fost decât vorbe de clacă. După cum vezi, amândoi sunt sănătoşi tun.

— Ziceam şi eu... Aşadar, Dùras? Ei, şi tu acum! Nu mai face faţa asta, frate! Am aflat de Contesa ta. Hm, aşa-i viaţa asta. Nu poţi face nimic. Şi-apoi, ştii, aproape toate fetele cu părul foarte blond, ochi albaştri şi pielea străvezie ca porţelanul sunt predispuse la tuberculoză. Hai, nu mai plânge. Bărbaţii nu plâng. Numai suferă. Dar să-ţi spun ceva curios. Ştii, Dùras, am şi eu Contesa mea. Dar ea nu e nici palidă, nici blondă. Ea... Aaa!

— Ce s-a întâmplat? întrebă Leonis neliniştit:

— Ce vrea să zică „Ce s-a întâmplat?” răspunse bolnavul speriat. Uneori, dragul meu, eşti de o nepăsare pe care nu ştiu cum să mi-o explic. Cum, au plecat prietenii noştri şi eu nici n-am băgat de seamă? Când au plecat de nu i-am văzut? Parcă s-a deschis pământul şi i-a

înghiţit!...

— Da’ de unde! Eu i-am văzut, îl liniştise Leonis. Ar trebui să plecăm, mi-a zis Minàs în timp ce tu vorbeai cu Dùras. Să plecăm ca să nu se obosească de prea multă vorbă.

— Şi ce dacă vorbesc? Parcă am ceva la piept? La coapsă mi-e rana şi nu vorbesc cu ea ca să mă obosesc...

Ei, bine, n-ai să mă crezi! N-am prins de veste când au plecat din cameră. Nici văzut, nici auzit.

— E firesc. Doar nu poţi întoarce capul şi, de altfel, când vorbeşti eşti atât de transportat încât nu vezi nimic în jurul tău...

— Asta trebuie să fie... Cu siguranţă, asta... Desigur...

Tăcuse un timp, apoi privise supărat şi neliniştit când spre pereţii camerei, când spre Drivas. Acesta stătea aplecat deasupra cărţii

— Leoni!

— Ce mai e?

— Dar nu-ţi întorci, frate, capul să te uiţi niţel şi pe-alături? Nu priveşti în jurul tău? Nici n-auzi? Ţţ, ţţ, ţţ! Ce le mai veni acum să zidească salonul? Mă, voi aţi înnebunit?... I-auzi! Ordin, cică, de la director... Beton... Cică vor zidi mai întâi uşa şi pe urmă ferestrele... Auzi ce nebunie! Ca să nu intre microbii şi să-mi infecteze piciorul... Cu siguranţă că nu se simt bine. Mă, idioţilor, poate aţi înţeles greşit ordinul! Cum e cu putinţă! Şi pe urmă aerul? Şi lumina? Cât timp o să ţină oxigenul din cameră? Poftim! De pe-acum, chiar, nu mai avem aer să respirăm! Oh!... Leoni!

— Ce e Strati?

— Hai, scoală-te, goneşte-i odată pe nemernicii ăştia! Scoală-te, că tu poţi umbla pe picioarele tale... Nu vezi ce îndrăzneală? Continuă să-şi bată ciocanele de mi se clatină creierii... Adică, nici nu ne ia în seamă... Ia scoală şi ia-ţi biciul, să le arăţi tu!... Ce, mă, ţi-e frică? Atunci, dă-mi mie pistolul tău, să le vin eu de hac, de-aici... Măi, fie-vă milă, nu vedeţi... Leoni!

Şi Leonis se scula şi începea să gesticuleze, să strige şi să gonească în dreapta şi în stânga, cu cârja sa.

Bolnavul se potolea încetul cu încetul, respiraţia îi devenea mai regulată, inima îi bătea mai liniştit. Căuta numai înspăimântat, cu privirile piezişe, spre uşă şi încerca să-şi întoarcă faţa spre fereastră.

Drivas îi ştergea fruntea transpirată cu o batistă stropită cu apă de colonie. El închidea ochii, sau se făcea că-i închide, îi deschidea iar bănuitor şi întreba cu teamă:

— Au plecat afurisiţii?

— Da, s-au cărat!

— Toţi, toţi? Ia uită-le şi după perdea!

— Nimeni.

— Şi după cealaltă?

— Nici... I-am gonit pe toţi. Cică veniseră din greşeală...

— Trebuie să-i reclamăm. Sunt sigur că erau rău voitori... Ascultă!

— Zi!

— Uită-te, te rog, şi pe sub paturi. Nu poţi să ştii...

Starea lui se înrăutăţea pe zi ce trecea. Nu mai mânca nimic. Slăbea văzând cu ochii şi pielea i se lipea de oase. Cerea numai apă. Voia să bea... să bea... Intoxicaţia progresa şi doctorii i-au spus clar lui Drivas că nu e nicio speranţă. Putea să moară în orice clipă. Totul depindea de rezistenţa inimii... Cât va rezista inima?

Bolnavul continua să-şi trăiască viaţa dublă. Numai că zbuciumul lui creştea, halucinaţiile se îndeseau şi luminiţa minţii se micşora din ce în ce mai mult. Momentele lui de luciditate erau tot mai rare.

Culoarea feţei devenise pământie. Trăsăturile i se alterau de la un ceas la altul. Nasul i se subţiase şi părea mai lung, iar în punctul în care începea să se curbeze se distingea un oscior sidefiu sub pielea subţiată ca o hârtie de pergament. Viaţa i se adunase toată în glas şi în ochii care jucau, jucau necontenit, neobosiţi, în toate direcţiile, speriaţi şi iscoditori. Oboseai urmărindu-i. Pupilele reuşeau să ajungă în punctele cele mai nefireşti ale

orbitei. Amenința, se ruga, glumea. Încerca să acompanieze cu glasul lui un cântec numai de el auzit. Şi în întunericul nopții, glasul i se auzea răguşit şi straniu în îngânarea lui monotonă. Uneori Drivas era străfulgerat de un fior de spaimă tainică. „Există multe lucruri între cer şi pământ.” Se gândea unde citise aceasta. Dacă muribunzii, cu simțurile lor sensibilizate, auzeau, vedeau, într-adevăr, o lume necunoscută, pe care ale noastre nu le puteau capta? În clipele acelea se simțea cuprins de o superstiție ciudată, neîndrăznind să-şi întoarcă privirea spre icoană.

Către sfârşit, bolnavul nu mai dormea. Se chinuia toată noaptea cu lumea lui imaginară. A doua zi îi spuse lui Drivas:

— Ce ai putut să dormi azi-noapte!... Ai dormit mult, băiete dragă, şi n-ai prins de veste ce festă ți-am jucat! Ştii că am lipsit toată noaptea de-aici?

— Ai lipsit?

— Da! zise triumfător. Am lipsit, dragul meu, şi n-a simțit nimeni nimic. M-am sculat frumuşel, mi-am tras cizmele şi am pornit. Am ieşit din Eski-Sehir şi m-am dus până la Angora[11]. „Dorylaion” – parola, „Alexandros” – contra-parola. Am umblat, am umblat până am obosit... Mi-a amorțit piciorul, a început să mă doară tare rana şi n-am mai putut păşi. Cum şedeam aşa, iată că, spre norocul meu, îmi iese în cale un camarad turc. Un căpitan de cavalerie, călare pe un cal alb. M-a salutat, l-am salutat. „Hair olà, îmi zice, ce cauți aici?” Mi-a vorbit chiar la plural. „Ce căutați de partea asta, zabit efendi?” M-a mirat purtarea lui. Hait! mi-am zis, am pățit-o. Am nimerit în avangărzile turceşti. Acum o să mă facă prizonier. O să mă potcovească, cum au făcut la Pergam. O să-mi țintuiască chipiul de frunte cu un cui, bătut drept pe stemă. Şi tremuram... tremuram. Piciorul mă durea îngrozitor. „Afedersin” – scuzați-mă – îi zic, aman, îi zic, domnule căpitan. Sunt grav rănit. „Ursita”, coapsa, vreau

[11] Vechea denumire a oraşului Ankara. (n. tr.).

să zic. Aşa că, mi-am luat lumea în cap, am fugit din spital. Am pornit încotro am văzut cu ochii şi am înaintat spre avangărzi. Am zis să-mi dezmorţesc picioarele şi să-mi văd şi camarazii. Mi s-a făcut dor de ei. Turcul râde. Se propteşte în scări şi descalecă de pe calul cel alb. „Eşti tare obosit” îmi spune. Auzi, tu? Nemaipomenit! „Eşti tare obosit, camarade. «Buiurun» – poftim. Urcă pe calul meu şi porneşte. Eu am picioarele mele.” Şi şi-a bătut coapsele sănătoase cu palmele. Auzi, frate! Mi-a ajutat chiar să urc în şa şi mi-a dat frâul în mână. „Aha! îmi spune, ai o pereche de cizme minunate!” Da, îi zic, şi eram mândru că ofiţerul mi le admira. Le-am comandat la Prussa. Prussa e renumită pentru cizmele ei. „Desigur, desigur, zice turcul. Centru militar de veacuri. Dar nu ştii noutăţile.” Noutăţile? „Da, îmi spune, pun rămăşag că nu le ştii. S-a semnat pacea.” Cum? S-a semnat pacea? Adică, s-a terminat războiul? „S-a terminat. Cele două armate au depus armele şi toţi împreună, ofiţeri şi soldaţi, au declarat: Nu mai luptăm. S-o ia fiecare spre casa lui şi să ne despărţim ca nişte buni prieteni. Şi unii şi alţii suntem neamuri viteze şi am dovedit-o. Aşa că acum stau în afara Angorei fără să se lupte. Dacă vrei, îmi zice, te poţi duce şi tu. Intrarea liberă. Şi la Angora sunt multe fructe. Dintre acelea care-ţi plac.” O, da! îi zic eu. Le duc dorul. Mai ales portacalelor, Portocalelor mari, care stau atârnate pe crengi şi aşteaptă să le înţepi şi să le sugi. Şi strugurilor. O farfurie de struguri brumaţi. „Porneşte, hai!” îmi spune, râzând şi îmi face semn cu mâna. Dau şi eu pinteni calului şi, cât ai bate din palme, iată-mă ajuns la porţile Angorei. Lume! Furnicar. Se face o stradă largă, şi lungă de câţiva kilometri. De-o parte, ai noştri, de cealaltă, turcii. Armele în piramide, raniţele „depuse”, toţi aşezaţi câte patru, în poziţie de „repaus”. Treceam de ceasuri întregi printre cele două armate şi nu mai ajungeam la capăt. Armată, câtă frunză şi iarbă. Toţi îmi zâmbeau şi mă arătau unul altuia. Se duce la Angora spuneau, se duce după fructe. Haide, drum bun! Şi-mi

priveau cu admiraţie cizmele. Intru în Angora. Un oraş plin de fructe, Leoni. Ici pepeni, colo smochine, piersici, portocale, struguri. A! Struguri! să umbli pe străzi şi să-ţi atârne deasupra capului, de pe boltele de viţă, ciorchinii. În sfârşit, mi-am potolit pofta. Imaginează-ţi! Toate drumurile sunt acoperite cu bolţi de viţă. Întinzi doar mâna şi rupi. Am luat şi cu mine câţiva. Poţi să te duci să-i iei. I-am lăsat jos în grajd. Acolo am legat şi calul căpitanului... Dar acum sunt foarte obosit. Nu-mi pot mişca nici degetele de oboseală. N-a fost uşor, nu-i aşa?

— Nu mai vorbi atâta, i-a zis Leonis, încercând să-i calmeze excitarea. Te oboseşti şi mai mult...

— Da' de unde! Când vorbesc, nu obosesc... N-avea grijă că ştiu eu ce fac... Şi-apoi, când vorbesc, mi-e mai puţin frică.

— Ţi-e frică?

— Da. În ultimul timp se întâmplă aici, în salon, nişte lucruri ciudate de care n-a prins de veste nici directorul, nici altcineva. Ar trebui denunţate la Comenduire. Sunt chinuit în fel şi chip... Nu le este milă de mine. Când ai lipsit din salon, au venit patru indivizi care m-au chinuit îngrozitor. Ei erau patru şi eu numai unul. Ce puteam să le fac? Şi erau înalţi şi voinici ca nişte hamali, iar eu culcat pe spate şi cu piciorul în ghips. Şi afară de asta, ceea ce m-a înfiorat a fost faptul că niciunul n-avea faţă. Nu-ţi poţi închipui ce înfiorător e acest lucru. Am bănuit numaidecât că au venit să-mi facă rău. Altfel, ar fi avut o faţă ca toţi oamenii. N-aveau faţă ca să nu poată fi recunoscuţi de nimeni, înţelegi? Au intrat fără să facă nici cel mai mic zgomot. Dar i-am ochit din primul moment. Stăteau în rând aici, lângă patul tău. Tremuram tot şi m-a trecut o sudoare rece. Dar m-am făcut că nu-i văd. Nici n-am întors capul să mă uit la ei, ca să nu le dau eu, primul, un prilej. Atunci s-au apropiat de mine, la căpătâi, doi de-o parte şi doi de cealaltă. Au început să mă zgâlţâie de umeri... Haide! mi-au zis, ce te faci că nu ne vezi? Scoală şi joacă bătuta!" Am dat să întorc vorba în glumă.

„Bătuta?”, am zis, prefăcându-mă că ideea mi se pare foarte hazlie. Dar ei îşi vedeau de treabă, câinii. „Nu vedeţi, mă, că piciorul stâng mi-e rupt şi ca să se lipească osul trebuie să stau absolut nemişcat?” Ei, nimic. M-au ridicat forţat şi m-au pus să sar într-un picior. Tot cu stângul. Ce durere... Plângeam. Noroc c-a intrat infirmierul şi au şters-o.

— N-am să te mai las singur, l-a asigurat Drivas. N-a trecut mult şi bolnavul l-a chemat din nou.

— Leoni!

— Sunt aici.

— Vino lângă mine... Mai aproape. Vreau să-mi spui adevărul, cinstit, te rog, jură-mi... pe întoarcerea noastră acasă.

— Îţi dau cuvântul meu.

— Aşa... spune-mi sincer. Cum îmi vezi tu piciorul?

— Cum să-l văd?

— Ascultă... mi-ai făgăduit... Aşa că spune-mi sincer. S-a lungit mult, sau mi se pare? Abia azi am băgat de seamă acest lucru. Să nu-mi spui că nu e adevărat. Îl simt. E mai lung decât cel sănătos. Simt că iese de două palme din pat. Ia uite! Ai văzut? Îmi mişc degetul cel mare în ghips şi-l simt afară din pat de două palme. Aşa-i sau...

— Sau?

I s-au umplut ochii de lacrimi. Glasul aproape i s-a stins şi buzele îi tremurau.

— Leoni, ascultă-mă... Sunt clipe când cred că...

— Dar linişteşte-te, parcă ai fi copil!

— Spune-mi, s-a lungit?

— Ei, desigur. Faţă de celălalt, s-a lungit niţel. Dar asta n-are importanţă. Doctorii consideră acest lucru ca o urmare firească...

— Firească?... Prima oară aud aşa ceva... Cum adică?

— Păi, ceva, ceva, mi-a explicat doctorul. Nu-mi cere acum să-mi amintesc exact denumirile... Ştii doar că doctorii, vorbind de lucruri pe care le cunosc, dar mai ales

de cele pe care nu le cunosc, le lipesc câte o denumire, jumătate elenă, jumătate latină, şi-au terminat. Ceea ce am putut înţelege e că acea crăpătură a osului a provocat un fel de dilatare în punctul unde se face sudarea. O dilatare a osului şi a ţesuturilor dimprejur. Dar asta va trece cu timpul, de îndată ce vei putea mişca piciorul...

Bolnavul a părut că se linişteşte. A răsuflat adânc.

— Dacă-i aşa, e bine... Desigur că aşa trebuie să fie. Altfel nu se explică. Mă speriasem tare, ştii? Mă gândeam la Omul cu picioroange. Mă gândeam şi-mi ziceam: nu-i cu putinţă. Ori piciorul nu mi-e la loc, ori... mintea. Am să-ţi mai mărturisesc ceva. Iată. Luasem hotărârea, încă de la a doua operaţie. Dacă rămâneam şchiop, nu mă mai întorceam acasă, la soţia mea... Aş fi isprăvit cu pistolul...

Au trecut două-trei ceasuri de linişte.

Vranàs dormea sau căzuse iar în letargie. Ochii îi erau pe jumătate închişi, dar fără mobilitatea aceea continuă care-i trăda zbuciumul. Şi răsuflarea îi era mai regulată. Dar către ziuă, a scos un strigăt care l-a făcut pe Leonis să sară în sus. De mult nu mai fusese aşa vioi glasul prietenului său.

— O! O! Leoni! Dar scoală odată, Leoni!

Se căznea să se ridice dar nu reuşea. Faţa i se schimonosise, trăsăturile i se întinseseră ca cele ale măştilor antice. Fruntea i se umpluse de broboane de sudoare, mari ca boabele de rouă. Părea cuprins de o grabă nedomolită.

— Ce-i? a sărit speriat Drivas.

— Dar deschide, odată! Deschide, îţi spun!

Vorbea repede, striga gâfâind, cu ochii aţintiţi spre uşă, cu degetele întinse într-acolo, tremurând.

— Hai, frate, mai repede, n-o auzi că strigă?

Leonis s-a dus şi-a deschis uşa, apoi a închis-o la loc.

Ochii bolnavului se umpluseră de lacrimi, iar trăsăturile îi erau răvăşite de o mare emoţie. Îşi mişca continuu capul pe pernă, râzând şi plângând deodată.

— Tu! Tu aici Saplio! Sfântă Fecioară, ce-i asta? şi

tata?... Dar ce v-a apucat! Ce v-a apucat! Hai, stai cuminte... Ştii că nu-mi plac astea în faţa lumii... Leoni!

— Ce-i, Strati?

— Iartă-mă, dragul meu, dar, ştii, la asta nu m-am aşteptat. Asta e chiar nemaipomenit! Să vă fac cunoştinţă... Soţia mea, da, Contesa. Şi tata... Hai, tată, nu te necăji... mai degrabă trebuie să fii mândru... Acesta e Leonis, Leonis Drivas. Camaradul meu. Şi el şchiop, ca şi mine. Trebuie să-i mulţumiţi. E cel mai bun om, şi cel mai bun prieten al meu... Mai mult, mai mult decât prieten... Mai mult decât frate... Nimeni nu ştie... Numai eu... Uite, aici înăuntru e ceva... Aici. Pentru Leonis... Dar tu, Sapho. Fată dragă, ce nebunie, ce nebunie! Şi tu, tată, cum de-ai lăsat-o? Să vie o femeie aici, printre sălbatici? În fundul Anatoliei?... Printre atâţia soldaţi care sunt în stare să se mănânce ca lupii pentru o femeie. Printre atâţia turci... atâţia bărbaţi care s-au sălbăticit, care nu respectă nimic... O, aţi făcut foarte rău... Îmi înveninaţi bucuria asta nebună... O, Doamne... Tu, tată, nu trebuia să-i dai voie... Ea face întotdeauna cum o taie capul... Dar e un copil... Trebuia s-o împiedici... Ce? Aţi adus flanelele şi darurile pentru armată?... Colecta Comunei?... Bine... Dar nu putea comuna să trimită o delegaţie de bărbaţi?... Au ţinut să fie tatăl şi soţia unui rănit?... Asta-i bună! Mare cinste pentru noi! Dar de unde au aflat? Eu nu v-am scris... N-am scris nimănui c-am fost rănit... Ziarele! Târfele astea puteau să nu-şi bage nasul în spitalele zonei de operaţii... Hai... Sapho, nu te necăji... Am glumit... Sapho, ia spune-mi. Nu vi s-a întâmplat nimic în atâţia kilometri de drum? Nu s-a legat nimeni de voi? Nimeni? N-ai auzit vreo vorbă urâtă din spate?... Bine, bine! Iartă-mă. Aşa am fost mereu, n-am să mă schimb acum. Hai, linişteşte-te... Sapho, spune-mi... Copilul? O, nu. Oricât ar fi în mâini bune, nu trebuia să-l laşi singur... Cum? E bine?... Nu zău! Nu zău! Adevărat? a început să vorbească? Vorbeşte?... Îl cere pe taică-su... Pe taică-su... Pe taică-su...

Lacrimile începuseră să-i curgă şuvoi pe faţa descărnată, prelingându-se pe după urechi şi udând perna. Plângea, plângea în tăcere şi linia neagră a sprâncenelor i se încreţea pe frunte ca o lipitoare groasă care zvâcneşte rănită. Pe gâtul lui slab, o arteră subţire bătea grăbit.

Drivas nu şi-a mai putut stăpâni plânsul. S-a aşezat lângă el, plângea şi-i ştergea sudoarea şi lacrimile. Bolnavul continua să vorbească cu soţia lui. Vorbea repede, gâfâit, ca după alergătură. Cuvintele i se înecau în hohote de plâns.

— Sfântă Fecioară! Sfântă Fecioară!... Îţi mulţumesc c-ai venit... Mă gândesc la tine atât de mult... atât de mult... De când am plecat... N-ai să poţi înţelege niciodată... Niciodată nu ne-am înţeles... Asta e... Tu ai fost aşa de bună... Iată, şi azi eşti aşa de bună. Şi eu... Crezi că nu ştiu cât te-am făcut să suferi?... Erau clipe când... Uite, că-ţi spun acum, că s-a întâmplat aşa... Altfel niciodată nu ţi-aş fi putut spune... Voiam să mă târăsc la picioarele tale, să-ţi sărut mâinile... Dar mă reţinea mândria ta... Şi a mea!... Ea e cea care învenineză totul, îmi ziceam mereu că, până la urmă, nu vom reuşi să găsim calea care duce la inimă... că vom umbla mereu aşa, rătăcind în beznă... Dar tu, vezi, în inima ta erai bună, în taină, erai bună... O, cât de bună... Acum îmi dau seama... Şi hainele astea, colecta... Justificări... Te înţeleg... Justificări pentru mândria ta... Pentru mine... Era pentru mine. Uite, vezi? şi eu tot în taină te iubeam. În taină eram atât de bun cu tine... şi atât de rău cu mine. Cred că am plecat voluntar, aşa... ca să se sfârşească odată... Dar ai să vezi! Ai să vezi când am să mă întorc! Acum am devenit alt om... M-am gândit atât de mult la viaţa noastră, în toţi anii aceştia, de când am plecat... Îţi scriam scrisori de dragoste şi apoi le rupeam... Mă miram cât de nedrept am putut fi cu tine... Dar cât de mult te iubesc, Sapho. N-am încetat nicio clipă să te iubesc ca un nebun... Aş putea ucide pentru tine... M-am gândit la

asta. Chiar şi pe tine... Sapho! Îţi mulţumesc... Desigur, asta nu se spune, nu se spune... nu se spune...

Glasul i se stingea, începuse să vorbească mai repede, numai cu buzele. Faţa îi încremenise cu fălcile încleştate, doar buzele i se mişcau continuu şi din când în când se căzneau să schiţeze un zâmbet care devenea o strâmbătură mică şi hidoasă. Când s-a oprit, îi mai rămăsese acolo, în colţul gurii, acel tremur, micul nerv invizibil, care zvâcnea întruna, obositor...

Când a trecut criza, a strâns o dată tare pleoapele, apoi a clipit, gânditor, le-a deschis larg şi l-a privit pe Drivas.

— Ştii, Leoni? Azi-dimineaţă am avut vizite neaşteptate... A venit soţia mea să mă vadă... Ai fi crezut?

— Nu mai spune? bine a venit...

— Tu n-ai aflat?

— Am auzit ceva... A adus îmbrăcăminte pentru soldaţi... Daruri din insulă...

— Da! Adică, asta, să zicem, a fost un pretext ca să poată veni. Desigur, n-a făcut bine şi m-am necăjit tare... Dar acum, a venit şi n-am încotro. Numai, spune-mi, ce să facem? De când îmi sparg capul să găsesc o soluţie care să-i înlesnească şederea aici. Unde o să locuiască, cât o să rămână? Seara, se înţelege, nu şi-o poate petrece afară... Sunt atâţia ticăloşi pe-aici... N-aş vrea să-i rog pe doctori să se îngrijească de găzduirea ei. Sunt o mulţime de ofiţeri pe-acolo... Şi asta nu-mi place... De aceea am vrut să te rog... Nu ştiu dacă o să vrei să-mi faci acest serviciu...

— Tot ce vrei...

— E mult ceea ce am să-ţi cer, dar mă gândesc, mă gândesc şi nu găsesc altă soluţie... Ai putea să-i dai patul tău? Ai putea să te aranjezi în alt salon până o să plece? Am să-ţi rămân dator... Dacă îţi pot fi mai îndatorat decât îţi sunt...

— N-avea grijă, m-am gândit la asta înaintea ta. Am şi aranjat. Patul meu îţi stă la dispoziţie. Lucrul e aşa de

simplu, că nu merită să-i dai asemenea proporţii.

— Îţi mulţumesc. Eşti de nepreţuit... Numai tu poţi fi aşa de bun, în felul acesta simplu... Ei, Leoni! Mă gândesc, câteodată, ce-i lumea asta. Uită-te la noi. Am fost împreună, luni de zile, la plutonul de instrucţie şi eram totuşi străini... Chiar mai mult decât străini. Trebuie să ţi-o spun, de vreme ce a venit vorba. Mă apasă conştiinţa, de când suntem aici împreună. Află deci că... atunci nu-mi erai deloc simpatic. Nici şleahta ta, dar tu chiar deloc... Succesele tale, uşurinţa cu care obţineai notele bune, atitudinea ta în timpul exerciţiilor... Simpatia pe care ţi-o arătau ofiţerii... toate astea. Într-o zi ai trecut prin faţa secţiei noastre. Eu citeam împreună cu nişte camarazi, învăţători. Te-ai proptit în faţa noastră, cu mâinile în buzunarele bufanţilor şi-ai spus: „bună-dimineaţa, băieţi!” Am ridicat capul şi m-am uitat la tine, aşa înalt deasupra mea, şi mi-am coborât din nou ochii pe carte, fără să-ţi răspund. Am făcut-o dinadins. Ca să te jignesc. Tu n-ai băgat de seamă şi asta m-a umilit şi mai mult.

Ai să-mi spui – şi ce-i cu asta? O nimica toată. Dar iată că mi-am reamintit de întâmplarea asta care mă chinuieşte de când ne aflăm aici... Acum, că ţi-am spus-o, răsuflu uşurat, ca şi cum aş fi scăpat de o greutate... Aşa că-mi spun: câţi oameni ca noi nu se întâlnesc în viaţă! Trec unul pe lângă altul, se înghioldesc din nebăgare de seamă. „Pardon!” – „Nu-i nimic”. Şi totuşi oamenii aceştia să fie predestinaţi... Uite, tu... Nimeni nu mi-a arătat în viaţă mai mult devotament. Şi eu care nu ţi-am răspuns la bună-ziua...

A început din nou să plângă. Cu el plângea şi mândria învinsă.

Leonis i-a luat mâna într-ale sale. Era osoasă şi fierbinte.

— Hai, linişteşte-te. Aşa e viaţa. Şi nici n-avem vreo vină pentru toate astea. Noi putem mulţumi războiului care ne-a apropiat atât de mult şi ne-a dat posibilitatea

de a ne cunoaşte mai bine. Se vede că fiecare om e o fiinţă minunată, învelită în pielea plină de ţepi a ariciului. Coincidenţa sau un eveniment deosebit, ieşit din comun, cum e războiul, bunăoară, scutură câteodată ţepii, şi inimile se întâlnesc şi se înţeleg...

— Da, aşa este... Astăzi aş putea să mor pentru tine, Leoni.

A trecut o bucată de timp şi Vranàs vorbea de diferite lucruri foarte lucid.

Pentru o clipă şi-a încruntat sprâncenele, ca şi cum ar fi vrut să-şi amintească ceva.

— Mai vreau să-ţi cer ceva, Leon!

— Orice vrei.

— Trage lada mea de campanie de sub pat. Ai găsit-o? Bun... Acum ia cheiţa atârnată de lanţ, acolo, pe noptieră. Aceea care e împreună cu fluierul meu. Aşa. Deschide-o şi dă-mi portofelul mic, de piele, negru, din tunica mea de vară. În buzunarul de sus... Acesta. Deschide-l... Înăuntru e schija care m-a rănit, fotografia soţiei mele şi un ceas mic de mână... Da?

— Da.

— Ceasul s-a oprit la patru şi douăzeci dimineaţa. S-a oprit în clipa când a explodat obuzul. În clipa când am căzut. Nu vreau să-i mişc arătătoarele. Vreau să-l ţin aşa, pentru totdeauna. O amintire pentru băiatul meu... Ţi-am spus că am un băiat? Vino încoace... Ia-mi şi verigheta de pe deget... Aşa... Pune-o şi pe ca în portofel şi păstrează totul... Sunt momente când mi-e teamă să nu mi le şterpelească vreun infirmier... Pentru ceilalţi nu semnifică nimic... dar pentru mine sunt singurele lucruri de preţ... Le vei păstra tu, şi i le vei da soţiei mele... Eu – lasă, ascultă-mă – de multe ori mi se întunecă mintea şi uit... E comic... dar... I le vei da, nu?

— Dar curând ai să pleci şi tu în concediu...

— Da, desigur... Dar tu vei pleca cu siguranţă peste câteva zile. Nu asculta ce spun doctorii, Leoni. Eu mai am de mâncat multă pâine în spital... Cum a zis şi Nastratin

Hogea... „Eu, stăpâne, aşa cum am căzut, şi în ăst an aici bairam, şi la anul aici paşte.” Mai ştii?... Aşadar, i le vei da?

— I le voi da.

— Jură-mi, Leoni.

— Jur.

— Ca ofiţer şi ca bărbat?

— Ca ofiţer şi ca bărbat.

— Bravo... Acum sunt liniştit. Liniştit... Mulţumesc, frate.

Acestea au fost ultimele cuvinte care au mai avut înţeles. După aceea a căzut din nou în delirul lui incoerent.

A urmat lupta cu moartea. Câteva cuvinte, jumătăţi de cuvinte, fraze zdrenţuite, care abia se distingeau în înspăimântătoarea lui agonie. „Arma! Unde mi-e arma?...” În halucinaţiile lui vedea oameni urcaţi într-un camion, ca cel al pompierilor, lansând gaze asfixiante împotriva răniţilor. Îşi căuta masca, cerea ajutor cu ochii, care căpătau pe neaşteptate viaţă, alergau speriaţi dintr-o parte într-alta, se rugau, implorau. Răsuflarea îi devenea scurtă, grăbită, întretăiată. Un chin îngrozitor.

Spre seară şi-a dat sufletul.

În clipa când soarele asfinţea, de după colinele joase şi gălbui ale lui Eski, un mănunchi de raze trandafirii au intrat pe fereastra dinspre apus, răsfrângându-se în paharul cu apă al bolnavului. Respiraţia lui grăbită s-a oprit într-un oftat adânc, umflându-i pieptul păios şi lăsându-l apoi să cadă odihnitor, pentru totdeauna. Ca nişte foale care se goliseră prin însăşi greutatea lor. Atunci, numai, buzele i s-au oprit din jocul acela oribil. Artera de la gât a încetat să mai bată şi sprâncenele i s-au împreunat şi au rămas aşa, ca o mare paranteză închisă.

După câteva zile, Drivas nici nu apucase să-şi ia învoirea, evenimentele s-au succedat unul după altul. Dezastrul. Măcelul celor nevinovaţi. Suferinţele. Ruşinea

retragerii dezordonate. Zile şi nopţi pline de groază. Dar această perioadă a spitalului rămăsese în el ca un cui înfipt adânc. Îşi regăsise amintirea stăpânită de farmecul ei amar, amănuntele chinuitoare cât se poate de limpezi şi veninul ei aspru, usturător.

Se mira acum cu câtă grijă erau păstrate în memoria lui atâtea cuvinte, atâtea gesturi. Cum putea să-i redea închipuirea cu atâta acuitate, una câte una, mulţimea de nuanţe ale emoţiilor sau ale senzaţiilor, care îi trecuseră, cât ai clipi, în zilele acelea stranii, prin suflet. Şi se gândi: „Ce comori acumulează viaţa în omul ale cărui simţuri sunt mereu treze iar spiritul mereu de veghe”. Apoi se ruşina dintr-o dată de acest gând, egoist. Strânse amintirile prietenului său dispărut. Le mai privi o dată, pe rând, cu duioşie. Retrăi jurământul prieteniei lor şi sacra solemnitate a clipei când îi făgăduise îndeplinirea misiunii cerute. Puse la loc în micul portofel toate acele biete lucruşoare, scoase un plic mare, băgă portofelul în el şi scrise pe plic cu un creion albastru: „Amintirile lui Stratis Vranàs”.

CAPITOLUL VII

ÎNTR-O DUMINICĂ DE IUNIE, FRAţii îşi încărcară lucrurile în autobuzul de cursă, spre Megalohori. Un drum de vreo trei ore printre livezi de măslini, pini şi smochini. Era încă devreme şi greierii ţârâiau de zor. Se prevestea arşiţă mare. Lui Drivas îi plăcea căldura, îl făcea să se bucure mai din plin de ţară şi de mare. Cu ce emoţie se regăsiră în „Castelul" lor. Era doar o veche casă de ţară, boierească, cu toată simplitatea ei. Din acelea care se găseau pe ţărmurile insulei Lesbos de pe vremea când insulele mării Egee erau hărţuite, fără încetare, de corsari. Păreau nişte mici cetăţi. Poarta era solidă, îmbrăcată în tablă de zinc, cu stâlpii de piatră, ca şi bolta, dintr-o bucată, toată ferecată în plumb topit, în cuie groase, bătute pe nicovală, şi legături de fier. Partea de jos a castelului, cu cele două capace zăbrelite, era folosită ca magazie. În vremurile de demult, strămbunicii îngrămădeau acolo grânele, laolaltă cu vitele, încuindu-se pe dinăuntru, de frica corsarilor. Paznicii le ocheau corăbiile în larg şi, în plin miez de noapte, le auzeau deodată bubuitul şi îi vedeau apărând de după Kavo-Koraka[12]. Erau îngrozitoarele „Baskine" care pustiiseră satele paşnice de pe ţărmuri. De aceea partea de jos a acestor castele era zidită numai din piatră şi calcar, zid gros, dublu, ca al cetăţilor. Fără ferestre şi fără legături de lemn. Ca să nu se teamă nici de foc, nici de secure. Sus, la o înălţime destul de mare, erau

[12] Capul Corbului (n. tr.).

camerele de locuit, cu tavanale lucrate şi poliţe din lemn sculptat. Balcoanele, în afara trunchiului de piatră al Castelului, atârnau în aer ca nişte pridvoare mari, dând casei aspectul unui porumbar. De îndată ce aranjară, cum putură mai bine, două din camere, Leonis se întâlni cu naşul lor şi puseră la cale reparaţiile şi zilele de lucru care mai trebuiau pentru ca întreaga casă să capete o înfăţişare ca lumea.

Intrând, după atâţia ani, în casa strămoşească, fură cuprinşi de o tristă duioşie. Îi aştepta cu o grămadă de amintiri din anii copilăriei, întorcându-i iar la vremurile de odinioară, pline de căldura dragostei părinteşti. Era un căsoi respectabil, solid, de construcţie veche, dar care se ţinea bine. I-a primit blajin şi protector ca un bunic, cu fesul pe-o ureche şi cu şalvarii lui străvechi. Şi-a deschis poarta, luând în braţe pe micii lui „castelani” şi a început să le povestească o mie şi una de întâmplări din copilăria fără griji, uitate cu totul.

Adriani îşi reaminti deodată de spaima pe care o trăsese când era mică de tot, din cauza umbrelei tatălui lor. Se pare că era o umbrelă cu totul deosebită. Neagră, solidă şi largă, ca pentru un uriaş. Aşa îi rămăsese în amintire, neagră şi largă ca bolta unei biserici. Cât timp a stat atârnată de cârligul grinzii din perete, acolo, cum intrai, pe dreapta, nu şi-a dat seama ce dihanie era. Atârna închisă, cu aripile strânse, suspectă. Dar când, într-o vară, a deschis-o, ca s-o scuture de praf, ce spaimă, Doamne! Abia atunci a mirosit ce lucru necurat era. Cu totul pe neaşteptate, făcuse „sdup”, drept în faţa ei, deschizând nişte aripi negre, negre. Ca un liliac enorm, care se dezlipise de pe perete şi se năpustise asupra ei. Îngrozită, tremurând toată, a început să ţipe cât o ţinea gura. Se temea că o s-o înhaţe sub bolta ei neagră, între membranele ei reci şi că o s-o pişte, o să-i înţepe ochii, cu ghearele de fier de pe marginea aripilor.

Ce nu-i făcuseră ca să-i treacă spaima asta! Ce nu încercaseră ca s-o împace cu umbrela aceea. Totul a fost

în zadar. Se făcea că ascultă, se făcea chiar că râde, când o deschidea în faţa ei. Făcea pe viteaza cât erau cei mari în preajmă. Era sigură că ar fi scăpat-o dacă ar fi fost cazul. Dar, de cum rămâneau singure, ea şi cu umbrela, nimic nu-i mai putea reţine spaima. Ziua, trecea repede-repede, cu spatele lipit de perete, cât putea mai departe de grinda de care atârna. Noaptea, însă, nu trecea, pentru nimic în lume, singură pe-acolo. Ştia că acest demon negru pândea nemişcat în întuneric, s-o surprindă singură şi s-o înhaţe.

— Uite, aici atârna! zise, şi atinse cu degetul vechiul cârlig, ce i se păruse atât de înalt în copilărie.

Grinda cu cârligul erau mereu acolo, pe perete, cum intrai, pe dreapta. Dar umbrela-sperietoare a tatii nu mai era. Şi nici bietul tata. Îl revedea, aplecându-şi umerii înalţi ca să iasă pe uşa scundă.

Leonis o luă pe sora lui la etaj, în odaia dinspre miazănoapte. La fiecare pas scara de lemn scârţâia din toate încheieturile. Aşa scârţâise întotdeauna scara, ca şi ghetele naşului. Îi arătă surorii sale tocurile de nuc ale unei ferestre.

— Îţi aminteşti?

Îşi amintea... Acolo era răbojul creşterii lor. Pe scândurile acestea Leonis măsurase şi scrijelise statura lui şi a surorii lui, în fiecare vară, când erau aduşi în vacanţă, să se bucure de ţară şi de mare. O rezema pe Adriani de tocul din stânga, însemnând cu creionul înălţimea capului. Apoi cresta cu briceagul şi scria pe deasupra: „Nanni, august, o mie nouă sute şi atât”. Apoi se lipea el de toc, cât putea mai drept şi-i dădea ei creionul să tragă semnul. Adriani nu ajungea şi el îi spunea, privind-o demn, de sus: „Aşa nu poţi, fetiţo, urcă pe scaun”. Pe partea dreaptă erau crestate numai două semne şi notată o singură dată. Se priviră cu emoţie. Erau înălţimile tatei şi a mamei. Într-o zi, Leonis insistase să le însemne şi lor statura. Au râs, s-au uitat unul la altul şi au stat acolo, iată, parcă ar fi fost ieri. Au trecut, pe rând,

luându-l pe Leonis în braţe, aşa cum erau în picioare, în timp ce el trăgea semnele cu creionul. După aceea tata le-a crestat şi a scris şi data.

Lui Ariadni îi dădură lacrimile. Leonis se făcu că nu vede. O chemă vesel, pe numele ei din copilărie, ca şi atunci:

— Nanni! Reazemă-te, în picioare.

Ea stătu pe vechiul loc, zâmbind printre lacrimi. Îşi luă aerul ştrengăresc de odinioară. Încerca să se ridice pe vârfuri, ca să fure doi-trei centimetri. Şi Leonis, ca şi atunci, îi apăsă creştetul cu palma. După ce îi însemnă înălţimea, Adriani îi spuse:

— Lilo, e rândul tău!

Leonis se propti în poziţie de drepţi, un lungan până colo sus, şi i se adresă cu vechea lui demnitate protectoare:

— Nu ajungi aşa, fetiţo! Urcă mai bine pe... masă, ca să-ţi poţi face treaba.

Noile semne fură crestate cu grijă, la mare distanţă de cele vechi. Leonis crestă alături şi noua dată. Şi fata privea aşchiile care cădeau pe podea. Ca şi atunci. El o observă şi o mângâie pe creştet.

— De la semnul acesta porneşte o nouă viaţă pentru noi. Să fie norocos punctul de plecare, pentru amândoi!...

— Să fie! zise ea încet.

Încă din prima zi, Leonis a aflat de la naşul lor, care îi întâmpinase în staţie ca să le dea o mână de ajutor, că văduva lui Vranàs fusese numită învăţătoare la şcoala primară a satului, de când se aflase de moartea soţului ei. Tatăl lui Vranàs murise şi el, ceva mai târziu, de inimă rea. Domnul Spanos i-a mai spus că directorul şcolii şi toţi colegii noii învăţătoare nu vorbeau decât de sârguinţa şi bunăvoinţa ei. Lucrul ăsta îi făcu plăcere. Simţi o stimă pentru femeia necunoscută care intrase cu atâta curaj în luptă cu viaţa, imediat după pierderea unicului ei sprijin. Alta ar fi rămas cu mâinile atârnate, zdrobită de lovitură. Şi-ar fi făcut o profesie din rolul „victimei de război”, şi ar

fi aşteptat să-şi întreţină casa şi copilul dintr-o biată pensie şi din donaţiile organizaţiilor de binefacere.

Îşi pusese de mai multe ori în gând să-i facă vizita de condoleanţe şi să-şi termine ultima misiune. Dar de fiecare dată ezitase şi amânase. De două ori ajunsese chiar peste drum de casa ei, însă făcuse calea întoarsă. Era o casă cărămizie, care privea marea, cu o poartă aproape pătrată, vopsită în ulei verde. Pe zidurile curţii se revărsa iedera. În mai multe rânduri luase portofelul negru în buzunar şi-şi spusese: „De data asta, s-a isprăvit, am să bat”. Dar la vederea belciugelor de fier care atârnau pe poarta cea verde, i se urca un nod în gât şi trecea mai departe.

Într-una din zile se trezi în faţa învăţătoarei cu totul pe neaşteptate. Urca să viziteze cetatea genoveză, aflată sus, pe culmea satului, nepotrivită şi severă, ca o coroană medievală pe capul unui lucrător paşnic. Acolo, cotind pe una din uliţele întortocheate care urcau, auzi deodată glasuri de copii, ieşind de după nişte ferestre mari, larg deschise.

Simţi bătându-i inima şi întrebă pe o bătrână care torcea pe pragul casei ei.

— Mă rog, ţie, mătuşă, ce-i aici?

Femeia se ridică în picioare, şi-i răspunse binevoitoare:

— Oi fi străin, maică. Aici e şcoala noastră primară...

— Nu cumva ştii dacă doamna Vranàs e învăţătoare aici?

Bătrâna clătină de mai multe ori din cap.

— De doamna Sapho oi fi spunând, maică, a lu’ răposatu Strati învăţătorul, care a fost omorât, ofiţer, în război?

— Da, de dânsa...

— Aici, e măiculiţă, de n-ar mai fi fost, oropsita! Asta de peste drum e clasa ei. Poarta e pe dincolo... Vai, maică dragă, ce-i fu dat, nenorocitului băiat...

Îi mulţumi, întrerupându-i văicăreala şi se îndreptă hotărât spre şcoală. Intră pe poarta de fier, trecu fără

grabă prin curtea cea mare şi ajunse în faţa clasei. Dinăuntru se auzea ciripitul copiilor şi o voce feminină. Se mai codi o clipă, apoi bătu. Dintr-o dată zarva copiilor se potoli şi vocea feminină răspunse cu vioiciune.

— Intră!

Apăsă pe clanţă şi intră, scoţându-şi pălăria. Copilaşii, vreo cincisprezece la număr, se ridicară cu zgomot, luând poziţia de drepţi, în faţa băncilor. Salutară milităreşte şi rămaseră aşa, neclintiţi, privindu-l, cu degetele reglementar lipite de frunte. Făceau acest gest cu vădită plăcere, învăţaţi, fără îndoială, cu alte prilejuri. Pentru ei era un joc deosebit de plăcut. Unii îl priveau ştrengăreşte, cu ochii zâmbitori, iar alţii, care luau lucrul în serios, îşi strângeau buzele uitându-se drept în faţă, cu ochii zgâiţi.

Puţin uluit de această primire neobişnuită, se înclină şi făcu câţiva paşi. Nu a lipsit mult ca să răspundă şi el salutând milităreşte şi să le ordone „pe loc repaus”, din obişnuinţa, greu de dezbărat, a trecutului.

— Şedeţi, le spuse, văzându-i rămaşi încremeniţi, în aceeaşi poziţie, probabil în aşteptarea acestui ordin.

Copiii se aşezară, din nou cu zgomot, foarte satisfăcuţi. Apoi se lăsă deodată o mare linişte, şi în timp ce învăţătoarea cobora de la catedră ca să-l întâmpine, simţi toţi ochişorii aceia aţintiţi cu încordată curiozitate asupra lui.

Îi întinse mâna.

— Îmi permiteţi, doamnă. Drivas. Leonis Drivas, sublocotenent în rezervă. Stratis Vranàs mi-a fost un foarte bun prieten şi camarad... şi, am venit...

— Luaţi loc, vă rog, îl invită ea arătându-i un scaun aproape de primele bănci.

Era un scaun găurit. Împletitura de pai era roasă şi înlocuită cu plasă de sfoară. Se aşeză dintr-o dată, stingherit oarecum că-l poftise să „ia loc”, şi continuând să o privească. Ea, în picioare, ţinea în mâna stângă un abecedar închis, cu arătătorul între pagini. Simţi, că e învăluit de un miros de iasomie.

— I-aţi fost prieten?...

Avea un glas limpede, melodios şi sigur, încercă să şi-l facă şi pe al lui mai ferm.

— Da... E o misiune tristă pe care mi-a încredinţat-o răposatul. Şi acum că m-am întors acasă şi am venit aici cu familia, ştiţi, avem aici o casă şi moşia...

— Ştiu, îl întrerupse. Castelul lui Drivas... Jos, la mare... „Castelanii”...

Surâse, punând cu grijă cartea pe catedră. Se lăsă o scurtă tăcere în cursul căreia ea continuă să-l privească.

— Întocmai, reluă el. „Castelanii” care s-au reîntors după atâţia ani. Numai că jumătate din ei lipsesc... Sunt numai cu sora mea...

— Am aflat, spuse ea clălinând din cap... Mama dumneavoastră a murit de curând. Erau foarte iubiţi de toţi de-aici... Îi aşteptau în fiecare an...

— Da... Vă mulţumesc foarte mult... Dar acum nu e vorba despre asta. Sunt trei zile de când am sosit şi am vrut din prima clipă să vin să vă văd... Dar cu treburile casei, reparaţiile, meşterii... Apoi, trebuie să vă mărturisesc, ezitam puţin, gândindu-mă că vă voi pricinui o nouă amărăciune...

— O nouă amărăciune?

Deschise ochii neliniştiţi şi el simţi o senzaţie neplăcută sub lumina cu care-l învăluia.

— Da. Sunt nişte amintiri pe care mi le-a predat răposatul să vi le aduc... Mi le-a încredinţat în ultimile lui clipe... Şi eu am făgăduit... Aşa că...

Băgă mâna în buzunarul interior al hainei.

— Ce anume? se arătă ea interesată.

— Un portofel cu nişte...

Se simţea ridicol, cât se poate de ridicol. În buzunar nu era niciun portofel. Şi-a dat seama de cum băgase mâna în el. Îl lăsase în cealaltă haină. Şi cu toate astea, continua să caute, stupid, cu cât o vedea aşteptând cu o vădită emoţie. Ca şi cum scotoceala asta absurdă putea să schimbe situaţia sau haina. Privirea îi căzu pe o

farfurioară cu floricele de iasomie, aşezată pe catedră.

— E că... mi-am schimbat haina, explică în sfârşit, ruşinat la culme. Ştiţi, am intrat aici cu totul întâmplător. Urcam la cetate şi am auzit glasurile copiilor... Ieri încă, îl aveam la mine... Mă gândeam să vi-l aduc acasă.

— Nu-i nimic, îl linişti ea amabilă. E chiar mai bine. Veniţi acasă, după-amiază... Voi fi acolo după orele patru... O să vă aştept... Numai să nu vă fie greu s-o găsiţi.

— O, nu! O ştiu. O casă cărămizie cu poarta verde, nu?

— Exact... Vă mulţumesc foarte mult şi vă aştept. Se ridică de pe oribilul scaun cu adevărată uşurare.

Ea îi strânse mâna şi-l conduse până la poartă. Copiii repetară prompt salutul milităresc.

Ajuns pe drum, simţi aerul răcoros în urechi. Îşi dădu seama cât de ridicol de roşii trebuie să fi fost, ca şi cum l-ar fi tras cineva zdravăn de ele. Îi pierise orice chef să viziteze cetatea. Vroia să se întoarcă, să se retragă undeva, în apropiere, să-şi adune gândurile. Dădu să cotească în jos, spre ţărmul mării, când, aruncându-şi ochii spre ferestrele şcolii, o văzu pe învăţătoare privindu-l de sus, în timp ce dicta ceva. Atunci se întoarse şi o luă, cu paşi mari, pe drumul pietruit care urca de-a dreptul spre vechea cetate.

Fără să acorde atenţie nici unuia din ascunzişurile ce-l chemau cu glasul vechilor amintiri, se aşeză gâfâind într-un colţ umbrit, pe un parapet pe jumătate dărâmat. Îşi lăsă privirea să zboare, ca rândunica, în depărtare, deasupra priveliştii satului şi a mării albastră-argintie, care se juca cu soarele. Vedea casele de pe coasta dealului căţărându-se spre cetate, obosite în arşiţă, îngenuncheate de trudă. Şi gândul îi era la această întâlnire din senin şi atât de ridicolă. Simţea că mocneşte în el o mânie pentru tot ce se întâmplase, dar mai ales contra lui însuşi. Era mânios pe bătrâna cu furca, pe ţâncii care salutaseră milităreşte. Un salut tragicomic. Un militarism mizerabil, cultivat copiilor de o cabotină a

războiului. Tocmai de ea, care gustase din grozăvia şi amărăciunea lui mai mult decât toţi. Mai era şi scaunul acela cu împletitura de sfoară. Şi cum de a rămas aşezat pe el, ca un măgar, în timp ce învăţătoarea stătea în picioare, în faţa lui? Ca să-i vorbească, el trebuise să ridice capul precum găina când bea apă. Apoi scotoceala aceea ridicolă în buzunare. „Ştiţi, mi-am schimbat, haina!” Ca şi cum femeia aştepta s-o informeze că şi-a schimbat haina sau altceva... Şi încă... Gestul acela spontan, pe care abia apucase să şi-l stăpânească, de a întoarce copiilor salutul milităresc şi de a le comanda „pe loc repaus!”. Nu putea să uite cum se făcuse de râs, cam tot aşa, în prima zi când se îmbrăcase civil. Se dusese la poştă şi în clipa când îşi întorsese capul de la ghişeul de Post-Restant, cu o scrisoare în mână, văzuse un maior al gărzii. Şi atunci, din acelaşi reflex, făcuse întoarcerea reglementară, bătuse călcâiele şi ridicase mâna spre cap, unde degetele reglementar lipite s-au împiedicat de borul pălăriei. Stacojiu de ruşine, se prefăcuse că-şi aranjează pălăria şi plecase grăbit. Apucase totuşi să vadă zâmbetul batjocoritor al maiorului care scoţându-şi chipiul şi prinzându-l de calotă salutase şi el, anapoda, ca şi cum ar fi purtat pălărie. Până a ieşit din clădirea poştei a simţit privirea batjocoritoare a maiorului, lipită ca o palmă.

— Cum pot fi uneori atât de ridicol! se gândi cu glas tare şi smulse un smoc de muşeţel din crăpăturile zidului. Desigur. şi încă atâtea altele. Era nevoie să stea să vorbească de meşteri şi de reparaţiile casei? Apoi cuvântul acela: „Răposatul!” Întotdeauna îi făcuse o impresie comică şi-l folosise de fiecare dată doar în ironie. „Răposatul!” De ce, adică, răsposatul? Cu toate astea, îl spusese şi îl repetase, de două ori, vorbind de Vranàs. „Mi le-a predat răposatul!” Şi când o revăzuse pe învăţătoare la fereastră, impulsul acela de a coborî spre mare care sfârşise prin urcarea aproape în fugă, în panică, a dealului cetăţii? Şi asta o făcuse contra voinţei lui. Numai şi numai pentru că îi spusese că urcând spre cetate dăduse din

întâmplare peste şcoala ei. Şi când colo, ea îl văzuse gata să cotească spre ţărm. S-o fi gândit că a minţit-o. Privirea ei îi spunea: „Ai greşit, băiete! Ai pornit spre cetate. Ia-o deci în sus, pe deal, şi lasă şiretlicurile”. Iar el i-a ascultat ordinul ca un hipnotizat, aşa cum îl prinsese cu mâţa în sac... Câte umilinţe...

Aprinse o ţigară aproape fără să-şi dea seama şi nu o aruncă decât când îi arse unghiile.

Şi acum se gândea dacă toată această tulburare şi enervare a lui nu se datora cumva şi altor cauze. Dacă nu era o reacţie faţă de dezminţirea imaginaţiei lui egoiste. Descoperi, de pildă, cu uimire, că avea deja pregătită în închipuire întreaga scenă a întâlnirii sale cu soţia camaradului dispărut. O scenă studiată până în cele mai mici amănunte, care s-ar fi jucat în casa ei. Descoperi că îşi formulase – încă de-acasă sau, poate, chiar de pe front – toate frazele cu care ar fi trebuit să însoţească predarea portofelului. Până şi gesturile îi erau orânduite cu grijă. Gesturi simple, reţinute, aşa cum se cuvine unei asemenea reprezentaţii impresionante. Şi expresia feţei, serioasă, plină de sinceră emoţie. (Oare cum se poate reuşi expresia unei „sincere emoţii”?). Un uşor tremur al inimii. „Doamnă, îmi permiteţi, să mă recomand. Sunt cutare. Sublocotenent în rezervă, din infanterie. Un foarte bun prieten al lui Vranàs. Am fost lângă el în ultimele lui clipe... Mi-a zis: «Jură-mi că vei da aceste lucruri soţiei mele». Şi am jurat.” Astea şi altele de felul acesta. Totul pus la punct şi în toate amănuntele. Şi ea ascultându-l înecată de plâns. Şi-o închipuia ca o fată de la ţară, îmbrăcată în rochia ei de doliu, prost cusută, provincială, macabră şi lipsită de orice graţie. O femeie oarecare, mai curând urâţică, cu o gură mare, ţinând în poală preţioasele amintiri ale mortului şi udându-le cu lacrimi, încercând să-şi stăpânească durerea cu dinţii, de faţă cu un străin...

„Să mă scuzaţi, doamnă (sau coniţă, dacă era chiar ţărăncuţă) că vă răscolesc iar rana... Vă las singură cu

durerea dumneavoastră. Plânsul e o datorie sfântă faţă de soţul dumneavoastră. Vă iubea cu înflăcărare. Chipul dumneavoastră îl urmărea în adâncurile Anatoliei.”

Depăna toate acestea cu mirare, descoperindu-le abia acum, pentru prima oară, şi constata cu dezgust că nu putea să scape de această frazeologie care apărea în el ca un animal bălos, în fiecare clipă, până şi în cele mai sfinte ale vieţii lui. Stă şi dă o formă tuturor emoţiilor sale bucurându-se de ele în chip „artistic”, cu o nesimţire egoistă... Şi surprinde acum bestia filologică, aşteptând, de luni de zile, această întâlnire, lingându-şi sadic buzele pentru emoţia pe care i-ar fi dat-o durerea sfâşietoare a soţiei prietenului mort.

Un gând, care îi trecu pe neaşteptate prin minte, îl făcu să se înspăimânte: Nu cumva şi la spital fusese acelaşi cabotin care simţea o plăcere nesănătoasă? Socotea drept „achiziţii” până şi fiorii provocaţi de halucinaţiile danteşti ale delirului prietenului său?

Se simţea cuprins de o mânie usturătoare şi de ruşine pentru această bănuială, constatând că nu era chiar deplin neîntemeiată.

Se ridică de pe pietre şi plecă, aşa cum pleacă cineva care nu vrea să-şi audă infamiile. Coborî mai târziu spre casă, tăind drumul prin ogoare. Îşi spuse că ar fi fost mai bine să trimită învăţătoarei portofelul prin altcineva. Prin sora lui, de pildă. Da, aşa ar fi fost mai bine.

Ajunse jos abia la amiază şi Adriani îi făcea semn de departe cu mâna, de la fereastră.

— E gata mâncarea, îi strigă bucuroasă, când se apropie. Să pun masa? Avem fasole verde care-ţi place ţie.

Mâncă fără poftă şi bombăni fără motiv pe cei doi lucrători care mai aveau încă de tencuit. Îl priviră miraţi şi mormăiră, cam în batjocură, ceva printre dinţi. Asta îl indispuse şi mai mult. Se retrase în camera lui, se încuie, se dezbrăcă în pielea goală şi se întinse pe pat cu o carte. Simţi cu plăcere răcoarea cearşafului proaspăt pe piele.

Ajuns la pagina a treia, îşi dădu seama că citeşte mecanic şi că trebuie să reia lectura. Mintea nu-l ajuta.

Auzi afară greierii care, aţâţaţi de arşiţa amiezii, ţârâiau cu toţii marşul monoton al verii. Odată cu larma lor polifonă, intra în cameră şi boarea sărată a mării. Pătrundea în nări, proaspătă ca o răsuflare ieşită din adâncurile ei verzi. Fără îndoială, cel mai bun lucru era să trimită portofelul prin sora lui. Astfel, ar fi pus capăt acestei poveşti anoste, care începuse să-l indispună de-a binelea.

Încercă să-şi amintească fizionomia învăţătoarei, s-o reconstituie din ce-i mai rămăsese în minte de la întâlnire şi din trăsăturile micii fotografii. Îşi dădu repede seama că nu exista nimic comun între ele. Dar nici nu reuşi să conceapă o imagine precisă. Rămăsese doar cu impresia unei siluete suple şi bine legate şi cu o senzaţie, nedefinită, a unor ochi mari, adânc umbriţi. Gura, mai curând mare, cu buzele bine conturate şi vopsite într-un roşu aprins. Lucru nepotrivit pentru o învăţătoare, mai cu seamă văduvă, cu atât mai mult când era la şcoală. Ar fi trebuit să i se atragă atenţia... Îşi curmă la timp avântul moralizator, trezind în el pe Măscărici. Dar ce statură mândră! Era convins că numai astfel nu şi-o închipuise pe soţia lui Vranàs. Dintre toate dezminţirile, aceasta era cea mai bătătoare la ochi. În locul ţărăncuţei, găsise o doamnă cochetă, o faţă zveltă şi impunătoare, care-l făcuse să se înroşească până în vârful urechilor. Poate, însă, că-i rămăsese această impresie pentru că o văzuse de pe scaunul acela scund pe care se aşezase, fiind silit să ridice bărbia ca să-i vorbească. Adevărul e că n-ar fi putut spune dacă avea ochii negri sau căprui. La urma urmelor, toate acestea nu mai aveau nicio importanţă. Nu era treaba lui să stea să foarfece o femeie lovită de soartă, în faţa căreia îl adusese numai o datorie sfântă şi un jurământ dat unui camarad dispărut. Şi-apoi, lucrul era hotărât. Treaba asta o va descurca Adriani.

Fumase mai multe ţigări, aprinzându-le una de la alta.

Deodată, privirea îi căzu pe cartea care zăcea deschisă lângă el. Îi dădu impresia unui interlocutor indiscret, ce insista să-l îndemne la vorbă, cu toate că el n-avea niciun chef să-l asculte. O închise cu zgomot, răzbunător. Apoi se supără, sau simula că se supără – ca să fie împăcat cu propria-i conştiinţă: se surprinsese ridicându-şi capul de pe pernă, ca să vadă deşteptătorul, care-şi depăna mătăniile clipelor în faţa lui, pe masă. Era a treia oară că se ridica să se uite. Pândea orele patru după-amiază. Asta era! Şi ora se apropia. Abia am timp să mă îmbrac, se gândi. Sări din pat, se bărbieri, se împrospăta cu apă răcoroasă de la fântână.

Ieşind din casă, se mai căută o dată în buzunarul dinăuntru al hainei, ca să se asigure că de data asta portofelul lui Vranàs era acolo, şi îşi spuse:

— Am o treabă de făcut, şi trebuie s-o fac şi să scap de grija ei.

Şi porni spre casa învăţătoarei.

CAPITOLUL VIII

BĂTU CU BELCIUGUL ÎN POARTĂ şi peste puţin îi deschise o femeie în vârstă, de vreo cincizeci de ani, înaltă şi cu capul îmbrobodit într-un testemel negru.

— Doamna Vranàs? întrebă.

Femeia făcu semn „da” cu capul şi „poftiţi, intraţi”, cu mâinile. Îl impresiona această figură serioasă şi tăcută, cu ochii arzători, aproape sălbatici.

Trecură printr-o curte lunguiaţă, pavată cu dale văruite pe margini. La dreapta şi la stânga, câte un şir de ghivece cu flori de casă şi plante mirositoare. De-o parte şi de alta a uşii de intrare, doi plopi verzi, ca doi lachei veseli, îşi fluturau frunzele răcoroase. O iasomie se căţăra pe perete, plină de neaua florilor deschise. Îşi aminti de aroma ei din clasa şcolii. În fundul curţii, un vişin mare. Domnea o atmosferă de curăţenie gospodărească, dătătoare de viaţă. Cu toate astea, în tăcerea aceea răcoroasă simţi că-l învăluie un suflu de tainică tristeţe. Poate din cauza femeii cernite, se gândi. Senzaţia apăsătoare de tăcere se datora faptului că a vorbit numai prin semne, fără să deschidă deloc gura. Trebuie că era mută, fără îndoială.

Femeia îl introduse într-un salon spaţios, mobilat într-un stil de un pitoresc provincial.

În fundul camerei, învăţătoarea şedea pe o canapea foarte lungă, care ţinea, dintr-un capăt într-altul, tot peretele dinspre mare.

— Bine aţi venit la noi!

Îşi puse lucrul într-un coşuleţ de trestie şi se ridică să-l întâmpine. Îl invită să se aşeze pe canapea. Prin cele două ferestre de pe acel perete se vedea marea de sus şi, în depărtare, coastele Asiei Mici. Învăţătoarea se aşeză în faţa lui, pe un scaun larg, cu coatele rezemate pe braţe, şi spuse femeii să pregătească dulceaţă şi cafele. Aşa cum întorsese capul, îi văzu genele de culoare închisă, dese şi întoarse.

Părea liniştită şi fără griji şi el se gândi cum o să primească tristul mesaj şi pacheţelul ce i-l aducea. Îl privea deschis în faţă, şi în privirea ei limpede se citea o aşteptare răbdătoare.

Scoase stânjenit portofelul, se ridică de pe canapea şi se apropie de ea.

— Iată, spuse, astea sunt, şi se simţi cuprins deodată de o emoţie la care nu se aştepta. Începu să-i dea, una câte una, amintirile soţului ei. Fotografia dumneavoastră...

Fără să vrea, observă din nou că nu-i semăna deloc. O luă tăcută. Îi dădu apoi verigheta. După aceea schija de obuz, pe care ea o atinse cu vădită repulsie, şi la urmă, ceasul.

— Ceasul, îi zise ascultându-şi atent glasul grav, s-a oprit în clipa când s-a produs explozia. De-atunci arată clipa aceea. Vranàs (n-a mai spus „răposatul”) a zis că vrea să rămână aşa pentru totdeauna. Ca să-l găsească copilul lui când o să crească...

Îşi simţi trupul cutremurat de un fior. Îi dădu şi portofelul şi se aşeză din nou.

Femeia privi o clipă ceasul, apoi îşi ridică ochii spre el. Spuse, punând, unul câte unul, toate lucrurile în portofel:

— Da... E un ceas ieftin... Nu costă cine ştie ce. Oricum, vă mulţumesc foarte mult pentru tot... pentru osteneala de a le păstra, apoi de a mi le aduce... Aţi fost foarte amabil. Dar lada lui, care mi-a fost predată de Serviciul succesiunilor, a fost jefuită...

Glasul ei era rece. Jignitor sau pur şi simplu stupid?

Se simţi ca şi cum ar fi primit două palme. Înţelese deodată cât de ridicolă îi era situaţia, ca şi a celui mort. Toată emoţia i se transformă într-o mânie ascunsă şi în dezgust.

— El „însă”, vă iubea foarte mult, doamnă, îi spuse, în cele din urmă, cu mâhnită severitate. Vă chema mereu... în delirul lui vă vedea lângă el...

În timp ce-i vorbea se gândea că acel „însă” ar fI putuT lipsi. Nu era treaba lui să caracterizeze chestiuni care nu-l priveau personal.

Învăţătoarea remarcă desigur această schimbare a tonului pentru că se înroşi şi-şi înălţă uşor sprâncenele arcuite, îşi coborî ochii pe portofel. Vorbi rar, pe un ton rece, explicativ:

— Mă iubea... E adevărat... Şi eu am făcut tot ce-am putut ca să-l fac fericit... A fost un om nenorocos...

Şovăi puţin, apoi ridică ochii şi adăugă, subliniind:

— Sunt mulţi oameni nenorocoşi, domnule... Femeia cernită intră din nou cu tava cu dulceaţă şi cu două ceşti de cafea. Învăţătoarea se ridică, puse portofelul negru într-un sertar, îl închise şi luă tava din mâinile femeii. O aşeză pe o măsuţă scundă şi servi. Mişcările îi erau sigure şi graţioase. Mâinile ei palide, atent îngrijite. Drivas nu-şi putea încă reveni. Era plin de proteste, pe care nu avea dreptul să şi le exprime şi de nedumeriri pe care nu putea să le lămurească.

— Vă recomand dulceaţa, zise ea cu vădită mândrie. E făcută de mine din vişinul din curte... Şi s-a legat perfect...

Îl privea şi aştepta cu un aer ciudat de naiv (sau ironic?) să-i spună părerea despre dulceaţă.

În clipa aceea, se auziră, din fundul curţii, nişte ţipete sălbatice. Era un urlet, strident şi tragic, despre care nu ştiai dacă iese dintr-un gâtlej omenesc sau din acela al unei fiare chinuite.

Drivas îşi întoarse capul speriat. Învăţătoarea, vădit tulburată, făcu un semn din ochi femeii care o privea cu

înţeles. Ea se retrase cu spatele, tăcută şi mohorâtă, fără să facă zgomot. Urletul slăbi treptat, până ce se potoli. Ca şi atunci, la spital, cu răniţii. Urmă o tăcere penibilă, pe care Drivas o întrerupse, întrebând pe neaşteptate:

— Femeia asta nu vorbeşte?

Învăţătoarea reluă convorbirea cu oarecare uşurare şi îi spuse povestea ei.

Nu, nu vorbea. Era din Asia Mică. Cetele turceşti, îi tăiaseră limba. Găsiseră în casa ei un steag grecesc. Era de la Papazli. O legaseră de un stâlp, aşternură steagul pe jos şi pe el îi siluiseră cele două fete. Pe urmă le măcelăriseră cu satârul din bucătărie. Ea se zvârcolea, se ruga şi îl blestema pe Mahomed. Atunci i-au deschis gura, i-au tras afară limba cu cleştele şi i-au tăiat-o. Când a venit de acolo era pe jumătate nebună de durere. Sapho a adăpostit-o în casă şi de-atunci trăia lângă ea. Are grijă de casă când ea e la şcoală, îngrijeşte şi de copil... Tresări.

— De copil?

Vroia să întrebe: „Unde e copilul lui Vranàs?”

Îi văzu din nou pe faţă acel val fugitiv de roşeaţă. Ea înghiţi în sec, ca şi cum i-ar fi părut rău că-i scăpase vorba. Răspunse scurt:

— De copil... Dar, ştiţi, e bolnav... Să nu mai discutăm... Începu să-l întrebe de casa lor, de sora lui, de viaţa din sat, de la Megalohori. Într-adevăr, acolo putea să moară cineva de plictiseală. Nu-i aşa? El protestă energic. Asta, nu! Lui îi plăcea foarte mult. Dimpotrivă. Din clipa când şi-a afundat picioarele în nisipul plajei şi s-a scufundat în frunzişul viei a început să trăiască cu adevărat.

— Să nu înţelegem lucrurile greşit, spuse învăţătoarea, zâmbind oarecum ironic. Pentru dumneavoastră viaţa asta e o mică paranteză. Un popas, o schimbare. Dar pentru noi, care trăim şi lâncezim în sat de ani de zile, o schimbare odihnitoare s-ar realiza numai cu o evadare în oraş. Asta e... Fiecare vede lucrurile din colţul lui...

Aşa era. Drivas îşi mărturisi că avea perfectă dreptate

şi se gândi că în această simplă reflecţie se află poate toată filosofia vieţii. Simţea totuşi o ciudă nepotolită care clocotea în el, izvorând mereu din vechea înscenare nereuşită a închipuirii lui, privind această întâlnire. Câte dezminţiri! Ar fi vrut tare mult să-i povestească despre prietenul lui şi nu ştia cum să întoarcă vorba.

În cele din urmă, văzu sub oglindă o fotografie, de mărimea unei cărţi poştale, pusă într-o ramă neagră, ieftină. Dedesubt, în aceeaşi ramă, atârna o medalie. Se ridică şi se apropie. Era Vranàs fotografiat în uniforma lui nouă; prima, probabil, pe care şi-o făcuse când fusese numit ofiţer. Pe mânecă se vedeau înşirate distincţiile de pe front. Era clar că poza fusese luată astfel încât ele să iasă bine în fotografie. Era încins cu sabia şi o ţinea aşa cum îşi ţin învăţătorii provinciali bastonul. Dedesubt se afla crucea de război. O trimiseseră văduvei cei de la Regiment. Asta i-a spus-o pe un ton care vădea o oarecare mândrie. Îi mai arătă şi un act al Diviziei, bătut la maşină şi ştampilat. I se scrisese că trebuie să fie foarte mândră de moartea lui glorioasă.

Se întoarse şi o privi. Se vedea limpede că era mândră, cel puţin aşa arăta. Simţi cum creşte în el un val nestăpânit de antipatie faţă de această femeie.

Ea păru stânjenită de privirea lui cenuşie şi se întoarse spre fereastra deschisă. Întinse mâna spre mare, într-o mişcare largă şi liberă a întregului braţ.

— Priviţi, îi spuse. Întotdeauna la ora asta începe să bată vântul. Asta se întâmplă în fiecare după-amiază, la aceeaşi oră, aproape după ceas. Vedeţi dunga aceea albastră care brăzdează marea aproape de Asia Mică? Peste puţin, toată marea o să fie la fel. Datorită strâmtorilor care scot apele de dincolo.

Stătea pe jumătate aplecată spre fereastră şi el nu putu să nu admire graţia fiecărei mişcări a corpului ei bine legat şi în acelaşi timp mlădios, amintind de încântătoarea supleţe a felinelor. Părul bogat, greu, de o culoare caldă, castanie, cu reflexe arămii, dădea impresia

unui coif, ca al zeiţei Atena. Îşi ţinea capul drept, uşor aplecat pe spate, aproape provocator, pe grumazul mândru. Îşi reaminti de vorbele lui Vranàs. Femeile din sat îi ziceau „Contesa”.

Înţelegea acum că acest belşug de viaţă care se revărsa din fiinţa ei i-o făcea şi mai antipatică. În faţa ochilor îi apăru deodată, vie, amintirea unui trup chinuit, pe care îl văzuse topindu-se ca o luminare şi a cărui ultimă licărire de viaţă fusese un strigăt de dragoste pentru această femeie. Acum, trupul ciuntit al lui Vranàs trebuie că era şi mai ros de descompunere şi ea se bucura de viaţă, ca un trandafir deschis. Era bine înfiptă în pielea ei minunată şi solidă. Mânca, desigur, perfect, avea şi flori de iasomie în farfurioară, ca să-i miroasă frumos. Arăta marea, poate ca să-şi arate braţul şi vorbea de vântul care face ca marea să devie şi mai albastră. Folosea expresiile marinăreşti. „Strâmtorile care scot apa de dincolo”. Pentru Vranàs, strâmtorile nu mai „scot” apele de dincolo. Pentru el nu mai există nici mare brăzdată de vânt, nici femeia aceasta plină de vioiciune, sănătate şi frumuseţe. Dar Vranàs o adora, fusese a lui cândva... Cândva? De ce „cândva”? Era, şi este, şi va fi întotdeauna femeia lui.

Puterea dragostei sale era atât de mare, încât îi adusese imaginea până în adâncurile Anatoliei, ca să fie lângă el.

N-ar fi putut oare aceeaşi putere să facă azi contrariul? Să aducă lângă ea imaginea lui Vranàs? S-ar fi bucurat, răzbunător, să-şi poată mărturisi gândul, aşa, numai ca s-o vadă îngălbenindu-se de spaimă... Afară de asta, dorea grozav s-o întrebe de copilul lui Vranàs, dar nu îndrăznea. Simţea că i-ar fi fost foarte greu să vorbească; îşi închipuia vreo boală de care ar fi fost îngrozitor să amintească cineva unei mame. Îi veni deodată în gând că putea să fie un copilaş orb sau nebun.

Îi vorbea cu glasul ei melodios despre lucruri care în fond n-o interesau. El îi răspundea scurt şi convenţional,

în timp ce îşi rumega gândurile rele.

— Aş dori tare mult s-o cunosc pe sora dumneavoastră, îi spuse, am auzit că este un adevărat înger.

— Asta aşa e, confirmă el simplu. Să veniţi la Castel s-o cunoaşteţi. Prinsă cu dereticatul n-a avut încă timp să iasă din casă. E desigur şi doliul care o împiedică. Sper ca poimâine să termin şi cu lucrătorii. Poftiţi pe la noi, dacă vă face plăcere.

— Voi veni neapărat. Anul acesta, din cauza rechiziţionărilor clădirii şcolii, pentru militari şi refugiaţi, am fost nevoiţi să prelungim pentru un timp cursurile. Dar când se vor închide şcolile, am să pot să-i ţin des de urât, bineînţeles, dacă îi va face plăcere.

„Câte convenţionalisme searbăde şi inutile”, îşi spunea el mereu. „Amândoi jucăm o comedie dezgustătoare”.

Ajungând la poartă, auzi din nou urletele acelea fioroase. Ieşeau dintr-o căsuţă scundă, ca un adaus al casei, care era în fundul curţii. Îl fulgeră gândul că acolo trebuie să fie închis copilul anormal al lui Vranàs, păzit de refugiata înaltă, cu limba tăiată. Se simţea copleşit de senzaţiile cele mai contradictorii.

Se îndreptă spre plaje. Respira adânc aerul curat. Soarele atinsese marea ca o tipsie enormă înroşită în foc. Ai fi crezut că în aceeaşi clipă s-ar fi auzit apa sfârâind şi clocotind în jurul aramei încinse. Pe ape sclipeau reflexe aurii şi viorii şi în depărtare munţii Anatoliei aveau o culoare de fragă proaspătă, catifelată ca o piele de copil.

Printre cafenelele de pe ţărm, în apropierea portului, văzu una care strălucea de curăţenie şi lumini. Avea şi o foarte frumoasă estradă, care înainta în mare. Se aşeză acolo şi comandă o „drojdie”.

CAPITOLUL IX

NU TRECU MULT ŞI ESTRADA SE umplu de lume şi de gălăgie. Drivas deveni centrul unei mari sindrofii care îl înconjurase şi de care nu era chip să se eschiveze. Era acolo şi „naşul”, domnul Spanos, căruia toţi îi spuneau, după funcţia lui: „domnul primar”. Mai era şi directorul şcolii cu încă doi învăţători, directorul Vămii, şi domnul Daphnis, „familia bună” a satului. Fabricant de ulei şi săpun. Şi uzina electrică era tot a lui. Naşul vorbi mult de tatăl lui Leonis şi lucrul acesta îi făcu mare plăcere. Cel care flecărea în chip obositor era vameşul, domnul Filippas. Un om de vârstă mijlocie, surd şi gătit ca un mire. Totdeauna proaspăt bărbierit, pudrat şi vorbind întruna de el însuşi. Când reuşea să prindă vreun ascultător, îl izola povestindu-i ceasuri întregi o mulţime de mărunţişuri din viaţa lui, oprindu-se din când în când, ca să-şi întrebe victima „auzi”? Era din Atena, fireşte, ca toţi funcţionarii din Vechiul regat, care, în general, începeau prin a fi numiţi în regiunile noilor provincii. „Colea, ceva mai jos de Atena.” Avea nişte ochi mici şi zbârciţi ca stafidele şi vroia să reprezinte la Megalohori şicul atenian. Un burlac care se ţinea bine şi avea fericita certitudine că fiecare femeie din Megalohori era uşor, sau iremediabil, amorezată de el.

Plăcându-i ca tip, Leonis începu să-i aţâţe flecăreala.

— Aşadar, domnule Filippas?

Şi domnul Filippas se aplecă entuziasmat şi îi povesti, pe tonul acela confidenţial, pe care îl pun în glasul lor surzii:

— Şi, aşa cum vă spuneam, domnule Drivas, aici clima noastră e plăcută, dar nu strică şi niţică pază. Ei – auziţi? – am acest pardesiu uşor de vară, şi mi-l arunc întotdeauna pe umeri, dimineaţa, când mă scol, şi seara, când începe să se răcorească. De asemenea sunt foarte atent la regimul meu, bun şi hrănitor. Dimineaţa, puţin unt proaspăt, un pesmete şi ceai. Se găseşte şi o miere minunată, aici sus, în sate. Şi peştii – auziţi? – pe care îi găsim aici vii, şi atât de ieftini, nu lipsesc de la masă. Fosforul, aşa-i? Carnea o evit pe cât cu putinţă... Nu sunt, desigur, împotriva alimentării cu carne... dar, în fine, noua dietetică.

— Înţeleg, de-aceea sunteţi atât de viguros şi înfloritor.

— Cum aţi spus, mă rog?

— Înfloritor, repetă Leonis tare.

— Bine, nu strigaţi aşa de tare, vă rog. Viguros? Sigur. E o chestiune de bună întreţinere.

— Da... Şi după cum am aflat, acest lucru l-au remarcat destule femei din Megalohori.

Domnul Filippas zâmbi satisfăcut şi îşi muşcă degetul privind în jur.

— Şşşş... Ne aude lumea... Vasăzică, nici n-aţi venit bine că au şi început să vorbească... Ce ţi-e cu provinciile astea! Să nu credeţi nimic, domnule Drivas. Exagerări... exagerări. Fără îndoială, sunt şi aici câteva fete cumsecade, de lume, care nu sunt lipsite de gust, dar asta nu înseamnă... nu înseamnă...

Domnul Daphnis îl întrebă pe Leonis despre profesia lui. Arăta un interes protector.

— Cum? Pictor? Şi ce randament credea că ar fi avut de pe urma profesiei sale?... Da, evident, arta... în altă parte lumea ştie să preţuiască un tablou fromos. Dar în Grecia... Oricum, el avea multă stimă pentru artişti.

Naşul se ridicase să plece. Urma să-l viziteze într-una din zile la Castel, cu familia. Naşa dorea tare mult să revadă pe micii ei „castelani”, de care şi-a amintit mereu în toţi anii aceştia, în care i-au lipsit. Peste puţin se ridică

şi Leonis, să pornească spre casă. Împreună cu el se ridică şi unul dintre cei doi învăţători. Cel mai tânăr se numea Xynellis. Patrocle Xynellis. Cu o înfăţişare foarte antipatică. Purta nişte haine de culoarea scorţişoarei, ca şi culoarea părului său, care atârnau pe el ca pe umeraş. Avea ochii bulbucaţi, mereu uluiţi, foarte miopi şi înarmaţi cu lentile groase. Dar atât de ieşiţi în afară, încât aveai impresia că bulbii, ca să-l ajute să-şi apropie obiectele de ei, ieşeau de sub pleoape, ca ochii melcului. Xynellis se arătă deosebit de entuziasmat de cunoştinţa lui cu Leonis. Căuta cu tot dinadinsul să-i surprindă privirea în lentilele lui, când îi vorbea se apleca foarte aproape de el, se agăţa de buzele lui Drivas când îl auzea povestind ceva, şi se prăpădea de râs la cea mai mică glumă a sa. Încerca, pe orice cale, să-i arate că el era intelectualul satului, neglijat şi neînţeles.

— Vă voi conduce puţin spre Castel dacă doriţi, îi zise. Mi-ar face o mare plăcere să fac o plimbare pe plaja dumneavoastră în seara asta atât de frumoasă.

— Şi mie.

Urară noapte bună celorlalţi şi porniră împreună.

— Simpatic tip, vameşul dumneavoastră, observă Leonis, ca să zică ceva.

— Da. Straşnic. I-a intrat în cap că-l adoră toate fetele. E slăbiciunea lui cea mai mare.

— Ei... fiecare dintre noi le avem pe ale noastre.

— Fără îndoială. Apoi, domnul Filippas e inofensiv; zise învăţătorul, oarecum şovăitor.

— Inofensiv?

— Da... Adică se spune că nu se însoară, pentru că nu îndrăzneşte. Nu are încredere în puterile sale. Îi place însă tare mult să pară niţel cam libertin... E bucuria lui.

— Asta-i bună!

— Se pare că e ceva normal pentru aceşti tipi.

— Poate. Adevărul e că fiecare îşi caută eliberarea erotică în felul lui.

— Fără îndoială. Domnul Filippas şi-o găseşte în

zvonurile pe care le pune el singur în circulaţie, sau alţii, ca să facă haz. Dar sunt sigur că, până la urmă, le crede şi el şi îşi creează fericirea din aceste iluzii fanteziste. De pildă, în ultimul timp, îşi închipuie că şi învăţătoarea noastră îi face ochi dulci. I-a şoptit-o cineva şi el a luat-o în serios... E fericit de noua lui victimă.

Leonis ciuli urechea.

— Care? Doamna Vranàs? întrebă cu un interes care nu-i scăpă lui Xynellis.

— Da. O ştiţi?

— Da. Adică, am cunoscut-o azi. M-am dus ca să-i predau nişte lucruri de-ale soţului ei.

— Un portofel cu nişte amintiri?

Drivas se opri. Se opri şi învăţătorul, şi pentru o clipă nu se mai auzi decât freamătul valurilor.

— De unde ştiţi de portofel? întrebă mirat. V-a spus doamna Vranàs?

Învăţătorul râse.

— Păi tot satul ştie, dragul meu! Nu se vorbeşte decât despre asta.

Leonis era din ce în ce mai uluit.

— Dar de unde s-a aflat?

— Doamne sfinte! De la copilaşii din clasa doamnei Sapho.

Adevărat! Era foarte simplu şi lui nu-i trecuse delec prin gând.

— Şi ce are „tot satul” cu această poveste care e o chestiune strict personală? îl întrebă în cele din urmă pe învăţător, vădit nemulţumit.

Acesta înţelesese că în „tot satul” era şi el inclus. Răspunse, mişcându-şi mâinile în semoibscuritate, ca şi cum s-ar fi apărat.

— Dar e foarte firesc, dragul meu! (Repeta acest „dragul meu” cu o insistenţă enervantă.) E cât se poate de firesc, într-un sat, micile poveşti constituie evenimentele. Despre ce aţi fi vrut să se vorbească aici? Despre noua piesă de teatru, despre ultimul roman

apărut, sau despre ultimul film? Copiii au povestit acasă despre vizita dumneavoastră, despre portofelul pe care l-aţi uitat în cealaltă haină, despre invitaţia pe care doamna Sapho v-a făcut-o la ea acasă. Şi în aceeaşi după-amiază, lumea din Megalohori, bându-şi cafeaua, a vorbit numai despre asta. Sunt sigur chiar că mai multe perechi de ochi, de prin vecini, au pândit vizita dumneavoastră de după obloanele închise. He-he, ştiţi, aici toate cele se fac după obloanele închise...

Leonis simţea cum creşte în el un val de mânie.

— Urât, foarte urât, zise.

Xynellis se înclină şi silueta lui slabă, toată numai unghiuri, coate şi genunchi, se îndoi ca un briceag, care era pe cale să se închidă şi ş-a răzgândit. Spuse liniştit cu vocea lui neplăcută:

— Se prea poate să aveţi dreptate calificând astfel acest lucru. Desigur... mai curând aşa e. Dar asta nu-l împiedică totuşi să fie foarte firesc. Cred că fiecare lucru trebuie judecat în funcţie de mediul înconjurător şi de limita relativităţilor sale. Este?

— Frumos. Atunci daţi-mi voie să vă întreb pe dumneavoastră – pe domnul învăţător Xynellis – cum judecaţi aceste lucruri dezgustătoare în mediul dumneavoastră înconjurător şi în limita relativităţilor dumneavoastră?

Auzi din nou râsul scurt şi rece al învăţătorului.

— O, dragul meu! Desigur că eu condamn toată această flecăreală a satului despre chestiunile personale ale unuia sau altuia. De altfel, doamna Vranàs mi-e o colegă dragă şi nu-mi este permis să spun împotriva ei nimic din cele ce clămpănesc duşmanii ei.

— Şi ce clămpănesc duşmanii ei, dacă este permis?

— Eh! Prostii. Că moartea lui Vranàs, care e desigur un titlu de onoare pentru sat, n-a costat-o deloc şi că, dimpotrivă, a primit-o ca o descătuşare...

Drivas spuse cu răutate:

— Îmi închipui ce încercare dureroasă ar fi pentru

lumea din Megalohori dacă ziarele ar aduce mâine la Club vestea că Vranàs n-a murit. Că trăieşte, de pildă, ca prizonier şi cară în spinare şine de cale ferată. Şi-ar pierde, dintr-o dată, unicul ofiţer ucis din Panteonul panelen. Ce decepţie, nu?

— Desigur! râse Xynellis. Iată o dilemă grozavă pentru Megalohori! Ce ridicoli suntem noi, oamenii...

— Şi ce se mai vorbeşte despre doamna Vranàs?

— Că îşi urăşte copilul schilod.

— Dar ce are copilul ei? întrebă Drivas, lăsându-se târât de o neînfrânată curiozitate.

— A, nu v-a spus nimic? E o făptură monstruoasă, pe care nimeni din sat n-a văzut-o încă. E un copil anormal, desfigurat, pe care îl îngrijeşte o refugiată. O femeie pe jumătate nebună, cu limba tăiată, pe care se spune că a ales-o ca să nu poată scoate o vorbă. Ea îl hrăneşte şi îl curăţă...

— Dar ce are? întrebă încă o dată Drivas. Învăţătorul îşi înfundă mâinile în buzunarele pantalonului şi se rezemă pe celălalt picior, mulţumit că poate vorbi.

— V-am spus. E un copil schilod, din naştere. Se spune că are un cap mare, disproporţionat, cu fruntea umflată şi ochii saşii. Are trei ani şi nu se poate ţine încă pe picioare, nici să rostească vreo vorbă. Membrele îi sunt atrofiate şi moi şi are un fel de lăcomie care îl face să urle ca o fiară. Îl ţin izolat într-o încăpere separată. Ţipă întruna până ce i se dă de mâncare. Mănâncă continuu şi se scapă pe el. Şi dacă nu ajung la timp, îşi mănâncă murdăriile. După cum se vede, e îngrozitor.

— Dacă este aşa, spuse Drivas îngândurat, înseamnă că e o femeie nenorocită.

— Hm, făcu învăţătorul cu îndoială, Cred că cineva nu e atât de nenorocit pe cât ne închipuim că e, ci pe cât e singur capabil să fie.

— Credeţi, oare, că doamna Vranàs nu e conştientă de nenorocirea ei?

— Adică, aşa se vorbeşte. Eu nu ştiu nimic. Se spune că

ar lăsa copilul să moară de foame dacă n-ar fi să piardă cu el şi surplusul de pensie respectiv, ca orfan de război... Se mai spune, de asemenea, că o pune pe mută să-l bată cu nuiele de măslin sălbatic, ca să-i fie frică, să nu mai urle...

— După câte îmi dau seama, sunt de-a dreptul ponegriri, spuse Drivas apăsat. Dacă femeia asta era atât de ticăloasă, n-avea nevoie să muncească pentru a trăi... Dimpotrivă, mie mi-a făcut impresia unei fiinţe foarte mândre...

— Şi eu cred la fel, zise Xynellis, repetând mişcarea briceagului pe jumătate închis. Şi în afară de asta, mi-e o colegă dragă... Nu mi-e permis, desigur, să spun nimic pe seama ei.

— Adevărat, iată ceva pe care-l uitasem cu totul. Drivas salută brusc, făcându-se că nu vede, în noaptea luminoasă, mâna pe care i-o întindea învăţătorul.

Castelul se afla afară din sat, la vreo sută de metri depărtare de ultima casă, înspre ţărm. Era izolat într-o vie de toată frumuseţea, înconjurată de fel de fel de pomi fructiferi. Moşia aceasta, ca şi cealaltă, livada cu măslini, care erau dintre cele mai îngrijite din regiune, fuseseră pasiunea răposatului Drivas şi domnul Spanos le-a purtat cu adevărat de grijă şi le-a lucrat ca un om de-al lor şi ca moşier priceput. Via îşi târa coardele roşcate până la plajă. O plajă minunată ce se întindea până la ţărm, în partea de jos a moşiei. Din Castel ieşeai de-a dreptul pe nisip, pe o poartă mare de lemn, pe unde putea să intre şi carul cel mare, în timpul culesului. Tot satul îi spunea „Portara”, şi de-aici şi numele întregului ţărm.

Leonis înainta singur în noaptea albastră, de-a lungul valului care se dezmierda ca o pisică pe nisip. Îi plăcea să umble, răscolind cu ghetele netezimea plajei linse. Îşi simţea capul ameţit de toate aceste impresii şi descoperiri.

Se grăbea să rămână singur, să se retragă în el însuşi, să dea de un capăt în toate câte aflase.

Îşi revedea cu o ciudată melancolie vechea înscenare: o ţărăncuţă cu inima zdrobită de crunta lovitură a morţii, retrasă în propria-i durere, aşa cum numai în provincie ştie lumea s-o facă. Iar lângă ea, vlăstarul dragostei, copilul celui dispărut. O floare pe un mormânt. Şi-acum, toată această înscenare romantică s-a zguduit, s-a surpat, ca o zdravănă lovitură de măciucă primită în cap. Rătăcea şi se zbătea printre decorurile răsturnate, ameţit şi demn de milă. Şi se întreba, nu cumva această înscenare a lui era aceea pe care o mai apăra încă, adineaori, cu atâta patimă comică? Era egoist sau cavaler? Măscărici sau Don Quijote?

Povesti lui Adriani în cuvinte puţine şi evazive despre vizita făcută soţiei camaradului său şi despre predarea amintirilor. Adăugă că învăţătoarea doreşte foarte mult s-o cunoască şi că în acest scop va veni într-una din zile la Castel.

— Cred că i-ai frânt inima când i-ai dat lucrurile soţului ei, spuse sora lui compătimind-o.

Surâse sarcastic.

— Nu prea. Vezi, de câte ori ne gândim la alţii, suntem subiectivi. În majoritatea cazurilor nu facem decât să ne imaginăm pe noi înşine în situaţiile altora. Şi asta duce la cele mai caraghioase ipostaze... S-ar putea ca asta să fie o consecinţă a educaţiei noastre romantice.

Toată noaptea gândurile i s-au învârtit în jurul impresiilor zilei şi în zori, când l-a furat somnul, mai continuau încâlcite cu fanteziile visului.

Văzu un copil anormal, cu capul cât un butoiaş de bere, umblând de-a buşilea pe cele patru extremităţi ale lui, care erau moi ca aluatul, subţiri şi lungi. Mâinile şi picioarele erau lipite de capul monstruos. Genunchii îi erau groşi ca nişte noduri de odgoane şi monstrul acesta umbla pe podea, ca un păianjen uriaş. Înainta spre patul lui şi când a ajuns foarte aproape, i-a văzut chipul lat, ca o mască supranaturală. Chipul unui copil bătrân, cu pielea obrajilor ca de cârpă şi fruntea umflată, plină de o

puzderie de zbârcituri, ca o mătase încreţită. Ochii îi erau bulbucaţi ca cei ai lui Xyneuis. Se învârteau în orbitele lor ca nişte găoace. Observându-le mişcarea, a văzut că unul din ochi avea în loc de pupilă un ceas. Unde am văzut eu ceasul ăsta, se gândea, l-am văzut undeva... Şi se făcea că arătătoarele lui se învârteau întruna, fără să se oprească, îl dureau ochii de oboseală, urmărindu-le. Dar înţelegea că, acuşi-acuşi, trebuia să se oprească, nu se putea, trebuia să se oprească. Aştepta cu înfrigurare şi deodată, hop! s-a oprit. Exact la orele patru şi douăzeci. „Patru şi douăzeci!” s-a gândit răsuflând uşurat, aproape cu voluptate. Acesta era ceasul lui Vranàs! Şi, în sfârşit, se linişti, rămânând doar în ascultare, numai în ascultare... şi se auzea susurul dulce al valului pe plaje, dar care nu mai era al valului, ci al lui Vranàs, al lui Vranàs care murmura în delirul lui pe patul de spital. Era gura lui Vranàs care aiura şi râdea şi tremura, tremura acolo în colţ, pe un chip neînsufleţit.

A doua zi s-a trezit foarte târziu. Mâncă un strugure şi o rugă pe Adriani să coboare împreună la mare. S-au îmbrăcat cu costumele de baie şi înfăşuraţi în halate au trecut prin vie şi au ieşit la Portara. Se apropia de amiază şi razele soarelui străpungeau apa liniştită ca nişte săbii de argint. Plaja le deschidea braţele ei răcoroase. Tălpile de sfoară ale sandalelor înşirau gropiţe în nisipul lucios. În urma lor, limbile valurilor le lingeau fără zgomot ştergându-le.

Fraţii îşi aruncară halatele şi se avântară în mare cu chiote de bucurie. Apa le biciuia picioarele şi mâinile în timp ce alergau să dea de adâncime. Adriani nu îndrăznea să înainteze prea mult. Înota mai mult lângă mal. De cum vedea adâncul întunecându-se sub ea, se înfiora. Dar Leonis, pentru care înotul era una din marile bucurii ale vieţii, lăsă fata în urmă şi se îndreptă spre larg. Îl îmbăta imensitatea apei, prin care soarele străbătea ca printr-un cristal albastru.

Se juca cu marea ca şi cu o femeie.

O mângâia, o provoca, o chinuia. Se întindea pe ea ca pe o fiară enormă, plină de vigoarea neînfrântă a tinereţii. O împingea cu umerii lui vânjoşi, ca să-i dezmierde spinarea, să-i încolăcească grumazul şi să-i murmure pe după urechi. O făcea să spumege între genunchii lui robuşti, o sorbea, o scotea din gură şi pe nări şi o pălmuia. Ţipa, ca un copil, de bucuria nebună a acestui joc, care îi dădea puternica senzaţie a propriei lui tinereţi. Acum se bucura de viaţă, aşa cum ar fi savurat un vin aspru şi spumos. Şi-o trăia, în toată puterea cuvântului, cu toate simţurile treze, lacome, fără sat, pentru că în toţi acei ani trăiţi sub umbra grea a morţii se convinsese de valoarea ei.

Când se sătura de luptat cu marea, potolită sub el ca un armăsar neastâmpărat, i se preda de bunăvoie. Se întorcea pe spate, închidea ochii zâmbind şi îşi întindea leneş braţele, lăsându-se dus, uşor, ca o algă, în voia ei. Soarele îi trecea palmele arzătoare pe faţă şi marea îl purta pe pieptul ei nemărginit, legănându-l ca şi cum ar fi respirat sub el. Mişcarea leneşă a apei îi dădea impresia şoldurilor feminine, conduse de ritmul creator. Sub pleoapele închise, soarele îi aprindea focuri de artificii verzi şi portocalii, care înfloreau în cerc, fâlfâiau şi se destrămau într-un curcubeu de culori superbe, la cea mai mică mişcare a bulbilor. Şi apa îl sărută, îi gâdila nările cu stropii ei săraţi, îi mângâia răcoros urechile şi i se strecura printre degetele picioarelor.

Se simţea nespus de fericit, asimilat voluptos cu firea, creatoarea întregului univers. Îşi simţea trupul contopindu-se cu apa albastră, limpede şi neîntinată, cu sărutul soarelui. Nu mai avea greutate, nu mai avea membre. Nu mai avea niciun gând, gândul care este viermele neadormit în fructul cel frumos... Plutea într-o incitare albastră, sinilie. Totul era pace, bucurie molcomă şi blândeţe moleşitoare. Nu mai exista ca materie. Era doar o idee fericită care plutea uşor. O frunză de platan pe Marea Egee... Când s-a îndreptat spre mal, înotând

leneş pe spate, marea, ştrengara, îi făcuse o cărare de toată frumuseţea în mijlocul capului.

O găsi pe Adriani întinsă la soare, pe halatul ei. Se trânti alături râzând din toată inima.

Sora sa îşi ridică gluga pe care şi-o trăsese până la nas, şi îl întrebă ce are.

Răspunse bine dispus:

— Eu? Nimic. Râd, aşa. De plăcere. De sănătate. Minunat lucru sănătatea. Atât de minunat, încât nici nu ne dăm seama când e lângă noi. Numai când ne părăseşte ne dăm seama de existenţa ei... retroactiv. Nu-i ciudat?

— Adevărat...

— M-am gândit mult la lucrul acesta după ce am fost rănit. De cum mi-a străpuns glonţul coapsa, mi-am descoperit dintr-o dată unul din picioare. Ei bine, niciodată, până în ziua când am căzut la pat, nu m-am gândit: „Sunt sănătos. Braţele, picioarele îmi sunt ca nişte aripi. Nu-mi simt greutatea corpului. Mă mişc în aer ca şi cum aş fi şi eu aer. Asta se cheamă sănătate!” Te-ai gândit vreodată în felul acesta? Adică, ai fost vreodată în mod conştient sănătoasă?

— Nu.

— Vezi? De-atunci însă... Ah, simţul vieţii mi-e atât de arzător! Iată, acesta este singurul bun pe care îl lasă războiul celor scăpaţi din ghearele lui, vii şi nevătămaţi. Le dă conştiinţa valorii vieţii... Şi când te gândeşti că mulţi dintre cei care au murit nu şi-au dat seama că trăiseră atâţia ani, sănătoşi! sănătoşi! sănătoşi!

Zvârli un pumn de nisip în apă şi ascultă susurul grăunţelor împrăştiate.

Adriani îl privi gânditoare.

— Mi se pare că te laşi dus de simţul puternic al vieţii... Te corupe.

El râse.

— O! mă corupe!

— Da! Te face egoist. Uiţi pe cei morţi. Pe cei care nu se vor mai bucura niciodată de aceste daruri ale vieţii. Şi

mulţi dintre ei au făcut-o-din dragoste...

Leonis nu răspunse imediat. Apoi spuse cu glas opac, din care dispăruse dintr-o dată bucuria.

— Nu-i uit. Nu-i uit nicio clipă... Deşi cred că asta... nu le schimbă cu nimic starea...

— Desigur, zise încet Adriani. O schimbă însă pe a noastră. Ne face mai puţin oameni.

Leonis nu replică. Sora lui îşi exprima pur şi simplu ideile. Obrazul i se odihnea pe nisipul cald şi printre genele întredeschise vedea toată plaja aburind. Aburii se ridicau tremurând, străvezii, unduind aerul în faţa ochilor lui ca un cristal lichid în continuă vibraţie. Îşi auzea o arteră, acolo, lângă urechea strivită de nisip. Îi asculta zgomotul şi ritmul regulat ca al unei maşini solide din cala unui vapor călător. „Dup-dup, dup-dup!”... Închise ochii din nou şi revăzu faţa galbenă a lui Vranàs. Sprâncenele-i dese, îmbinate pe fruntea ca de ceară, ca o trăsătură groasă de pensulă cu cerneală neagră, de tipar. Revăzu gâtu-i slab, ascuţit, gura cu buzele decolorate, închise cu ciudă. Şi ochii, pe jumătate închişi, care sticleau de groaza vedeniilor. Vranàs nu va mai putea niciodată să vadă marea biciuită de nuielele argintii ale soarelui. Nu va mai vedea niciodată cerul cu stelele oglindite în apă, nici strugurii, nici femeile... Femeile!...

Chipul lui Sapho trecu ca un fulger cald printr-însul. Ce frumoasă era cu pielea ei de culoarea mierei! Cu genele grele şi catifelate ce-i umbreau ochii. Sânii tineri şi rotunzi ca de fată şi ochii în care lucea o culoare... o culoare...

Sări în picioare şi îşi scutură nisipul de pe trup şi de pe braţe.

— Ştii, zise tare, e o bestie şi jumătate.

— Cine? îl întrebă mirată sora lui.

— Cine! Ea. Doamna Vranàs. Închipuieşte-ţi că a atârnat pe perete crucea de fier pe care i-au trimis-o în locul bărbatului ei. A pus-o în ramă şi o admiră... Şi un act al Diviziei: „Puteţi fi mândră de moartea eroică a soţului dumneavoastră. A căzut ca ofiţer grec!”

Şi în sinea lui se hotărî să nu mai calce niciodată în casa ei.

CAPITOLUL X

A DOUA ZI VENI NAŞUL CU FAMI-lia, să le facă vizita protocolară de bun-venit. Pe Leonis l-au găsit la Portara, în faţa şevaletului, pictând. Lângă el era şi băieţelul femeii de serviciu, tare mândru că-i căra uneltele de lucru în excursiile lui artistice. Familia Spanos l-a înconjurat deodată cu zarva ei veselă, cu bucuria revederii. Coana Eftyhia – măi! măi! măi! – a alergat lângă el, cu sărituri mici, ca o minge de gumă trandafirie. Şi-a închis umbreluţa roşie şi l-a sărutat pe amândoi obrajii, ridicată pe vârfuri, ca să-l ajungă. Era mică de statură, durdulie şi cu o piele rozã ca de prunc nou-născut. Avea nişte ochişori mici şi albaştri, care o făceau tare simpatică şi care se umpleau de lacrimi din nimica toată. De aceea şi domnul Spanos trebuia să-i reamintească deseori de recomandaţia doctorilor:

— Inima, Eftyhia dragă...

Căci coana Eftyhia suferea de inimă. Lucrul ăsta îl descoperise din întâmplare, la Atena, în tinereţe, când se duseseră la Jocurile Olimpice. A fost o călătorie istorică, rămasă în viaţa ei ca o etapă cronologică. Pentru că, de-atunci, coana Eftyhia socotea anii după Olimpiade. Ca şi cei din antichitate. Aşadar, cu ocazia aceea, se dusese să se caute la un doctor renumit, era chiar profesor universitar. Nu se duce cineva la Atena în fiecare zi! La început nu i-a găsit nimic, dar ea a insistat. I-a spus că o obosesc scările, că i se taie răsuflarea. Atunci doctorul a pus-o să alerge pe loc, un-doi, un-doi, apoi i-a numărat bătăile inimii. Asta e! S-a ridicat bucuros: „Insuficienţă

cardiacă dreaptă – uşoară «disistolie». Să nu se necăjească, să nu se obosească.” Înapoierea lor din capitală fusese un adevărat triumf. Îl văzuseră pe rege, văzuseră evzonii, îl văzuseră şi pe Luis[13], care îi învinsese pe francezi la fugă, şi se întorseseră în insulă cu o „insuficienţă cardiacă dreaptă”, care era şi continua să fie celebră. Nimeni altul din Megalohori n-avea aşa ceva, nici măcar ceva s-aducă pe departe cu o „uşoară disistolie”. D-aia trebuia să se ferească de emoţii. Altfel, ar fi uitat de ea. Noroc însă că biata naşă se emoţiona aşa de uşor! Aşa şi-acum. L-a mângâiat, l-a sărutat; îi scutura mâna, i-o bătea uşurel între palmele ei mici şi moi.

— Măi, măi, băiatul nostru, măi, măi, Lilo al nostru! Ptiu, ptiu, ptiu, ce voinic te-ai mai făcut, să nu-ţi fie de deochi! Eu sunt cea care te ţineam în braţe? Eu sunt cea care te urcam pe umerii fetelor când călcau strugurii? Ah, băiatul meu, de-ar fi trăit şi răposaţii...

Amintindu-şi de părinţii lui o podidiră din nou lacrimile, îşi ştergea întruna ochişorii cei blânzi cu o batistuţă, şi ea tot roză.

— Ajunge, Eftyhia, lasă-l să ne cunoască şi fetele! că de-atâţia ani, de când nu s-au mai văzut, le-o fi uitat... Şi ele tot aşa...

Leonis strânse mâna lui Lulu şi a Aspasiei, care erau cu câţiva ani mai mici decât el. „Cum i se păreau?” S-au schimbat desigur. S-au schimbat mult. Fetele se schimbă doar de la o zi la alta. „Băiatul când a răsărit – fata când se împlineşte.”

Lulu şi Aspasia râdeau din toată inima. Nici vorbă. Nu l-ar fi cunoscut dacă nu li s-ar fi spus că-i el. Dar ce înalt e!

— Statura lui taică-său, zise domnul Spanos.

Lulu era cea mai mare. Cu ochii mari, căprui şi mâini frumoase. În schimb, un sân! Aşa cum mergea pe nisipul moale, niţel aplecată în faţă, lui Drivas i se păru că e trasă în jos de greutatea sânului. Aspasia era mai

[13] Spiros Luis, învingătorul cursei de la Marathon, la prima Olimpiadă din Atena, în 1896 (n. tr.).

nostimă. S-ar fi putut spune, chiar foarte nostimă. Avea gropiţe în obraji şi dinţii mici, foarte albi. Din cauza asta râdea des, fără motiv, lucru care o făcea să pară cam prostuţă.

Leonis făcu semn copilului să-i strângă uneltele şi luă de pe şevalet cartonul pe care-l picta, ca să-l închidă într-un dosar gros, unde îşi păstra hârtiile de lucru.

— A! exclamă domnul Spanos, ridicând sprâncenele, odată cu mâna. Nu înţeleg să te deranjăm de la lucru. O să ne ducem la Adriani şi când termini, vii şi tu.

— Nici vorbă! râse Leonis. Peisajul nu fuge din loc... Lulu îl rugă să-i arate ce picta.

— E doar o schiţă, spuse Leonis. Un copil în faţa mării. Poftim. Mai degrabă un studiu al luminii puternice...

Era băiatul ars de soare al femeii de serviciu, cu braţele şi picioarele de culoarea ciocolatei, stând în faţa unei mări albastre, vesele...

Coana Eftyhia compară din ochi modelul cu pictura şi pe faţa ei rotundă i se citi tot efortul binevoitor de a găsi o asemănare. Se străduia cu o insistenţă emoţionantă.

Aspasia se aplecă pe carton şi descoperi că băiatul n-are ochi! Izbucni în râs cu toţi dinţii şi cu cele două gropiţe. Lulu, mai cuminte, deduse politicos că Leonis n-a apucat să-i picteze. Se vede că n-a terminat încă tabloul.

Şi Leonis, obişnuit cu asemenea critici ale sătenilor, şi femeilor care se foiau pe lângă el când picta în aer liber, ascultă, râse binevoitor şi încercă să le explice. În acest studiu îl interesa în primul rând soarele puternic, reflexul plajei şi al mării. Lumina asta dură e cea care face să dispară, înghite toate detaliile neimportante pentru tema lui.

Naşul aprobă „sigur, sigur”. La fel şi coana Eftyhia, care făcu un gest că nu putea să fie decât aşa cum spusese Leonis. Lulu îşi ridică răbdătoare sânul şi tăcu. Numai Aspasia râse din nou într-un chip care vroia să spună „ia mai lăsaţi astea de-o parte că pe mine n-o să mă faceţi să cred că într-o pictură ochii sunt un detaliu fără importanţă

şi că soarele şi reflexul lui – i-auzi vorbă! – înghit ochii copilului!”

În cele din urmă se îndreptară toţi spre casă şi, în vie, Aspasia ciuguli în treacăt, de ici, de colo, boabe de strugure.

Noi manifestări de bucurie cu Adriani. Fetele o găseau foarte frumoasă. Îi mângâiară părul auriu şi îi admirară tenul ca de atlaz, mustrând-o că şi-l expune la soare.

— S-a schimbat lumea, fără doar şi poate, zise coana Eftyhia. Pe vremea ei, fetele îşi legau mărţişor la mână şi se îmbrobodeau ca turcoaicele, să nu le vadă soarele. Şi-acum... Oricum ar fi, e păcat de Dumnezeu să se pârlească pielea ca laptele a lui Adriani.

Lulu îi rezervă un reproş amar lui Leonis. De vreme ce a vrut să viziteze o casă din Megalohori, casa asta ar fi trebuit să fie a lor, a naşului, nu a învăţătoarei.

— Şi eu cred că aşa se cuvenea, confirmă naşa, mişcându-şi dojenitor capul.

Leonis încercă, oarecum stânjenit, să explice că nu fusese vorba de o vizită, ci de o datorie sfântă pe care fusese obligat s-o îndeplinească.

Şi-aşa au ajuns să discute despre Sapho.

Naşa fu de părere că e o fată nefericită care, de când a rămas văduvă, trăia retrasă. Doar şcoală, casă şi plimbări singuratice. O adevărată călugăriţă. Şi cinstită, orice s-ar spune. „Nu-i aşa, Spiro?”

Domnul Spanos confirmă din sprâncene. „Aşa e!”

Lulu mărturisi, candidă, că doamna Sapho e cea mai frumoasă fată din Megalohori, ba chiar din toate satele din împrejurimi. Asta se vedea chiar din prima clipă. Şi nu era numai frumoasă, ci şi dulce. E ceea ce se spune: „are pe vino încoace”.

Aspasia râse, râse şi spuse că doamna Sapho nu e decât o încrezută. I s-a urcat la cap că e frumoasă şi face pe mironosiţa ca să se mărite cât mai repede. O ştie doar toată lumea cât e de mândră şi cu nasul pe sus. „Contesa!” D-apoi fardul acela, femeie văduvă? Haide, să

nu mai vorbim!

Primarul îşi dojeni fata cu blândeţe. Astea sunt clevetiri, zise, şi nimeni nu are dreptul să dispună ce să facă şi ce să nu facă unul sau altul. E bine că nu deranjează pe nimeni şi nu face lucruri nelalocul lor. Nu-i aşa?

— Aşa zic şi eu, răspunse Leonis. În ce mă priveştei nu văd în ea decât pe soţia unui camarad ucis, care o adora. Aş fi foarte mulţumit dacă i-aş putea fi de folos cu ceva. Te rog chiar şi pe dumneata, nasule, ca primar, s-o ocroteşti şi să ai grijă de ea ca un tată.

— O fac, pe cât pot, şi am s-o fac întotdeauna, îl asigură cu emfază domnul Spanos. E chiar şi de datoria noastră. Văduvele şi orfanii de război sunt sub ocrotirea întregii naţiuni, şi ca primar reprezint o mică parte a naţiunii... cred!

Coana Eftyhia, care îşi admira nespus de mult bărbatul pentru calitatea lui oficială, confirmă de mai multe ori „da, da” din guşa ei grăsuţă, mândrindu-se de fraza reuşită. Cum ştie să le ticluiască... cum ştie! Şi lăcrimă din nou.

Aspasia nu se dădu totuşi bătută. Zâmbi şi muşcă dintr-o bomboană de ciocolată.

— Ar fi putut însă să facă mai puţine plimbări romantice şi să stea mai mult pe-acasă, lângă copilul ei, în loc să-l lase pe mâini străine...

Leonis îşi reaminti de urletul sălbatic, de femeia cu faţa posomorâtă, de vorbele lui Xynellis.

— Nimeni, spuse, nu poate şti ce e în inima celuilalt.

— Just! aprobă şi naşa, care nu suporta să audă vorbindu-se de copii schilozi.

Aspasia se enervă că nu-i ţine nimeni partea şi spuse cu răutate:

— Se vorbeşte că vameşul o s-o ceară în căsătorie. Alta acum! Era prima dată când auzeau de-aşa ceva.

Fără îndoială că era o scorneală de-a Aspasiei. Lulu o privi sincer mirată. Pe Lulu o interesă foarte mult cine se căsătoreşte şi cine se logodeşte. Îi sosise timpul şi

începuse s-o preocupe problema căsătoriei, cu toată certitudinea pe care i-o dădea zestrea bună.

— E adevărat? întrebă, ştiind-o pe sora ei cu limba ascuţită.

— Aşa am auzit, răspunse Aspasia. Se spune că şi domnului Filippas au început să-i placă plimbările singuratice. Şi, într-o seară, la Club, se pare că a făcut o aluzie în acest sens, cu privire la doamna Sapho...

— Ei! Niciodată n-am auzit asemenea lucru! râse domnul Spanos. Doar dacă mătăluţă ştii mai bine decât noi ce se spune şi ce nu se spune la Club.

— Măcar de ar fi adevărat, spuse sincer şi coana Eftyhia care, ca o mamă ce se respectă, nu se gândise niciodată la un ginere din Vechiul regat, om al geamantanului. Şi-ar găsi un sprijin, săraca!

— N-aveţi grijă că nu catadicseşte „Contesa” să se uite la el, zise ironic Aspasia.

Pe Leonis începu să-l plictisească această flecăreală şi tare ar fi vrut s-o şteargă, dacă ar fi putut. Sufletul îl îndemna să-i ia apărarea învăţătoarei, aşa cum făcea ori de câte ori socotea că se face o nedreptate.

— Aspasia, i se adresă cu blândeţe fetei. Eşti atât de frumoasă şi atât de fericită printre ai tăi... Şi tot pe-atât de bună, după câte ştiu. Doar te prefaci că eşti rea. De ce oare?

— Rea? întrebă Aspasia roşindu-se.

— Da. Sunt sigur că, în fond, şi tu stimezi pe femeia asta care munceşte ca să trăiască, care e singură pe lume şi care mai are pe deasupra şi nenorocirea unui copil schilod.

Adriani fu cât pe ci să-şi piardă cumpătul. Îşi aminti de caracterizarea odioasă a fratelui ei la adresa învăţătoarei, pe plaje, după baie, şi-acum...

— În sfârşit, dumneavoastră aţi cunoscut-o, zise Aspasia. Aţi cunoscut-o de aproape, nu-i aşa? Ei bine! Spuneţi-ne cum vi s-a părut? Sunt tare curioasă.

Îl privea provocator cu ochii ei ştrengari, clipind din

gene, cu acelaşi aer niţel batjocoritor.

— Cum mi s-a părut? răspunse îngândurat, ca şi cum şi-ar fi pus lui însuşi întrebarea. Se uită în jur şi îi văzu pe toţi, şi pe Adriani. Împreună cu ei, aşteptându-i cu vădit interes răspunsul. Cum să mi se pară... Am văzut-o atât de puţin... Şi eram atât de tulburat de penibila misiune ce aveam de îndeplinit... Parcă pot să ştiu? Mi s-a părut o fată foarte cumsecade...

— Şi frumoasă? întrebă cu o oarecare nervozitate Aspasia. Nu-i frumoasă? Cea mai frumoasă dintre toate, aşa se spune.

Râse fericit că găsise o scăpare.

— Ei bine, vă asigur că nu mi-am putut forma încă o părere. Mai întâi pentru că n-am avut timp, nici dispoziţie s-o privesc ca femeie şi în al doilea pentru că... în afară de cele prezente n-am văzui încă pe celelalte frumoase ale ţinutului vostru. Îşi întoarse privirea spre Lulu, ca să-şi împartă în mod drept complimentul. Abia atunci îşi dădu seama că fata îl privea tăcută, cu ochii ei dulci şi buni, ochi de câine credincios în căutarea unui stăpân căruia să i se devoteze. Ea surâse grăbit şi îşi întoarse faţa într-altă parte.

Când se ridicară să plece, fraţii îi conduseră până la marginea plajei. Şi în timp ce Leonis vedea silueta lui Lulu legănându-se pe tocuri, ca să-şi găsească echilibrul, pe nisipul care se afunda, se gândea la pachetul greu al sânului pe care trebuia, biata de ea, să-l poarte, vrând-nevrând, toată viaţa, oriunde s-ar duce...

CAPITOLUL XI

ERA DUMINICĂ ŞI DIS-DE-DIMI-neaţă clopotele tuturor bisericilor din Megalohori băteau jalnic. Uniunea regională a rezerviştilor făcea un mare parastas pentru morţii din Megalohori căzuţi pe front. Slujba la biserica din vale, cu mitropolitul provinciei şi toată preoţimea regiunii. Optzeci şi doi de tineri ucişi, numai din Megalohori. În jurul cenotafului ridicat în centrul bisericii fuseseră înşirate, în cerc, optzeci şi două de farfurii cu colivă. În mijloc, o tavă mare, a Uniunii rezerviştilor, pentru mamele şi copiii şi pentru prizonierii martiri în sclavie. Sus pe cenotaf, o cască de război, încununată cu lauri.

Leonis era membru al Comisiei centrale executive şi fusese invitat oficial. Uniunea îi rezervase o stranã de onoare lângă cenotaf. Lângă el stăteau cei de la preşedenţia organizaţiei locale, şi portdrapelul, cu flamura de mătase albă cu marginea neagră.

Ceremonia atrăsese lume multă. Biserica era ticsită. Oamenii se îmbulzeau, furnicar, în tindă, în curtea bisericii, şi chiar afară, pe drum. Înăuntru erau rezerviştii, femeile îndurerate, copii îmbrăcaţi în negru şi refugiatele cu basmalele cernite.

Leonis o văzu pe învăţătoare, într-o strană lângă masa cu lumânări, alături de primar, împreună cu ceilalţi învăţători, îl văzu şi ea şi se salutară spontan cu un gest imperceptibil. Parastasul s-a încheiat într-o linişte adâncă, tulburată numai de hohote de plâns. Poezia amară a troparelor jalnice plutea, însoţită de norii fumului de

tămâie, deasupra capetelor plecate ale mulţimii, ca o ceaţă grea, ameţitoare. După terminarea parastasului s-a făcut „apelul dispăruţilor”. Preşedintele striga numele rezerviştilor ucişi şi secretarul răspundea, numind poziţia militară unde căzuse sau dispăruse fiecare.

Era foarte cald şi atmosfera din biserică devenise înecăcioasă de fumul lumânărilor şi al tămâiei şi de răsuflarea oamenilor. Din când în când, la auzul unui nume, din rândul femeilor răspundea un ţipăt sfâşietor. Toţi îşi întorceau privirile într-acolo şi un murmur prelung de compătimire umplea biserica urcând până la bolţile ce îl amplificau. Ca o mare liniştită care se tulbură pe neaşteptate, saltă învolburată şi iar se molcomeşte. Scoaseră pe braţe două-trei femei leşinate.

Când apelul se apropie de sfârşit, învăţătorul Xynellis, aflat lângă dascălul din stânga, coborî din strană şi înaintă spre tronul episcopal. În clipa când episcopul încheia cu câteva cuvinte formale şi serbede, Xynellis ajunsese lângă Drivas. Îi strânse mâna cu înţeles şi îi şopti:

— Ştiţi... Am fost însărcinat de Uniune să vorbesc... Leonis îi spuse din ochi „bravo!” şi-atunci învăţătorul se apropie şi mai mult, făcându-i semn să se aplece.

— Vedeţi farfuria aceea cu marginea aurită şi cu lumânarea legată cu panglică albastră? E coliva lui Vranàs.

Drivas întoarse capul.

Era o farfurie de colivă deosebit de îngrijită, presărată cu zahăr praf, ca un con de zăpadă. În mijlocul ei ardea o lumânare de ceară albă, care în locul panglicii de doliu avea una în culorile naţionale. Pe albul zahărului erau desenate cu stafidă neagră, măruntă, şi cu drajeuri de migdale amare, cuvintele: „Odată moare cineva”.

Simţi din nou cum creşte în el valul de mânie împotriva acestei femei. Să fi fost oare lipsă de sensibilitate psihică, sau învăţătură spontană prost înţeleasă? Migdalele aurite străluceau ca nişte galoane de ofiţer printre celelalte

colive sărace ale soldaţilor, versul era o bătaie de joc grosolană, iar făclia cu panglica ei dovedea un patriotism ieftin. Îşi reaminti de decoraţia atârnată pe perete şi de înştiinţarea oficială a morţii lui Vranàs, pusă în ramă. Se întoarse, fără voia lui, spre masa de lumânări, dar nu putu s-o vadă. Naşul, aplecându-se ca să-l audă mai bine pe episcop, îi ascundea toată faţa. Nu-i văzu decât mâna lunguiaţă, cu degetele subţiri, care se desprindea albă pe rochia cernită. Deodată simţi dorinţa să fie lângă ea, să o pândească, să se uite, ca într-o fântână, să vadă cam cum ar arăta umbra care ar trece prin ei în clipa când va fi strigat numele lui Vranàs şi lupta în care fusese lovit.

Între timp, Xynellis, urcat pe prima treaptă a tronului episcopal, îşi începuse discursul. Erau câteva pagini scrise de mână. Citea şi mâna îi tremura. Devenise îngrozitor de palid, doar pe bărbie coşurile i se distingeau şi mai roşii. Se opri de vreo două ori ca să-şi şteargă de abur şi năduşeală lentilele groase ale ochelarilor.

Xynellis mulţumea rezerviştilor pentru onoarea ce-i făcuseră, însărcinându-l să salute, din partea lor, camarazii morţi. În clipa aceea, deasupra micilor lumânări tremurătoare ale colivelor sufletele lor pluteau neîntinate. Mici făclii de aur, aprinse de dragostea lor, pe veci nestinsă, pentru camarazii morţi, tovarăşi ai luptei, ai victoriei şi ai urgiei. Faptul că putea purta şi el titlul de rezervist era considerat de Xynellis ca onoarea cea mai mare, calitatea lui cea mai sacră. (Drivas ştia că-l obţinuse la Centrul de recrutare, până să fie eliberat ca „scutit”, din cauza toracelui strâmt.) Astea şi câte altele. Şi în numele luptătorilor în viaţă, ca şi a celor ucişi, exprimă o rugăminte şi formulă o urare. Rugămintea: ca patria să nu lase pe drumuri orfanii şi văduvele celor căzuţi, şi nici pe cei care s-au întors cu sufletele la gură. Urarea: cândva, când va veni vremea, să se dea celor ucişi izbăvirea răzbunării...

La început Drivas ascultă, fără să plece prea mult urechea. Ba chiar făcea haz de emoţia de care fusese

cuprins învăţătorul, de la primele cuvinte rostite. Dar încetul cu încetul, pe măsură ce-l auzea, simţea cum creşte în el un şuvoi de dezgust şi de mânie nestăvilită. Şi de îndată ce Xynellis coborî, galben şi leoarcă de sudoare, de la tribuna lui, Leonis se avântă şi, fără să ceară voie nimănui, se urcă pe treapta tronului. Un murmur de uimire, dar şi de simpatie, se împrăştie în jur.

Să-l scuze, zise, camarazii din Megalohori, că s-a urcat să vorbească fără voia lor. Să-l ierte şi mitropolitul şi Uniunea rezerviştilor. Dar, după părerea lui, „camaradul" care vorbise până acum nu putuse să exprime îndeajuns cele ce vroia să spună în această împrejurare emoţionantă. Credea, de asemenea, că în templul lui Dumnezeu, al Adevărului şi al Iubirii, n-au loc decât cuvintele Adevărului şi ale Iubirii. Şi în faţa celor optzeci şi două de făclii, reprezentând pe cei optzeci şi doi de camarazi ucişi, numai Adevărul şi Iubirea îşi au cuvântul. E timpul, deci, să căutăm în spatele cuvintelor, dacă vrem să găsim Adevărul şi Iubirea. Ce este această „Patrie", care e rugată să nu lase orfanii şi familiile rezerviştilor în viaţă să moară de foame? Sunt toţi cei care au avut norocul să nu pătimească de pe urma războiului. Sunt mai ales cei care conduc ţara. Le spunem, aşadar: Nu e o rugăminte ceea ce a formulat mai înainte „camaradul". E o pretenţie. E o cerere a dreptăţii, care trebuie rezolvată prin legi pozitive, nu prin rugăminţi şi cerşetorie sau filantropii romantice. Al doilea: E o greşeală, o mare greşeală, să credem că cei ucişi îşi cer izbăvirea prin noi măceluri, noi crime, noi necinstiri de femei, noi monstruozităţi... Nu... Morţii se află în esenţa divinităţii. Fără patimi şi fără fanatisme. Odată cu materia s-au dezbrăcat şi de toate bestialităţile ei. Morţii nu beau sânge. Cu atât mai mult, nu beau sângele camarazilor lor. Fiecare nou război nu se face ca să aducă o achitare. Deschide doar noi porţi spre achitare. Dacă morţii noştri ar putea în clipa asta să vorbească, buzele lor palide ar rosti numai marele cuvânt: „Iubiţi-vă..." Ar spune:

„Sunteţi cei mulţi. Faceţi din iubire lege şi puneţi-o să vă cârmuiască. Destul să vreţi şi pe loc se va face”.

Era frumos, în timp ce vorbea. Ochii îi străluceau de patimă. Gesticula larg şi în mişcările lui năvalnice părul îi cădea pe frunte. Se albise ca ceara şi glasul îi vibra grav şi cald.

Când a coborât, făcându-şi loc prin mulţime, se şi căia de gestul lui şi de faptul că nu şi-l putuse stăpâni. Din toate părţile, mâinile se întindeau să i le strângă pe ale sale şi ochii pe care îi întâlnea erau înlăcrimaţi.

Ieşind din biserică, acolo, lângă tejgheaua cu lumânări, aproape că se împiedică de învăţătoare. Simţi că-l priveşte şi că ochii îi erau imenşi, plini de umbre şi de mirare.

Pe drum se gândi: Te pomeneşti că o să creadă că am vrut să-i dau o lecţie.

Adriani se întoarse ceva mai târziu acasă, îi strânse mâinile, emoţionată încă.

— Ai făcut o faptă bună, îi zise.

— Mi-am pierdut cumpătul. Dar n-am putut suporta nedreptatea. Nu-ţi poţi închipui cât de vrednici de milă sunt soldaţii. Ştii, Adriani, ce sunt soldaţii? Trebuie să faci războiul ca să afli. Acolo am aflat şi eu. Soldaţii, soră, sunt un neam aparte, floarea neamului omenesc, pe care toate seminţiile pământului i-au pus să se omoare. Îi înşală până când îi omoară şi după ce i-au omorât îi defăimează. E o infamie...

Adriani abia îndrăzni să-l întrebe:

— Dar dacă ceea ce fac şi ce spun e de bună credinţă?

— Nu, replică iritat. În fond nu e decât egoism. Un egoism idiot al celor rămaşi în spatele frontului, care ajung până la punctul de a-şi face propria reclamă pe seama celor ucişi, Iau atitudini peste cadavre, ale căror răni au putrezit... Nu o vezi pe văduva lui Vranàs?

Şi îi vorbi de crucea de război, de versul de pe colivă, de drageurile aurite, de lumânarea şi culorile naţionale... Adriani era foarte mirată.

— Şi totuşi i-ai luat partea cu atâta însufleţire când a fost naşul la noi!

Vru să-i răspundă, că asta n-avea nicio legătură, că atunci apăra pe soţia prietenului dispărut. Dar o privi numai şi tăcu.

În aceeaşi seară, la cafeneaua de pe malul mării, Drivas găsi un mare grup. I se păru că de cum l-a zărit, au schimbat discuţia. Când se apropie, în aer mai zburau parcă vorbele cu privire la el. Erau şi cucoane acolo. Primarul cu fetele lui, fabricantul, domnul Daphnis, cu soţia lui. De asemenea, vameşul şi învăţătorii toţi, afară de Sapho. Era şi doctorul cel nou al satului. Un filfizon elegant, cu trăsături bine desenate, frumos ca un tenor de operetă. Cu ochii şi sprâncenele negre şi obrăjorul rumen. Abia venise de la Paris, „proaspăt descins”, cum scriau ziarele din oraş, cu o bogată colecţie de cravate, despre care începuse să se vorbească în partea locului. Vameşul plesnea de necaz din cauza noului reprezentant al eleganţei. Asta mirosea a Paris, nu mai era vorba de... „şicul atenian” şi de alte fleacuri. Când, la un moment dat, Filippas deschisese gura să apere gustul atenian, doctorul i-a tăiat repede avântul spunând, cu ifosul acela calm, plin de siguranţă şi de încredere în sine:

— Atena? Ca o provincie franceză, desigur. Şi încă, destul de demodată...

Drivas salută toată „adunarea”, înarmat cu dispoziţia lui zeflemistă.

Primarul îl prezentă noilor veniţi prin părţile locului. De cum îl văzu, Xynellis se ridică şi îi trase foarte grijuliu un scaun lângă el.

— M-aţi pus într-o situaţie cam dificilă azi-dimineaţă, îi zise, zâmbind ca şi cum ar fi vrut să-i spună: „să mă scuzaţi că v-am făcut să mă puneţi într-o situaţie dificilă”. Dar aţi vorbit admirabil, dragul meu! Aţi vorbit admirabil! Un adevărat triumf! Aţi făcut o impresie extraordinară, ştiţi? Bravo! Nu vă port pică...

— Într-adevăr... într-adevăr, confirmă cu entuziasm

Aspasia. A fost atât de neaşteptat şi de frumos!

— Şi... puţin cam îndrăzneţ, nu-i aşa? zâmbi protector şi doctorul, ridicându-şi sprâncenele încondeiate cu înţeles, oarecum rezervat.

Leonis privi în jur zâmbind şi îşi opri ochii asupra lui Xynellis.

— Iertaţi-mă dacă am afirmat alte lucruri decât cele pe care le credeţi. Nu mă îndoiesc că există şi alţii (şi privi spre doctor) care nu sunt de aceeaşi părere cu mine. Vă asigur că mi-a părut rău că nu m-am putut abţine să vorbesc. Dar am considerat acest lucru ca o necesitate şi ca o datorie...

— Eu sunt cu totul de acord cu ideile dumneavoastră, zise Aspasia zâmbind cu toţi dinţii care străluceau sub becul electric al terasei.

Doctorul luă notă de acest zâmbet. Îşi bătu cu un gest elegant o ţigară de unghie şi explică. Vorba lui era voit domoală. Sublinia fiecare cuvânt, chiar şi pe cel mai neînsemnat.

— Nu încape îndoială că patria are obligaţii faţă de luptători şi, în genere, faţă de orice victimă a războiului. Dar cred că trebuie să facem o distincţie. Una e datoria totalităţii faţă de rezervişti şi refugiaţi, şi alta „pretenţiile” rezerviştilor şi ale refugiaţilor. Asta apare ca o lipsă de disciplină socială. Miroase a anarhie...

Lulu tăcea. Îşi plimba ochii galeşi de la doctor la Leonis şi de la acesta la doctor, aidoma copiilor care încearcă să aleagă între cei doi pumnişori închişi pe cel cu pietricica „căpitanului”.

De la ăla pân-la ăla parcă tot mai bun e ăla!

Leonis era foarte dispus să-şi descarce sufletul. Îl luă peste picior cu aerul cel mai amabil şi mai serios din lume. Acest joc părea s-o amuze pe Aspasia.

— Nu trebuie să ne fie teamă, zise Drivas, de pretenţiile victimelor de război, dacă sunt drepte. Numai vinovaţilor le e teamă de dreptate. Iar vinovaţii războiului sunt de toate felurile. În armată, în politică, în spatele

frontului. Printre noi însă, nu există, din fericire, asemenea oameni, prin urmare, nu-şi are locul nicio rezervă.

— Desigur, spuse domnul Daphnis, care se cam înroşise. Aici toţi ne-am făcut datoria. Cât a durat războiul, şi după aceea. Listele colectelor au fost publicate în ziare. Lucrul e limpede ca lumina zilei. Şi Comuna şi-a făcut, de asemenea, datoria. Nu-i aşa? Cantină pentru refugiaţi, ajutoare pentru rezerviştii lăsaţi la vatră... Consiliul comunal a aprobat patruzeci de mii pentru monumentul celor căzuţi... Va fi sculptat la Atena.

— Vedeţi? întrebă Leonis. Ce vă spuneam eu?...

Xynellis interveni:

— Eu, domnule Drivas, vreau să vă felicit, mai ales pentru partea literară a discursului dumneavoastră. Aţi vorbit cu totul nepregătit, bănuiesc, şi cu toate acestea, aţi vorbit admirabil.

— Nu chiar, zise Leonis, mă simt totuşi măgulit de exagerările dumneavoastră. Cuvintele pe care le-am rostit le-am învăţat ani întregi. Din ’17 până-n ’22. Exact cinci ani.

— Bine... Puteţi glumi cât poftiţi, spuse zâmbind învăţătorul. Eu n-am să încetez să afirm, să repet, că discursul dumneavoastră a fost un admirabil poem liric... Ca om, hm, care se cam interesează de literatură, nu pot nega că m-a entuziasmat. A fost o adevărată operă literară asupra războiului...

Drivas îl bătu uşurel pe spate.

— Sunteţi nespus de bun, afară doar dacă n-aveţi mari pretenţii de la literatură.

Doctorul interveni calm, dar ferm:

— Vă recomand ziarul *„Ellinismos”*[14]. În el o să găsiţi o adevărată operă literară referitoare la război. E un foileton scris de un ofiţer de artilerie în retragere. Este, într-adevăr, o lectură admirabilă. Într-o epocă de fobie a înfrângerii, ca aceea prin care trecem, este o baie

[14] Elinismul (n. tr.).

regeneratoare. Omul acesta nu şi-a lăsat în Asia Mică nici patriotismul, nici bravura.

— E-adevărat, confirmă Drivas. Din cele ce scrie, pare un erou. A luat parte la toate luptele şi a luptat ca un titan. Cum au făcut, de altfel toţi soldaţii. Când se întâmpla să cadă un obuz în bateria lui, stăteau drepţi şi salutau reglementar. După aceea... am fost învinşi. L-au luat şi prizonier şi a îndurat toate umilinţele turcilor. Şi-a jertfit amorul propriu şi nu s-a sinucis. De dragul istoriei. Ca să-şi scrie foiletonul. Altfel, noi am fi pierdut baia regeneratoare iar statul, câteva miare.

— Statul?

— Da! Nu ştiaţi? Omul plăteşte nişte daune tezaurului public pentru o mică neregularitate ivită la preluarea materialului de război... Iată, dragă domnule Xynellis, ăsta, de pildă, e un subiect de proză asupra războiului...

— Dar sunteţi extraordinar! zise învăţătorul, chipurile entuziasmat. Sunteţi în formă în seara asta!

— Parcă-l aud pe taică-său, spuse primarul blajin. Aşa se aprindea şi el când vedea o nedreptate.

Doctorul îşi pipăi nodul cravatei, se asigură că e la locul lui şi cu un ifos care se vedea cât de colo că-l socotea savant, se adresă lui Leonis.

— Ştiţi ce se întâmpla în cazul dumneavoastră, domnule Drivas? E ceva foarte firesc. Aţi rămas încă în psihologia oamenilor care se întorc dintr-un dezastru înfricoşător.

Râse fals binevoitor.

— Iată încă o observaţie foarte justă, zise Drivas. Şi e, desigur, tot pe-atât de nefiresc, să fi preferat să mă aflu şi eu în cazul şi în psihologia oamenilor care nu se întorc dintr-un dezastru înfricoşător.

În clipa aceea se apropiau de masa lor două fetiţe. Două mici refugiate, desculţe, care stăteau în partea umbrită a estradei, ca să nu le vadă cafegiul şi să le gonească. Se îndemnau una pe alta, prin semne, ca să se apropie de grup. În cele din urmă, cea mai mică îşi luă

inima-n dinţi, veni mai aproape şi arătă, din ochi şi din bărbie, gustările prisosite şi celelalte rămăşiţe.

— Pot să le iau?

Doamna Daphnis zise foarte binevoitoare. „Cum nu, cum nu!”. Se sculă chiar de pe scaun şi îi dădu o mulţime de resturi. Atunci prinse curaj şi cea mai mare şi se apropie. Începură să mănânce grăbit şi lacom, iar cea mai mică îşi înfundă mutrişoara în coaja de pepene. O rodea cu dinţii şi îi curgea zeama pe bărbie.

Domnul Filippas îşi arătă printr-o strâmbătură oroarea pentru această dovadă de rea creştere. Fabricantul le dădu câte o drahmă şi le spuse să se ducă acasă, pentru că, la ora aceea, copiii cuminţi nu umblă pe afară. Lulu nu găsi mărunţiş în gentuţa ei şi le dădu o monedă de cinci. Doctorul băgă mâna în buzunarul interior al hainei, dar apucă să vadă privirea zâmbitoare a lui Leonis care îi urmărea mâna. Se opri nemulţumit şi degetele schimbară direcţia, urcându-se spre rever ca să fixeze floarea de la butonieră. Aspasiei nu-i scăpă privirea lui Drivas.

După plecarea fetiţelor se aşternu o tăcere stânjenitoare. Când, deodată, sări vameşul:

— Aţi văzut însă ce mutrişoare drăgălaşe aveau? Inteligente şi expresive. Cum le luceau ochii? Rasa elenă...

— Şi ce fete frumoase se vor face peste câţiva ani! îi strigă Leonis.

Domnul Filippas îşi încreţi buzele cu admiraţie anticipată, ca omul care se pricepe în acest domeniu.

— Frumoase!... Cea măricică promite mult!

— Păcat că între timp... o să îmbătrânim, zise Drivas cuprins de dezgust şi de plictiseală.

— Sunteţi răutăcios în seara asta, i se adresă Xynellis, şi-l bătu uşurel pe genunchi.

Sindrofia începu să se destrame.

Semnalul îl dădu primarul cu fratele lui. Se ridicară numaidecât toţi.

Urându-i noapte-bună, Aspasia îi spuse lui Leonis că

într-una din seri îl vor aştepta, neapărat, la ei acasă, împreună cu Adriani.

Pe estradă n-au rămas decât Leonis şi Xynellis.

Îşi traseră scaunele până la grilajul din margine şi îşi aprinseră câte o ţigară. Era lună nouă şi cerul strălucea de lumina stelelor. Leonis rugă pe cafegiu să stingă lumina electrică. Marea păru dintr-o dată că se apropie. Fură învăluiţi prietenos de noaptea albastră şi de cerul înstelat. Sub podeaua de scânduri, valul clipocea şi în apa întunecată stelele urcau şi coborau, jucându-se de-a baba oarba. Când se stingeau, când se aprindeau.

— Ce frumos e, suspină Drivas.

Învăţătorul îşi azvârli ţigara în mare, care se stinse sfârâind.

— La început, zise, nu mi-am dat seama că vă bateţi joc. Vorbeaţi atât de serios!

— Să nu mai discutăm despre asta, lăsaţi, îi răspunse Leonis plictisit.

— Nu, insistă învăţătorul. Mă iertaţi că vi-o spun. Vă admir atât de mult. Apreciez mult spiritul...

— Şi literatura, completă Leonis, aplecat peste apă.

— Vreţi să mă necăjiţi, dar n-are importanţă. Am fost foarte mulţumit în seara asta. I-aţi pus atât de frumos pe toţi la punct! Mai ales doctorul era demn de plâns. L-aţi umilit în faţa fetelor primarului. N-o să vi-o ierte niciodată. Să ţineţi minte. De altfel, domnişoara Aspasia v-a arătat cât se poate de limpede simpatia ei.

— Nu cumva sunteţi îndrăgostit de ea? întrebă într-o doară Drivas.

— Eu? Râsul scurt şi rece al învăţătorului răsună neplăcut peste freamătul apei. Eu? Da’ de unde! Cum v-a venit ideea asta...

— Am zis aşa... Mi s-a părut că o priveaţi mai altfel. Adică de ce ar fi curios? E o fată bine făcută şi picantă. Poate place oricărui bărbat.

— Da, n-am ce zice, înghiţi în sec Xynellis. Gropiţele acelea, sânul acela...

— Atunci?

— Să vă explic, dragul meu. Desigur, dacă ar fi fost vorba să mă însor cu o femeie nostimă şi cu zestre bună, fără îndoială că aş fi dat cu căciula după domnişoara Aspasia. Adică, dacă am presupune că s-ar putea întâmpla aşa ceva cu un biet învăţător. Dar...

— Dar?

— Nu. Nu e femeia care să mă poată stăpâni. Nu e, să zicem, doamna Sapho.

Drivas îşi ridică privirea. Văzu lentilele groase ale învăţătorului care sticleau de reflexul apei.

— Vă place mult doamna Sapho? îl întrebă cu indiferenţă.

— Place tuturor! răspunse încet, cu glas cald, Xynellis. Asta, da. E femeie, este „femeia”. Se deosebeşte dintre toate, nu-i aşa?

— Chestiune de gust...

— A, nu. Să nu spuneţi asta. N-o credeţi nici dumneavoastră. Doamna Sapho este femeia pe care o visează toţi bărbaţii din Megalohori. Toţi, m-auziţi? însuraţi sau nu, tineri şi bătrâni...

— Cred şi eu. Dacă toţi o bârfesc...

— Aveţi dreptate. Fiindcă nu se uită la niciunul.

— E, cum s-ar spune, o Penelopă care nu ţese la război şi al cărei Ulise nu va veni niciodată! Iar toţi bărbaţii din Megalohori reprezentaţi „peţitorii”.

— Nu. E doar un armăsar nesupus şi mândru. N-o cunoaşteţi. E „Contesa”. Nu vă puteţi închipui. Trebuie să se găsească acela care o va putea stăpâni, care o va supune... Ar fi extraordinar.

Se lăsă tăcere. O tăcere plină de prezenţa învăţătoarei.

— Dumneavoastră nu aţi încercat? îl întrebă pe neaşteptate Leonis.

Învăţătorul înghiţi în sec. Vorbi umil.

— Eu, zise, nu am calităţile necesare. Nu sunt nici frumos, nici îndrăzneţ. Sunt om cu judecată, fără aptitudini pentru asemenea succese...

— O iubiţi însă...

— Asta... adică, nu chiar, doar dacă socotiţi că aici toţi o iubesc. Dar o admir. Aş fi făcut orice pentru ea dacă ar fi vrut. Nu găsiţi că merită?

— Depinde... Ea ştie că o iubiţi?

— Cine poate să ştie? E un sfinx... Răsuflă, se codi niţel, apoi adăugă:

— Cândva i-am scris patru cântece...

— A?!

— Aveţi dreptate să vă bateţi joc de mine...

— Câtuşi de puţin. Mi-ar face chiar plăcere, dacă mi le-aţi citi într-o zi.

— Va fi o onoare pentru mine şi pentru ele, se înveseli învăţătorul. De altfel, le-am publicat într-o revistă din Atena, pe care ştiu că o cumpără.

— Şi nu le-a remarcat?

— Mă-ndoiesc... Deşi erau cu tâlc... Sunt sigur că nu le-a remarcat. Pentru că într-o seară, astă-iarnă, când am fost invitaţi la o reuniune familială, acasă la primar, şi s-a jucat „poşta”, eu am răspuns cu un catren. Şi ea a întrebat mirată: „Vasăzică, ticluiţi şi versuri, domnule Xynellis?” Aşa a spus...

Leonis se îndreptă din mijloc întinzând braţele.

— Nu plecăm şi noi? zise şi se ridică. Aşadar, într-o zi o să-mi citiţi poeziile dumneavoastră. De acord?

Îi dădu mâna şi se grăbi să-i ureze noapte-bună, ca să-i evite compania. Şi Xynellis îi răspunse, profund emoţionat.

Leonis se îndreptă încet spre casă. Îşi asculta paşii pe nisipul curat. De-a lungul plajei, marea îşi târa cântecul dulce şi tânguitor. Cântecul ei nocturn. În larg se legăna o barcă cu felinarul aprins. Flacăra, când se ascundea după bord, când lucea roşie. Reflexul ei desfăşura o panglică vişinie pe ape şi silueta pescarului se contura într-o pâclă luminoasă, trandafirie. Prin minte îi trecură versurile lui

Palamas[15]:

Noaptea se-aprinde, noaptea tot umblă
Afară şi-afară din liman,
Noaptea se stinge în apele adânci
Fanalul ca de sânge al bărcii de pescar.

Se opri şi se bucura de privelişte, apoi înainta iar. Se gândi la toţi aceşti tipi. Îi răsfoi ca pe nişte cărţi, mai mult sau mai puţin interesante. În întunericul nopţii văzu ochelarii cu lentilele groase ale învăţătorului, care bârfea o femeie fiindcă jinduia după ea. Şi îşi spuse iar: „Fiecare îşi găseşte eliberarea erotică în felul său”. Îşi aminti de vocea caldă şi scăzută a lui Xynellis, povestind despre dorinţa care mocnea în toţi masculii satului. O dorinţă care nu era decât tăcere şi cruzime, care o învăluia înăbuşitor, în mii de feluri, pe Sapho, pe „Contesa”.

Toţi, fie însuraţi sau nu, râvnesc la ea. E tânără, e frumoasă, e văduvă. E singură. E Penelopa fără Ulise. Şi nici nu ţese la război. Aşa că fiecare îşi întinde pofta asupra ei. O vor toţi, o înconjoară cu răsuflările lor arzătoare, o turmă întreagă. Le tulbură visele. Ca un ghimpe în carne. Şi toţi se prefac neştiutori. Fiecare ghiceşte gândul celuilalt, dar nimeni nu îndrăzneşte să-şi privească în faţă focul care îl arde şi să-i spună pe nume. Numai acest caraghios de Xynellis. Ceilalţi îşi ascund cu grijă jindul. Îi dau o altă înfăţişare; flecăreală, critică socială, până şi patriotism, numai ca să şi-l plimbe pe drum. Şi ea, „Contesa”, trece neatinsă prin turma de ţapi. Miroase a iasomie şi se îndoaie ca o creangă înflorită de măr. Cum spusese compatrioata ei din antichitate? „Ce mult te aseamăn cu o fragedă mlădiţă!” Aşa i-ar fi spus Psapha[16], dacă ar fi întâlnit-o plimbându-se pe ţărmul mării.

[15] Kostis Palamas, unul dintre cei mai mari şi mai însemnaţi poeţi greci (1859-1943) (n. tr.).
[16] Numele poetei Sapho, în dilaectul insulei (n. tr.).

Şi asta era soţia lui Vranàs! Tare ar fi vrut să se fi putut întoarce, într-o zi, nenorocitul acela. Să-i răsară pe neaşteptate în faţă, în cizmele lui de lac. Aşa, ca ofiţer de operetă. Cizmele acelea straşnice, care până la urmă le-a luat cu el. Una din ele, goală. Piciorul i-l luase cu el cel care murise de pneumonie. Şi ce mult dorea Vranàs să-şi conducă piciorul până la cimitir! În schimb luase cu el vreo mână, două, care prisoseau...

Noaptea, în pat, se mai gândea încă, făcând haz de o închipuire: Valea lui Iosafat. Când trâmbiţa Judecăţii de Apoi va suna înfricoşătoarea deşteptare, şi din toate mormintele morţii vor da iureş pentru marele „prezent”. Prăpădul pământului! Şi când morţii spitalului de zonă interioară se vor scula din cimitirul de la Eski-Sehir şi vor fi buimăciţi. Vranàs o să-şi ţină cizma în mână, neştiind ce să pună în ea. O să mai vadă încă o mână lângă el, şi o să-şi spună, ca atunci când aiura: „Iată, deci, că aveam dreptate. Am trei mâini!” Iar celălalt, cu pneumonia, care o să găsească, împreună cu ale lui şi piciorul lui Vranàs, o să se căznească să-şi aducă aminte – după atâtea mii de ani – „Ia stai, frate. Oare câte picioare aveam eu când trăiam?”

Într-un târziu a adormit, legănat de freamătul depărtat al mării. Ca un fâşâit pe care l-ar fi făcut paşii uşori ai umbrelor pornite din Valea biblică. Mulţime, milioane, venind de departe, de foarte departe. Şi nu mai erau valurile, ci tropăitul surd al morţilor care se auzea pe plaja moale a Portarei. Ca un foşnet prelung, uşor. Ca şi cum nenumărate picioare desculţe ar fi călcat pe frunze uscate de platan.

CAPITOLUL XII

ÎN ZILELE ACELEA SE TERMINA şi anul şcolar. După închiderea şcolilor, primarul, după cum obişnuia în fiecare an, dădu o masă întregului personal didactic. Erau invitaţi şi Drivas cu sora lui, doctorul şi un oarecare Sismanoglu, cu asociatul lui, domnul Scaliotis, cu soţia sa. Acest Sismanoglu era un om de afaceri din Smirna, care, împreună cu Scaliotis, cumpăraseră materialele unui vapor austriac, eşuat lângă un ţărm stâncos, undeva, în apropiere. Veniseră din capitala insulei şi se instalaseră cu toţii la micul hotel al portului. Rămâneau în Megalohori până la terminarea demontării vaporului naufragiat. Urma să vină şi un scafandru. Fuseseră recomandaţi primarului şi îi propuseseră chiar să intre şi el în societate. Smirniotul îi prezentase câştigul în cifre foarte ademenitoare. Domnul Spanos, om al afacerilor sigure, îl refuzase, dar îi invitase în seara aceea la el acasă. La masă era şi un văr de-al primarului. Îl cunoşteau toţi pe numele cel mic. Kir Iannaki. Un bătrân holtei sfrijit, numai piele şi os, care-şi dădea toată silinţa să pară cât mai dichisit în hainele purtate ale domnului Spanos. De fapt, era un pierde-vară nepricopsit, pe care primarul îl ţinea pentru treburile lui şi cumpărăturile casei. Un aşa-zis administrator. Asta ca să-i justifice banii de buzunar şi ca să-l hrănească fără ca să pară că-şi face pomană cu el. Avea un glăscior subţire, ca de femeie, şi orice i-ai fi spus, deschidea nişte ochi mici şi spălăciţi, extaziat, zicând pe un ton plângăreţ: „Foarte curios!” Chiar să-i fi vorbit de lucrul cel mai firesc din

lume, el tot l-ar fi găsit „foarte curios!”. Kir Iannaki era cast. Asta o ştia toată lumea. Îi plăcea totuşi să facă ochi dulci tuturor fetişcanelor care însă făceau haz de el. Ştia şi ceva carte şi era un cititor maniac al foiletoanelor enciclopedice, de tot felul. Astfel, cu timpul, ajunsese să se creadă o minte luminată, un înţelept ignorat. Născocea fel de fel de teorii, pe care le dezvolta cu pasiune de cum punea mâna pe vreun ascultător binevoitor. Un zevzec.

Masa era aşternută într-un pridvor mare şi răcoros. Rachiu de drojdie cu diverse gustări, peşti, păsări şi fructe de sezon. Adriani nu avea niciun chef să participe la toată zarva asta, dar fetele primarului insistaseră. Era o reuniune pestriţă şi fără nicio legătură, ca în jurul unei mese pe un vapor. Coana Eftyhia, rotunjoară şi proaspătă, sub lumina bogată, era rumenă ca o pătlăgică roşie, coaptă, dar bine conservată. Ai fi zis că la cea mai uşoară atingere a pielei cu unghia ar fi curs bulion în loc de sânge. Foarte atentă cu toţi, cu acea insistenţă obositoare, şi mereu în căutarea pretextelor de lăcrimare duioasă. Prilejul nu se lăsă mult aşteptat. Primarul, mai în glumă, mai în serios, ticlui câteva cuvinte, închinând paharul pentru învăţători. Le mulţumea din partea satului pentru munca depusă în timpul anului, pentru luminarea copiilor. Ură o bună revedere directorului şi unuia dintre învăţători, care erau din alt sat şi plecau a doua zi să-şi petreacă vacanţa acasă. Directorul răspunse foarte mişcat, iar coana Eftyhia fericită putu să-şi dea drumul lacrimilor.

Xynellis îşi rodea frâul – ce n-ar fi dat să ţie şi el o cuvântare. Se foia pe scaunul lui, ca şi cum l-ar fi înţepat cu ace pe dedesubt. Întâlni, însă, privirea batjocoritoare a lui Leonis, aţintită asupra lui, surâse dezarmat şi se potoli.

Leonis petrecea în felul lui. Urmărea pe fiecare, căutând să-i găsească trăsăturile definitorii atât în înfăţişare cât şi în expresia psihologică. Îi plăcea să potrivească descoperirile psihologului cu observaţiile pictorului. Acel trio, de pildă, al întreprinderii vaporului

austriac, avea mult haz. Sismanoglu era un adevărat tip de smirniot. Vorbăreţ, curtenitor, superficial, bonom, chefliu şi afacerist. Râdea triumfător, cu toată gura, cu toţi dinţii, cu toată faţa. Aşa cum râd toţi oamenii care trăiesc bine, fără griji, fără îndoieli, şi bine aşezaţi într-un costum de haine ce le vine ca turnat. Xynellis, de exemplu, era tocmai contrariul. Funcţionar public, din creştet până-n tălpi. Lung, slăbănog, prost hrănit, plin de linii frânte, numai coate şi genunchi. Nimic pe el care să-l facă să se simtă în largul lui. Tot timpul îşi aranja ochelarii. Cea mai mică mişcare deplasa raza vizuală din centrul lentilelor, obligându-l să privească prin marginea lor, lucru care-l stingherea teribil. Se schimonosea, îşi ridica sprâncenele până la rădăcina părului, şi îşi strâmba gura în partea dreaptă. Mai era şi costumul care trăda toată trista şi enervanta poveste a unicului rând de haine, ce începe să se uzeze iremediabil, fără speranţa unei succesiuni. Cum să fie omul acesta tânăr! Mai ales gulerul şi mânecile mărturiseau în gura mare ce pătimiseră până acum de pe urma benzinei. De altfel, mânecile îi erau foarte scurte, aşa că manşetele ieşeau afară de vreo patru degete. Fireşte că manşetele erau curate. Dar Leonis observă că erau din acele duble, care pot fi întoarse pe dos. Şi astea erau întoarse pe dos.

Domnul Scaliotis se mişca, în mod vădit supus. În jurul asociatului său. Material şi, desigur, şi moral. Lucrul apărea limpede. Mai întâi, nu avea acea libertate în mişcări pe care i-o oferea lui Sismanoglu eleganţa îmbrăcăminţii, ca şi a oricărui alt amănunt. Nu se putea, deci, ca aşteptările lor să fi fost egale în societate. Apoi, era întotdeauna de acord cu cele ce spunea smirniotul. Se vedea bine că păstra în el confirmările anticipate pentru oricare din ideile acestuia. Râdea demonstrativ la cea mai mică glumă a smirniotului. Tipul satelitului. Mărunţel, cu gâtul scurt şi cu burticică rotundă. Omul acesta, atât de supus şi de reverenţios, ar fi devenit dintr-o dată dur şi arogant dacă s-ar fi întâmplat să se răstoarne cândva

fracţia vieţii şi din numitor ce se afla să încalece ca numărător. Asta era concluzia lui Leonis.

Nevasta lui putea trece drept o femeiuşcă elegantă. Micuţă şi bine făcută, cu o vioiciune de zvârlugă şi cu ochi migdalaţi şi senzuali. Avea picioare provocatoare, grozav de expresive şi de nervoase. Mesteca viguros, vorbea mai mult cu ochii şi picioarele decât cu gura. Îşi umezea tot timpul buzele uscate.

Leonis se căznea să-şi explice de ce chiar de când i-a fost prezentată a rămas cu impresia că femeia asta îşi va părăsi bărbatul la un moment dat. Mai târziu şi-a amintit că numele ei era Nora. Nume predestinat.

Doctorul era tipul proaspătului sosit, ai cărui ochi au văzut câte şi mai câte, dar suportă totuşi, cu simpatică condescendenţă, mediul provincial. Îşi controla des nodul cravatei şi cu atâta grijă, încât puteai crede că era vorba de axa globului pământesc. Să se fi deplasat un pic? Se vor scufunda sate şi oraşe. Costumul parizian, nou-nouţ, şi cu margaretă mare la butonieră – mă iubeşte-nu mă iubeşte. Şi asta tot pe-atât de albă şi de imaculată ca şi gulerul proaspăt călcat şi scrobit. Floarea era atât de demonstrativ instalată în butonieră, încât Leonis se gândi că, dacă margareta asta ar fi avut un pic de imaginaţie, ar fi trebuit, fără doar şi poate, să creadă că doctorul era un vas de flori pe care Dumnezeu îl crease numai şi numai ca să-l folosească dumneaei!

Doctorul făcea ochi dulci şi Aspasiei şi lui Lulu în acelaşi timp. Lulu era visătoare. Când nu visa, îşi plimba privirea de la Drivas la doctor şi de la acesta la Sismanoglu, cântărindu-i din ochi, cu aerul negustorului care alege vitele la iarmaroc. Aspasia se uita galeş la Leonis, împărţindu-şi tuturor celorlalţi gropiţele şi dinţii strălucitori. Xynellis încasa recunoscător orice privire feminină, de oriunde i-ar fi venit. Dar când vorbea cu învăţătoarea era cu adevărat tulburat. Kir Iannaki găsea „foarte curios” orişice, chiar şi cât de bine reuşise maioneza coanei Eftyhia! Pe faţa lui încreţită, mulţimea

ridurilor mărunte se întâlneau, se împerecheau în îmbinările cele mai neînchipuite, ca să redea diferite senzaţii.

Doamna Scaliotis surprinse, de vreo două ori, privirea pătimaşă a lui Sismanoglu, uitată asupra lui Adriani, încercă să-i atragă atenţia, privindu-l insistent. Dar Sismanoglu era pe altă lume. Văzând că nu-i nimic de făcut, îşi coborî ochii, enervată, în farfurie. Acolo, privirile-i dezolate întâlniră un apetisant picior de curcă friptă. Apucă disperată cuţitul şi prinse să-l desfacă de pe os cu resemnare.

Cea pe care Drivas nu încetase nicio clipă s-o observe, chiar atunci când îi studia pe ceilalţi, era Sapho.

Învăţătoarea purta o rochiţă simplă de mătase, de culoare închisă, cu un guleraş alb. O îmbrăcăminte modestă dar în acelaşi timp cochetă, care îi cădea turnată pe corp, ca o apă, punând în evidenţă linia lui admirabilă. Uneori, părea, un şarpe viguros, care se arcuia şi sălta numai ca să se bucure de supleţea sa, ca să se joace cu propria lui graţie. Părul bogat şi ondulat al învăţătoarei era numai umbre şi licăriri metalice. Când înclină capul ca să-l audă mai bine pe primar, apărură după ureche două buclişoare, lucioase ca nişte ineluşe mătăsoase care îi accentuau sănătatea şi prospeţimea pielei. Ineluşele astea le observase şi doctorul. La un moment dat, ca şi cum privirile bărbaţilor s-ar fi materializat gâdilând-o, femeia îşi duse involuntar mâna la rădăcina urechii şi îşi trecu vârfurile degetelor sub lob.

Adriani îşi trase scaunul lângă al învăţătoarei şi începură să vorbească, încet, aproape izolate de ceilalţi. Se vede că venise vorba şi despre el, fiindcă le întâlni privirea de câteva ori. În lumina puternică ce le scălda capetele, genele dese ale învăţătoarei clipeau ca aripile unui fluture. Pe bărbia rotundă, buza de jos forma un cuibuleţ umbros. Când, pentru o clipă, îşi înălţă privirea spre globul puternic care îi lumină ochii, Leonis putu să le desluşească, pentru prima dată, coloritul ciudat. Erau de

un căprui deschis iar la lumină deveniseră aurii, cu totul aurii, parcă ar fi fost ai unui idol. Idolul unei divinităţi păgâne. Îi aminteau de ochii unei fiare frumoase, poate ale unei feline, luminaţi pe neaşteptate de farul unui camion, într-o noapte în peisajul sălbatic al Anatoliei. Era o femeie cu ochii de aur! Şi ochii aceştia, ori de câte ori îi întâlneau pe ai lui, îl priveau liniştit, o privire tristă şi meditativă. Atunci, egoista subiectivitate a observatorului din el dispărea, făcând loc unei vagi şi stânjenitoare tulburări. Bău un pahar de vin şi zâmbi prosteşte. În aceeaşi clipă, învăţătoarea îşi luă privirea de la el. Răsuflă uşurat.

Doctorul făcea tot ce-i era în putinţă ca să joace un rol important. Îşi povestea impresiile de război, aşa cum îl văzuse într-un spital din Paris, unde-şi făcuse serviciul ca „intern”. (Încercă să-i facă pe cei din jur să priceapă ce lucru mare era acest „intern”). Era pe vremea când nemţii bombardau cu Berta. Un obuz căzuse în apropierea spitalului. Era ca un corp ceresc, gros şi misterios. Se prăbuşise pe neaşteptate, din norii cenuşii, fără să se audă bubuitura tunului. Răniţii s-au speriat, au fost cuprinşi de panică, iar un englez mic, cu ambele picioare tăiate de la genunchi, a început să strige: „Daţi-mi ghetele să plec! Daţi-mi ghetele să plec!”

Toţi erau impresionaţi. Coana Eftyhia îşi ştergea obrajii uzi. Leonis se întoarse şi se uită la sora lui şi la Sapho. Amândouă tăcute, cu ochii aţintiţi la doctor. Acesta îşi culegea succesul cu o naturaleţă studiată şi explica, aparte, nişte amănunte Aspasiei. Drivas se gândi că, dacă ar fi vrut, ar fi putut s-o facă pe învăţătoare să-şi piardă cumpătul. Ehei! Ştia el o altă poveste despre un picior şi nişte cizme... Dar ar fi fost dezgustător să-nceapă să-l concureze pe acest individ ridicol. Nu, n-o să-şi spună povestea. Niciodată! Hotărârea luată i se păru de un eroism extraordinar.

Apoi, Sismanoglu povesti cum, la retragerea din Asia Mică, s-a nimerit într-un tren care căra, în grabă mare,

bolnavii şi răniţii unui spital grecesc din fundul Anatoliei. Sismanoglu era furnizorul armatei şi fusese cât p-aci să rămână înăuntru. Trenul era ticsit de răniţi şi bolnavi de tifos. Domina o duhoare insuportabilă de la rănile putrezite sub bandajele neschimbate de zile întregi, pline de praf şi puroi. Se murdăreau pe ei, se văicăreau, ţipau, cereau apă şi apă niciun strop. Trenul fluiera şi alerga, cuprins parcă şi el de panica înfrângerii. În urma lui târa, coadă, ecoul tânguitor al fluieratului prelung şi al urletelor, în văile şi în câmpiile pustii. Ca un cal deshămat, care alerga orbeşte, gâfâind de groază. Soarele ardea şi rănile duhneau. Muştele, puzderie, bâzâiau şi se lipeau de piele. Mulţi răniţi, sau bolnavi, mureau, aşa cum erau îndoiţi din şale, în murdăriile lor. Atunci, ceilalţi din jur, se ridicau anevoie şi îi târau, calzi încă, până la uşa vagonului prin care îi aruncau afară. Astfel mai scăpau de putoarea lor şi se făcea mai mult loc pentru cei rămaşi. Cadavrele cădeau alături sau chiar pe şinele încinse. Roţile treceau peste ele, le tăiau sau le împingeau brusc ca şi cum le-ar fi dat încă un picior. Dacă se întâmpla să fie o vale, morţii începeau să se rostogolească în jos, cu faţa în mărăcini, cu picioarele desfăcute şi cu pântecele dezgolit.

Şi trenul alerga, alerga şi fluiera, alerga şi urla. În sfârşit, au ajuns la capăt. La ultima staţie de cale ferată. De-acolo se pleca mai departe cu maşina sau pe jos. Răniţii au început să coboare, împingându-se şi lovindu-se, grăbiţi să coboare primii. Văzuseră şirul de camioane încărcate cu soldaţi, femei şi copii şi se grăbeau să găsească un loc, un loc în viaţă. Cei cu picioarele lovite se rugau să-i susţină, să-i ridice sau să-i omoare. În cele din urmă umblau în brânci, târându-şi trupul ca reptilele. Mulţi dintre ei se prăvăleau din vagon cu capul în jos. Un sergent de la geniu, în tunică nouă şi cu galoane a reuşit să-şi scoată baioneta, a închis ochii şi şi-a înfipt-o, încetul cu încetul, în piept, strângând din dinţi. Era întins cu faţa în sus, pe o brancardă, cu burta sfârtecată de o schijă. Se

goliseră toate vagoanele. De pretutindeni se auzea ţârâitul greierilor amestecat cu vaietele răniţilor, de credeai că toate ieşeau din mărăcini. Plângea pământul.

Atunci s-a întâmplat ceva nemaipomenit.

O echipă de militari de la geniu a coborât din tren şi a întors şinele până la marginea unei prăpăstii adânci, de nu-i puteai vedea fundul. Apoi a urcat pe locomotivă numai unul dintre ei. Un subofiţer mic, de la geniu. Negricios şi uscăţiv. A pus-o rapid în mişcare şi trenul s-a avântat dintr-o dată în abis. Micul adjutant a condus calm până la margine şi, în ultimul moment, a sărit ca o pisică, în aceeaşi clipă, vagoanele, tot şirul vagoanelor, legate unul de altul, s-au năpustit în haos, prăbuşindu-se cu un zgomot înspăimântător, al cărui ecou a răsunat, hăt departe, până dincolo de munţi.

Locomotiva a mai urlat puţin, lătratul ei se potolea treptat, până ce a amuţit de tot şi s-a aşternut liniştea.

Când Sismanoglu şi-a încheiat înfricoşătoarea povestire, toată lumea tăcea. Şi tăcerea asta în jurul mesei încărcate cu fructe, mâncăruri şi sticle, părea un ecou al îngrozitoarei tăceri care umpluse valea, după tragedia trenului.

Coana Eftyhia plângea fericită. Plângea abundent, cu toate deliciile unei probabile „disistole”. Dar domnul Spanos se întoarse şi se uită la ea cu gândul aiurea, fără să-i atragă atenţia „Inima, Eftyhia dragă!” Prin ochii tuturor defilau umbrele uriaşe ale vagoanelor care urlau şi se prăvăleau în prăpastie. Pe neaşteptate, în tăcerea generală, Kir Iannaki suspină şi zise cu glăsciorul lui feminin:

— Foarte curios!

Pe Leonis, care în clipa aceea golea încă un pahar de vin, l-a apucat deodată un râs nebun. Se lupta să-şi stăpânească această izbucnire nervoasă şi nu izbutea. Râdea din ce în ce mai mult, se ţinea de şale, simţea că-l doare pieptul şi nu se putea opri, râdea întruna... Adriani îl privea neliniştită.

— Dar e îngrozitor, spuse înspăimântat Kynellis, aşezându-şi braţele groase ale ochelarilor pe după urechi.

— Ce e îngrozitor? întrebă Leonis, interesat, oprindu-se din râs.

— Iată... asta.

— Asta? Care adică?

— Războiul, zise mirat învăţătorul. (Pronunţă încet cuvântul.) Războiul...

Drivas simţi vinul zvâcnindu-i în tâmple. Zise înciudat:

— A, războiul! Războiul! Aşa, spuneţi-i, în sfârşit, pe nume, ca să ne obişnuim cu el. Care va să zică e un lucru „îngrozitor”? Dar nu-i vorba despre asta în mod special. Războiul, ce să facă? Aşa e el de felul lui. Îngrozitor şi necinstit. Noi, însă? Noi care facem din el profesie, comerţ şi reclamă? Care-l cântăm, care punem pe Dumnezeu să-l patroneze? Noi care-l justificăm ca factor al vieţii? Care facem impresie cu bestialitatea lui? Care vorbim de un nou război, abia ieşiţi din primul? La asta vreau să-mi răspunzi. Noi cum suntem?

Vorbea cu adevărat surescitat. Cu toate astea, în sinea lui se gândea tot timpul: „Ce retorism ieftin!”

Se uită la Xynellis care se zăpăcise, se uită la doctor, la Sismanoglu. Apoi se uită la învăţătoare. Îndelung. Într-un mod voit injurios. Îşi umplu paharul şi-l ridică. Râse ameţit.

— Glumesc. Toate astea au trecut şi s-au uitat. Ce să mai vorbim de ele? Ne strică digestia fără niciun folos. Hai, mai bine, să bem un pahar în sănătatea bunei şi ospitalierei familii a naşului. Vivat!

— Vivat! strigară toţi uşuraţi.

Simţea că-l aprinde băutura şi-l copleşeşte o pornire nemaipomenită spre răutate. Zise vesel:

— Să-l rugăm acum pe domnul Xynellis să ne recite o poezie de a domniei sale. Vi-l dezvălui. Este un literat care onorează satul şi care, cu siguranţă, va onora Grecia.

— Da! Da! o poezie! aprobară toţi, uitându-se miraţi la

învăţător.

— Vă rog... vă rog... zise dânsul roşind până-n albul ochilor. Domnul Drivas glumeşte, ca totdeauna. Eu nu... nu fac versuri...

— Cum! se miră liniştit Sapho. Eu ştiu că scrieţi. Haideţi, nu fiţi atât de modest. Îmi amintesc chiar de câteva...

Xynellis o privi speriat şi se îngălbeni la faţă. Ochii îi jucau năuciţi de după lentile.

— Ştiţi?

— Desigur, răspunse calm învăţătoarea, uitându-i-se drept în ochi. Unele chiar au fost publicate în *Antologia familiei.* Şi nu sunt deloc rele.

Dorule, care cu cât mă mistui, cu atât mai mult te-ascund în mine...

Învăţătorii exclamară cu toţii „A!” şi aplaudară.

— Văzut-ai? Sub rogojină...

— Îşi ascunde versurile... adăugă doctorul. Xynellis se emoţionase. Drivas se bucură în sinea lui văzându-l cum se înroşeşte ca un rac fiert, cum îi joacă ochii bulbucaţi, căutând parcă un ascunziş să se strecoare, indiferent unde.

— Vă rog, abia mai putuse îngăima năucit.

Aruncă priviri grăbite, piezişe lui Sapho, frământând între degete un cocoloş de pâine.

— ...vă asigur, nu-mi amintesc de nimic... Eu...

— Nu se poate, trebuie să ne spuneţi ceva, îl rugă şi Aspasia, căreia îi plăceau poeziile lui Polemis[17].

Învăţătorul îşi întoarse lentilele spre Drivas. De după sticlele groase, doi ochi bulbucaţi, tare miopi, implorau milă. Drivas se prefăcu a nu înţelege rugămintea.

— Nu-i nimic, îi spuse. Nu vrem să vă lezăm modestia. Poate fi şi altceva. Două fete atât de frumoase v-au rugat personal... Nu se cade... Spuneţi-ne, de exemplu, ceva din Griparis[18]. *Zorile sufletelor,* bunăoară, care e şi... de

[17] Polemis Ioannis – poet grec (1862-1924) (n. tr.).
[18] Griparis Ioannis – poet grec (1870-1942), (n. tr.).

actualitate.

Xynellis îşi revenise oarecum.

— Cu plăcere, spuse. De vreme ce adunarea stăruie.

Şi începu să declame. Destul de bine. Vocea i se modula expresiv. Nuanţa frumos, fără emfază. Leonis se uita atent la învăţătoare. Se lăsă târât cu voluptate de josnicia care punea stăpânire pe el. În poezie era vorba despre câmpul de luptă. Se crăpa de ziuă şi întreg locul era acoperit de leşuri. Un gornist rănit se scula înnebunit, puse trâmbiţa la gură şi sună „deşteptarea”. Sunetele ieşeau sfâşiate, sălbatice şi distonante. Deşteptarea!

— „Dar, nu se scoală niciun mort, când sună deşteptarea”...

Vocea lui Xynellis se întinse scăzută, aproape speriată. Drivas se uita mereu atent la învăţătoare. Ea îi simţi privirea duşmănoasă. Pleoapele îi jucară neliniştite; apoi îl privi şi ea. Ochii lui Drivas erau duri, iscoditori, plini de un sarcasm supărător. Mai mult, plini de o curiozitate jignitoare. Sublinie ritmic versul.

„Dar nu se scoală niciun mort când sună deşteptarea”...

Îl privi nedumerită. Aproape cu spaimă. Ochii i se deschiseră larg, se făcură tot mai mari, enormi. Două picături mari aurii, care-i umpleau toată faţa, tot peretele din faţă, apoi toată camera. O lume întreagă de aur, cu totul şi cu totul de aur, o lume de basm. Nemaivăzută, care îşi învârteşte roata într-o boare galbenă-aurie.

„Mi se pare că m-am ameţit de-a binelea” se gândi Drivas, şi-şi întoarse ochii spre învăţător, să-l elogieze şi să-l aplaude. Îi era ruşine dar şi necaz. Se sculă de pe scaun şi se aşeză foarte aproape de învăţător.

Xynellis fu cu adevărat fericit de felicitările exagerate ale pictorului. Îi strânse mâna, i-o scuturâ cu efuziune, nici gând să-i dea drumul.

— Vă mulţumesc, îi spuse, şi vocea îi pornea din inimă. E cea mai mare cinste pe care puteam... Vă mulţumesc... Dacă aţi şti cât de mult vă admir...

Se opri, privi pieziş şi adăugă confidenţial:

— Vă asigur că mi-aţi prilejuit cea mai mare bucurie... La început am crezut că vă bateţi joc de mine, că vreţi să mă expuneţi...

— Cum aţi putut! îi reproşa cu aceeaşi exagerare Leonis.

— Uite, aşa mi s-a părut. Că aţi vrut să mă faceţi de râs în ochii ei.

Leonis râse bătându-l uşurel pe spatele îngust. În acelaşi timp se gândea la ultima vorbă a lui Xynellis: „în ochii ei”. Poate că a zis-o aşa, la întâmplare, dar poate să-şi fi avut rostul ei. Aşadar, i-a văzut şi Xynellis ochii de aur?

Se uită din nou la învăţător, cu o curiozitate asemănătoare celei a entomologului care priveşte un gândac. Se uită la ochii lui urâţi, cu ochelarii convecşi şi cu ramele groase de bagă. Semănau cu ochii unei sepii enorme. Se uită la urechile lui blegi, care căzdeau palide, moi, de parcă ar fi fost din foi de plăcintă. Îşi spuse că Dumnezeu i le-a dat numai ca să-şi agate de ele braţele ochelarilor. Şi simţi o poftă diabolică să întindă mâna şi să-l tragă de ele, să tragă tare, să încerce cât sunt de moi şi cam cât de elastice. Surâse şi-i mângâie din nou spatele. Îi recită în şoaptă la ureche:

— „Dar nu se scoală niciun mort când sună deşteptarea. Niciun mort”...

— Aţi văzut, zise învăţătorul. Parcă toată poezia e făcută să reiasă acest vers...

— Chiar aşa e, confirmă Drivas. Îi făcu şiret cu ochiul şi adăugă:

— Aţi remarcat? Versurile acelea ale dumneavoastră nu s-au dus pe apa sâmbetei.

— Da... zise îngândurat Xynellis.

Îşi ridică ochii, îl privi întrebător şi adăugă:

— Da... Şi-a amintit şi două dintre ele...

— Sunteţi mulţumit?

Învăţătorul ridică din umeri. Nici el nu ştia. Până acum

credea că l-ar fi bucurat mult să le fi remarcat, şi-acum iată că regreta că le trimisese spre publicare. Îi era teamă să nu fi râs de el.

Leonis se aplecă la urechea lui, aproape îmbrăţişându-l, şi îi spuse: „O iubiţi?” Apoi se uită prin lentile la ochii lui neliniştiţi, de foarte aproape.

Xynellis speriat, şovăi, apoi răspunse cu sfială:

— Şi dumneavoastră?

Drivas nu se aşteptase la o asemenea întrebare. Izbucni în râs, un râs gâlgâitor, în hohote prelungite.

— Frumos! Singuri vă spuneţi glumele şi râdeţi singuri de ele! protestă Aspasia. Asta nu-i frumos din partea dumneavoastră.

— Domnul Xynellis... arătă Leonis râzând mereu. Dânsul!

Învăţătorul păli şi simţi cum inima îi coboară în călcâie. Drivas jubila cu cruzime de panica lui. Continua să râdă.

— Dar bine, ce spune domnul Xynellis? întrebă Aspasia.

— Spune... Ah! Îmi vorbeşte... despre o teorie a lui Kir Iannaki!

Învăţătorul înghiţi în şec, simţind că-i vine inima la loc. Râse stângâci.

— He-he...

Kir Iannaki îşi întinse gâtul slab, viu interesat. Ridurile feţei îi formară la repezeală expresia: „întreb şi aştept”.

— Îi spuneam despre teoria reproducerii pe cale chimică, explică cu uşurare învăţătorul şi râse din nou: He-he...

— Da... Închipuiţi-vă... despre reproducerea chimică! repetă Drivas, izbucnind într-un nou hohot de râs.

— Mă rog! Vi se pare atât de neserioasă teoria mea? scânci glăsciorul lui Kir Iannaki. Vi se pare neserioasă? Foarte curios!

Şi dădu să-nceapă să-şi explice punctele de vedere asupra reproducerii speciei umane în viitor, fără să aibă ceva de-a face cu amorul sau căsătoria.

— Ei, frate, mai lăsaţi prostiile astea deoparte! zise,

roşie ca focul, coana Eftyhia, socotind nepotrivit ca fetele s-audă toate neroziile zevzecului.

Dar Kir Iannaki nu înţelegea să se dea bătut şi să piardă atât de uşor ocazia. Îşi trase scaunul lângă doctor. Numai el, ca om de ştiinţă ce era, îl putea înţelege. Şi începu să-şi dezvolte teoria, cu voce scăzută. Era foarte simplu. Fără dureri, fără bătaie de cap şi zarvă, fără sarcini şi alte belele. Amorul va fi ambalat în fiole sterilizate şi va călători ca un colet poştal. Astfel, va putea face cineva copii cu orice femeie, din orice ţară, sau neam, chiar dacă n-a văzut-o niciodată.

— Grozav! exclamă doctorul zâmbind discret. E un sistem foarte modern, foarte practic şi foarte decent. Rezolvă şi problema înnobilării speciei!

— Nu zău, spuneţi-mi. Nu-i aşa? spuse tare Kir Iannaki, privind triumfător în jur, cu tainica speranţă de a provoca vreo discuţie.

Dar nimeni nu-l luă în seamă, pentru că teoria lui era arhicunoscută. Toţi îl ascultau pe primar care vorbea despre afacerea vaporului austriac.

— Da, desigur, e o afacere bună. Teoretic, beneficiul e sigur şi important. Numai că nimeni nu ştie în ce stare va fi materialul, după ce a zăcut atâta vreme în mare...

— Aş, de unde! asigură domnul Scaliotis, au studiat ei bine chestiunea şi-apoi au pornit la lucru. Păi cum! Doar aşa? A coborât un scafandru specializat şi a văzut corabia. Au fost toate bine cercetate şi cântărite, una câte una. Lucru solid, câştig cinci sute la sută. L-au luat de la societatea de asigurare pe-o bucată de pâine.

Gesticula viu în timp ce vorbea, iar pe gâtu-i scurt se umfla o venă, strivită de gulerul tare.

Smirniotul mai spuse şi el că în felul acesta vor da de lucru câtorva barcagii şi la vreo zece lucrători localnici, în afară de scafandru care va fi adus în mod special.

— E un lucru foarte bun, zise şi coana Eftyhia, într-un avânt de generozitate. Vor putea lucra şi câţiva săraci care n-au ce mânca.

Cam pe la miezul nopţii se ridicară toţi să plece. Adriani propuse s-o conducă ei pe învăţătoare până acasă, dar aceasta refuză. Oricum, învăţătorii, având acelaşi drum, o vor conduce până la poartă. Mai vorbi un timp cu Adriani, înainte de a se despărţi şi îi făgădui chiar că îi va face o vizită, la Castel.

Fraţii merseră o bucată de vreme fără să-şi vorbească. Apoi, deodată, Adriani zise:

— Ştii că te-ai purtat urât astă-seară cu doamna Sapho?

— Ştiu, răspunse el. Am fost aproape hidos cu ea. Ce „aproape”... Cred că eram şi niţel ameţit.

— S-ar zice că o urăşti...

Ezită un timp până să-i răspundă.

— Poate că o şi urăsc, zise gânditor. Îmi sunt încâlcite în minte o mulţime de gânduri despre ea...

Adriani declară entuziasmată:

— Mie mi-a fost dragă încă din prima seară când am cunoscut-o. Mi se pare o fiinţă excepţională, aici... Un om pur şi veritabil.

Leonis nu mai spuse nimic.

CAPITOLUL XIII

ÎNTR-O DUPĂ-AMIAZĂ, învăţătoarea s-a dus la Castel s-o vadă pe Adriani, aşa cum îi promisese. Leonis lipsea. Convorbirea dintre cele două tinere deveni repede foarte prietenoasă. Pentru amândouă întâlnirea lor era o descoperire îmbucurătoare. Îşi deschiseră cu încredere inima, vorbind ca nişte prietene vechi. Nu după mult timp, se întoarse şi Leonis. Urca leneş treptele care scârţâiau. Ţinea în mâini panamaua plină de smochine proaspete. Pe umăr îi atârna costumul de baie, ud. Adriani alergă în întâmpinarea lui ca să-l ajute.

— A! exclamă el văzând-o pe Sapho, şi o salută prietenos, urându-i bun-venit.

— Îmi pare atât de bine că am cunoscut-o pe sora dumneavoastră, îi zise ea cu vioiciune. Voi fi foarte fericită cât timp mă voi putea bucura de tovărăşia ei.

— Şi eu la fel, zise simplu Adriani. Din seara când ne-am întâlnit la naşul nostru, am ştiut că ne vom înţelege de minune.

— Bravo, atunci vă felicit pe amândouă, spuse Leonis vesel. Dar, nu cumva... vă deranjez?

— Dimpotrivă, răspunse Adriani, aşezând în piramidă smochinele brune, într-o strachină roşie de pământ. De fapt, vorbeam de tine.

— De mine!

— Da. Vorbeam de incidentul de la parastas. Doamna Sapho îmi spunea că vorbele tale i-au stârnit o mulţime de nedumeriri...

— O! exclamă el pe un ton oarecum ironic. Nu cumva le-aş putea auzi şi eu?

Învăţătoarea îi explică pe îndelete cât de penibil a fost parastasul acela pentru ea. A trecut prin clipe critice. Cât a vorbit Xynellis, i s-a părut just şi logic tot ce spunea. După aceea, când a vorbit Leonis şi-a dat seama, cu uimire, că, în realitate, ce spunea el era just şi logic. A fost o descoperire pe care a primit-o cu bucurie. Cum ai primi pe cineva de-al tău, pe care-l aştepţi să vină de departe. Nu-l cunoşti, nu l-ai văzut niciodată, dar îi aştepţi. Şi când vine, simţi o mare bucurie...

Drivas îi asculta curios vocea expresivă.

— Vă mulţumesc, îi spuse, că v-am putut câştiga dintr-o dată acordul. Cu toate astea, ştiam că despre unele lucruri aveaţi aceleaşi idei cu ale domnului Xynellis.

— De unde ştiaţi?

— Păi... La şcoală, copiii pe care i-aţi învăţat să salute milităreşte... Apoi, acasă la dumneavoastră... Decoraţia pusă în ramă... Actul Diviziei... Pe urmă la biserică... Versul de pe colivă...

Începuse să lunece pe un ton uşor ironic, şi când o văzu înroşindu-se de parcă ar fi pălmuit-o, îi fu ruşine de laşitatea lui.

— Ascultaţi-mă, îi spuse serios. Vă rog să mă scuzaţi că am gândit cu glas tare. Vedeţi, e o obişnuinţă din armată. Dar trebuie să-mi permiteţi să fiu sincer cu dumneavoastră. E necesar... În viaţă ţi se dezvăluiesc, uneori, lucruri atât de serioase! Şi-atunci, orice efort de a acoperi adevărul prin convenţionalism, de a te abate... devine un act neonorabil...

— Vă rog, zise ea cu elan. Sinceritatea dumneavoastră va fi pentru mine o dovadă a stimei dumneavoastră, îmi e necesară... şi tot pe-atât de preţioasă ca şi sinceritatea lui Adriani...

— Bun. Atunci trebuie să vă spun că toate acestea pe care le-am văzut la dumneavoastră m-au îngrozit.

Ea îşi ridică privirea, speriată de cuvintele lui.

Leonis încercă să-i explice, să o facă să înţeleagă cât de mult îl coboară războiul pe om. Cât de neînchipuit de mult îl coboară, şi că numai educaţia sistematică şi pervertită a atâtor secole îl mai poate întreţine, ca un mijloc pentru fericirea omului. Vorbea cu patimă, aproape violent. Învăţătoarea îl asculta şi îl privea atentă. De la fereastră, lumina îi cădea direct pe faţă. Ochii ei păreau iar ca de aur, ca două picături de untdelemn limpede.

— Aveţi dreptate, îi spuse, după o scurtă tăcere. Nu m-am putut gândi niciodată singură la aceste lucruri... Mi-e ruşine...

Pictorul o privi grav, ca pe un bărbat pe care ar fi început să-l stimeze.

— Nu e un motiv ca să vă fie ruşine. Eu însumi m-am dus să lupt ca voluntar. Credeam în război şi în morala lui. Şi de vreme ce credeam în morala lui, credeam şi în „dreptatea” lui. Împuşcarea soldaţilor lipsiţi de curaj... incendierea satelor... pe toate le justificam. Pentru că nu iubeam. Iată, de aceea nu vedeam războiul. E nevoie de iubire, ea deschide ochii omului...

— Iubire... şopti învăţătoarea. Care iubire?

— Iubirea. Pentru un om sau în general, pentru om. Aceea care dispare din inima noastră de îndată ce ne supunem unui sistem oarecare. Aceea pe care n-a avut-o, de pildă, mama spartană care a spus fiului ei: „Pe scut sau sub scut”.

O privi drept în ochi, aproape cu asprime şi adăugă:

— Aceea pe care n-aţi avut-o nici dumneavoastră. Nu v-aţi iubit bărbatul. De aceea aţi pus versul pe colivă şi culorile naţionale pe lumânarea lui... De aceea n-aţi putut vedea războiul...

— Nu l-am iubit, mărturisi curajoasă învăţătoarea, şi un val purpuriu i se întinse pe toată faţa, până-n vârful urechilor.

Era o mărturisire atât de neaşteptată, rostită aproape cu necaz, încât fraţii se priviră. Ea le urmări liniştită această privire. Îşi coborî apoi ochii la mâinile ei, pe care

le ţinea între genunchi, cu palmele unite. Şedea aşa, în poziţia asta decentă, modestă, şi vorbea domol, cu glasul scăzut.

— Cred, adăugă, că pot vorbi cu dumneavoastră în felul acesta. Acum înţeleg că trebuie să vă vorbesc. Simt nevoia şi nu vreau să mă dispreţuiţi voi doi... Iată. Peste patru luni împlinesc douăzeci şi doi de ani. Ei bine, în aceşti douăzeci şi doi de ani, e prima oară că-mi deschid sufletul unui om. Trebuie să vă spun totul de la început. Va fi o uşurare pentru mine. Când mi-am pierdut mama, aveam doisprezece ani. M-a luat lângă ea o mătuşă bătrână, care mă şi botezase. Nu mai aveam pe nimeni altcineva pe lume, decât pe dânsa. Bună femeie, Dumnezeu s-o ierte. Fostă învăţătoare. Ea m-a trimis la oraş să termin cursul superior. După ce m-am întors, n-a mai trăit mult. Bolnavă, jumătate om. Cu un picior în groapă, dorinţa ei era să mă mărite, cum-necum, înainte de a muri. Atunci m-a cerut în căsătorie învăţătorul Vranàs. Am zis „da”, ca şi cum m-aş fi jucat de-a „cumetrele”... Nu ştiam... N-aveam decât şaptesprezece ani când m-a luat, şi el douăzeci şi şase. M-a iubit. Adevărat. Era un fel de dragoste apăsătoare. Aproape primitivă. Mă zdrobea ca o stâncă. Pentru el iubirea era ca o boală. M-am străduit să-l iubesc şi eu. M-am luptat din toată inima. Parcă crescusem peste noapte. Într-un an, numai, sufletul îmi îmbătrânise. Mă rugam Maicii Domnului să mă ajute să-l iubesc. Am făcut tot ce mi-a stat în putinţă ca să-i dau o fărâmă de fericire... Dar n-am reuşit... Simţea tot timpul că nu-l iubesc... Că nu-l vreau... Când punea mâna pe mine mi se încreţea pielea... Asta îl scotea din sărite. Încercam, mă străduiam. Dar simţeam o repulsie pe care nu mi-o puteam stăpâni. Era o dragoste cu care îmi îndopa organismul cu sila şi acesta o respingea. Atunci a devenit gelos. Se purta aspru cu mine, chiar brutal. Într-o zi a ridicat mâna asupra mea.

Drivas asculta uimit.

— A făcut asta?

— Da... Mă bătea... Pe urmă îi părea rău... Plângea ca un copil, el care prefera să moară decât să se umilească, îmi căuta locurile unde mă lovise ca să le sărute. Îmi îmbrăţişa picioarele şi mă mângâia... Şi după un timp scurt reîncepea. M-am retras, nu mai vedeam pe nimeni, pentru că era gelos pe toată lumea, şi îi bănuia pe toţi. Am închis ferestrele şi n-am mai ieşit din casă. Mă străduiam să ghicesc de unde se putea isca o neînţelegere ca s-o previn. Dar cu asta n-am rezolvat nimic. El era acelaşi. Suferea şi mai mult dacă nu găsea ce să-mi reproşeze. Nu-mi ierta nici tristeţea. „Acest rol de victimă!”, zicea. Duceam o viaţă îngrozitoare. Ajunsesem să mă gândesc la sinucidere. Cu mangal... Marea. Tot acolo mi-era gândul... Apoi am rămas însărcinată şi am răsuflat uşurată. Un copil!... Odată cu el mi-au dispărut gândurile negre. Nu mai trăiam decât pentru copil... Am început să simt un fel de recunoştinţă pentru bărbatul meu pentru că mi-l dăduse. Doamne, îmi spuneam, poate că mai târziu acest eveniment va deveni iubire... Şi a venit copilul, de nu l-aş mai fi avut!... Un copil schilod... Niciodată nu l-am iubit cât ar fi trebuit, Dumnezeu să mă pedepsească pentru vorba mare pe care o rostesc. Mai târziu am aflat, cu totul întâmplător, că socrul meu avusese în tinereţe o boală rea. De-atunci, îl privesc şi pe acest nenorocit ca un rău de care m-am lepădat. Ca o molimă străină, de care am scăpat şi m-am curăţat... Îmi zic: Ce-i de vină copilul? Şi-apoi: Dar eu cu ce sunt vinovată? Mi-e milă de el... Numai eu ştiu cum mi se sfâşie inima când îl aud... Dar nu-l iubesc... Aşa mi-era milă şi de taică-său. Niciodată nu l-am iubit... Iată, aşa stau lucrurile... Poate chiar nu trebuia... Aşa...

Începu să plângă liniştit, fără hohote. Doar lacrimile îi curgeau pe obraji.

Adriani plângea împreună cu ea şi îi mângâia mâinile.

— Iartă-ne, o ruga.

— Vă rog foarte mult să mă scuzaţi, zise şi Leonis, ruşinat. Sunt un necioplit.

Îşi simţi inima plină de tristeţe şi se gândi cât de ridicole îi fuseseră ieşirile faţă de această nenorocire de neînchipuit.

— Dimpotrivă... Eu trebuie să vă mulţumesc. Nu ştiţi cât de uşurată mă simt... Gândiţi-vă, numai... Niciodată n-am scos un cuvânt nimănui... Şi sunt atâţia ani... Nimeni nu ştie nimic... E prima dată... Ce uşurare pentru mine... Fie chiar numai pentru asta şi vă voi fi recunoscătoare toată viaţa. Aici, toţi mă privesc atât de curios. Ah! cum am învăţat să citesc în ochii lor! Ori îmi fac o curte idioată, ori mă privesc cu ură. Cale de mijloc nu există. Priviri injurioase, pe care le simt pe mine ca nişte atingeri murdare... Iar altele, care mă acuză că eu sunt răspunzătoare de moartea bărbatului meu, eu sunt vinovată că a ieşit copilul însemnat de boala familiei lui...

Îşi şterse ochii şi strânse batista micuţă în mână.

— Asta de multe ori nu-mi dădea pace, mă făcea să disper. Noaptea auzeam copilul ţipând. Închideam uşile şi ferestrele... Nimic... Ţipa ca şi cum m-ar fi urmărit pentru o crimă pe care am comis-o fără să ştiu... Câteodată, când mă culc, mă hotărăsc să las totul baltă... Casa, copilul... Să-mi iau lumea în cap, să plec, să fug, departe, unde să nu mă mai poată ajunge ura oamenilor, nici ţipetele copilului, a oamenilor cărora nu le-am făcut nimic. Ale copilului faţă de care n-am nicio vină. Şi când se face iar ziuă, mă închin şi pornesc la lucru. Dar de cei de aici – în afară de primar – mi-e scârbă şi îi urăsc. Mă jignesc continuu cu privirile şi vorbele lor, rostite pe jumătate şi pline de subînţelesuri. Iar eu fac tot ce pot ca să le arăt că-mi sunt respingători.

— Contesa... rosti, fără să vrea, Drivas. Ea îşi ridică ochii.

— Aşadar, ştiţi şi dumneavoastră?

— Da, ştiu, şi-mi place.

— Într-o zi, l-am auzit pe domnul Xynellis acuzând femeile că se rujează. De-atunci, mă rujez şi eu. Scandal! La şcoală, acasă la ei... La clubul lor... Iar eu mă rujez şi

mai tare...

— Acum nu v-aţi rujat, observă Leonis.

— M-am rujat până în dimineaţa aceea. A parastasului. Şi când aţi venit acasă, pentru portofel, aşteptându-vă, m-am rujat şi mai tare. Fiindcă şi pe dumneavoastră vă vedeam la fel... Alt judecător, şi ăsta, îmi ziceam... Cesuleţul, schija, fotografia... Ce să fac eu cu ele în cumplita mea nenorocire? la să vedem, ziceam, vine şi ăsta în chip de Romeo sau de procuror? La început, la şcoală, mi-aţi părut ca primul. După aceea, acasă, ca al doilea. Aveaţi aerul unui judecător când îmi dădeaţi lucrurile, unul câte unul. Ceasul, clipa când a fost lovit, schija... Mi s-a părut că citeam acelaşi lucru în ochii dumneavoastră: „Ucigaşo, tu eşti de vină, tu l-ai trimis la moarte”. Mă gândeam ce-aş fi putut spune ca să-mi vărs necazul. Pentru că la fel mă chinuiesc şi ceilalţi. Cinstirile aduse lui Vranàs, de faţă cu mine, nu sunt decât împunsături la adresa mea. Aşa că şi eu atârn decoraţia, împodobesc coliva şi cu asta îi aţâţ... „Poftim, le spun, sunt soţia gloriosului vostru erou. Vreţi, nu vreţi, sunt doamna Vranàs”... Pe urmă, după parastas mi-am dat seama că v-am nedreptăţit. Am cugetat mult. Şi la masa primarului...

— La masa primarului m-am purtat cu dumneavoastră ca un măgar. Vă rog foarte mult să-mi scuzaţi toate necuviinţele... Lasă că eram aproape beat...

CAPITOLUL XIV

ERA O DIMINEAŢĂ ÎNCÂNTĂTOARE. Soarele încă nu răsărise, când Leonis fu deşteptat de hărmălaia păsărilor adunate pe migdalul din faţa ferestrei. Ciripeau şi ţiuiau tare – discuţie agitată – flecăreala lor intrase pe fereastra deschisă şi-l trezise. Sări voios din pat şi se rezemă de zăbrelele ferestrei. Păsările zburaseră, ducându-şi cu ele discuţia mai departe, într-un rodiu, la marginea viei. Văzu însă în pom o veveriţă care-şi ronţăia migdalele proaspete, de dimineaţă. Dezastrul recoltei de migdale, din fiecare an. Călcând încet, îşi luă pistolul. O ochi. Dar drăgălaşul animal prinse de veste. Se opri din ronţăit, îşi frecă botişorul cu lăbuţele din faţă, de parcă şi le-ar fi şters, şi-l privi nemişcat, gata s-o tulească.

— Habar n-ai despre „caracterul sacru al proprietăţii”, zâmibi Drivas, coborându-şi arma.

Veveriţa dădu să-şi continue micul dejun, dar se opri din nou, privind bănuitoare spre fereastră. Părea că şi ea gândea la fel pe seama lui. „De unde a mai răsărit şi ţăranul ăsta, care ţine să deranjeze lumea dis-de-dimineaţă?”

Ca s-o sperie, Leonis ridică pistolul, ochi un smoc plin de migdale din vârf şi trase.

Crenguţa se frânse, alte câteva se desfrunziră, iar veveriţa sări deodată şi se făcu nevăzută, de spaimă. Apucă să-i vadă doar moţul stufos al cozii. Pocnetul pistolului îi făcu plăcere. Era vesel ca de Paşti. Ar fi vrut să-şi salute fiecare început de zi printr-o pocnitură de

pistol, ca o nouă bucurie. Adriani dormea aşa de profund, încât n-a auzit nimic.

Când a coborât, femeia şi băiatul ei se apucaseră de treabă. Băiatul scotea apă din fântână şi coana Hristina curăţa nişte peşti. Scorpenii roşi aduşi, vii încă, de Letas Mosconisiotis, pescarul. Întinse mâna spre peşti.

— Nu! strigă femeia, speriată. Nu te-atinge, lovesc rău şi ghimpii lor sunt otrăvitori.

— Şi eu care voiam să-i pictez... zise Leonis, trăgându-şi mâna.

Coana Hristina dădu necăjită din cap.

— Ştiu, ca data trecută, cu barbunii aceia, de care încă mă mai seacă la inimă. Ai să-i iei şi ai să mi-i aduci înapoi împuţiţi.

Leonis îşi confecţiona un aer important.

— Ştii, însă, coană Hristino, că dacă vindem tabloul lor, pe banii luaţi putem cumpăra un barcaz de peşti...

Femeia îl privi uluită. Apoi zâmbi.

— O să ia o oca de peşti pictaţi şi-o să ne dea un barcaz de peşti adevăraţi! Mă necăjeşti, kir Leonis. Văd eu că-ţi place să glumeşti. Lasă mai bine să-i pregătesc eu aşa cum ştiu. Şi la prânz, o să vă dau o supă de peşte, să mă pomeniţi.

Leonis râse din toată inima.

— Nimeni nu te poate păcăli pe tine, coană Hristino!

Femeia clătină mulţumită din cap şi îşi reluă curăţatul. Apoi se opri o clipă, şovăi şi întrebă, încercând un compromis:

— Kir Leoni!

— Zi!

— Nu se poate, la o adică, să-i pictezi gătiţi? Mie nu-mi trebuie decât zeama lor. Nu-i tot aia?

Nu chiar, coană Hirstino, zise Leonis râzând iar ca un copil.

Îşi luă bastonul de excursii şi spuse băiatului să vină peste un ceas la Portara, cu un coş. Până atunci el va înota puţin şi pe urmă se va dace la moşie, după fructe.

Să-i spună lui Adriani, când s-o trezi, ca să ştie. Se vor întoarce la prânz, la supa de scorpeni.

Pe ţărm, ziua înflorea ca un crin. Marea era liniştită, netedă ca untdelemnul. Apa abia răsufla, o boare doar, acolo jos, în marginea nisipului, şi soarele se ridica la orizont, rumen şi proaspăt ca un trandafir.

Leonis se dezbrăcă la iuţeală şi stătu aşa în faţa soarelui care-şi dezvelea, puţin câte puţin, chipul. Stătea gol în faţa mării, în faţa cerului şi a soarelui, cu picioarele înfundate în nisipul răcoros. Păsările, abia ieşite din cuiburile lor, ciripeau în tufişurile dese care împrejmuiau via, ciugulind merele coapte. De pe ogoare veneau mii de glasuri line. Micul orăşel de vizavi se deştepta mahmur în ceaţa dimineţii.

De undeva, se auzi mugetul prelung şi tânguitor al unui bou. Avea în el un ton atât de grav şi de patetic, ca de instrument religios, încât îl mişcă, ca o rugăciune.

Soarele se înălţa treptat, tot mai sus. Şi-a întins în jur privirile trandafirii şi marea s-a umplut cu flori de piersic. Adâncit în reculegere, Leonis asculta înduioşat murmurul polifonic de adoraţie, care se înălţa de pretutindeni, spre divinitatea infinită. Trupul lui tânăr vibra. Simţi trezindu-se în el dansul frenetic al primilor oameni, care sărbătoreau în fiecare dimineaţă întoarcerea soarelui înfricoşător, în timp ce răsărea ţinându-şi scutul roşu. Ar fi vrut să aibă şi el acum o tobă răsunătoare, o tobă orientală de război, din piele de măgar, s-o bată a sărbătoare. Îşi dorea un tovarăş ca şi el, îmbrăcat doar în goliciunea lui, cu care să-şi măsoare puterile, lovindu-şi scuturile grele, să răsune stâncile şi apele de zăngănitul lor şi întregul ţinut să se umple de tumultul şi strigătele lor glorioase.

Rămase aşa, în extaz şi entuziasmat în faţa astrului nou-răsărit, până ce ochii nu-i mai putură susţine strălucirea. Apoi se avântă în apa rece şi înviorătoare care îi biciuia carnea.

Înainta în larg, înotând cu mişcări puternice, înainta

plin de vioiciune spre răsărit.

Ca şi cum ar fi plecat să se întâlnească cu soarele!

Până la Anerraghi, făcură, el şi băiatul, cam o jumătate de oră. Anerraghi era o moşie de toată frumuseţea, întinsă pe povârnişurile unei văi umbroase şi despărţită de-a lungul de râul Oriax care uda măslinii şi grădinile de zarzavat ale satului. O livadă de măslini cu fel de fel de pomi fructiferi şi legume. De-a lungul râului, tatăl lui Leonis plantase plopi. Adică vreo cinci sute de puieţi de plop, crenguţe fragede, care n-aveau nevoie de altceva decât să fie înfipte în pământul umed ca să prindă rădăcini şi să se înalţe. Astfel că Anerraghi avea acum şi cinci sute de plopi, înalţi cât catargele celei mai înalte corăbii. Copaci drepţi ca nişte lumânări arătoase, falnice şi argintate. Frunzişul lor fraged foşnea ca mătasea, la cea mai mică adiere. Nu există copac mai vesel şi mai jucăuş. Un zbor de fluture şi-i tremură frunza pudrată de colbul de argint luminos, iar soarele îi picură stropii, ca o ploaie, din frunză în frunză. Râuleţul curgea ascuns între lauri şi hăţişuri. Nu se auzea decât apa flecărind din umbrişurile întunecoase cu păsările nevăzute. În timpul iernii, tatăl lui întindea, altădată, laţuri de păr de coadă de cal şi prindea mierle.

Leonis şi băiatul se întinseseră obosiţi la umbra unui nuc bătrân, care era „salonul” moşiei când veneau în excursie. Au mâncat pâine cu smochine proaspete, reci încă de bruma nopţii. A coborât şi grădinarul din coliba lui. Îl angajase naşul, cu ani în urmă, ca să aibă grijă de moşie şi s-o păzească de stricăciuni. Vara pentru fructe şi legume şi iarna pentru măslini. Le-a adus castraveţi proaspeţi şi nişte piersici mari cât gutuile.

După aceea, Leonis a urcat să revadă coliba de care îşi amintea de când era copil. O căsuţă cu o terasă de pământ în loc de acoperiş. Înăuntru era un cotlon mare care servea la gătitul mâncării pentru muncitorii şi pentru culegătoarele de măslini. Pe terasă întindeau smochinele în timpul verii. Le uscau pe un strat de cimbru care le

dădea o aromă pipărată.

Leonis cercetă toate colţurile vechi. Revăzu tavanul înnegrit de fumul anilor, încercă din nou marele zăvor de lemn, care fereca uşa. Retrăi aceeaşi impresie ciudată ca şi atunci când revăzuse pentru prima dată Castelul. Şi acela îi rămăsese în închipuire colosal, ca o cetate, şi Portara largă, ca poarta lui Adrian. Şi le-a regăsit pe toate atât de mici! Cerdacul şi-l amintea mare, cât o arie. Sigur că da. Dacă se jucau cu mingea şi se fugăreau acolo sus cu Adriani. Acum, când l-a măsurat, cu picioarele crescute, a găsit că nu era mai lung de trei paşi largi şi ceva. La fel şi coliba moşiei. S-a urcat pe terasă şi-a găsit-o cât o palmă. Şi o ştia mare cât Piaţa Syntagma[19]. Îşi aminti că odată, de Paşti, se urcaseră acolo de au mâncat mielul. Crescuse pe ea muşeţelul, tufe dese şi înalte pân'la brâu. Puteai să-ţi faci o idee de cum arătau grădinile suspendate ale Babilonului.

Grădinarul le umplu coşul cu fructe şi împleti deasupra crenguţe subţiri de răchită cu flori albăstrii. Băiatul şi-l petrecu pe braţ şi plecară.

O luară de-a dreptul la vale, înspre mare. Leonis sărea „treptele" ca o capră. Trepte le ziceau ţăranii fâşiilor care despart ogoarele, aşezate în amfiteatru, ca să ţină pământul în jurul măslinilor şi-a pomilor fructiferi. Altfel l-ar fi luat şuvoaiele de apă, la vale. Le propteau cu bolovani, cărora le dădeau numele arhaic de „podome"[20]. Tot coborând, au ajuns de partea stângă a malului mării, dinspre sat. Portara era de cea dreaptă. În partea asta nu era nici plajă, nici măcar o palmă de câmp. Era doar o colină rotundă. Vigla. Înaltă, numai prăpăstii. Ţărmul ei era o aşezare în cerc, de stânci sălbatice. „Râpele Viglei." Aşa li se spunea. Stătu pe buza prăpăstiei. Drivas îşi amintea, de când era copil, de potecuţa care cobora, de-acolo de sus, până la mare. Un drum de capre, suspendat şi anevoios, printre stâncile roase de apele mării. Iarna,

[19] Piaţa Constituţiei din Atena (n. tr.).
[20] Haturi (n. tr.).

când se înteţea „tramundana” (vântul din nord), valurile săltau până acolo sus şi mâncau râpele cu sarea lor deschizând văgăuni. Pe vreme de furtună, stâncile împroşcau apa din gurile astea uriaşe, ca şi cum ar fi scuipat mânioase marea. Se bucura regăsind cărările ascunse, împodobite cu plevaiţe galbene-argintii şi anason verde. Mama îl culegea pentru murături. Simţea o caldă înduioşare călcând din nou pe urmele paşilor lui de copil. Văzu adâncituri de pietre dezrădăcinate, îşi aminti de jocul copilăriei „Ciclopul.” Ca în vremurile de odinioară, îşi rezemă spatele, se opinti şi desţeleni cu piciorul un pietroi, apoi îi dădu una ca s-o ia la vale. Piatra se rostogoli până la o margine abruptă, de-acolo făcu un salt uriaş, sărind pe o altă stâncă. Şovăi timp de-o clipă, într-un tufiş, apoi îşi reluă cursa nebună cu mare tărăboi, se avântă până-n margine şi de-acolo făcu o săritură frumoasă în mare. Asemenea stâncilor pe care le arunca Ciclopul după corabia lui Ulise. Apa spumegă, se ridică şi-o înghiţi. Ecoul Viglei reluă, tărăgănând grav, geamătul mării lovite.

În aceeaşi clipă, se auzi de jos un strigăt înspăimântat. Un strigăt de femeie.

— Ah!

Leonis îngheţă. Băiatul îl privi speriat, tremurând tot.

— Dedesubt erau oameni, zise încet, şi se pregăti s-o ia la picior, căţărându-se de-a-ndărătelea.

Leonis îl opri cu un gest. De jos se auzi din nou glasul.

— Băgaţi de seamă! Răsuflă uşurat.

Începuseră să coboare încet şi atenţi, să nu rostogolească pietrele. Din loc în loc se vedea marea, jos, limpede până-n fund, cu pietrele înfăşurate în alge şi cu vegetaţia ei verde. Apoi iar se ascundea. Dar ţărmul nu se vedea. Nu l-au văzut decât când au coborât şi au călcat pe pietrişul curat.

Leonis înlemni.

În faţa lui stătea Sapho, învăţătoarea. Mai era speriată deşi surâdea, ca să nu arate. Leonis făcu semn băiatului

să-şi continue drumul spre Castel. Se apropie de ea buimăcit.

— Cât p-aci să vă omor, zise îngrozit.

I-ar fi întins mâna, dar ea ţinea, cu amândouă mâinile, umbreluţa şi nu schiţă nicio mişcare.

— Vă rog să mă iertaţi, îi mai spuse. Era să fac o ispravă nemaipomenită.

Ea zâmbi, parcă-numai din ochii ei aurii.

— Nu vă mai necăjiţi. N-am fost în pericol. Vin des aici şi m-am obişnuit. Ştiţi, coboară destul de des... asemenea surprize de-acolo, de sus. Nu numai de la copiii care se distrează, ca şi dumneavoastră, prăvălind pietre. Sunt şi caprele care fac mereu acrobaţii printre tufele de anason. Aşa că-mi iau şi eu măsurile de apărare. Când nu înot, mă vâr colo înăuntru şi nu mi-e teamă.

Îi arătă o adâncitură, ca o firidă, într-o stâncă roşcată, roasă de apă ca un burete. Leonis cunoştea bine acest ascunziş.

— În „gura guvidului”, zise, ceva mai liniştit. Într-adevăr, e un adăpost bun.

— Nu ştiam că i se spune „gura guvidului”.

— Adică, aşa îi zicem noi. Eu şi cu Adriani, şi fetele naşului... Când eram mici. Dar, închipuiţi-vă, să se fi întâmplat o nenorocire din prostia mea...

Învăţătoarea zâmbi din nou.

— Nu există niciun motiv ca să-mi închipui aşa ceva. Şi-apoi... de ce ţi-e scris, nu scapi. Ştiţi, anul trecut s-a întâmplat ceva foarte ciudat. Un frizer, acela care are prăvălia lângă Club, avea un fiu pe front. Un adevărat erou. A luat parte la atâtea lupte şi la urmă a fost lovit de o grenadă. Patruzeci de răni. Când a ieşit din spital, i-au dat o permisie. Ca să facă o surpriză plăcută părinţilor a venit noaptea pe-ascuns. Soarta a făcut ca în vecinătatea casei lui să se construiască o clădire. Uzina electrică a domnului Daphnis. Alături de drum, săpaseră o groapă care era plină cu var stins. S-a împiedicat, a căzut în ea şi dimineaţa, când l-au găsit, abia dacă au mai putut să-l

recunoască. Aşa i-a fost scris.

— Sunteţi o fatalistă...

Ea nu răspunse imediat. Se aşeză pe o piatră şi începu să scormonească pietrişul cu umbreluţa. Ridică din umeri şi zise grav:

— Toată viaţa mi-a fost un şir de întâmplări fatale. Toate fără voia mea şi independent de visurile mele... Sunt gata să primesc orişice, fără să mă mai mir... Şi fără să mă opun.

Respiră adânc, dar nu-ţi puteai da seama dacă era o aspirare avidă de boare sărată, sau un oftat.

Drivas nu ştia ce să spună. Lovea pământul cu vârful de fier al bastonului. Avea multe de spus, de aceea nu vorbea.

— Mergem, zise învăţătoarea şi se ridică. Cred că e amiază.

Îşi deschise umbreluţa şi trecu înainte. În jurul Viglei, fâşia ţărmului era foarte îngustă. O cărare de pietre rotunjite. Se mergea anevoios.

Drivas venea în urmă, admirând armonia care emana din fiecare mişcare a corpului ei. Se mira, cum putea femeia asta, atât de tânără încă, să cugete ca un om în vârstă, încercat de lunga experienţă a vieţii. Călca aproape pe urmele paşilor ei. Soarele cădea drept în creştetul capului şi stâncile ardeau ca un metal încins. Anasonul strivit de bastonul lui Leonis răspândea mirosul lui piperat. Pe mal lumina ţesea şi destrăma fără încetare o plasă de pai aurit, diafan. Era umbra apei.

Învăţătoarea se opri o clipă pe o stâncă mică, izolată, care lui Drivas îi apăru deodată ca un soclu de statuie.

— Priviţi, îi spuse ea, întinzând mâna spre un banc de peştişori.

Erau nişte pui de chefal, mici de tot, care treceau, puzderie, aproape de mal. Parcă deşertase cineva o ladă cu ţinte noi, ca cele folosite de cizmari, şi care, prinzând viaţă, alergau toate, cu căpşorul lor albăstrui, în aceeaşi direcţie. Un semnal al conducătorului lor şi puhoiul s-a

întors dintr-o dată, pe jumătate înclinat spre stânga, împins parcă de un resort comun.

Porniră din nou. Soarele cădea ca o ploaie de flăcări pe umbreluţă, se revărsa pe umerii ei bine legaţi, şi-apoi pe şoldurile a căror unduire îl ameţea, ca ritmul mării. Avea picioarele lungi şi bine făcute. Mersul ei i se păru ca un dans oriental. O adevărată plăcere oferită privirii, care depăşea pe cea a simţurilor, ajungând la izvoarele pur spirituale ale artistului. Ce mult ar fi dorit să închege această armonie a mişcării într-o sinteză picturală, care îi apăru deodată ca marea operă a vieţii sale.

„Salomeea care nu dansează.” O Salomee goală, în faţa unei mări grele, nemişcate, fără valuri. O mare din apă de argint. Îmbrăcată numai în soarele amiezii, a cărui văpaie să încingă totul în jurul ei, făcându-l să pară fosforescent şi învăluit într-o lumină sulfuric. O Salomee nemişcată, dar cu tot trupul încordat, gata să se avânte în vâltoarea dansului ei. Întreaga ei fiinţă, membrele şi încheieturile ei să strige, până la ultima lor fibră, până la nervul lor cel mai ascuns, că aparţin unei dansatoare pasionate. La fel să fie şi marea care se va întinde în faţa ei, grea ca o căţea gata să fete. Sub pojghiţa închegată a apei, îşi va pândi treaz clipa, duhul năvalnic al furtunii şi galopul talazurilor.

— Vă plac „Râpele Viglei?” o întrebă, ca să se abată de la gândurile sale.

— Da, răspunse ea, fără să se întoarcă. Vin regulat aici. Îmi iau o carte şi stau ceasuri întregi.

— Şi când e arşiţă?

— Desigur. Îmi place soarele puternic, mai ales... când stau la umbră, adăugă imediat, râzând. Acolo, în firida aceea mă cuibăresc ca un crab. E mereu umbră şi răcoare.

Uneori îmi iau ceva de împletit, sau vreo carte. Dar niciodată n-am făcut nimic. Stau acolo, mă uit la valuri şi mă gândesc. Câteodată, chiar nu mă gândesc la nimic. Dar privesc, ascult, respir...

— Înotaţi?

— Mult! zise ea cu vioiciune.

În glasul ei recunoscu tonurile înotătorului pătimaş.

— De cum îmi găsesc o tovarăşă, venim împreună. Acolo, în spate, sunt nişte stânci, adevărate cabine naturale.

„Asta-i. Are şi ea boala mea. Lascivitate marină”, se gândi Leonis. Îi plăcu termenul care îi venise pe moment.

Ajunseră la capătul „Râpelor Viglei” care-l acoperiseră până atunci. De-acolo ţărmul se desfăcea larg, sub casele satului.

Drivas se opri o clipă, şovăitor.

— N-ar fi mai bine, poate, să rămân în urmă şi să înaintaţi singură?

— Pentru ce? se întoarse şi-l privi. Arătă cu vârful bastonului satul.

— Pentru oameni. Am aflat că discută şi vă urmăresc toate mişcările, toate relaţiile, că mă aşteptau chiar şi pe mine după obloane, când am venit acasă la dumneavoastră...

Ridică din umeri.

— Cred că este aşa după cum aţi auzit. De când am rămas văduvă, i-a apucat mania să descopere un bărbat în viaţa mea. Asta o simt continuu în jurul meu. E un adevărat spionaj, neobosit. Dar se vede că n-au găsit încă nimănui destule indicii pentru a-i pune pe seamă acest rol. Eu îmi văd de treabă şi sunt convenţională cu toţi. Cred că asta îi face să turbeze. Le lipseşte tare mult un „amant” pentru femeia lui Vranàs.

Râse şi adăugă:

— Ar trebui, poate, până la urmă, aşa, măcar din filantropie, să le azvârl pe cineva... drept pradă.

— Iată un rol îngrozitor, zise râzând şi Leonis. Nu cred că s-ar simţi cineva tare bine între dinţii consătenilor dumneavoastră.

— O, vă pot asigura de acest lucru, din experienţă. Dar mi s-ar părea o laşitate să ne despărţim acum. Asta ar fi

chiar ca o recunoaştere a vinovăţiei. Nu-i aşa?

— Fără îndoială! răspunse Drivas cu uşurare. Dacă am spus-o. E pentru că n-aş vrea să fiu cauza unui nou necaz pentru dumneavoastră.

Ea începu să înainteze şi îi spuse:

— În ceea ce vă priveşte, nu cred că vor îndrăzni. Vă respectă prea mult. Cât despre mine, vă asigur că o nouă calomnie n-ar modifica cu nimic situaţia. Îi dispreţuiesc şi îi detest... O să mă credeţi? Uneori nu-i iubesc nici pe copiii lor, care-mi sunt elevi. Mi-e ruşine s-o spun. M-au jignit, mi-au umplut inima de amărăciune, această inimă care era gata să iubească pe toată lumea...

Mergeau unul lângă altul, foarte aproape de malul mării.

— Nu cred că-i bine să-i întărâtaţi.

— Chiar şi atunci când mă simt nevinovată şi nedreptăţită?

— Chiar şi atunci, poate. E primejdios să provoci bestia turmei sociale. E teribil de puternică. Te poate strivi sub talpă ca pe o furnică...

Dar în sinea lui era sigur că într-o asemenea situaţie ar fi reacţionat şi el cu aceeaşi sau cu mai mare insolenţă.

Înaintau, vorbeau şi în minte i se învârteau mereu vorbele pe care le spusese la ei acasă despre bărbaţii din sat; de atitudinea lor faţă de ea... de „Romeo ori de procuror”. Când au ajuns la bifurcarea drumului, în clipa despărţirii îi zise pe neaşteptate:

— Doamnă Sapho... Simt nevoia să clarific ceva faţă de dumneavoastră. Vă rog. Mereu, când va fi vorba de mine, mereu să vă amintiţi că nu voi înceta nicio clipă să fiu pentru dumneavoastră camaradul devotat al omului atât de nenorocit care a fost soţul dumneavoastră. Şi că, de asemenea, nu voi înceta să văd în dumneavoastră numai pe văduva sublocotenentului Vranàs. O femeie pe care o respect şi o preţuiesc ca şi pe sora mea.

Clipa i se părea sacră, ca şi cum ar fi fost de faţă şi camaradul lui chinuit. Ea îl asculta tăcută, cu privirea

pierdută în depărtare. Apoi îşi ridică ochii de la mare, părând că şi-i sprijină de el.

Îi întinse mâna.

— Vă mulţumesc, îi zise, înroşindu-se... Vă mulţumesc...

Când ajunse la Castel, masa era pusă. Coana Hristina apăru peste puţin, purtând triumfătoare vechiul castron de supă, cu înfloriturile albastre. Îl ţinea sus, cu amândouă mâinile, şi înainta încet şi ceremonios.

— Supa de scorpeni! strigă entuziasmat, bătând din palme ca un copil.

CAPITOLUL XV

ZILELE TRECEAU FERICITE ŞI Leonis le trăia din plin. Se pusese pe lucru cu râvnă şi asta îl bucura. Sufletul lui bolnav îşi găsi curând lecuire acolo, în lumina, în verdele şi în albastrul care-l înconjurau. Impresiile lui erau proaspete, ca şi când şi-ar fi deschis pentru prima oară ochii, neprihănit, în faţa priveliştii lumii. O lume nemaivăzută, încărcată de prospeţime, de frumuseţe şi tristeţe.

Oscila între elanuri şi decepţii. Rămânea mereu asprul tiran al artei sale, şi, deseori, Măscăriciul care-i sălăşluia în suflet îi împingea critica până la caricaturizare. Dar şi-l iubea pe acest Măscărici, care-l scotea din exaltările lui şi-l readucea la realitate mai turnându-i apă în vin, de cum se lăsa târât de entuziasm. Astfel devenea din ce în ce mai pretenţios cu lucrul lui. Aproape dur. Şi era sigur că cele cinci tablouri pe care le alesese, din ultima lui creaţie, ca să le trimită la Atena, erau o ofertă pozitivă. Le expediase unui prieten, ziarist, pentru expoziţia „Artiştilor liberi”, organizată în zilele acelea, la Zappeion[21], de un grup de pictori. Cei mai mulţi dintre ei erau tineri, abia întorşi de pe front, ca şi el, animaţi, de asemenea, şi de un spirit de polemică, împotriva stilului academic al profesorilor Politehnicii, dinainte de război.

La Atena, această expoziţie era aşteptată cu nerăbdare. Nu numai ca eveniment artistic, ci şi ca un semn al păcii; al lumii spirituale a ţării, după zece ani de

[21] Sală de expoziţii din Atena (n. tr.).

război aproape continuu. Publicitatea ei reuşi de minune şi chiar de pe-acum ziarele erau pline de reportaje şi mici dezvăluiri excitante, despre o artă şocantă, despre talente impetuoase şi multe altele.

Toate astea i le comunica ziaristul într-o scrisoare flecară, plină de admiraţii exagerate pentru lucrările lui şi de tăieturi din ziare şi reviste.

Plicul voluminos i-l aduseseră din Atena nişte studenţi din Megalohori, veniţi să-şi petreacă vacanţa de vară în sat.

Unul din ei era Menos, fiul unic al fabricantului Daphnis. Studiase şase ani dreptul şi în loc de licenţă îi adusese o logodnică. Studentă, tot la drept, destul de nostimă şi demonstrativ modernă.

Împreună cu ei venise un student de la medicină, văr cu Menos, şi un altul de la chimie. Cu toţii formau un grup gălăgios care începuse să scandalizeze şi să irite „moravurile pure" ale satului. Pentru săteni, informaţiile aduse din Capitală erau uluitoare şi scopul studenţilor părea mai curând acela de a zăpăci lumea. Pe scurt, se proiecta, şi chiar pentru foarte curând – „să zicem că mai ţine un an regimul" – să se desfiinţeze multe lucruri.

La început, părinţii lui Menos îi făcură acestuia mare scandal pentru fata pe care le-o adusese pe nepusă masă. Încercară să aranjeze oarecum situaţia, trimiţând-o să doarmă, câtă vreme va rămâne în sat, la nişte rude. Atunci, Menos, fără vorbă multă, a declarat că, ori fata rămâne la ei acasă, ori el îşi ia lumea-n cap şi n-or să-l mai vadă niciodată. Doamna Daphnis, auzind una ca asta, numai că n-a lovit-o apoplexia. Băiat singur la părinţi, vezi bine. Şi, odată ce mama a înghiţit hapul, din partea domnului Daphnis treaba putea fi socotită ca rezolvată. Astfel, Mina – aşa se numea mica studentă – s-a instalat de-a binelea în casă, ca noră. Vrând-nevrând, lucrurile s-au liniştit şi părinţii au considerat-o ca atare. Chiar din aceeaşi zi, mama lui Menos a început să vorbească, în chipul cel mai firesc, despre „noua generaţie", care nu

mai seamănă, „din fericire”, întru nimic cu generaţia cea veche, mucegăită, a lor. O gutuie putredă, care abia se mai ţine într-un fir. A venit uraganul războiului, a scuturat pomul şi gutuia cea putredă a căzut. Iaca, asta era! Azi-mâine, lucrurile se vor schimba din temelii. Biata de ea, repeta frazele copiilor şi treptat începea să le accepte, aşa cum acceptase în casă şi pe întreţinuta necunoscută a fiului ei. La fel şi domnul Daphnis. Şi-a mai pus şi el apă în vin. Ca să nu pară constrâns, începuse chiar să facă, în mod sistematic, pe progresistul, în serile când se ducea la Club să joace cărţi.

— Tinereţea, dragul meu! Tinereţea! Are şi ea, vezi bine, drepturile ei. Păi dar! Roata lumii se-nvârteşte. Cine poate s-o oprească!

Şi i se strângea inima, lua ţigara din cutia întinsă de Menos sub nas, suflându-i fumul în faţă, care era, cum s-ar spune, faţa regimului.

Grupul studenţilor făcea totul ca să şocheze provincia, începutul l-au făcut cu baia mixtă. Studenţii înotau împreună cu Mina, chiar acolo, în faţa satului, la zece paşi de estrada cafenelei. Fetişcana nu purta decât un nimic sau, mai bine-zis, două nimicuri. Băieţii se îmbrăţişau, toţi trei, şi Mina se căţăra, ca o pisicuţă, pe umerii lor. Ca un trofeu. Şi trofeul înainta aşa în apă, până ce stricau dintr-o dată piramida şi fata plonja în strigătele şi uralele lor asurzitoare, de parcă ar fi fost sfârşitul lumii.

La început s-a dus vestea-n sat despre asta şi o mulţime de oameni s-a adunat la mal, privindu-i cu sprâncenele încruntate, de departe. Haimanalele făceau, în gura mare, anatomia studentei. Bătrânele se cruceau.

— De pe urma firoscoşilor o să piară lumea...

Iar o refugiată ridicase mâna spre mare, unde grupul îşi făcea demonstraţiile plastice.

Curând însă, indignarea s-a potolit. Dar niciodată, ce-i drept, nu s-a manifestat în faţa domnului Daphnis, care avea scris „în catastifele lui” tot satul. Pe urmă lucrul a devenit atât de obişnuit, încât faimosul „trofeu” nu mai

aduna nici măcar spectatori. Ştiau de-acum toţi, pe de rost, anatomia Minei şi aluniţa pe care o avea pe coapsă. Apoi surveni şi o „aderare”. Aspasia, fata domnului Spanos, s-a dus şi ea cu grupul. Nu se căţăra, desigur, pe spinarea studenţilor, dar înota cu ei. Lulu a găsit că nu era cuviincios. Poate şi sânul ei revărsat să fi tras mai greu în cumpăna acestei rezerve doveditoare de cuminţenie. Coana Eftyhia bombănise, cum era şi firesc şi atât cât îi permitea „uşoara disistolie” a inimii sale. Dar Aspasia bombănise mai tare şi învinsese. Domnului Spanos, se înţelege, nu-i plăceau deloc lucrurile astea dar mai mult îl supărau bombănenile în casa lui. El îşi apăra liniştea. De fapt, niciodată nu izbutise până acum – c-a îmbătrânit, ce mai... – să se supere cu adevărat. Aşa că a lăsat femeile să se descurce singure.

Coana Eftyhia a pus chestiunea practic.

— Iese nume rău fetii, cu deşănţările astea!

Dar Aspasia i-a închis gura foarte logic:

— Am zestrea mea. Cine mă place, bine. Cine nu mă place, să-şi ia valea.

Domnul Spanos s-a uitat la coana Eftyhia şi aceasta la el, aşa cum s-ar fi uitat la Columb cum îşi pune oul în echilibru. Argumentul era cât se poate de simplu şi le linişti dintr-o dată principiile morale ce le stricau cheful, făcându-le sânge rău degeaba. Au vorbit chiar şi cu doctorul, care o trata pe coana Eftyhia cu mult devotament.

Doctorul, se înţelege, era absolut de acord şi cu Lulu şi cu Aspasia. Părea că nutreşte gânduri serioase cu privire la fetele primarului, urmând să se hotărască pentru una dintre ele, oricare s-ar fi nimerit. Ar fi fost chiar foarte dispus să adere şi el la grupul zănaticilor, dacă n-ar fi fost la mijloc demnitatea lui profesională. Ştia foarte bine că i-ar fi venit destul de greu cuiva din sat să-şi încredinţeze pneumonia unui om care umblă gol, printre alge, în faţa lumii. Nu te uita la Drivas. Pentru un artist, aceste indecenţe par mai mult sau mai puţin fireşti.

— Pictorii sunt, într-un fel, ca artiştii de teatru, sau ca muzicanţii, spusese cândva, cu mâna mereu la cravată.

Într-o zi, în timp ce Drivas înota în faţa Portarei, grupul studenţilor a pornit din celălalt capăt şi-a venit înotând într-acolo. I-a primit cu sinceră bucurie. S-au întins cu toţii în cerc pe nisip, iar băiatul femeii de serviciu le-a adus trei pepeni mari. I-au crăpat şi au început să mănânce lacom, cu faţa-n coajă, fără cuţit.

Leonis îi privea mulţumit. Erau tineri şi drăguţi şi vorbeau cu uşurinţă despre orice. Despre artă, despre politică înaltă, despre societate. Aveau aerul acela încrezut, al tinerilor, care descoperă şi ei, la rândul lor, întrebările de veacuri ale omenirii. I-au dezvăluit în mod confidenţial că aparţin unei organizaţii studenţeşti comuniste. Menos făcea chiar şi cronica în „Studentul roşu”, care apărea săptămânal şi circula la Universitate.

— Vroiam să vă vorbim în particular, îi spuse lui Drivas, după ce-şi termină felia, schimbând o privire cu ceilalţi.

— În particular? zâmbi Leonis.

— Da, confirmă Studentul, serios. Dădu îngrijorat din cap şi-şi roti privirea semnificativ spre ţărm. Există pretutindeni trădători, adăugă, gata să te denunţe.

— Hafiele[22], zise Mina tristă.

Îşi plecă genele în semn de confirmare, aşa cum stătea întinsă cu faţa în jos, sprijinindu-şi bărbia îi mâini.

Leonis îşi întoarse capul spre ea şi, fără să vrea, privirea i se strecură sub costumul de baie care abia susţinea, pe jumătate captivi, doi sâni tineri, striviţi fără milă pe nisip. Mina primi cu plăcere privirea lui cenuşie, care o atingea şi o furnica. Şi nu ascunse acest lucru, din dispreţ faţă de falsele pudori burgheze. O văzu însă şi Menos. Şi-atunci eroul grec al „dramelor de onoare” întinse, ca din întâmplare, genunchiul, ascunzând sectorul primejdios. Leonis zâmbi din nou.

— Ei, dă-i drumul, îi zise. Aici nu suntem decât noi,

[22] Expresie de origine turcă, folosită pentru agenţii secreţi, pentru denunţători (n. tr.).

marea şi peştii, de a căror tăcere suntem asiguraţi.

Şi-atunci Menos îi comunică următoarele: la Atena, partidul a aflat că el a vorbit despre rezerviştii căzuţi pe front într-un mod care i-a iritat pe burghezi – pe taică-său şi pe ceilalţi. Aşadar, primiseră instrucţiuni să-l întrebe dacă, şi în ce măsură, ar fi vrut să participe în mod activ la luptă. Treaba lui ar fi fost să lucreze în Uniunea rezerviştilor, astfel încât să iasă un Comitet Executiv alcătuit din comunişti camuflaţi. După aceea, ar fi survenit „aderarea" organizaţiei din insulă la o organizaţie corespunzătoare de rezervişti comunişti din Atena.

Drivas îl întrerupse. Toate astea ar fi fost bune, zise, cu condiţia să fi fost comunist. Din păcate, nu era.

— Dar de ce? îl întrebă Mina, cu sinceră părere de rău. Iar ceilalţi îl priviră la fel. Aşadar, puteţi fi cu regimul?

Văzându-i aşa de dezamăgiţi, Leonis pufni în râs. Încercă, pe cât îi era cu putinţă, să le explice că vedea, tot pe-atât de bine ca dânşii, defectele capitalismului şi-i condamna cruzimea şi nedreptăţile. Înţelegea, desigur, prea bine, entuziasmul vârstei lor pentru idealul la care aspiră întreaga omenire şi al cărui idol încântător le apare pe ultimul plan al imaginii. Şi el, dacă ar avea douăzeci de ani... Acum însă, nu putea închide ochii în faţa a o mie şi una de întrebări şi necesităţi intermediare – teribile – care ar fi survenit, cu privire la un rezultat salvator. Trebuie ca fiecare să-şi câştige adevărurile, aşa cum îşi câştigă pâinea, singur. Şi să-şi asume toate răspunderile pe care fiecare din aceste adevăruri le duce cu sine. Le-a explicat că numai cu experienţa vieţii îşi cucereşte cineva conţinutul moral al sufletului, îmbogăţindu-şi, bob cu bob, conştiinţa, cu încercări şi cu dezamăgiri. Căci niciun sistem de gândire şi nicio conjunctură filosofică nu are valoare pentru omul spiritual dacă nu suie, el singur, tot urcuşul, călcând, pas cu pas, pe urmele lăsate de sufletul primului creator al acestui sistem, sau al acestei filosofii. Războiul, de pildă. A fost o realitate de care s-a izbit de

aproape şi a sângerat pe ea, ca să-şi câştige dreptul refuzului. Al refuzului faţă de orice aspect dominator al lui.

— Când aţi vorbit înainte, aţi folosit o comparaţie din arta dumneavoastră, spunând că vedem în imagine numai figura ultimului plan, zise studentul de la medicină. Şi eu aş dori să vă întreb în termenii mei. Credeţi că o naştere poate avea loc fără sânge?

Leonis zâmbi.

— Cred că pentru a trăi şi mama şi copilul, acesta fiind scopul naşterii, naşterea trebuie să fie fiziologică. Fără incizie cezariană...

Mina ridică ochii zâmbind batjocoritor.

— Domnul Drivas crede că oligarhia banului care guvernează îşi va oferi fortăreţele, privilegiile şi bunurile de la sine. „Poftiţi, vă rog, să vă încercaţi sistemele.”

Râseră cu toţi aprobator. Râse şi Leonis.

— Nu întocmai. Cred însă că această oligarhie îşi va preda fortăreţele când le va găsi fără gărzile lor. Trebuie mai întâi să ne îngrijim ca poporul să capete conştiinţa dreptăţii lui.

În clipa aceea zăriră de departe pe învăţătoare îndreptându-se spre Castel. Silueta ei neagră înainta pe plaja trandafirie, înaltă, zveltă.

— Iată o femeie cu adevărat frumoasă, zise cu admiraţie chimistul.

Studenta aruncă o privire iscoditoare spre Menos.

— Hm! exclamă el cuminte. Nu chiar să-ţi pierzi minţile!

— A, nu, spuse celălalt de la medicină. E o femeie care ar face pe mulţi să-şi întoarcă capul după ea, pe strada Stadiu[23].

Învăţătoarea trecu foarte aproape de gard. Salută de departe şi întrebă dacă Adriani era acasă.

— Da, e la vie.

Leonis se sculă cu o mişcare elastică, şi se apropie de

[23] Una din arterele principale din Atena (n. tr.).

ea scuturându-se de nisip. Simţi din nou parfumul acela de iasomie, răspândit de corpul ei tânăr în soare, curat şi sănătos.

— E un grup de studenţi, îi zise. N-aţi vrea să-i cunoaşteţi?

Surâse şi trecu mai departe.

— Nu, altă dată, vă mulţumesc.

Leonis se întoarse şi oferi tuturor ţigări. Studenta luă, prima, o bătu pe unghie ca un vechi fumător, apoi spuse cu mărinimie:

— E o femeie foarte distinsă. Ce-i drept, e drept.

— Ştiţi, aici i se spune „Contesa”, zise Leonis cu un fel de mândrie de care se miră singur, mai târziu.

— Bine spus! aprobară într-un singur glas băieţii.

— Ascultaţi, băieţi, le zise zâmbind binevoitor. Diferenţele ideologice nu ne vor împiedica, desigur, să fim prieteni. Nu-i aşa? „Credinţa – credinţă – şi arta, artă.” Eu şi cu Castelul meu vom fi mereu la dispoziţia voastră.

— Am înţeles, vreţi să vă duceţi înăuntru, spuse studentul de la medicină, arătând şiret din sprânceană Portara, pe care abia păşise învăţătoarea.

Leonis îl privi câteva clipe.

— Nu. E sora mea acasă ca s-o primească pe doamna Vranàs. Eu vă propun ceva. Să intrăm în apă şi să înotăm cu ţigara în gură.

— Şi cui o să i-o stingă marea? întrebă Mina.

Se sculă şi îşi bătu coapsele tari, ca să scuture nisipul şi seminţele de pepene lipite de ele. Pe locul unde îşi odihnise pieptul, plaja păstra două gropiţe mici ca nişte cupe.

— Cui i se va stinge ţigara, o să facă cinste, zise Menos.

CAPITOLUL XVI

ÎNTR-O ZI DRIVAS ÎŞI INSTALĂ şevaletul într-o străveche uliţă a satului şi se apucă de lucru. Se apropia de amiază. Arşiţa îşi vărsa lava pe caldarâmul în pantă. De pe olanele încinse curgea văpaia ca apa din jgheaburi. Căsuţele văruite reflectau puternic lumina soarelui şi din mahalaua vecină unduia ritmic ţârâitul greierilor. Drumul era pustiu şi de pe boltele de viţă frunzele atârnau nemişcate. Nişte bărzăuni galbeni-negri îşi vârau lacomi capul în boabele seci de strugure. Soarele de august bătea, ca pe nicovală, pietrele de marmură albastră, făcându-le să miroasă de parcă erau pisate cu ciocanul.

Dar singurătatea asta pe care Leonis o căutase pentru tabloul lui nu ţinu mult. O mică haimana care-l văzuse a dat alarma. Astfel încât, în scurt timp, pictorul nu mai putu să lucreze de droaia de copii şi femeiuşte răsărite din curţi şi din pridvoare.

I se mai întâmplase şi altă dată şi ştia că singura scăpare era fuga, fie ea şi ruşinoasă. Îşi strânse, aşadar, uneltele şi i le dădu băiatului să i le ducă acasă. El coborî la cafeneaua de pe malul mării. Pe estrada de scânduri, sub tinda cea mare, îl văzu pe Xynellis jucând table cu Menos. Învăţătorul chemă chelnerul ciocănind cu pulul şi se grăbi să se lase bătut, ca să se termine partida.

— Nu v-am mai văzut de câteva zile, îi reproşa lui Drivas. Unde aţi fost?

Acesta îi arătă cu un gest circular munţii şi marea.

— Umblu. Lucrez mult, citesc puţin, înot, vâslesc şi mă

caţăr în copaci. Dumneavoastră?

Învăţătorul zâmbi umil. Câte o lecţie particulară unui corijent, şi în restul timpului, ziare, reviste, table.

Drivas văzu o carte care-i ieşea pe jumătate din buzunar, întinse mâna:

— Permiteţi?

— Cum să nu!

Era o broşură de propagandă comunistă. Aruncă o privire şi i-o înapoie.

— Sunteţi comunist? Învăţătorul se uită speriat în jurul lui.

— Aş, de unde. Doar aşa, ca să mă cultiv. E a domnului Menos. Unui funcţionar nu-i este permis să fie altceva decât funcţionar.

Menos fluiera legănându-se pe scaun.

— Eu cred că în primul rând trebuie să fie un om integru, spuse Drivas. Asta îi va da simţul echilibrului şi-l va feri de orice anomalie psihică şi spirituală.

Apăru şi doctorul, îndreptându-se spre estradă. Scrobit, scos ca din cutie, în ciuda arşiţii.

— Schimbaţi vorba, zise Menos. Ăsta-i tipul hafielei, capabil de orice... Eu am plecat...

Se ridică şi porni alene, cu mâinile în buzunar. Doctorul salută şi se aşeză.

— Aşadar, întrebă Drivas, ca şi cum ar fi continuat discuţia. Vă place poezia, domnule Xynellis?

Învăţătorul îi răspunse mieros:

— Foarte mult. Poetul este un privilegiat, nu-i aşa? Dar dumneavoastră? Vă plac poeziile?

— Eu, zise Drivas, iubesc poezia şi detest poeziile. Cred că e timpul să nu se mai scrie poezii, ca să-şi poată găsi şi poezia liniştea.

Xynellis căscă ochii mari de după ochelari, ca să-şi dea seama dacă Leonis vorbeşte în bătaie de joc.

Doctorul înfipse scobitoarea în felioara de roşie, din aperitivul adus cu uzo[24].

[24] Rachiu de anason (n. tr.).

— Întocmai, zise, ca englezoaica aceea a lui Roidis, căreia îi plăcea scordaleaua (mujdeiul) fără usturoi.

— Chiar aşa, confirmă Drivas, sărind în aceeaşi clipă de pe scaun.

Începu sa strige şi să facă semne unui pescar, care trecea în depărtare, ca să se apropie. Era Leţas, năvodarul de la Moshonfsi, care-i împrumuta deseori barca şi uneltele de pescuit. Îl cinsti cu un rachiu, în picioare, şi îi luă „Rândunica", o luntre mică, uşoară şi sprintenă, vopsită în roşu şi galben.

Luă cu el lopeţile, cangea şi ţeapa pentru aricii de mare.

— Mă duc după arici. Veniţi cu mine, domnule Xynellis? O să şi înotăm. Pe doctor nu-l invit pentru că mi-e milă de costumul lui...

Învăţătorul îi mulţumi foarte mult, dar şovăi. Pe arşiţa asta! O să ameţească. O să-l apuce durerea de cap. Apoi, el nu intră în apă decât la „hamam" (baia de aburi). N-a intrat niciodată.

Leonis râse tare, se dezbrăcă de cămaşă şi se îndreptă spre larg. Râse imaginându-şi un poet care îşi aminteşte de hamam în faţa mării! Se gândi că învăţătorul ar fi în stare chiar să le împerecheze într-o rimă. Şi-l mai închipui pe Xynellis în pielea goală, în soare şi în apă. Cu pulpele lui gălbui înfiorate, cu coatele ascuţite, cu urechile clăpăuge şi cu coşurile iritate pe bărbie.

Vâslea în picioare, înălţându-se şi lăsându-se pe lopeţi şi întorcându-se din când în când să vadă dâra lăsată de pupa. Ajuns mai în larg, îşi azvârli şi restul de îmbrăcăminte de pe el şi rămase-n costumul de baie. Vântul îi mângâia plăcut subsuorile. Marea era ca sticla. Compactă, verde-albastră. Soarele adâncea pâlnii în ea. Lopeţile fluturau, fulgerând argintii de fiecare dată când ieşeau din apă. Picurau lumină şi iar se afundau, răsucind gropile desfăşurate în cerc, ca nişte serpentine albastre. Marea zâmbea cu gropiţe. „Zâmbetul necontenit al mării." Aşa, ca o fală. Şi Aspasia zâmbea la fel. Vru să

cânte o melodie voioasă, triumfătoare şi-i veni pe buze un cântec cu care pescarii îşi cadenţează lopeţile.

Ei, ioo-io io, Mario!
Ei, iaa-ia
Băieţi aşa
Ei, moia-io io Mario

Îl cânta aşa cum îl auzise de la năvodarii din Ceşme[25], fericit. Barca alerga chicotind şi lopeţile o acompaniau cu ritmul lor.

Se îndreptă spre „Râpele Viglei”, unde marea e plină de stânci îmbrăcate în alge şi în care mişună aricii de mare. Numai să ai răbdare să-i aduni.

Apele începură să scadă sub barcă. Trecu mai întâi fundul nisipos verde-azuriu, apoi stratul întunecat al algelor. De-aici începea ţărmul stâncos al Viglei. Numai piatră stearpă, mâncată de apă. Stânci prăvălite din Vigla cu mii de ani în urmă. Din acelea care mai rămân încă pe-afară, cumplită aşezare, ca nişte vechi cetăţi războinice. Multe, fierăstruite pe dedesubt, cu temeliile roase de nesăţiosul sărut al mării. Sub ele, apa este într-un continuu du-te vino gâlgâind în sec. Marea le sărută şi le suge. Sărută şi distruge, ca femeia nesătulă.

Marea mănâncă munţii, şi munţii pui de lei
Şi fetele frumoase mănâncă pe flăcăi...

dându-şi pentru prima dată seama de înţelesul înfiorător al cântecului popular.

Aricii, puzderie, stăteau îngrămădiţi, ghemotoace, în grupuri sau singurei în crăpăturile stâncilor. Păşteau muşchiul fraged al pietrei, cu nenumăraţii lor dinţişori circulari. Cei mai aproape de mal se distingeau, negri, sub apa limpede, şi soarele le albăstrea ghimpii care se resfirau în mii de raze mişcătoare, ca să umble. Dădu

[25] Localitate din Asia Mică, vizavi de insula Lesbos (n. tr.).

drumul lopeţilor şi întinse cangea. Îi dezlipi cu cârligul adunându-i în plasa zdrenţuită. Mai mare beleaua să-i descurci, decât să-i ridici. Adună repede o grămadă. Înainta şi aduna. Aduna cântând:

Şi fetele frumoase, mănâncă pe flăcăi...

De ce îşi amintea acum de faţa galbenă a lui Stratis Vranàs?

Şi, deodată, pleosc! – o piatră. Chiar în faţa lui. Tresări speriat. Se ridică în picioare, înjurând ca la armată.

Îşi puse mâna streaşină la ochi şi privi în sus, la Vigla, să descopere haimanaua care i-a făcut gluma asta nesărată. Nu văzu pe nimeni şi se pregăti să se aplece din nou. Când fu întrerupt de un hohot de râs cristalin, venind dinspre „gura guvidului”. Se întoarse şi văzu două capete ivindu-se de după stâncă, până la bărbie. Unul blond şi celălalt brun. Adriani râdea din toată inima. Învăţătoarea zâmbea doar cu ochii.

— Mi-aţi făcut-o! strigă ameninţând cu degetul. Şi eu care credeam că-i vreun ştrengar...

— Suntem aici, zise capul blond şi protestăm pentru cântecul tău. Noi nu mâncăm flăcăi. Chiar nu mai putem de pofta lor! Dar arici de mare...

— N-aveţi niciun drept să vă supăraţi. Cântecul vorbeşte despre „fetele frumoase”.

— Galant ca un ofiţer de infanterie, zise Adriani, ieşind din ascunzişul ei.

Costumul de baie şi boneta, negre, îi evidenţiau rozaliul goliciunii. Părea un trandafir proaspăt. Îi strigă:

— Ai să înoţi?

— Dacă Sirenele Viglei îmi dau voie, nu-mi rămâne decât să sar.

Fata întrebă ceva pe Sapho şi aceasta ridică din umeri. Apoi strigă pe un ton solemn:

— Sirenele Viglei îngăduie insolentului Triton să înoate pe ţărmul lor!

Leonis afundă cangea şi ridică din proră o cochilie mare, răsucită şi găurită. Pictorul, compunându-şi o poză corespunzătoare, declară:

— Da. Un Triton, dar un Triton bine crescut. Iată şi cochilia din care suflă de veacuri. Vesteşte Sirenelor Viglei că, atunci când cochilia o să vuiască de trei ori, se va arunca în valuri. Cui i-e frică...

Ridică ghiocul la gură şi suflă de trei ori. Vuu, vuu, vuu!

La cel de al treilea vuiet se auziră ţipetele şi zgomotul făcut de fetele care se aruncară în apă ca doi peşti mari.

Sapho trăgea înainte, îndreptându-se spre larg, cu mişcări lungi, graţioase. Capul îi cădea şi se ridica ritmic iar marea, de câte ori se lăsa pe ea, îi săruta obrazul. I se vedeau gâtul şi spatele, ca sculptate în marmură palidă, şi braţul care se afunda şi se ridica moale din apă.

Adriani o urmă până într-un punct, dar curând făcu stânga-mprejur, gâfâind.

— Eu... am să păzesc aricii, zise. Voi sunteţi în stare să înotaţi până în Anatolia.

Leonis râse înaintând spre larg. Îl apucă din nou acea nebunie albastră a mării. Înota paralel, la vreo zece metri depărtare de învăţătoare. Din când în când o întreba:

— Încă?

Ea îl privea, culcată pe apă. Mişcările îi erau odihnitoare şi surâdea.

— Încă!

Se uita la ea cum surâdea cu ochii pe jumătate închişi, cu obrazul culcat drăgăstos pe apă. Ştia că surâde mării. Lascivitatea mării. Asta era!

— O să obosiţi la întoarcere, îi strigase. Am înaintat foarte mult.

— O! Pot înota ceasuri întregi aşa!

Glasul îi era liniştit. Nici gând de oboseală. Se gândea totuşi că se prea putea ca mândria şi ambiţia s-o împingă dincolo de puterile ei.

— Să ne întoarcem, vă rog. Adriani o să se îngrijoreze.

— Aveţi dreptate, îi răspunse, şi dintr-o mişcare suplă şi

sprintenă se întoarse.

Se întoarse şi Drivas, înotând domol şi ritmic spre barcă. Învăţătoarea se îndreptă spre Adriani, care plutea pe lângă „gura guvidului”, având grijă să nu-şi depăşească nivelul înălţimii. Îşi scoase casca şi soarele îi aprinse scântei în părul blond de parcă ar fi fost presărat cu paiete aurii.

Într-o clipă se întoarse cu faţa în sus. Înotă pe spate, mişcând doar mâinile, ca două lopeţi repezi. Din vârful degetelor se ridicară mici vălurele care se întinseră până la subsuorile ei întunecate şi zburdară în jurul sânilor răsăriţi tari din apă, ca fructele pârguite. Costumul i se lipise de trupul sănătos.

Leonis îşi ridică tulburat ochii în sus. Iscodind atent verdele buchet al Viglei. Ca şi cum i-ar fi fost frică să nu-l fi văzut cineva privind-o sau ca şi cum ar fi simţit magnetul unei alte priviri, agăţând-o pe a lui, ca o undiţă, de acolo de sus. I se păru chiar că a surprins o oarecare mişcare. Un tufiş de mastic dat parcă în grabă la o parte, ceva alb care se întrezărea.

— Voi staţi la soare, acolo unde v-aţi dezbrăcat, le strigă fetelor. Eu am să mă usuc în barcă şi când am să mă îmbrac, o să vă sun chemarea.

— Eşti un Triton foarte cumsecade, îi zise Adriani. Un Triton-domn.

Leonis ieşi, se încălţă şi începu să urce pe colină ferindu-se să facă vreun zgomot. Şi-acolo, undeva, dădu peste un omuleţ. Stătea culcat pe spate, sub un smochin, cu mâinile împreunate drept căpătâi. Sforăia sub pălăria care-i acoperea faţa.

Leonis se apropie şi-i smulse pălăria. De dedesubt apăru mutrişoara lui Kir Iannaki. Se prefăcu că mai sforăie şi apoi că abia s-a trezit din cauza gestului brusc. Deschise mai întâi un ochi spălăcit, apoi celălalt. Nenumăratele-i zbârcituri i se mobilizară toate în semn de al dacă ar fi fost să-l descifreze cineva i-ar fi dat următorul înţeles: „mă mir şi-s consternat”. Căscă şi zise

somnoros:

— Aaa! Ce? Dumneavoastră, domnule Drivas! De unde aţi apărut? M-aţi speriat niţel, ştiţi?...

Leonis îi zvârli pălăria în faţă şi îi îngână vocea:

— Eu sunt, după cum se vede. Nu-i foarte curios? Bătrânul îşi prinse din zbor pălăria şi se aşeză râzând forţat. Încercă să-ntoarcă vorba:

— Am dat de niţică umbră aici şi se vede că m-a furat somnul.

— Ca să vezi! Şi eu care credeam că ai urcat aici pentru studii experimentale de reproducţie pe cale chimică!

Kir Iannaki nu mai ştiu ce să zică şi se căzni să-şi compună o expresie cât mai firească. Scoase o tabacheră de tablă, cu tutun de contrabandă şi ridurile feţei încercară să exprime „Răsucesc o ţigară”. Dar mutrişoara-i era atât de răvăşită, încât se încurcară iţele şi nu ieşi decât: „mi se pare c-am sfeclit-o”. Drivas simţi că-i trece dintr-o dată supărarea şi că-l umflă râsul. Abia şi-l putu stăpâni.

— Ştii ceva, îi zise, dând să plece. Umbra smochinului e grea. Mai ales pentru vârsta dumitale. N-ai mai auzit? Da, ascultă-mă pe mine. Să nu te mai culci aici sus, pentru binele dumitale.

Coborî din nou în barcă, se descălţă şi se întinse la soare cu faţa în jos, la pupa. Îi simţi limba învăpăiată plimbându-i-se pe spinarea goală, pe picioare şi pe braţe, îi simţi degetele fierbinţi în părul ud. Îi vâjâia o ureche. I-o fi rămas apă în ea. Luă o pietricică uscată, ca în copilărie, o duse la ureche – era caldă! – şi o bătu uşor, dedesubt, cu o altă piatră. Se întinse din nou cu braţele sub bărbie. Mai simţise, încă, dulcea tulburare care-i circula în sânge. Imaginea lui Sapho înotând pe spate. A văzut-o şi după aceea, când s-a apropiat de ţărm. Recunoştea că o pândise să iasă, a văzut-o în picioare, sărind de pe o stâncă pe cealaltă cu sărituri mici. Un trup înaripat, scăldat de mare şi de soare. Curat şi neted ca pietrele

ude de pe ţărm. Auzi aricii scârţâind încet din ghimpii lor încâlciţi. Îşi lăsă un picior să atârne deasupra apei. Marea îl atingea cu răsuflarea ei. Îi gâdila călcâiul şi se retrăgea iar. În apa joasă se oglindeau brâiele colorate ale bărcii. Săltau ca nişte şerpi de apă, care se hârjonesc sau se îmbrăţişează, se încolăcesc unduind. Era stăpânit de o nemulţumire stingheritoare. Aceea de a-şi fi îngăduit s-o vadă pe Sapho aproape goală. De fapt „nu şi-a îngăduit”, ci – de asta era sigur – a pândit, cu tot dinadinsul, clipa ieşirii ei din apă. Era nemulţumit şi pentru gestul lui spontan de a urca pe Vigla, ca să-l facă pe Kir Iannaki de râs. Oare pentru care din cele două femei fusese această „intervenţie” de ţăran gelos? Mocneau în el mizerabilele rămăşiţe ale haremului? Un „Kislar-agă”[26] al familiei burgheze, care-şi păzeşte femeile de ochii străinilor. Onoarea fratelui şi celelalte? Şi Sapho? Era şi ea dintre „ale lui”? De ce nu? Era soţia lui Vranàs, a prietenului său mort. Şi era cu adevărat o femeie tânără, de douăzeci şi doi de ani, fără seamăn de frumoasă. Asta o ştia şi o simţea cu toată fiinţa lui. O văzuse ieşind din apă, în toată apoteoza frumuseţii ei, scăldată de mare şi de soare.

Culorile vesele ale bărcii se jucau întruna cu lumina şi cu legănarea apei, unduindu-şi fâşiile de meandre moi, într-un ritm neobosit.

Trebuie că era ceva deosebit în conformaţia acestei femei ca mersul să-i fie atât de mlădios. Ba era mlădioasă şi atunci când şedea. Se căznea, chipurile, să găsească o explicaţie anatomică. Era foarte probabil ca şira spinării să-i fie alcătuită într-un anume fel. Se putea ca secretul să se ascundă în vertebrele mijlocului, acolo, deasupra şoldurilor. De-aici pornea supleţea aceea care dădea trunchiului mlădierea crengii de măr. „Ce mult te-asemăn...” Şi n-ar fi fost deloc curios ca din această supleţe excepţională a uneia sau a două vertebre să fi emanat toată puterea sa de atracţie, atmosfera de dorinţă care ardea ca o vâlvătaie în jurul ei. O chestiune

[26] Şeful eunucilor care păzea haremul (n. tr.).

de detaliu al scheletului, deci? Fleacuri. Ce rost aveau toate astea? Importantă era atmosfera arzătoare care o învăluia ca un astru care se naşte.

Făcu o mişcare ca să-şi schimbe poziţia. Văzu un crab mic, umblând pe cleştişoarele lui, pe pietrele ude de la marginea apei. Se mişca atent şi caraghios de parcă ar fi umblat pe tocuri înalte. Se urcă pe o pietricică îmbrăcată în muşchi şi se înfruptă cu cele două furculiţe ale lui din puful verde şi fraged. La un moment dat, carena bărcii se târî cu zgomot pe pietricelele de pe fund şi crabul, speriat, o luă la picior dispărând sub apă.

...Dar era cu adevărat uluitor... Cum a putut să cadă dintr-un asemenea crin un vierme urâcios ca băiatul lui Vranàs? Un pântec înfometat, pe patru extremităţi atrofiate, ca să se târâie în excrementele lui. Şi o gură, ca să urle şi să-nghită. Cum?... Cum?... Iar în jurul acestei mame nenorocite, o pâclă încropită de răsuflări lascive, îi trecură prin minte toţi masculii din Megalohori, îndurând supliciul lui Tantal, torturaţi de lipsa fructului feminin. Un zeu nedrept a semănat totuşi această foame cumplită în oasele lor, ca un blestem. Trebuia să se însoare, să-ntemeieze o familie ca să muşte din mărul oprit. Dar asta ar face-o numai sub ameninţarea pumnalului, îşi închipui toată gloata aşezată în cerc, în jurul ei. Cu ochii roşii, neliniştiţi ca cei ai lui Xynellis, cu mâinile asudate. Turbaţi de dorinţă dar neîndrăznind să şi-o mărturisească nici lor înşile decât în vise. Să-i zvârle în faţă dorinţa ca pe o înjurătură. Înţelese deodată duşmănia ei împotriva lor. Îi dădu dreptate pentru răzbunarea pe care şi-o lua vânturându-şi sub nasul lor inaccesibila-i frumuseţe şi feminitate, ca flamura roşie a întărâtării. Şi-o închipui trecând încărcată de fructele ei proaspete şi răcoritoare, prin faţa buzelor lor arse, strâmbate de spasmul foamei şi făcând să tremure pe arcul lor săgeata vorbei învenintate. Dar pe Sapho o scălda marea şi soarele, şi mirosea ca smochina cea vânătă, coaptă şi plină de miere.

Bun. Dar el? Care era rolul lui în toată această tragică comedie a „Penelopei care nu ţesea”? Nu cumva nici el nu era altceva decât un număr în hoarda peţitorilor satului? Nu cumva devenise şi el un instrument maniac al atmosferei erotice a insulei şi al foamei erotice provinciale? „Fiecare îşi găseşte eliberarea erotică în felul său.” Aşa îi spusese cândva Xynellis. Acesta îşi manifestase dorinţele prin bârfă şi versuri, aşa cum Kir Iannaki îşi manifesta păsul prin „teorii ştiinţifice”. Nu cumva era şi el un Kir Iannaki, un satir torturat în taină, un satir care se preface creştineşte dar pândeşte târându-se cu ochiul excitat, ieşit din orbită ca al melcului? Pândeşte ca să poată atinge, de departe, fructul oprit, cu antena lui optică? Ce-l deosebea, în realitate, pe el de bătrânul satir? Cu puţin înainte privirile lor s-au împerecheat, frăţeşte şi camaradereşte, pe sfârcurile învăţătoarei, când înota pe spate. Simţi un anume dispreţ pentru sine însuşi, un fel de durere care-i sfredelea carnea. Era acolo, cu Kir Iannaki, ca două „vase comunicante”, două vase murdare. Un suflet în două trupuri. Şi se înfăţişau, chipurile, ca fermecaţi de priveliştea acestui „vis pe valuri”. Dezgust şi ruşine... Şi... „vis pe valuri”! Amintirea îi făcu din nou un salt în timp şi spaţiu, îmbinând uimitor amănuntele, îşi aminti că era titlul unei bucăţi din Papadiamándi, pe care i-o citise lui Vranàs, înainte ca mintea acestuia să i se tulbure.

— Pe Papadiamándi? întrebase rănitul, jucându-şi ochii aceia neliniştiţi. Cum să nu-l ştiu! Chiar acum a fost aici. Ce mai faci, îmi spune... Ce să fac, îi spun... Coapsa” (ursita). Nu mai are de gând să se sudeze „coapsa” (ursita)...

Din clipa aceea Vranàs îşi pierduse cunoştinţa. După puţin timp a murit. Ochii au înţepenit, buza şi-a încetat tremurul ca şi mica arteră de la gât. Atunci au venit de-au scos tăbliţa care atârna pe patul lui. Nimeni nu mai urmărea linia frântă a temperaturii urcând şi coborând nebuneşte treptele diagramei liniate. Rămăsese doar

paharul lui pe noptieră, cu trei degete de apă, pe care n-apucase s-o bea. Apoi intrase soarele pe fereastră şi umpluse paharul de lumină. Vranàs nu mai era în cameră. Patul lui era gol, îl îngropaseră, şi totuşi restul de apă mai rămânea acolo în pahar. Impresia ciudată de-atunci abia acum i se limpezea în amintire. Durerea morţii, singurătatea camerei, absenţa prietenului mort, ieşeau acum din nou, cu o crudă intensitate, din paharul acela cu trei degete de apă: Trei degete de apă.

Glasul voios al lui Adriani îl făcu să tresară.

— Ei, ce s-aude de la „Rândunica”? Ce a devenit pârlitul acela de Triton? A adormit sau l-or fi mâncat aricii?

În acelaşi timp se auzi şi râsul lui Sapho.

Gâlgâitor ca al pietricelelor luate de valul ce se retrăgea.

— M-a ameţit soarele, răspunse, şi sări în picioare.

Într-adevăr, îşi simţea capul greu, de parcă ar fi băut.

Îşi trase la repezeală cămaşa şi pantalonii, scoase cangea din apă şi acostă barca înspre „gura guvidului”. Luă cochilia şi suflă de trei ori.

Fetele apărură îmbrăcate.

— Sapho o să mănânce cu noi, zise Adriani. Am convins-o să vină cu noi...

— Straşnic, spuse el. Hai, săriţi în barcă.

Agăţă cangea într-o scobitură a stâncii. Prima sări Adriani şi se aşeză la pupa. După ea, învăţătoarea. Barca se mai clătina încă din săritura lui Adriani şi Sapho, ca să nu cadă, se sprijini speriată de spatele lui Leonis, prinzându-se de cămaşa lui. Îi simţi unghiile agăţate pentru o clipă de el, ca şi cum şi-ar fi pus pecetea pe carnea lui. Aşa cum era aplecat, rochia ei îi mângâia faţa. Pe obrazul lui învăpăiat se târî răcoroasă mătasea tivului. Piciorul ei. Aproape de pulpă, îi atinse părul, deasupra urechii. Simţi în nări mirosul corpuluitlânăr, odată cu adierea aceea de iasomie. Era ca un suflu de foc care a trecut grăbit peste dânsul.

Vâslea încet, cu adevărat ameţit, copleşit de gândurile lui triste.

— Nu mai cânţi? îl întrebă Adriani ridicându-şi capul în afara bărcii ca să poată atinge apa cu mâna. Ai o faţă! Parcă ai fi înghiţit... un arici cu ţepi cu tot!

— Soarele e de vină, se justifică el. Am stat mult la soare fără să-mi acopăr capul. Cam ce-ai vrea să-ţi cânt?

— Orice-ţi place. Un cântec de pe aici. Ştii, i se adresă lui Sapho, are o colecţie bogată de cântece din insulă.

— Adevărat, mărturisi pictorul. O colecţie importantă, fără glumă. Text şi muzică. În cântecul popular, muzica şi versul sunt trup şi suflet, cum s-ar zice. Nu înţeleg cum de nu şi-a dat seama de acest lucru Politis.

— Cântă unul pentru mine, Leoni.

Îi zâmbi surorii lui, se gândi puţin şi-apoi îi cântă cu vocea lui gravă de bas:

Cântă-n crâng privighetoarea, pentru tine draga mea,
Cu obrajii de răsură şi cu ochi de viorea
Mândruliţă bălăioară
Cu sprânceana săbioară

— Formidabil! Acum cântă unul şi pentru Sapho.

— Pentru doamna Sapho... nu ştiu ce i s-ar potrivi. Repertoriul meu nu cuprinde un cântec pentru ochii aurii.

— Spuneţi-mi şi dumneavoastră pe nume, simplu Sapho, ca şi Adriani, îi ceru învăţătoarea, plecându-şi pleoapele cu gene lungi. Apoi adăugă: Dacă nu vă vine greu. Pe mine m-ar onora.

— Vă mulţumesc, zise Drivas. Şi ca dovadă, iată şi un cântec pentru dumneavoastră.

Cântă pe aceeaşi melodie. O melodie tânguitoare, erotică, aşa cum sunt toate melodiile insulei.

Jos când îţi cobori privirea, rău mă doare, mă răneşti
Galeş de te uiţi la mine, mintea-mi pierd, mă

zăpăceşti
Închizi geana mătăsoasă,
Să trec drumul nu mă lasă.

— Vă mulţumesc, spuse învăţătoarea şi-i zâmbi cu ochii ei aurii, cu ochii aceia fermecători.

El şi-i întoarse pe ai lui speriat.

Îşi petrecură toată după-amiaza împreună. Dar după plecarea lui Sapho, Leonis simţi un mare gol în jurul lui. Era ceva nedefinit, ca o melancolie ce-ţi rămâne după un vis frumos de care, când te trezeşti, te străduieşti să-ţi aminteşti şi nu mai poţi. Plecase pe înserat, când umbrele viei se îmbinau cu rochia-i neagră. Parcă ar fi fost Ziua care pleca din casă şi de pe ţărm, luându-i şi spiritul şi dispoziţia, toată acea vioiciune deosebită pe care o simţea când era lângă ea.

Se retrase singur şi începu să-şi cântărească gândurile migălos. Îşi puse, cu obişnuita lui asprime, întrebarea stânjenitoare: „Nu cumva o iubeşti”? Apoi ceva mai indulgent: „Nu cumva ai început s-o iubeşti”? Şi drept răspuns izbucni din nou într-însul nemilosul hohot de râs al Măscăriciului, un râs muşcător.

Nu-i pusese aceeaşi întrebare şi Xynellis în casa primarului? Şi-atunci răspunsese cu acelaşi hohot de râs. Numai că ăsta nu era un răspuns. Era chiar demn de notat cum de putuse învăţătorul să-i pună întrebarea cu mult înainte de a fi îndrăznit să şi-o pună singur. Ba era chiar de râs. Aşadar, Xynellis luase rolul conştiinţei lui? Sau conştiinţa lui vorbise prin gura lui Xynellis ca să-i spună totul pe şleau? O coană-conştiinţă cu ochelari groşi şi cu ochii bulbucaţi, care-şi lungea, îşi lungea gâtul slab, ca un furtun de pompier, îşi aduce botul drept în faţa lui privindu-l sarcastic de după lentile.

— Nu cumva... şi dumneavoastră?

Până la urmă frământarea asta începu să-l enerveze, încotro se îndrepta? Urmărea oare, cu adevărat, s-o cucerească – fie chiar sufleteşte – pe această femeie? Pe

nevasta lui Vranàs? Ar fi fost îngrozitor şi dezgustător. Nu s-ar mai fi încumetat să se privească în oglindă. Drivas era un om care se respecta pe sine şi acest respect îi era un adevărat sprijin în viaţă.

Îşi frecă puternic fruntea cu palma.

A! Putea fi liniştit. El singur îşi clarificase atitudinea faţă de Sapho, acolo jos, pe ţărmul Viglei. „Niciodată nu voi fi altceva pentru dumneavoastră decât prietenul soţului dumneavoastră.” Era un strigăt curat pornit din inimă. Ea îl privise cu încredere şi cu bucurie. Îi mulţumise, mişcată. Cu puţin înainte îi vorbise, scârbită, de bărbaţii din Megalohori. Cu atâta dispreţ! Aşa bravo! Teama de ridicol este cel mai bun paznic al demnităţii noastre. Deci? Nimic. Purtarea lui era cum nu se poate mai firească. Orice bărbat se înarmează cu toate calităţile lui în faţa unei femei tinere. Ba uneori îşi exagerează şi defectele. Tot ca să fie remarcat. La fel se întâmplă şi cu femeile când se află în faţa bărbaţilor. Ceva cu totul firesc şi spontan, fără o importanţă deosebită.

Se aşeză pe priciul camerei lui înalte. Se prinse de gratiile de lemn şi privi în depărtare. Marea se aşternea aurie. Peste ea mai dăinuia toată splendoarea asfinţitului. Două luntri de pescari ieşeau încet-încet din port, amestecând cu lopeţile lor acest aur topit şi întunecat.

Se gândi: Parcă şi-ar fi deschis privirea aurie peste întreaga fire.

— Frăţioare?

Intrase Adriani. Se apropie şi se lipi de el. Îi simţi braţul răcoros pe ceafă şi-i făcu plăcere.

— Mâncarea-i gata, îi zise, dacă vrei putem mânca mai devreme.

— N-ar fi rău. Putem să ne plimbăm după aceea cu barca. Marea o să fie plină de stele. Un poet de seamă ar putea să-şi arunce plasa şi s-o scoată plină de ele.

Adriani îl mustră. Dacă vroia să se plimbe cu barca ar fi putut s-o spună mai devreme, ca s-o ia cu ei şi pe Sapho.

Îi răspunse aproape mânios:

— Pe Sapho! Putem, cred, să facem o plimbare şi fără Sapho!

Adriani încercă să-i desluşească expresia feţii în întunericul serii, apoi îl întrebă foarte mirată:

— Ce-i cu tine? S-ar zice că şi tu ai ceva împotriva acestei fete care, până la urmă, n-are nicio vină că ne-am războit cu turcii şi că a fost ucis prietenul tău.

Leonis îi mângâie mâna de pe umărul lui.

— N-am nimic cu ea, îi răspunse liniştit.

— Şi nici nu trebuie! zise apăsat Adriani. E o fiinţă deosebită, te asigur. Şi foarte nenorocită. Gândeşte-te numai! O viaţă distrusă mai înainte de a o începe.

— Nu chiar atât de tragic, o reteză Drivas. Poate foarte bine să se recăsătorească.

— Şi copilul? Uiţi de chinul acesta viu? Cine o să vrea...

— Nu spune asta, spuse el ironic. E foarte frumoasă şi bărbaţii, în general, sunt tare proşti în faţa femeilor frumoase.

— Nu-i aşa că e frumoasă? zise entuziasmată Adriani. E toată o minune. Ai văzut-o în costumul de baie?

— Am văzut-o! O adevărată Afrodită ieşind din mare. Imaginaţia mi-a lucrat totuşi în jurul unei compoziţii biblice...

Îi vorbi de tabloul Salomeei, nemişcată, dar vibrând toată de dans, până-n ultima ei fibră. Va fi în picioare, gata să se avânte, ca un şarpe înălţat în plină amiază, cu ochii de aur, magnetici. În faţa ei o mare mută, grea, sub apele căreia să mocnească furtunile năpraznice, gata să se dezlănţuie şi să şuiere. În jurul ei o atmosferă gălbuie, înveninată, ca şi cum în aer ar arde pucioasă...

Când s-a dus la culcare, noaptea târziu, se mai gândea încă.

„Nu cumva n-ar mai trebui s-o văd?”

Înlătură energic acest gând. Ar fi fost o laşitate din partea lui, şi-apoi asta ar fi echivalat cu o mărturisire că o iubeşte şi că se simte în pericol. Şi tocmai de aşa ceva nu era vorba. Avea încredere în mândria lui de bărbat şi îşi

încercase puterea moralei sale asupra ritmului vieţii lui. Amant al soţiei lui Vranàs! Haida-de! Nu era el nemernicul indicat pentru o asemenea infamie.

Dormi prost. În zori avu un vis. Poate că era şi o închipuire de-a lui, atât de intensă, încât i se păruse aievea. Rămase multă vreme tulburat, chiar după ce coborâse din pat.

Se făcea că era la „Râpele Viglei”. Sapho înota fără grijă. Nu ştia că era cineva ascuns acolo şi o pândea, plimbându-şi privirea pe trupul ei. Era goală şi Drivas se mira cum de cunoştea cu atâta precizie toate amănuntele ascunse ale acelui corp minunat. Se juca pe ţărm. Arunca pietricele şi sărea de pe o piatră pe cealaltă. El, ghemuit pe după o stâncă, o privea. Se simţea ruşinat atât pentru fapta cât şi pentru nesaţul privirii lui. Pe urmă se făcea că rămăsese nemişcată şi totul lua înfăţişarea unui tablou mare, terminat. Era Sapho însăşi, în toată splendoarea nudităţii ei, care se înălţa primejdioasă ca un şarpe cu ochii ei teribili. Era Salomeea, nemişcată, în aşteptare, şi în faţa ei marea cea de plumb, cu valurile mocnind înăbuşit. Aerul era galben şi cald, înveninat de miasma pucioasei. Era ea, Salomeea şi ţinea capul lui Iohanan dar Drivas îşi simţea toată atenţia îndreptată spre acest cap. Dar unde l-am văzut? se gândea, unde l-am văzut?... Deodată răcnise de groază simţind un suflu subţire şi îngheţat pătrunzându-i în măruntaie. Iohanan avea o faţă palidă, pielea lui era galbenă ca hârtia ceruită, străvezie. Sub ea lucea un oscior subţire, acolo, sub nas. Avea sprâncenele dese, ca o trăsătură groasă de pensulă, cu cerneală tipografică, care ajungea până-n capătul frunţii. Iohanan deschisese încet un ochi, numai un ochi. Drivas înţelegea prea bine că asta o face ca să-i arate pupila, neagră, ca o picătură de smoală. S-o vadă bine, s-o cunoască. Şi-atunci, în timp ce toată faţa rămăsese imobilă, acolo, în colţul gurii, începuse să tremure un nerv mic, să tremure, repede, repede, ca şi cum sub pielea subţire ar fi zvâcnit un arătător de secunde.

CAPITOLUL XVII

SOCIETATEA VAPORULUI NAUFRAGIAT era pe cale să înceapă exploatarea lui. Toată activitatea pregătitoare se terminase şi Sismanoglu vroia să sărbătorească inaugurarea. Invită, deci, pe toţi cei aflaţi în seara aceea la masa primarului şi încă vreo două-trei persoane oficiale şi necesare. Pe vameş, pe subofiţerul jandarmeriei ca şi pe fabricantul Daphnis cu „familia”. Bărcile urmau să aştepte, dis-de-dimineaţă, la estrada cafenelei şi să-i transporte spre ţărmul unde eşuase vaporul. Întâi va sfinţi apele, ca să meargă bine întreprinderea, apoi va urma prima explozie. Pe scurt, o mică excursie interesantă, menită să aducă o oarecare variaţie în monotonia provincială a vieţii lor.

Încă înainte de răsăritul soarelui cei mai mulţi dintre invitaţi erau jos, pe estradă, şi îşi beau cafeau. Zarvă multă.

Bărcile, patru bărci mari, aşternute curat şi împodobite, aşteptau lângă estradă, legănându-se voioase.

Smirniotul pusese barcagii să înalţe pe catarge câte un steag şi banderole albastre. Culorile naţionale îl emoţionau din cale afară. Îi aminteau de zilele glorioase, când vasele de război ancoraseră într-o zi în faţa cheiului Smirnei şi evzonii şi soldăţeii se năpustiseră sub salvele de foc ale turcilor. Măreţiile trecutului. Desigur. Dar parcă ar fi fost ieri. Să-ţi aminteşti acum, după ruşinea îndurată, de ele şi să te înjunghie la inimă. Dar de neuitat. Infanteriştii debarcau câte patru. Şi din ziua aceea n-au încetat să iasă, întruna. Oameni, vite, materiale. Şi tot din

ziua aceea Sismanoglu şi-a început noul „alişveriş”. Aprovizionarea. Eliberatorii erau mulţi. Cu miile. Îi aplauda, îi aclama, plângea de bucurie. Păi, dar! Năzuinţe şi taine de veacuri. Visuri şi năluciri. Dar în acelaşi timp număra „cu aproximaţie” şi capetele. Erau o clientelă sigură. Şi-a suflecat deci mânecile. A urcat treptele la cartierele generale, la comandamente, a vorbit cu comandanţii de divizii şi de corpuri de armată, a văzut pe cine trebuia să vadă, a dat mese, a făgăduit, berea a curs gârlă însoţind cum se cuvine faimoasele mezelicuri din Smirna. După om. Mese amatorilor de bucătărie gustoasă, băutură beţivanilor, sindrofii de cucoane seducătorilor, câte o mică atenţie, pe ici, pe colo. A prins clenciul. Astfel că, în scurt timp, a început o afacere mare cu Aprovizionările, cu Corpurile de armată, cu Organizaţiile, cu Magazinele şi cu Serviciile. Cât ai clipi, a învăţat toate regulamentele, toate formele şi toate căile Legislaţiei elene, ticluite de grecii cei mai iscusiţi în materie, din Vechiul regat, în aşa fel, încât să poţi ieşi din orice încurcătură.

Marea lui lovitură fusese o partidă de peşte uscat (bacaliar) alterat. Cum-necum, s-a aranjat cu intendenţa, astfel, c-a putut să i-l paseze, din mână-n mână, plătit peşin. Tone întregi. Un depozit imens de peşte care puţea de la o sută de metri. Să-l mănânce soldaţii? Ar fi însemnat să-i omoare mai înainte ca s-o facă turcii. Atunci s-a întocmit un Comitet sanitar care a declarat marfa stricată. Un alt Comitet care să distrugă marfa, de faţă cu el, pentru ca să semneze procesul verbal. Şi-atunci, „este indicat, prin licitaţie, antreprenorul care va distruge materialul inutilizabil”. Tot depozitul trebuia cărat şi încărcat pe bacuri şi apoi scufundat în largul mării. S-a făcut o pseudolicitaţie, de formă. Antreprenor, Sismanoglu. Aşa că a fost plătit din nou, de data asta ca să azvârle în mare tot muntele acela de peşte putred. Ei, aici a fost o lucrătură de maestru. Ofiţerii care alcătuiau „Comisia de supraveghere a distrugerii” au fost conduşi

la localul Clonaridis, „până ce lucrătorii terminau scufundarea”. Bere şi mâncare. În felul acesta a fost aruncată numai o jumătate din marfă în mare. Cealaltă jumătate a fost revândută Intendenţei. De astea şi câte altele! A făcut parale. Şi ce parale! Milioane întregi. Pachetele voluminoase de bancnote care veneau de la Atena luau drumul casei lui de bani. Ei! după aceea, au venit, desigur, şi anii proşti. Regaliştii au distrus Grecia şi afacerile lui. Munţi de marfă i-au rămas la Kiutahaia, la Eski, în mâinile turcilor. Şi încă, fără nicio hârtie la mână. De unde să fi ştiut cineva să-şi ia măsurile de prevedere din timp! Ce să-i faci? Te poţi împotrivi voinţei lui Dumnezeu? Aşa-i viaţa. Roata lumii se-nvârteşte. Azi eşti sus, mâine jos. Şi popoarele şi oamenii. Totul e să nu-ţi pierzi echilibrul şi cheful de viaţă. Şi un smirniot nu-şi pierde uşor cheful de viaţă. Aşa-i născut. Petrecăreţ, inimă largă şi afacerist.

Scaliotis şi cu doamna Nora făceau pe gazdele la cafenea, până să se strângă toţi. „Praful să se potolească, turma să ne-o numărăm.” Cinsteau pe cei sosiţi, se duceau de la unul la altul, strângeau mâini, surâzători şi plini de atenţie. Ochii Norei picurau miere, iar picioarele ei frumoase n-aveau astâmpăr. Aproape că gesticulau, vorbind tuturor bărbaţilor prin mimica lor expresivă. Limba orbilor. Ba chiar şi a surzilor. Domnul Filippas, de pildă, le „auzea” şi le înţelegea de minune.

Venise scos ca din cutie, de parcă mergea la nuntă, şi-l ustură la inimă când îl văzu pe doctor sosind într-un costum de flanelă moale. Curea de piele, fără vestă, cămaşă sport şi un mic aparat fotografic, petrecut de-a curmezişul. Vameşul a înţeles că de-acum înainte s-a terminat, nu mai putea vorbi de eleganţă. Şicul atenian era trimis la plimbare. Parisul îl băgase de-a binelea în sac. S-a apropiat de doctor zâmbind, cu aerul acela blajin pe care-l au de obicei surzii şi i-a spus-o direct: „E o nebunie costumaşul dumneavoastră, doctore! Ce mai calea, valea, aerul străinătăţii... Asta se vede de la o

poştă!” Doctorul primi admiraţia domnului Filippas cât se poate de firesc, cu un surâs condescendent, ca pe un tribut ce i se cuvenea. De! Franţa.

La şapte, ora fixată pentru îmbarcare, numărul excursioniştilor se lămurise, în sfârşit. Coborâseră toţi, afară de Adriani care trimisese vorbă că nu se simte foarte bine, de coana Eftyhia, căreia îi era teamă să-şi expună „disistolia” emoţiilor unei explozii cu dinamită, şi de perechea Daphnis. În schimb venise Menos cu fata şi prietenii lui, care s-au socotit de la sine invitaţi, de vreme ce fusese invitată familia Daphnis. Mai erau acolo, primarul, cu o pălărie largă de pai, Lulu, care se tot învârtea de colo până colo, cărându-şi comorile sânului, cu mersul acela de raţă. Apoi, Aspasia, proaspătă ca o piersică. Doctorul întreba pe fetele primarului o mulţime de amănunte cu privire la sănătatea doamnei Eftyhia şi dacă-i urmează întocmai recomandaţiile. Drivas şi-a dat scama că doctorul se ocupa cu grijă şi în mod sistematic de faimoasa inimă a coanei Eftyhia. Trebuie că se ducea foarte des la primar acasă. Lucrul era vădit şi din tonul folosit acum, când vorbea cu fetele şi din anumite mici gesturi atente faţă de ele şi în chip demonstrativ, ca nişte „drepturi dobândite”.

Se îmbarcară.

Leonis, Sapho, Xynellis şi tânărul Daphnis cu Mina, în aceeaşi barcă. Se iscă o hărmălaie veselă, veselă dar şi necuviincioasă, cu Popa Paisie, care mai de care nevrând să-l ia în barca lui, fiindu-le frică tuturor, chipurile, de piază-rea. El nu se arăta necăjit. Zâmbea umil, ca omul nevoiaş căruia îi picase o zi bună de lucru. Îl luă, protector, Sismanoglu în barca lui, zicând chiar că nu l-ar fi lăsat în niciun caz în altă barcă. Între timp mustra, plin de voie bună, tineretul pentru lipsa de respect faţă de religie. Glumă-glumă, dar nici aşa... Nu se cade... Împreună cu ei erau primarul, vameşul şi jandarmul. Toate autorităţile. Domnul Filippas se aşezase lângă Nora, Kir Iannaki, vârât aproape între picioarele unei slujnice

mătăhăloase, pe care o trimisese coana Eftyha că să-nsoţească fetele. Sapho, neliniştită de indispoziţia lui Adriani, îl tot întreba pe Leonis, până ce acesta fu nevoit să-i mărturisească discret că era vorba de o indispoziţie diplomatică. Lui Adriani nu-i plăceau reuniunile zgomotoase. Dar, mai ales, nu-i era pe plac acel trio al vaporului austriac.

Bărcile înaintau pe rând, una după alta. În frunte, a lui Sismanoglu.

— Aţi văzut ce rol ridicol joacă religia? întrebă Menos. Dumnezeu amestecat cu întreprinderea vaporului austriac.

— Există roluri şi mai ridicole, răspunse naiv Drivas. Tinerii se priviră.

— „Religia este opiul poporului”, afirmă sentenţios Xynellis, sigur de interesul pe care avea să-l stârnească informaţia lui.

Se miră puţin văzând că fraza lui nu face impresie.

— Spuneţi-mi, dar sincer, se adresă Menos lui Drivas. Dumneavoastră ce sunteţi? Panteist?

— Sincer. Sunt momente când sunt ateu şi altele când sunt copleşit de superstiţii. Uneori sunt revoluţionar şi alteori creştin. Câteodată încetez de a mai fi adorator panteist al naturii şi mă scufund cu voluptate într-o neagră metafizică din cele mai greu de închipuit. Apreciez viaţa materială ca nimeni altul, şi-mi scot pălăria în faţa legilor mecanice de care e condusă, în multe din manifestările ei capitale. Recunosc locul individului în ansamblu şi influenţa ansamblului social asupra individului. Şi uneori simt că această neînsemnată şi neputincioasă fiinţă a mea este inima întregului univers, de vreme ce acesta va înceta să existe empiric, de îndată ce eu nu voi mai fi. Iată, asta sunt. Şi cred că aşa suntem toţi. Cu diferite gradaţii în ceea ce priveşte sinceritatea, ezitările, nuanţele...

— Aşa cred şi eu, spuse încet Sapho. E clar că, de la o clipă la alta, nu mai suntem la fel.

— Adică, explică râzând Xynellis, în fiecare clipă suntem mai bătrâni decât în cea precedentă.

— Dimpotrivă, corectă Drivas. În fiecare clipă suntem mai tineri. Îmbătrânit e ceea ce a trecut. Nou e ceea ce vine, care abia a venit, proaspăt, nedepăşit încă. Aşadar...

— Mereu îmi răsturnaţi ideile, zise învăţătorul, fără a-mi pune în picioare altele în locul lor...

— Dar asta nu-i treaba mea, dragul meu amic!

Bărcile înaintau încet. Vântuleţul dimineţii era atât de slab, încât nu avea putere să umfle nicio pânză. Barcagiii vâsleau leneş. Soarele care răsărise între timp îi lovea în faţă. Femeile îşi deschiseră umbreluţele. Ţărmul se desfăşura în voie, limpede. Era o adevărată plăcere să-ţi plimbi privirea pe fundul mării, urmărindu-i variaţiile. Treceau deasupra unor adâncuri atât de limpezi, încât puteai zice că apa e la o înălţime de om. Nisipul lor, de culoare verde-albăstrie, compactă, parcă ar fi fost ales grăunte cu grăunte.

— Cum se formează fâşiile astea ondulate de pe fundul mării? întrebă Mina, aplecată peste bord.

— Din mişcarea apei, răspunse Menos.

— Sunt vălurelele de la suprafaţă, care apar cioplite pe nisip, zise Xynellis.

— Nimic din toate astea, zâmbi Leonis. Doar că ies noaptea Stăpânele mării, când e lună plină, îi adună razele mănunchi, le fac măturici de argint şi mătură cu ele adâncul. Alea pe care le vedeţi rânduri-rânduri sunt dârele lăsate de măturicile de argint.

— Frumos, aprobă Xynellis.

Peştişorii ghimpaţi ai ţărmului fac nişte grămăjoare de nisip pe fundul apei, ca nişte muşuroaie de furnici. Stelele de mare, întărâtate, îşi întind necontenit tentaculele, ca brâiele târâte a gâlceavă. Lucesc galben-roşii, ca galoanele noi ale caporalilor de infanterie. Mici grupuri de peştişori trec sub carnea bărcii. Singurul care se deosebeşte printre ei e chefalul. Se duce şi vine, în pijamaua lui tărcată, ca de mătase, în culori strălucitoare.

Ocoliră un promontoriu. Se auziră strigăte din prima barcă.

— Eeeiii! Am ajuns!

Într-adevăr, de cum cotiră, se zări vaporul. Adică cele trei catarge care ieşeau din apă aproape verticale. Mijlociul, înalt, neatins, bompresorul şi artimonul, mai scunde şi cam ciuntite. Era un vas mare, a cărui siluetă se distingea tulbure în adâncuri. Bărcile făcură un ocol deasupra mormântului lui. Legate de catargul mijlociu, se legănau două luntri verzi cu lucrătorii şi cu scafandrul. Acesta îşi isprăvise treaba, sub apă. Pusese în cală materiile explozive. „Amalgamele”, cum le numeau în limba meseriei lor. Din ele pornea un fitil lung, care ieşea din apă, legat cu o sârmă de catargul mare. Sismanoglu explica amănunţit toată operaţia. În jurul lui se îngrămădiseră toate bărcile şi excursioniştii ascultau detaliile tehnice. Pe urmă, popa şi-a petrecut patrafirul şi a citit binecuvântările deasupra unui castron alb, cu aghiasmă, într-o tăcere desăvârşită. A stropit marea, bărcile şi pe toţi excursionştii şi lucrătorii, cu un mănunchi de busuioc pe care-l ţinea în mână împreună cu crucea lui de argint. După ce-a terminat şi treaba asta, a strâns mâna lui Sismanoglu, a lui Scaliotis şi a doamnei Nora, urându-le noroc şi câştig bun. Odată cu strângerea de mână, smirniotul i-a pus în palmă o bancnotă, iar popa, fără să se uite la ea, a strecurat-o în buzunarul antiriului, cu o privire plină de recunoştinţă care strălucea printre micile lui zâmbete umile. Sismanoglu bătu din palme.

— Acum toţi pe uscat! strigă. A sosit ceasul fitilului! Bărcile porniră spre ţărm cu zarvă. A rămas numai smirniotul cu un lucrător într-o luntre, ca să dea foc! A! striga din când în când, în glumă, ca şi cum ar fi aprins, mai înainte ca lumea să coboare din bărci. Femeile ţipau speriate printre râsetele lor. Întorcându-şi privirile spre locul unde era pus fitilul, în emoţia, voluptuoasă parcă, a aşteptării, ca şi cum în clipa aceea ar fi urmat explozia.

Iar el râdea, cu râsul acela larg.

— Liniştiţi-vă. Furnalul o să ia foc şapte minute după ce aprind fitilul. Nu era niciun pericol, de vreme ce el însuşi se afla pe vulcan!

Ţărmul era stâncos, fără pic de vegetaţie. Bărcile se rezemaseră de pietrele aspre şi excursioniştii săreau afară plini de voie bună. Doctorul întinse mâna Aspasiei, care râdea fără niciun motiv, în picioare, pe o stâncă mică. Apoi se-ntoarse s-o ajute pe Lulu, care-şi pierdea mereu echilibrul, în picioare, pe pupa, şi întreba:

— Care picior să scot mai întâi?

— Scoateţi-le pe amândouă... mai întâi, spuse Leonis, dând Aspasiei un motiv pentru râsul ei.

Studenta se descălţă, îşi sumese fustele până la coapse şi ieşi umblând prin apa care-i trecea deasupra genunchilor.

Xynellis aştepta s-o ajute pe învăţătoare. Ea îi mulţumi şi sări zveltă şi suplă.

Domnul Filippas întinse braţele s-o „vămuiască”, cum a spus, pe doamna Nora. Care făcea mofturi cu fusta ridicată atât cât trebuia ca să simtă furnicându-i pe pulpe privirile bărbaţilor.

— Care va să zică, domnule Filippas, azi nu sunteţi vameş, îl mustră Leonis, cu degetul aproape de nasul lui.

— D-apăi, ce sunt? întrebă bonom funcţionarul.

— Sunteţi... Fariseu! îi strigă în ureche.

Şi el începu să râdă înroşindu-se în gulerul lui scrobit.

Kir Iannaki nu se auzea deloc, foarte ocupat cu slujnicuţa primarului. Îi spunea, îi tot spunea, cine ştie ce. Ea îl asculta şi se hlizea.

Peste puţin toţi se aflau pe uscat, cu ochii aţintiţi la mâinile lui Sismanoglu şi la luntrea lui, care se tot clătina în jurul catargului.

— Nu cumva e periculos aici unde ne aflăm? întrebă serios jandarmul pe domnul Scaliotis.

Acesta zâmbi liniştitor.

— Nu, nu! Absolut niciun pericol. Distanţa... Apoi mai e

şi rezistenţa apei care apasă tone întregi... Fiţi liniştit...

— Eu sunt liniştit, zise oarecum contrariat subofiţerul, privindu-l cu sprânceana ridicată. Dar sunt şi femei aici. Am o răspundere... Mă-nţelegeţi, presupun...

— Dar pot să vă declar pe propria-mi răspundere, spuse Scaliotis. De data asta în calitate de membru al societăţii, că nu e decât un spectacol frumos... Nimic altceva. Un spectacol frumos...

Deodată se lăsă tăcere. Sismanoglu apucă lopeţile cu putere şi strigă „atenţie!" în aceeaşi clipă, lucrătorul îşi atinse ţigara aprinsă de capătul fitilului care începu să fumege.

— Trageţi! zise lucrătorul.

Şi Sismanoglu începu să vâslească cu nădejde, îndreptându-se grăbit spre larg.

Inima tuturor bătea, bătea. Femeile clipeau nervos, îşi astupaseră urechile cu degetele. Odată cu ele şi domnul Filippas care era surd. Lulu cu Aspasia se ascunseseră după o stâncă, de după care abia îşi arătau vârful nasului, din când în când. Fitilul fumega întruna. Eva un fitil cu ardere înceată, special pentru apă. Drivas stătea pe un loc relativ neted. În faţa lui, ceva mai aproape de mare, era Sapho. Îşi aţintise ochii îngrijoraţi spre catargul cu fitilul. Leonis îi ghici nările zvâcnind nervos şi inima palpitând nerăbdătoare. Era şi ea niţel palidă, ca şi ceilalţi. Voluptatea neliniştii. Deodată o bubuitură zgudui marea din adâncuri. Ca un monstru uriaş care s-a zbătut pe fundul ei, rănit de moarte, apa făcu o bulboană mare. Apoi ţâşni în sus, înalt, ca un arbore fantastic răsărit şi înghiţit din nou. Femeile ţipară isterie, cu pumnii strânşi. Catargul s-a cutremurat ca şi cum ar fi sărit pe loc, şi-apoi s-a înclinat demn, căzând cu zgomot. În aceeaşi clipă, aerul fu sfâşiat de o şuierătură ce se îndrepta fulgerător spre uscat. Totul s-a petrecut simultan.

Din instinct, Drivas se aruncă la pământ, trăgând după el şi pe învăţătoare. Şuierătura trecu deasupra lor şi o bucată de fier lovi cu mânie pământul.

Se ridică de jos şi o ajută şi pe ea. Inima îi bătea tare. Dar zâmbea ca să-i dea curaj.

— Haideţi, nu-i nimic...

Fata se ridică ameţită. Era galbenă ca lămâia şi buzele îi tremurau. Îşi simţea genunchii moi. Se lăsă pe o piatră şi fu cuprinsă de un râs nervos.

Toţi alergară spre ei speriaţi. Îi întrebau, strigau fără noimă, fiecare avea ceva de spus. Doctorul, şi mai tulburat decât Sapho, îi punea întrebări absurde cu rapiditatea dobândită din obişnuinţa profesională. Numai Nora, mai practică decât toţi, s-a dus şi a scos din barcă o sticlă de şampanie, destupând-o cu o dexteritate care dovedea o experienţă demnă de apreciat. Când a pocnit dopul, Kir Iannaki a mai sărit o dată în sus, speriat şi văzând pe studenţi râzând, a întors-o în glumă, zicându-le că a făcut-o dinadins ca să le readucă voia bună.

Sapho bău o înghiţitură, mulţumind din ochi, Fetek primarului îi mângâiau mâinile care mai tremurau încă.

Tot atunci, sări din luntre şi Sismanoglu. Alergă speriat înspre ei.

— Din fericire! Din fericire! îl linişti de departe Scaliotis, nu-i nimic. Numai doamna Sapho s-a speriat niţeluş.

— De ce mi-a fost frică n-am scăpat, zise jandarmul lui Scaliotis, cu satisfacţie prost camuflată. Totul este să fie cineva prevăzător. De aceea v-am spus...

— Dar nu s-a întâmplat, cred, nimic.

— Nu s-a întâmplat, pentru că a ajutat-o sfântul ei protector. Dacă nu era domnul Drivas s-o culce cu faţa la pământ, acum ne-am fi întors cu un mort...

Cuvântul rostit îi înfiorară pe toţi.

Subofiţerul îl felicită pe Leonis cu un aer solemn, iar primarul îl sărută cu afecţiune părintească. Toţi crezură că trebuie să facă la fel, unul după altul, pe rând. Leonis se înroşise de necaz. Treaba începuse să ia aspectul unei ceremonii, şi-acum, când emoţia trecuse, toată parada asta în faţa mâinii lui i se părea cât se poate de ridicolă.

— Vă mulţumesc, le zise, dar trebuie să vă stric cea

mai romantică parte a întâmplării. Vă asigur că am aruncat-o jos pe doamna Sapho fără să vreau. Pur şi simplu am tras-o după mine când am căzut.

Făcu o plecăciune comică spre Sapho.

— Doamnă, vă rog să mă scuzaţi că v-am răsturnat, din neatenţie.

Sapho îl privi, încercând să surâdă.

Toţi râseră şi Kir Iannaki începu să aplaude. Doamna Nora îşi încruntă sprâncenele şi spuse destul de tare încât s-o audă Leonis:

— Ah! Ce drăguţ e băiatul ăsta.

Popa Paisie se uită semnificativ la Sismanoglu

— Dumnezeu şi-a pus mâna... Dumnezeu... Doctorul comentă serios.

— Asta e! Câteodată te salvează doar întâmplarea. Dacă nu se speria domnul Drivas, să cadă şi s-o ia cu sine pe doamna Sapho...

Îşi opri vorba la jumătate. Învăţătoarea se uita la el crunt.

Kir Iannaki ţinea bucata de fier în mână şi o examina.

— Foarte curios...

Atunci domnul Filippas se apropie, o atinse cu degetul şi-i spuse lui Kir Iannaki cu vocea lui discretă:

— Cum şuiera în treacăt, nu? Aţi auzit cum şuiera? Apăru şi doamna Nora, urmată de slujnica primarului şi de bărbatul ei, încărcaţi cu sticle de şampanie şi cu pahare. Împărţea paharele, destupa triumfătoare sticlele şi umplea paharele strigând şi râzând.

Toţi beau în sănătatea lui Sismanoglu şi Nora răspundea, fără înconjur, în numele lui.

— Mulţumim, mulţumim!

Drivas se gândi că femeiuşca asta cu ochii dulci şi înfometaţi constituia partea lui Scaliotis în „capitalul depus” al societăţii. Nu era exclus să fie chiar unica lui depunere.

Doamna Nora îi umplu paharul. Era al doilea rând. Şi-l umplu şi pe-al ei şi ciocniră.

— În sănătatea ta, voinicule!

I-o spuse încet privindu-l insistent. Închise un ochi, chipurile din cauza acidităţii şampaniei care îi înţepa năsucul.

— Noroc, Stăpână a Mării! îi răspunse şi el zâmbindu-i cu înţeles.

Apoi îi dădu înapoi paharul gol, îi mulţumi şi râse ca un copil.

Sapho fusese înconjurată de grupul de studenţi, de fetele primarului şi de doctor. Îşi revenise. Doctorul îi spunea ceva şi ea îl aproba din cap distrată, fără să-l audă. Privirea ei se opri pentru o clipă asupra lui Drivas şi a Norei care-şi zâmbeau. Buzele le erau umede de vin şi privirile îmbinate.

Leonis era vesel. Se bucura de toate, fără niciun motiv. De tinereţea lui, de frumuseţea zilei, de ochii femeilor şi de marea cea sinilie. Nu vroia să mărturisească: „de incident'". Şampania începuse să cânte într-însul.

Soarele dogorea ţărmul sterp. Nici pic de umbră. Se urcară din nou în bărci, gălăgioşi, şi porniră. Rămăsese la lucru numai Sismanoglu, Scaliotis şi muncitorii. Înainte ca bărcile să cotească, după promontoriu, îi salutaseră toţi cu batistele şi cu umbreluţele.

Drivas, cu primarul şi cu fetele lui, cu Sapho şi cu Nora, erau în aceeaşi barcă. Împreună cu ei şi Menos cu prietena lui. Pictorul începu un cântec de-al insulei iar ceilalţi îl reluară în cor.

De-o fi să mor de vin şi băutură
La cârciumă să ma-ngropaţi în bătătura
Cârciumăriţa să păşească peste ea
Şi fata cea frumoasă care mă cinstea.

Nora îl privea într-altfel. Îl atingea cu ochii. Se aşezase lângă el. Sapho nu cânta. Privirea ei se pierdea în depărtare, înspre munţii Anatoliei, peste marea care strălucea şi scânteia. Trupul ei mlădios sălta în ritmul

bărcii. Profilul îşi contura liniile pure pe mătasea neagră a umbreluţei.

Drivas, care era în faţa ei, de cealaltă parte a bordului, se aplecă în afară. Îşi afundă privirea în albăstreala apei şi în verdeaţa proaspătă care trecea pe dedesubt. Acolo, în fund, era o veritabilă grădină de zarzavaturi, salată creaţă şi ceapă proaspătă. Îşi suflecă mâneca până la subsuoară şi îşi afundă braţul în apă.

— Marea e încropită... adevărat, îi zise Norei care se aplecă alături de el. Asta nu mai e mare e... ciorbă de peşte!

Nora râse afundându-şi şi ea braţul gol în apă.

Barca alerga şi apa le gâdila mâinile.

Pentru o clipă, mâna plinuţă a femeii, trasă, chipurile, de curentul apei, o atinse pe-a lui şi-apoi se retrase. Drivas simţi un fior plăcut la această atingere neaşteptată şi rapidă, sub apă. Vru să-şi tragă mâna dar se răzgândi. Aşteptă. Nu prea mult. Mâna plinuţă reveni, îşi mângâie uşor dosul palmei de palma lui şi iar plecă. Şi foarte curând se reîntoarse, se reîntoarse acum ca într-un loc cunoscut, altoindu-şi degeţelele pe ale lui. Le prinse pentru o clipă, strângându-le încheieturile, apoi le dădu drumul şi ele scăpară şi fugiră ca nişte peştişori speriaţi.

În acest timp, Nora îşi ţinuse faţa întoarsă spre barcă vorbind cât se poate de firesc. Conversase cu primarul despre lucrătorii care pregătesc „amalgamele”. Aceste amalgame sunt compuse din salpetru şi alte materii explozive, întreprinderea închiriase de la Comună o casă goală, turcească, pentru atelierul unde erau pregătite şi pentru depozitul de materiale ale societăţii. Nora susţinea că le ceruse o chirie foarte mare. Primarul trebuia să recunoască, preţul era cam pipărat pentru o dărăpănătură, ce mai...

— Nu e mare, spusese domnul Spanos. Oricum, asta a fost decizia Consiliului Comunal, el n-avea niciun cuvânt... De altfel, chiria era folosită pentru cantina refugiaţilor.

Mâna plinuţă se mângâia acum încet, cuibărită în

palma lată a lui Drivas.

— Pentru cantină? Era un amănunt pe care, desigur, Nora nu-l ştia. Ei, păi dacă e aşa, să le fie de bine!... Asta e cu totul altceva.

Când debarcară, Drivas le propuse să treacă pe la Castel. Sapho refuză. Trebuia să se ducă imediat acasă. Se lovise puţin la genunchi. Abia atunci observară că şchiopăta şi că pe ciorap se prelinsese o dâră umedă.

— Da’ bine fată dragă, tu sângerezi, îi spuse îngrijorat domnul Spanos.

Necăjită că iar a devenit centrul atenţiei, tânăra regretă că a vorbit.

— Nu-i nimic, nu merită osteneală, zise. Puţin iod, asta-i tot.

Se amestecă şi doctorul propunând să treacă pe la farmacie. Xynellis aprobă: „păi desigur, desigur, are dreptate doctorul, se prea poate să facă o infecţie. Streptococi, tetanos...”

Învăţătoarea izbucni în râs, mulţumi din suflet tuturor şi-l asigură pe Xynellis că nu e decât o zgârietură neînsemnată la picior şi măcar de s-ar lecui aşa de uşor şi... picioarele versurilor.

Studenţii aplaudară entuziasmaţi, învăţătorul se înroşi iar Aspasia râse, fără să priceapă. Atunci doctorul, care o privea în clipa aceea în ochi, râse şi el, ca prin reflex.

Înainte de a se despărţi. Sapho întinse mâna lui Drivas, fără să i se uite în ochi şi-i spuse grăbită „mulţumesc”.

Drivas povesti surorii despre incidentul excursiei, adică despre explozie. Atunci Adriani îi mărturisi că avusese o presimţire rea. Mai cu seamă când văzuse bărcile împodobite trecând, i se strânsese şi mai tare inima. Aşteptase cu adevărat îngrijorată până să le vadă întorcându-se încet-încet, fără grabă. Nu-i spusese nimic pentru ca să nu râdă de dânsa.

— N-aş fi râs, zise Leonis.

— Dar tu nu crezi în astea.

Îi bătu uşurel mâna, îngândurat.

— Cred în toate, Adriani. Mai mult în cele de necrezut. Se vede că uneori căutăm adevărul, aşa cum unii îşi caută ochelarii şi-apoi descoperă că-i au pe nas.

După discuţie Adriani alergă acasă la învăţătoare. Zdrelitura de la genunchi era destul de lată, dar superficială. Lui Sapho nu-i trecuse încă tulburarea de pe urma spaimei trase. Mişcările îi erau nervoase şi vorbele fără şir. Întreaga-i stare trăda un zbucium ascuns.

În timp ce şedeau de vorbă, intră femeia mută şi făcu un semn lui Sapho. Odată cu ea intrară şi tânguirile copilului schilod. Femeia stătea şi aştepta, înaltă şi cernită, lângă uşă. Adriani simţea că i se strânge inima în faţa acestei femei îmbrobodite, cu ochii întunecaţi. Învăţătoarea se ridică. Un val de roşeaţă îi trecu pe faţă.

— Scuză-mă, trebuie să mă reped câteva clipe la copil...

— Dar şchiopătezi, îi zise Adriani. Vin cu tine să te ajut...

Ochii învăţătoarei o priviră speriaţi

— Nu! spuse, întinzându-şi mâinile ca s-o oprească. Şezi aici... Nu stau mult...

Femeia o urmă. Adriani se gândi cât de penibil i-ar fi fost dacă Sapho ar fi crezut, chiar şi o secundă, că în propunerea de a o însoţi fusese mânată de o curiozitate josnică. Se aşeză necăjită pe canapea şi deschise maşinal un coşuleţ rotund de lucru, în care o văzuse pe Sapho aşezându-şi împletitura, în clipa când intrase. Înăuntru era un ghem de lână gri şi o împletitură destul de avansată. O luă în mână. La început o privi distrată. Apoi cu mirare. Era ceva rotund, ca un sac, ca un coş... Şi deodată înţelese. Era o căciulă uriaşă, în care putea încape o tigvă. „Asta e o scufie de copil”, se gândi îngrozită. O puse repede la loc şi închise capacul coşuleţului:

Se ridică şi umblă de colo-colo prin cameră. Încercă să nu se mai gândească la monstruosul cap de copil care ar fi încăput într-o asemenea căciulă. Se opri în faţa mesei

de nuc, rezemată de perete. Învăţătoarea o folosea ca birou. O călimară veche de bronz, două şiruri de cărţi alese cu gust, reviste şi un pahar mare cu grozame galbene. Mirosul lor dulce îl simţi până şi pe limbă. Florile erau aşezate în faţa unei fotografii. Un ofiţer, mic de statură, cu sprâncenele îmbinate şi cu mustaţă neagră, tăiată scurt. Se sprijinea pe sabie, iar pe braţ se vedeau, albe, însemnele triunghiulare. O fotografie de prost gust, mult retuşată. Dar fizionomia rămânea totuşi voluntară, dârză. Dedesubt era scrisă o dedicaţie. Litere tăioase, numai colţuri: „Sunt în fiecare clipă, cu tot sufletul, lângă tine. Gândul meu te urmăreşte zi şi noapte. S. P. 906”. În clipa aceea intră Sapho.

Avea ochii roşii. Se strădui să-şi compună un zâmbet ce părea studiat de mai înainte. Dar nu izbuti şi se lăsă păgubaşă.

Adriani se apropie de ea. Vroia s-o determine să-şi deschidă inima.

— Sapho, te rog...

Ea o privi şi ochii i se umplură de lacrimi. Îşi muşcă buza care tremura. Adriani îşi deschise braţele şi învăţătoarea căzu la pieptul ei. Îi simţi genele zbătându-se pe pielea gâtului. O aşeză pe canapea, aproape de fereastra deschisă.

— Să nu-mi iei în nume de rău, Adriani, îi zise printre hohote. Dar sunt atât de nenorocită... atât de... Sunt momente când paharul se revarsă... Mă-ntreb de ce, şi nu primesc niciun răspuns... Cred că dacă m-ar face cineva să înţeleg, mi-ar lua o piatră de pe inimă.

Vorbea aşa, cuibărită la pieptul ei. Ca şi cum ar fi căutat ocrotire. Cuvintele i se înecau, ieşeau pe jumătate, sau se revărsau deodată grăbite. De parcă i-ar fi fost ferecate în suflet de ani de zile şi-acum găseau poarta descuiată şi năvăleau îngrămădindu-se, încurcate, una peste alta...

Adriani o mângâia pe păr.

— Liniştеşte-te, îi zise şi ochii i se aburiră. Eşti încă un

copil... Cu timpul toate se vor schimba în mai bine... Ai să vezi...

Învăţătoarea îi asculta vocea dulce care de pe-acum avea tonuri materne. Îi luă mâna ce o mângâia şi o acoperi de sărutări şi de lacrimi. Se străduia să găsească cuvintele potrivite pentru a-i exprima marele „mulţumesc” care-i umfla pieptul, pentru această afecţiune. Pentru această inimă caldă şi blajină, deschisă pe neaşteptate în faţa nenorocirii ei, ca un trandafir luminos. Şi nu putea oferi nimic altceva decât lacrimi duioase şi jumătăţi de cuvinte.

Adriani o lăsă aşa, să i se mai potolească criza. Apoi îi dădu deoparte şuviţa de păr care-i acoperise fruntea până la linia arcuită a sprâncenelor. O sărută acolo, pe fruntea luminoasă şi-i zise:

— Sapho, mi-ar părea foarte rău dacă te-am făcut să crezi, fie chiar şi numai pentru o clipă, că am fost mânată de altceva decât de dragoste, când am vrut să vin cu tine la copil...

Învăţătoarea se uită cu duioşie în ochii ei viorii.

— Dac-ai şti ce ochi curaţi ai. Sunt ca marea în timp de vară. Citeşti în ei ca într-o carte... Pentru tine nu există riscul de-a fi răstălmăcită vreodată de cineva...

Îşi întoarse faţa spre fereastră, spre mare şi zise:

— Tu trebuie să mă ierţi că m-am opus în felul acesta... Dar e ceva care mă umple de tristeţe şi de ruşine... De aceea... Copilul acesta e pedeapsa mea cea mai grea. De ce s-a născut? Sunt nopţi când plâng din dragoste pentru el... Mă duc şi mă închid ceasuri întregi cu el... Aici, îmi zic, trebuie să te prăbuşeşti şi tu. Eşti mama lui... Mă duc să-l mângâi, să-l dădăcesc... Mă duc să-i cânt cântece de leagăn... Şi alteori, îl privesc ca un instrument de tortură, mut şi fără simţuri... E îngrozitor, Adriani. Nu are minte. N-are nici măcar un chip. De ce e pedepsit în felul acesta?... Şi eu?... Şi amândoi suntem nevinovaţi... Nevinovaţi... Unde-i dreptatea lui Dumnezeu, Adriani?

Tăcu un timp trecându-şi degetele prin păr. Îşi şterse

apoi ochii şi o flacără aurie trecu prin pupilele lor mari. În sfârşit zise înciudată:

— Uneori îl simt ca o batjocură... Ascultă, Adriani. Să nu te dai niciodată unui bărbat pe care nu-l iubeşti, într-o căsătorie trebuie ca cel puţin trupurile să se iubească şi să se potrivească. Eu nu m-am gândit niciodată la asta. Mai târziu, când mi-am dat seama, m-am îngrozit. Îmi lăsam corpul în mâinile lui cum ai lăsa o haină. Şi în sinea mea plângeam de scârbă... El înţelegea şi nu mă ierta... Pentru că mă iubea... Ca şi cum eu aş fi fost de vină pentru tot ce se întâmpla... Nici el nu era de vină, îmi spun acum... Odată m-a împins. Mi-am lovit capul de colţul mesei. Acolo... Am ameţit şi am rămas aşa multă vreme. Îmi curgea sângele pe după ureche. N-am scos un cuvânt ca să nu mă audă vecinii. A venit lângă mine, a îngenuncheat şi-mi săruta mâinile...

Se uită la fotografie. Acela era omul care o făcuse femeie şi mamă. Bărbatul ei, primul şi unicul ei iubit. Tatăl copilului. Nevinovatul, şi responsabilul.

— Îi pui mereu flori? o întrebă Adriani şovăitoare.

Învăţătoarea îşi coborî privirea asupra paharului cu grozame.

— Da, îi răspunse gânditoare. Mi-e milă de el. Îi plângeam de milă şi atunci când mă lovea. Mă iubea mult şi eram singura femeie din viaţa lui. Apoi... Sunt nişte lucruri atât de ciudate! Cât timp trăiam împreună, ne despărţea un întreg haos. Ca şi cum el era de o parte a prăpastiei, iar eu de cealaltă. Strigam şi nu ne auzeam. Acum, după ce a murit, parcă s-a apropiat mai mult de mine. Ieri noapte l-am visat. Venea de departe, zâmbea şi-mi flutura o batistă roşie...

Tăcu şi după un timp adăugă îngândurată:

— Mi-am reamintit de vis azi-dimineaţă, în excursie...

În drum spre casă Adriani îşi simţea inima copleşită, îşi făgădui s-o iubească mai mult pe învăţătoare.

La masă Leonis încercă s-o tragă de limbă. Îi povesti toate impresiile ei. El o privea atent. Sufletul lui sorbea

orice amănunt din viaţa lui Sapho. Aidoma pământului însetat prima ploaie.

— Nu mai are pe perete crucea de război şi actul Diviziei?

— Nu. Numai o fotografie de-a lui şi câteva flori într-un pahar.

Vestea îi dădu o ciudată satisfacţie. Era conştient de înrâurirea lui în toate astea.

Noaptea, în timp ce-şi chinuia din nou creierul cu privire la învăţătoare. Îl străfulgera deodată un gând curios.

„Altădată nu punea flori în faţa fotografiei lui. Acum de ce? Şi de ce l-a visat pe Vranàs? Nu cumva avea şi ea motive să se simtă vinovată faţă de dispărut?... Erau oare remuşcări pe care căuta să le înăbuşe cu florile de câmp? Şi pentru care motiv ar fi avut – să presupunem – aceste remuşcări? Nu cumva...”

CAPITOLUL XVIII

SIMŢEA – ŞI DIN ZI ÎN ZI MAI intens – că prezenţa lui Sapho îi devenea tot mai necesară. De multe ori o ocolea şi se chinuia pe sine, pierzând prilejul de-a fi lângă ea. De cum se aflau împreună, apropierea ei îl ameţea. Devenea vesel sau trist reacţionând exagerat la fiecare impresie şi sufletul îi trăia într-o exaltare lăuntrică extrem de subtilă. În clipele acelea pierdea orice încredere în voinţa sa bărbătească, lăsându-se chiar pradă acestei laşităţi cu o voluptate feminină, voluptatea înfrângerii. Alteori, înarmat cu dârzenia lui de a se expune în mod provocator farmecului ei, se apropia de ea căutând să-şi ofere lui însuşi o biruinţă. Atunci se străduia să vadă în Sapho numai pe soţia lui Vranàs şi mama unei făpturi anormale. Pentru obţinerea acestor victorii, folosea de multe ori mijloacele nedemne de un bărbat. Începea să-i povestească amănunte despre moartea lui, el, care socotea ca o impietate să vorbească despre întâmplări ale războiului. Simţea o plăcere ciudată să-i urmărească groaza din priviri. Împletea cu răbdare bolnăvicioasă în jurul ei, ca o plasă neagră, marea şi tainica dragoste a mortului. O dragoste dură şi exclusivă, bătută cu ciocanul, ca pe nicovală, în inima închisă şi tăcută a lui Vranàs, ascunsă cu sălbatică gelozie şi îndârjire. Lucra cu ciudată sârguinţă în această străduanie a lui. O făcea să simtă, mai sfinte şi mai indestructibile, legăturile ei cu mortul. Se silea să ţină mereu aprinsă, în sufletul lui, candela prietenului ucis, ca să împrăştie cu flacăra ei sfântă

neruşinatele vedenii erotice care mocneau în subconştientul său ca un ghem de viermi goi.

Această necontenită ataşare a lui de anii războiului îi înteţea coşmarurile care-i torturau somnul. Se trezea din visurile fioroase cu palpitaţii, leoarcă de sudoare de groaza măcelului şi a morţii lente, subterane din tranşee.

Pe plaja Portarei răsăreau nişte crini sălbatici cu un miros dulce şi îmbătător. Îi plăceau de când era mic şi umplea întotdeauna cu ei vasele de pământ din sufragerie.

Într-o zi culese un buchet mare şi i-l oferi lui Sapho.

— Vă rog să-l puneţi lângă fotografia lui.

Începu să facă regulat acest lucru. I le dădea el sau o ruga pe Adriani să i le ducă. Mortul li se alăturase, trăia acum printre ei, tot mai intens.

Îi spunea insistent, atât de insistent, încât învăţătoarea îl privea mirată:

— Ştiţi, Sapho. Vranàs vă iubea mult. În felul lui, desigur. Fiecare are un fel al lui de a iubi. Aşa cum are o fizionomie, un timbru specific al vocii. Vranàs era un fanatic şi un ascet. Acesta era felul lui...

— Asta nu împiedică totuşi pe celălalt să prefere un anumit fel, aşa cum preferă o fizionomie, replica ea. Şi eu nu pot accepta că e dragoste un sentiment care se manifestă, în primul rând, printr-un egoism feroce. Eu cred că dragostea este un elan spontan de-a face fericit pe cel pe care-l iubeşti. La nevoie, cu jertfă şi umilire. Dragostea este o dăruire, nu o posesie.

— Nimeni nu cunoaşte esenţa dragostei. Există dragoste care te încolţeşte ca o fiară şi te sfâşie, după cum există dragoste care se dăruieşte. Iată, o asemenea dragoste a fost a lui Vranàs. Sălbatică şi mare... Ar fi putut chiar ucide pentru dragostea lui şi mi-a şi spus-o, ştiţi...

Într-o zi i-a repetat acest lucru, când a venit iar vorba. Erau pe plajă, în faţa Portarei.

— Vranàs ar fi putut ucide un om din dragoste pentru

dumneavoastră... Chiar şi pe dumneavoastră...

— Ştiţi, zise îngândurată Sapho. De fiecare dată când îmi spuneţi asta îmi vine să vă vorbesc de o senzaţie ciudată pe care am avut-o în ziua aceea, şi tot mă abţin...

— Când?

— În ziua aceea când m-aţi salvat... În excursie...

— O! V-am salvat.

— Da, da! M-ar fi omorât sau m-ar fi schilodit dacă nu m-aş fi aflat lângă dumneavoastră...

Râse sofisticând:

— Păi dacă n-aţi fi fost lângă mine, n-aţi fi fost pe locul unde a căzut bucata de fier. Deci...

— Deci, nu o laşi să termine, interveni Adriani.

— Iată, dar, această primejdie care a trecut atât de aproape de mine – n-aveţi decât să râdeţi dacă vreţi – mi s-a părut ca o răzbunare...

— Răzbunare!... Din partea cui?... întrebă şovăind foarte emoţionat în aşteptarea răspunsului.

Învăţătoarea îl privi într-un mod ciudat. Îi văzu şi ea răspunsul în ochi. I se puse un nod în gât, dar răspunse:

— Da.

— Eşti plină de superstiţii şi de prejudecăţi copilăreşti, îi spuse Adriani.

— Da. Impresia asta mi-a venit aşa, deodată, cum am simţit primejdia. Apoi, când am văzut bucata de fier pe jos, mi-am amintit de visul din noaptea dinainte. Venea de departe şi-mi flutura o batistă roşie. Şi am avut din nou aceeaşi senzaţie. Că el aruncase bucata de fier după mine.

— Ei, nu!... Dar de ce? întrebă prosteşte Leonis.

Ea ridică din umeri, ca şi cum ar fi vrut să scape de o povară nevăzută care-i apăsa.

— Nu ştiu... Aşa...

— Închipuiri... închipuiri de femeie nervoasă, zise Drivas.

Adriani, vrând s-o abată de la gândurile negre, o luă să-i arate nişte trandafiri noi înfloriţi în vie şi Leonis rămase

singur.

În imaginaţia lui, vorbele lui Sapho luară deodată importanţa unui eveniment. Văzu bucata de fier ca un instrument ucigător în mâinile ofiţerului dispărut, pe care-l arunca cu toată puterea în capul femeii urmărite de dragostea lui sălbatică, până şi dincolo de mormânt. Mai văzu şi natura, elementele şi coincidenţele, toate puterile întunecate, ajutându-l în comiterea răului, supuse voinţei lui tăcute. Dar în acelaşi timp, incidentul acela al excursiei îi apăru şi ca un simbol. Îşi aminti de mişcarea lui spontană din clipa primejdiei. Se avântase instinctiv ca s-o apere pe Sapho. Corpul lui pornise aproape de la sine, ca şi cum s-ar fi salvat pe el însuşi. Ce forţă ascunsă îl împinsese atât de fulgerător şi de eficient? Era ca o îmbrăţişare neaşteptată a amândurora în faţa morţii. Simţea că din clipa aceea se sfărâmase ceva între ei, acel ceva ce-i despărţea, şi că ceva se legase, apropiindu-i în chip fatal, îşi dădea seama că şi ea simţise acelaşi lucru şi îi înţelegea strădania de a păstra o atitudine corectă şi curajoasă faţă de el. Şi mai ştia că îmbrăţişarea lui violentă a rămas pentru totdeauna pecetluită în jurul trupului ei ca un brâu de foc. Poate că şi acea „senzaţie”, cum îi spusese, de răzbunare a soţului său provenea din impresia asta. Chiar dacă ea nu era conştientă.

Îl mai impresionase ceva.

În clipa aceea a spaimei, când o prinsese pe neaşteptate în braţe ca s-o arunce jos, nu fusese conştient de senzaţia provocată la atingerea corpului ei. Dar după trecerea primejdiei, senzaţia acelei îmbrăţişări atât de impetuoase îi revenise cu claritate. Pielea lui îi păstra trează amintirea. Simţea rezistenţa pieptului tare care se nimerise în palma lui dreaptă. Ca şi moliciunea călduţă a trupului tânăr, sub cretonul subţire, ce se strivise pe el cu toată greutatea lui dulce.

De-atunci, amintirea pielii îl chinuise de nenumărate ori, trezindu-i din nou această dulce şi înfricoşătoare senzaţie, cu o insistenţă enervantă.

Când fu ca să plece Sapho, Leonis îi culese câţiva crini de pe plajă.

— În amintirea lui Vranàs. Fiţi însă atentă să nu-i ţineţi de jos, de unde sunt tăiate cozile... lasă vâsc.

Îi făcu recomandaţia fără să se gândească la nicio aluzie, dar îşi muşcă imediat limba, descoperind pe Măscărici schimonosindu-se printre vorbele lui.

Fraţii o însoţiră o bună bucată de drum şi după ce se despărţiră, rămaseră să-i urmărească silueta armonioasă, care se depărta legănându-se graţios, de-a lungul plajei.

Briza răcoroasă târa catifele albastre pe ape şi înfăşură drăgăstos trupul zvelt în faldurile subţiri ale rochiei negre.

— E o plăcere s-o priveşti umblând, zise Adriani cu sinceră admiraţie.

El aprobă vioi din cap. Apoi pe un ton admirativ, cu oarecari nuanţe ironice:

— Contesa!

Râse şi-şi înfipse cu putere vârful de fier al bastonului în nisip.

CAPITOLUL XIX

ÎNTR-O ZI, POŞTA DIN ATENA I-A adus lui Drivas o mare bucurie. Se deschisese marea expoziţie a „Artiştilor liberi” şi toate ziarele care vorbeau de ea se ocupau, mai ales, de cele cinci lucrări ale sale. Critici, descrieri, articole pe trei coloane, reproduceri. N-a lipsit, de asemenea, nici vâlva mondenă cu ocazia expoziţiei. În toată această forfotă, opera lui Drivas era un eveniment artistic. O revelaţie salutată cu entuziasm, fără rezerve. Şi, fapt ciudat, de acelaşi entuziasm erau cuprinse toate grupurile, toţi criticii, indiferent de orientare ca şi amatorii de artă. Era cu totul ceva nou şi original. Doi ochi feciorelnici care se deschideau pentru prima oară în faţa vieţii şi o priveau cu uimire şi cu teamă.

Ziarele de mare tiraj publicau şi reproducerile după cele cinci tablouri. *Refugiaţii.* Un şir de măşti feminine, cu trăsăturile alungite de suferinţă ca de un cleşte. Apoi, *Un copil în faţa mării.* O simfonie cromatică, plină de simplitate şi de extatică admiraţie a naturii. Un albastru infinit, cer şi mare, abia despărţite de linia orizontului, şi un copil gol, cu picioarele înfundate în plaja trandafirie, care priveşte cu naivitatea vârstei acest spectacol simplu şi în acelaşi timp măreţ. S-ar fi putut intitula: *Rugăciunea.* Un altul, *Uliţa însorită.* Un triumf barbar al soarelui de august căzând ca o urgie şi dogorind caldarâmul, topind materia în văpaia lui. Pe urmă, *Castelul cu maci.* O imagine a Castelului din Megalohori, văzut de pe o coastă a dâmbului incendiat de maci. Trei culori. Curate şi

luminoase. Albastrul cerului, cenuşiul fortăreţe! ruinate şi roşul aprins al macilor. Era o lucrare atât de simplă, încât căpăta valoarea unui simbol. Îndârjirea neîmblânzită şi fără preget a vieţii, care ţâşneşte ca un foc de artificii din adâncul mormintelor ei. Eterna renaştere, o primăvară veşnic nouă, neîntinată şi biruitoare, care se avântă din formele deteriorării. Iar deasupra, cerul. Şi ultimul, *Cea care a plecat.* Era mama lui, albă şi înaltă, în rochia ci lungă de mătase, de duminecă. Un chip spiritualizat de amintire şi de iubire, o apariţie dintr-o lume îndepărtată şi ireală, aproape diafană, fără greutate. Ai fi zis că plutea şi că la cel mai mic suflu culorile ar fi unduit ca nişte valuri. Toţi se opreau în faţa acestui tablou mare şi „fără să vrea” coborau tonul vocii. Aşa scria un critic.

Pachetul de ziare era însoţit de o scrisoare flecară a prietenului său, ziaristul, din care cel mai important era post-scriptumul.

„P.S. Toate cinci s-au vândut. Cu preţurile fixate de tine. În total drahme 50.000. Scoate diverse speze – urmează socoteala respectivă – rămân curate 45.000. Cincizeci de lire de aur. Le vei primi peste câteva zile, printr-un cec. Nemaipomenit pentru un debut!”

Drivas îşi simţi sufletul copleşit de-o bucurie nemărginită. Inima îi bătea ca după alergătură. Era voluptatea izbândei, tămâia ameţitoare a triumfului care se înălţa şi-i mângâia fruntea. Era, de asemenea, o biruinţă faţă de el însuşi. Pentru că era întotdeauna sigur că poate oferi artei ceva autentic şi de preţ dar îi era teamă de entuziasmul lui, şi de multe ori Măscăriciul, spiritul sarcasmului şi al îndoielii, îi zdruncina orice încredere în valoarea lui. Acum dădea prima luptă, mare şi hotărâtoare. Lupta pe care de-atâtea ori o visase în tranşee. Izbânda sosise. O izbândă câştigată împotriva demonului negativismului. Şi lucru important: erau primii bani câştigaţi de pe urma lucrului său. O siguranţă şi o cucerire de extremă însemnătate morală.

Alergă la Adriani. O găsi jos, în curtea Castelului. Îi vârî

în braţe teancul de ziare mototolite, şi-o ridică cu avânt în braţele lui ca pe un trofeu.

— Uraaa!

În sfârşit, bucuria lui izbucnise.

Faptul stârni mare vâlvă la Club. Triumful lui era văzut cu acel egoism local, stupid dar înfricoşător, al micilor provincii, pentru un om care le face cinste. Numai că localnicii vor lucruri cu temei. Aşteaptă ca mai întâi omul să se consacre. Aşa că, de îndată ce au citit ziarele ateniene, gospodarii clubului „Arion” şi-au amintit pe loc că ei fuseseră primii – fiecare dintre ei – care adulmecaseră talentul „băiatului”. Lucru era şi niţel curios. Să bei cafea cu un om, să-l bărbiereşti regulat la frizeria ta, să-l ai trecut în catastiful băcăniei tale ca muşteriu şi, pe neaşteptate, într-o bună zi, gloria să ţi-l ridice în slava cerului, deasupra capetelor tuturor. O naţiune întreagă să vorbească de el. Să ridice bărbia ca să-l vadă sus. Pe aripile Faimei. Asta nu-i de joacă. Dintr-o dată, catastiful, briciul, ceaşca ta devin titluri de onoare. Şi „băiatul” pe jumătate de-al lor. Iar toate acele tablouri reprezentau provincia lor.

— Ce pe jumătate, fleacuri! zise domnul Spanos, mândru şi emoţionat. Întrebaţi-mă pe mine care l-am crescut! Întrebaţi-o pe Eftyhia care i-a fost dădacă! Răsfoiţi un pic registrul Mitropoliei, să-l găsiţi pe prietenul meu, răposatul Drivas, consătean neaoş! Din Megalohori. Ba suntem chiar rude de departe, din partea bunicii lui. Leonis e din partea locului. Consătean şi compatriot get-beget! Propun să-i trimită Clubul o felicitare oficială şi să-l înscrie membru onorific.

— Să-i dăm să picteze şi icoana Sfintei Fecioare din interiorul altarului, zise epitropul bisericii Maicii Preciste de jos, domnul Adamellis.

Şi directorul Clubului, domnul Daphnis, îl trase de haină informându-l că nu pictează icoane, ci numai „tablouri”.

Desigur. Fabricantul a început să-l stimeze de-a binelea. El, care avea pâinea şi cuţitul în sat.

— Patruzeci şi cinci de miare, declară, nu le pot scoate azi nici oameni cu capitaluri şi cu întreprinderi solide în care investesc milioane de drahme. Şi le ia băiatul ăsta cât ai bate din palme. Căci – fie vorba între noi – câte zile de lucru i-au mâncat băiatului cele cinci tablouri? Cinci? Hai, eu pun zece. Ştiţi ce-nseamnă asta? Asta înseamnă patru miare şi jumătate pe zi.

— Just, zise şi jandarmul. Patru miare şi jumătate! Şi-şi ridică buza de-i ajunse mustaţa până la nas.

Un nou punct de vedere, cel mai senzaţional dintre toate. Gospodarii se priviră cu ochi holbaţi.

— Ţţ, ţţ, ţţ, ţţ!

Şi domnul Daphnis încheie:

— Poftim, dom’le! Treburi pe care nici nu le iei în seamă! Un pic de vopsea şi cinci metri de pânză. Înţelesu-m-ai?

Chiar în aceeaşi zi, grupul de studenţi a dat un adevărat iureş la Castel, ca să-l felicite. Menos a adus şi o revistă a intelectualităţii de stânga, „Avangarda”. Orice ucenic „conştient” îşi putea spune în ea, răspicat, părerea despre Artă, cu literă mare, dar nu şi despre arta lui. Revista găsea lucrările lui Drivas excelente, numai că de-acum încolo – era tânăr – trebuia să caute ca arta lui să nu fie o plăcere a burgheziei, ci bici pentru trezirea revoluţionară a maselor.

A doua zi s-a dus să-l felicite la Castel şi coana Eftyhia cu fetele ei. L-a sărutat pe amândoi obrajii şi lacrimile-i curgeau şiroaie.

— Băiatul meu! băiatul meu! Să fi trăit şi răposaţii tăi părinţi să se mândrească!

Blajina femeie plânse din belşug, mereu în limita înduioşării permise de „disistolia” inimii ei, şi declară că nu mai încercase o asemenea „bucurie naţională”, de-atunci, de la Jocurile Olimpice, când Luis i-a învins pe franci... Fraţii n-au omis s-o întrebe, interesaţi de mersul sănătăţii ei. Învăţaseră să măgulească slăbiciunea naşei. Astfel că Eftyhia începu să-l laude pe doctor – „dragă, ce

băiat de aur, care vine de două ori şi chiar de trei ori pe săptămână şi mă mustră ba de una, ba de alta...”

Leonis zâmbi de entuziasmul naiv al naşei. Ochiul şiret al Aspasiei prinse din zbor acest zâmbet şi înţelesul lui.

— Aşa e, zise pe un ton provocator. Vine regulat, săracul. Singurul care a arătat un adevărat interes pentru „starea” mamei. I-a prescris chiar un tratament cu medicamente din cele mai noi. Le-a adus numai şi numai pentru ea de la Paris. „Digitalină” şi „Udavaină”. Da, „udavaină”. Şi ce băiat gentil! Se vede imediat că a trăit în străinătate.

Leonis primi toate astea eroic, ba chiar aprobă din cap. Numai că zâmbea continuu cu o sprânceană ridicată şi asta o turba pe Aspasia.

— Fără doar şi poate! Doctorul e un băiat de aur. Ar putea face fericită orice fată care ar vrea să-l ia.

Leonis spiona pe furiş fetele primarului. Aspasia îşi strânse înciudată buzele. Lulu se înroşise şi vru să-şi arunce privirea timidă la vârfurile pantofilor dar o împiedică pachetul acela ingrat al sânului ei. Astfel că privirea făcu o tangentă pe arcul lui fixându-se pe desenele unui covor persan.

„Ce mare e se gândi Leonis. Omul merge ierarhic şi legal în toate.”

Doamna Nora l-a găsit şi l-a felicitat într-o seară, când s-au întâlnit la plimbare, pe chei. Era între cei doi cavaleri ai ei, îmbrăcată de parcă n-ar fi avut altceva pe dânsa decât rochia. Tot vorbind şi tot oprindu-se, a reuşit să rămână cu Leonis în urmă. Ca distanţa să fie şi mai mare, aduna pietricelele cărămizii, netezite de apă şi le arunca razant pe mare.

— Succesul dumneavoastră m-a bucurat în mod deosebit. Aş fi fericită dacă m-aţi picta...

Drivas făcu o mică plecăciune, mai în glumă, mai în serios – „Doamna mea!”

Ea îl privi în ochi aşa cum numai unii bărbaţi privesc o femeie pe care o doresc mult. În ochii ei juca o amintire

dulceagă, o amintire „submarină”. O mânuţă care se atinge şi se mângâie gâdilitoare sub marea încropită.

— Aş poza cu plăcere, adăugă, de dragul dumneavoastră, da. Chiar foarte decoltată... de amorul artei...

El se bătu pe genunchi ca şi cum şi-ar fi amintit ceva.

— Tocmai că în ultima vreme mă obsedează o compoziţie şi-mi lipseşte modelul.

— Pentru ce? întrebă Nora pierdută.

— Salomeea.

— Salomeea cu cele şapte văluri! oftă femeiuşca.

— Cu niciunul, scumpă doamnă, cu niciunul, zise Leonis izbucnind în râs, la gândul unei Salomei durdulii. Unei Salomei mărunţele, dolofane şi apetisante, ca o craflă caldă, plină de marmeladă.

— Când o să ne ducem în oraş, îi promise. Aici locul e mic şi localnicii răstălmăcesc orice libertate artistică.

Se aplecă din nou şi azvârli o pietricică, în timp ce corpul ei fremăta sub rochiţa subţire.

— Să înaintăm puţin, dacă vreţi, propuse Drivas. Am rămas prea mult în urmă.

Ea merse alături de el. Foarte aproape şi foarte încet. Atingându-l cu pieptul şi suspinând. Pe neaşteptate îi spuse:

— Ah, recitaţi-mi nişte versuri... La vremea asta, pe înserat, tare aş vrea să ascult câteva versuri...

Pictorul se uită la ea surprins şi amuzat.

— Ştiu nişte versuri... antice. Vreţi?

— Cum să nu! Cum să nu!

Şi Leonis începu să declame cu emfază, accentuând metrul antic, ca la gimnaziu:

Mânzule trac, de ce, *privindu-mă pieziş, fugi fără milă, crezând că nu-s bun de nimic?*

Află că aş putea prea bine să-ţi pun frâu

Şi hăţurile ţinând, să te îndrept spre ambele capete de drum

Acum paşti în livezi şi fără griji, te joci şi zburzi uşor pentru că n-ai călăreţ dibaci, ca să te mâne ca pe-un cal[2728]

— V-au plăcut? o întrebă.

— Grozav, răspunse doamna Nora, entuziasmată. Dar... ce înseamnă? Ştiţi, dintre limbile străine, numai în franceză mă descurc.

— A, râse Leonis. Asta-i o poveste lungă. O să vi-o spun când ne vom întâlni în oraş. Acum să ne grăbim să-i ajungem. Domnul Sismanoglu se tot întoarce şi mi se pare că ne priveşte cam încruntat.

Doamna Nora se prefăcu mirată, ca şi cum, chipurile, n-ar fi înţeles.

— Cum adică? Ce-l interesează pe domnul Sismanoglu? Cu ce drept?...

Dar pictorul se întoarse şi se uită la ea atât de expresiv, încât fraza i se curmă pe gura cireşie.

[27] Versuri atribuite poetului liric Anacreon (560-478 î.en). (n. tr.).
28

CAPITOLUL XX

ÎN ZIUA ACEEA – ERA 15 AUGUST, zi mare – s-a întâmplat o mare nenorocire la Megalohori. Urma să se facă evacuarea unor rezervişti de la „Kufovuno” – o moşie care aparţinuse turcilor – aciuiaţi acolo cu de la sine putere. Era o moşie de toată frumuseţea, un munte întreg numai măslini şi pomi fructiferi. Smochini, gutui, rodii, peri. Avea şi colibe, instalaţie de irigaţie şi două mori de apă.

Moşia asta fusese dibuită de un refugiat, dintre cei mai iscusiţi, unul Silellis, din Aivali. Era unul dintre marii fruntaşi ai Anatoliei, care puseseră mâna pe cele mai bune moşii turceşti ale insulei, prin sistemul „grupurilor”. Guvernul dădea unui grup de refugiaţi câteva pogoane turceşti. Grupurile erau alcătuite de Birourile de refugiaţi. În fiecare era şi un fruntaş, hrăpăreţ şi dibaci, care aduna în jurul lui un număr de familii, corespunzător pogoanelor. Alegeau oameni simpli, naivi, mici negustori de mărunţişuri, barcagii, pescari. De asemenea, femei singure, necăjite, văduve şi orfani minori, neştiutori. Pe urmă stabileau terenurile grupurilor, departe de sat, unde refugiaţii erau instalaţi, de bine, de rău, ca să nu aibă mijloacele să călătorească în cealaltă parte a insulei să vadă de-aproape avutul lor. Aşa s-a întâmplat şi cu Kufovuno. Şi-a întins Silellis tentaculele asupra lui, din oraş, împreună cu grupul lui, care habar n-avea de moşie. Între timp, câţiva rezervişti din partea locului şi refugiaţi din Megalohori, întorşi din război doar cu ce aveau pe ei, şi-au luat familiile şi s-au dus de s-au instalat pe moşie.

Cei care nu încăpuseră în colibe ridicaseră „ceardacuri” cu crengi de platan şi de lauri. Ba mai răsăriseră chiar şi trei corturi de război, pe lângă morile de apă. Un adevărat campament.

Silellis a făcut toate cele trebuitoare ca să intre în moşie. Venise la faţa locului inginerul agronom regional, din capitala insulei, împreună cu un funcţionar al Ministerului agriculturii care abia fusese numit şi habar n-avea de terenuri, nici pe ce lume se află. Aproba tot ce spunea inginerul şi Silellis şi sporovoia mieros cu fata „tatălui refugiaţilor” care îl şi găzduia în casa lui.

Slujba era pe sfârşite, se apropia de amiază, când s-au dus la moşie, împreună cu cinci jandarmi ai Postului, şi cu un subofiţer. Moşia era în imediata apropiere a satului, alături de Vigla, şi mulţi dintre cei care prinseseră de veste se strânseseră să asiste la evacuare. Un jandarm a sărit peste gard şi a deschis pe dinăuntru intrarea – un fel de poartă pentru vite şi pentru oameni, făcută din scânduri de plop, bătute cruciş în cuie. O droaie de plozi cocoţaţi pe gard privea de-acolo de sus ca din lojă.

În faţa celor două colibe, lipite una de alta, erau adunaţi rezerviştii. Se prefăceau că nu ştiu despre ce era vorba, ocupându-se de treburi mărunte. Printre ei era un bărbat scund, bine legat şi negricios. Îţi dădeai seama imediat că el era şeful. Purta pantalonul bufant milităresc, ca şi tovarăşii lui. În loc de chipiu, avea capul legat cu o basma neagră şi chipurile, cioplea cu toporişca o cracă, măsurând-o din când în când ca să facă un arc pentru o viţă de vie.

Funcţionarii şi jandarmii se apropiară de el. Nişte ţânci de-ai rezerviştilor, cu mucii atârnând şi pantalonaşii murdari, se învârteau printre picioarele lor.

— Strângeţi copiii de aici, comandă aspru rezervistul negricios.

O femeie foarte tânără, îmbătrânită de timpuriu, se ridică de la focul în care sufla, ceva mai încolo, lăsată pe vine, sub tingire. Îşi frecă cu pumnii ochii iritaţi de fum şi

începu să adune copiii. La fiecare pas i se auzeau călcâiele goale lovindu-se de galenţi. Ceilalţi rezervişti, vreo zece, se apropiau mişcându-se leneş şi căutând să pară nepăsători.

— Pentru tine am venit, Ghiorghi, i se adresă subofiţerul.

— Bucuroşi de oaspeţi şi bine aţi venit, răspunse el, fără să se oprească din cioplit. Le aruncă doar o privire neprietenoasă.

Subofiţerul se apropie de el şi-i puse prieteneşte mâna pe spate.

— Hai, îi spuse. Lăsaţi acum copilăriile şi să vorbim serios. Vorbesc cu tine pentru că te duce capul mai mult. Eşti şi familist şi om cinstit.

Ghiorghi făcu o mişcare şi-şi eliberă umărul de sub mâna subofiţerului.

— Să fii sănătos! Şi toţi ăştia de-aici tot aşa sunt, cum spui. Familişti şi cinstiţi.

— Aş vrea să-ţi spun două vorbe, zise jandarmul, aşa, ca unui camarad.

— Camarad?

Se opri o clipă din cioplit şi-i aruncă o privire batjocoritoare.

— N-ai fost sergent? întrebă celălalt.

— Sergent, răspunse Ghiorghi.

— Ei, ce mi-e sergent, ce mi-e subofiţer de jandarmi...

— În sfârşit, de vreme ce-i tot una... ce să-i faci, zise rezervistul, în timp ce tovarăşii lui chicoteau necuviincios.

Ceva mai în spate, Silellis îşi ţinea într-o mână pălăria de pai şi-şi ştergea cu cealaltă chelia cu o batistă albă. O ştergea întruna şi ea transpira la loc.

— Vreau să-ţi spun, continuă răbdător subofiţerul că ştii şi tu ce înseamnă ordin şi răspundere de serviciu. Trebuie să înţelegi că funcţionarii ministerului de aici şi noi, venind să vă scoatem din Kufovuno nu facem decât să executăm ordinele superioare.

Silellis vru să vorbească. Întinse mâna spre Ghiorghi. O

mână albă, grăsulie, ca din aluat dospit, care-i ţinea batista udă.

— Vă rog, îl opri jandarmul.

Ghiorghi se întoarse, pentru o clipă, spre arac şi-l măsură din nou, închizând un ochi. Se uită pieziş, tot cu un ochi, la mâna grăsulie care se retrăgea încet.

— Ai dreptate îi zise jandarmului. Lucrurile astea sunt de-ale conducerii şi trebuie să le respectăm.

— Aşadar? întrebă inginerul agronom bucuros.

— Aşadar, iată. Şi noi tot cu hârtie de la conducere am venit şi ne-am stabilit aici. Haide, Procopi, zise Ghiorghi întorcându-se spre grupul lui. Du-te înăuntru şi adu hârtia aceea de pe fundul de pâine.

Unul dintre tovarăşii lui, galben ca pucioasa din cauza frigurilor, se sculă şi aduse un act inginerului. Acesta îşi puse ochelarii, îl despături şi deasupra lui se aplecară şi funcţionarul ministerului şi Silellis.

Citiră şi zâmbiră, unul după altul.

— Permiteţi, zise subofiţerul întinzând mâna.

— Nostim! afirmă inginerul strângându-şi ochelarii.

— Vi se pare nostim? întrebă Ghiorghi. Cu toate astea e o foaie din Monitorul Oficial. Şi astea de dedesubt sunt semnături şi ştampile. Venizelos şi miniştrii lui. Nu-s găinaţuri.

— Semnătura Guvernului revoluţionar din Salonic, zise subofiţerul.

— Da, confirmă Ghiorghi. Venizelos şi ceilalţi. E guvernul care ne-a luat în război. Scrie negru pe alb aici înăuntru. Cine o să lupte o să primească pământ. Aşa-i? Deci suntem în regulă. Am luptat, ne-am vândut bruma de pământ, vitele, plugul. Ca să aibă ce mânca femeile şi copiii, ai înţeles? Aşa că acum luăm pământurile.

— Haide! zise funcţionarul ministerului, care obosise stând în picioare şi fluierând cântece din revistele ateniene Lăsaţi vorba şi să isprăvim.

Îşi scoase ceasul.

Silellis dădea repede şi nervos din capu-i lucios.

— Să isprăvim! Să isprăvim! Subofiţerul se adresă serios rezerviştilor:

— Valea! băieţi. Luaţi-vă lucrurile şi daţi-i drumul. Fără zarvă şi fără gălăgie. Altfel...

Femeile se strânseră deoparte, discutând în şoaptă. Vorbeau speriate şi supărate. Rezerviştii se uitau la Ghiorghi. Or să facă ce-o zice el.

Ghiorghi răspunse sec şi tăios:

— Lăsaţi-ne în pace, păcatele noastre. Nu plecăm nicăieri de aici!

— la seama, Ghiorghi, îi atrase atenţia energic jandarmul. Ceea ce faci e rezistenţă împotriva autorităţilor. Am să te înfăşor într-o coală de hârtie şi... Mi-e milă de nevasta şi de copiii tăi. Nenorocitule.

— Şi dacă ţi-e milă, de ce vii să-i arunci pe drumuri, bă, ticălosule?

Ghiorghi izbucnise. Aruncă cu putere la pământ lemnul pe care-l cioplea, ca şi cum asta ar fi fost grozava înjurătură pe care o arunca gradatului.

— O să pleci? se răsti acesta la el roşu foc. Da sau nu?

— Nu! strigă Ghiorghi. De o mie de ori Nu! Şi pe cine-l ţine cureaua, să vină să mă scoată!

Subofiţerul ordonă celor doi jandarmi:

— Luaţi-l şi duceţi-l la secţie. Şi dacă se împotriveşte, legaţi-l.

— Legaţi-l! gesticula şi Silellis.

Rezerviştii se mişcară şi înţelegându-se din priviri înhăţară tot felul de unelte de-ale moşiei. Sape, coase, seceri...

— Ghiorghi! strigă iar subofiţerul, îţi spun pentru ultima oară. Nu forţa lucrurile. Ai să bagi oamenii în belea.

— Hai cu binele, băiete, zise şi agronomul, un funcţionar blajin, îmbătrânit pe scaunul biroului său. Hai, să nu daţi de bucluc.

— Plecaţi! urlă Ghiorghi, negru de mânia care-i fierbea în ţeastă. Plecaţi că, pe Dumnezeul meu...

— Legaţi-l, strigă palid subofiţerul şi îşi trase pistolul.

Doi jandarmi se năpustiră asupra muncitorului dezlănţuit şi acesta strânse din dinţii care luceau albi, sălbatic, pe faţa lui neagră. Strânse din dinţi şi lovi cu securea.

Un vuiet fioros se ridică atunci de pretutindeni. Lumea fugea tropăind afară din moşie. Se auzi un ţipăt ascuţit de durere şi un jandarm se prăbuşi la pământ. Femeile începură să ţipe şi să-şi smulgă părul. Copiii plângeau ghemuiţi între picioarele lor şi un băiat de vreo zece ani arunca cu pietre. Un foc de pistol urmat imediat de un altul. Ghiorghi căzu fără să scoată o vorbă. Căzu cu faţa la pământ, cu mâinile întinse. Ca un butuc. Toţi strigară. Funcţionarii şi Silellis fură cuprinşi de panică. O luară la fugă spre sat, împreună cu iureşul lumii venită să asiste. Înăuntru lupta continua. Un rezervist care nu s-a predat îşi coborî cu amândouă mâinile sapa peste un jandarm. Acesta se aplecă şi unealta îl nimeri în spinare. Căzu la pământ scoţând sânge pe gură, în timp ce trăgea mereu cu pistolul, orbeşte. Subofiţerul ridică pistolul de ţeava şi-l lovi drept în faţă pe rezervistul cu sapa. Acesta se clătină ameţit cu nasul şi cu gura plină de sânge.

I-au dus pe toţi legaţi cu coatele la spate la Jandarmerie.

Paturile armelor şi ciomegele loveau sec spinările pe tot parcursul drumului. Iar în urma lor veneau femeile şi plozii înjurând şi blestemând.

Convoiul se încrucişă cu un grup de oameni grăbiţi, care se îndreptau spre moşie. Adjutantul, primarul, doctorul, Drivas şi farmacistul care ţinea o geantă mare, neagră. Împreună cu ei şi un jandarm cu baioneta.

Subofiţerul îl puse de pază la intrare ca să nu lase pe nimeni să treacă.

Ghiorghi zăcea la pământ, cu faţa în jos, cu mâinile şi picioarele întinse. Căzută peste el, nevasta lui îşi smulgea părul din cap. Doi ţânci urlau trăgând-o de rochie, într-un colţ gemea încet un jandarm. Din mânecă îi curgea sânge. Pământul cald absorbea însetat lichidul.

Doctorul îl întoarse pe Ghiorghi pe spate. Îi ridică

pleoapa cu degetul. Se zări pentru o clipă albul ochiului stins. Îi coborî pleoapa şi făcu semn, din mână şi din cap, vrând să spună: „Ăsta s-a dus”.

Tot timpul cât doctorul a examinat pe Ghiorghi, femeia a tăcut. Îşi ţinea bărbia care i se zgâlţâia. Ochii îi erau aţintiţi pe faţa doctorului, ca şi cum grija arătată i-ar fi fulgerat o speranţă nebună. Apoi, îi văzu gestul şi izbucni în ţipete, bătându-se şi mai sălbatic, de parcă în clipa aceea i-ar fi murit din nou bărbatul.

Doctorul îl lăsă şi se duse la jandarm. Scoase din geantă un foarfece şi-i tăie haina de la subsuoară. Apoi, cu o pensă, trase mânecile însângerate şi le aruncă deoparte. Era o rană îngrozitoare, sus, la umăr. Fusese zdrobită încheietura şi braţul atârna ca o cracă tăiată cu securea. Un braţ alb, tânăr, aproape ca de copil, muiat în sângele lui până jos. Spălă rana cu apă oxigenată. Îi făcu un bandaj gros şi pe măsură ce înfăşură fâşia de tifon, înflorea dedesubt roşul sângelui ca un trandafir.

Îl cărară într-o pătură patru bărbaţi. Ofiţerul întrebă dacă-l pot duce în oraş, la spital, împreună cu ceilalţi doi jandarmi şi cu patru rezervişti răniţi mai uşor.

— Da, e chiar necesar, răspunse doctorul. Dacă va scăpa de tetanos, nu cred însă că se va întoarce şi cu mâna lui.

Pe Ghiorghi îl duseră în colibă, ridicându-l de picioare şi de subsuori. Cămaşa îi ieşise de sub cureaua pantalonului şi i se vedea o fâşie goală din mijloc. Mâinile îi atârnau, bălăbănindu-se. Femeia alergase înainte şi încerca să îndrepte o pernă albastră, foarte lungă, pe un fel de sofa, care servea de pat pentru toţi. O saltea lată, peticită cu pătrate galbene, pe nişte scânduri de plop negeluite. Coliba era podită cu pământ curat, ca şi afară. Femeia umflă la repezeală salteaua, de parcă pe mort l-ar fi stânjenit aşternutul cocoloşit. Îl aşezară pe el şi scândurile scârţâiră sub greutatea corpului. Femeia îi puse cu grijă capul pe pernă, îi împreună mâinile, îi strânse picioarele. Îşi muşca buzele înăbuşindu-şi

lacrimile şi îi băgă cămaşa în pantaloni. Ca să facă toate astea, mersese de la un capăt la altul al sofalei. Ţâncii se ţineau tot timpul după fusta ei.

Doctorul o dădu politicos la o parte, ca să iasă din lumina ce intra numai pe uşa colibei care n-avea nicio fereastră. Îi examina rana pentru raport. Glonţul îi găurise urechea stângă şi îi ieşise prin tâmpla dreaptă, acolo unde se vedeau pleznite pielea şi craniul. Pe unde intrase nu era decât un cheag mic, roşiatic, cât o mură.

Întorcându-se, doctorul îl văzu pe Leonis lângă el.

— A fost de-a dreptul fulgerat, îi zise.

Îşi băgă carnetul în buzunar şi aprinse o ţigară.

Femeia stătea ghemuită la picioarele mortului. Se proptea pe călcâie şi îşi ţinea mâinile încleştate între genunchi. Nu mai plângea, doar îşi legăna capul dintr-o parte într-alta, beată de nenorocirea ei. Era singură în toată moşia, cu copiii ei şi cu mortul. Toţi ceilalţi, zmei şi copii, alergaseră după ai lor la Jandarmerie. Ghiorghi îi fusese singurul sprijin. Era o femeie tânără, brună, cu faţa chinuită şi nişte ochi imenşi negri, care luceau aproape înfricoşător din umbră, aşa cum erau aţintiţi pe chipul mortului.

O pereche de fluturi galbeni intrase pe uşa deschisă. Se fugăreau drăgăstos, deasupra capului mortului. Apoi, ieşiră din nou la aer, la lumină.

Băieţelul mai mic, un copilaş bondoc, cu pantalonaşii atârnând şi cu un păr tare creţ, îşi înfăşură deodată braţul mic şi brun pe după gâtul femeii. Îşi lipi faţa de-a ei şi-o întrebă monoton, fără să mai plângă.

— De ţe l-au omolăt, mămucă, pe tata?

O întrebă de două-trei ori. Fără să schimbe o vorbă, celălalt, mai mare, stătea în spatele ei, şi îşi ştergea lacrimile şi mucii.

Afară cotcodăcea o găină, gata să se ouă. Cotcodăcea întruna, trecând prin faţa uşii, într-un continuu du-te vino, agitată, privind pieziş înăuntru. Pesemne era obişnuită să-şi facă oul în vreun colţ al colibei şi se mira acum de

schimbarea întâmpinată.

Femeia îşi întoarse ochii spre găină, îi întinse maşinal mâna şi-o chemă, ca de obicei, să se cuibărească în iatacul ei.

— Cot, cot, cot, cot...

Plecară şi Drivas se gândi că s-a întâlnit din nou faţă-n faţă cu Hârca morţii. Aici, în satul lui idilic. Fără război, fără front. Şi iată că era totuşi la fel. Un om care ridică mâna şi omoară un alt om. Meteahna cea roşie a lui Cain, moştenită în ţeasta rasei umane ca o epilepsie incurabilă.

Noaptea târziu, când se întorcea de la Club, descoperi întrebarea copilului învârtindu-i-se insistent în creier, până ce l-a furat somnul.

— Mămucă, de ţe l-au omolăt pe tata?

Vortjele copilului îi aminteau parcă de ceva. Se trudea să-şi amintească ce şi după un timp găsi. Era întrebarea pusă de un sălbatic unui militar european care încercase să-i transmită groaza oamenilor civilizaţi faţă de antropofagie. Sălbaticul îl întrebase mirat:

— Bine. Noi ne ucidem duşmanii ca să-i mâncăm. Dar voi, care nu mâncaţi carne de om, de ce îi ucideţi?

CAPITOLUL XXI

ANCHETELE FĂCUTE DE SUBOFIŢERUL de jandarmi cu privire la acest caz îi dezvăluiră o latură neaşteptată care tulbură puternic familia Daphins.

Rezerviştii inculpaţi şi nevestele lor au pomenit despre vreo două-trei vizite făcute de Menos la Kufovuno. Adevărul era că – după cum se vedea şi din depoziţii – propaganda studentului n-avea nimic de-a face cu incidentul. Menos nu era pentru treburi de felul ăsta. Le vorbise despre un stat căruia îi vor aparţine toate moşiile, iar ţăranii care vor lucra la ele nu vor avea nicio rădăcină de măslin a lor.

Într-una din discuţiile astea, Ghiorghi, care trăsese câteva păhărele mai mult, îi spusese, mai în glumă, mai în serios:

— Măi, Meno, până ce s-o face toate astea, nu-i zici lui taică-tău să-mi dea înapoi viişoara care mi-a luat-o când cu împrumuturile, pentru dobânzile neplătite de nevastă-mea, cât am fost eu la război?

— Numai printr-o revoluţie se vor lichida socotelile astea, răspunsese studentul.

Jandarmul, îndată ce mirosi amestecul junelui Daphnis în afacerea asta, s-a apucat să facă anchete separate. Luă el singur trei depoziţii despre caz şi le ţinu separate de dosarul general, încuiate în sertarul lui, fără să includă pe Menos în depoziţiile care trebuiau să plece la oraş.

Chiar a doua zi, dis-de-dimineaţă, se sculă şi fără să mai stea pe gânduri porni la biroul fabricantului. Domnul Daphnis îşi lua tocmai micul dejun, muindu-şi o mulţime

de pişcoturi în lapte. Sorbea şi îşi dicta corespondenţa unui secretar în vârstă, cu mustăţile pe oală.

Subofiţerul salută surâzând şi se opri la uşă. Fabricantul, încă somnoros, se uită la el enervat. Ce-l întrerupea ăsta din lucru când n-avea niciun chef de pălăvrăgeală! De altfel, niciodată nu-i dăduse prea mult nas. Se purta cu el, pur şi simplu, cu condescendenţa boierească pe care o arăta tuturor ofiţerilor ce luau la răstimpuri conducerea postului de jandarmi. Era socotit în tot ţinutul ca şeful de partid al ministrului de interne, care, oricât ar fi fost din Vechiul regat, ieşea mereu deputat în insulă, datorită unei organizaţii alcătuită cu toţi fabricanţii lui. Îi ţinea în favoruri şi servicii politice iar aceştia, la rândul lor, prin diferite împrumuturi, ţineau înscrişi în catastifele şi alambicurile lor votul şi uleiul producătorilor. Astfel că mutarea unui jandarm era în mâna lui. Îl salută deci sec şi îşi continuă sorbiturile şi corespondenţa. Dicta căutându-şi cuvintele şi aruncându-i priviri piezişe, fără să-l invite să se aşeze.

Atunci jandarmul zâmbi din nou, îşi frecă mâinile şi, fără altă vorbă, intră şi se aşeză într-un fotoliu de piele, îşi întinse picioarele cruciş şi zâmbi.

Secretarul se uită mirat peste ochelari la domnul Daphnis şi acesta, la rândul lui, se uită la subofiţer.

— Scuzaţi-mă, spuse enervat, dar sunt ocupat cu o treabă urgentă.

— Nu-i nimic, zise blajin subofiţerul zâmbind în acelaşi chip enervant.

— Ştiţi, e corespondenţă, mai spuse fabricantul apăsat...

Jandarmul îşi bătea uşor gheata cu biciuşca.

— Înţeleg. Aţi putea totuşi întrerupe pentru o clipă? îşi bătea în continuare biciuşca şi zâmbea insistent.

— Să întrerup? întrebă Daphnis, punându-şi cu zgomot ceaşca pe farfurie. Ei nu... Aveţi chiar atâta poftă de vorbă?

— Multă! aprobă din cap subofiţerul. V-aş ruga să-mi

acordaţi două minute, numai două minute, să stăm puţin de vorbă.

Îi arătă din ochi pe secretar.

Daphnis înţelese în sfârşit că e ceva la mijloc şi-l concedie pe secretar. Apoi, nerăbdător:

— Ei?

Subofiţerul mulţumi şi tăcu pentru câteva clipe, jucându-şi mânerul biciuştii de mustaţă. Apoi vorbi domol.

— Domnule Daphnis, ştiţi că vă stimez. Poate că nu mi s-a dat până acum ocazia să vi-o dovedesc. Dar asta nu înseamnă că am încetat vreodată să mă îngrijesc de interesul şi demnitatea casei dumneavoastră...

Fabricantul ciuli urechea.

— Ce-i?

— Hm, nu mare lucru, desigur. Dar să nu iasă vreun bucluc. E vorba de cele întâmplate la Kufovuno.

Domnul Daphnis ridică din umeri.

— Ei, na! Şi ce mă interesează pe mine răzvrătirile astea...

Celălalt se aplecă şi cu glasul scăzut:

— Tocmai. E vorba de Menos, înţelegeţi? Din depoziţii reiese că se ducea în fiecare noapte la moşie şi-i aţâţa pe rezervişti să înjunghie, să ucidă, să prade.

Fabricantul îşi dădu seama deodată de situaţia lui. Aici era vorba de judecată, nu de politică. Îşi trase scaunul lângă fotoliul subofiţerului astfel încât să li se atingă genunchii.

— Serios? Menos?

Jandarmul ridică din sprâncene şi dădu din cap încreţindu-şi buzele groase ca pentru a fluiera. Depoziţiile grăiau limpede... Domnul Menos apărea în ele ca „instigator pentru o atitudine potrivnică regimului, o atitudine care se şi manifestase, provocând chiar victime printre reprezentanţii statului”. Era mai mult decât evident cine era autorul moral al vărsării de sânge...

Degetele fabricantului se agitau nervos. În cele din urmă îl apucă pe subofiţer de braţ.

— Ia spuneţi-mi acum ce facem, întrebă speriat, şi glasul îi deveni deodată rugător. Al naibii copil... Al naibii, în ce necaz mă bagă...

Jandarmul îi savura câteva clipe tulburarea, apoi îşi scoase pachetul cu ţigări şi bătu una de braţul fotoliului. Oferi şi domnului Daphnis. Acesta luă una maşinal şi o frecă între două degete. Celălalt îşi băgă cu mişcare lentă pachetul în buzunar de unde scoase bricheta.

— Pardon, zise fabricantului, oferindu-i foc.

— Ce-i facem acum? întrebă din nou acesta. Subofiţerul se întoarse şi i se uită drept în ochi. Se uită la el inimos, cu privirea salvatorului, îi zâmbi cu zâmbetul condescendent al binefăcătorului.

— Nu vă fie teamă, îi spuse. Nu-s eu aici? Neghiobii copilăreşti. Am să-l scap eu pe băiat...

— Bine, şi depoziţiile? Or să plece în oraş şi aleargă pe urmă de le găseşte.

— Au şi plecat. Cu prima cursă a autobuzului. Domnul Daphnis, alb la faţă, îl privi iar el continuă să zâmbească.

— De cum am văzut rolul periculos al domnului Menos în afacerea asta urâtă, mi-am dat seama că situaţia mea e dificilă. Foarte dificilă. Trebuia să aleg între datorie şi prietenie. Grea treabă, nu? Am şovăit mult, ce-i drept. Inima pe de o parte, serviciul pe de alta, (cu modestie): în cele din urmă a învins prietenia.

— Şi depoziţiile? întrebă din nou fabricantul îngrijorat.

— Puteţi dormi liniştit, sunt bine încuiate în biroul meu.

Îi arătă o cheiţă, o săltă în palmă şi-i explică şiretlicul.

Domnul Daphnis se ridică de pe scaun şi-i strânse mâinile. Toată neliniştea pentru unicul lui băiat îi tremura în glas.

— Aţi făcut asta pentru mine! Ce inimă de aur, aţi făcut asta pentru mine!

Ochii îi înotau în lacrimi.

Se ridică şi jandarmul îi bătu uşurel mâna şi-i spuse cu demnitate:

— Liniştiţi-vă! E ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic.

Nimeni n-o să afle. Şi eu dacă v-am vorbit, am făcut-o ca să vă bucur. Acum mă duc...

— Vă rog! Vă rog; mai staţi, zise domnul Daphnis reţinându-l de braţ. Cum să vă exprim... Cum să vă spun...

— A, a! Să nu-mi spuneţi nimic, vă rog. O să mă faceţi să mă căiesc că v-am relatat şi...

— Bine, bine! zise el strălucind de emoţia bucuriei. Şi adăugă privindu-l rugător în ochi: veniţi într-o seară să mâncăm acasă? Veniţi? Astă-seară, de pildă.

Se uita la el şi aştepta să spună „Da”. Un „da” care să cadă asupra lui ca harul lui Dumnezeu.

— Hm, să vedem. Adevărat, n-am mai fost pe la dumneavoastră de la ultimul turneu al domnului ministru... Şi fiindcă veni vorba, ce mai face domnul Papadatos? Vă scrie?

— Regulat. Chiar ieri am primit o scrisoare de la el. Un om de aur. Şi capabil. E dat dracului. Ce vrei, în politică, noi nu suntem nimic faţă de voi, regăţenii.

— Harnic, aşa-i?

— Unic. Şi, ascultaţi ce vă spun, într-o zi o să guverneze Grecia. Orice treabă dată pe mâna lui ţi-o descurcă la iuţeală. E binefăcătorul locului.

— Dar şi dumneavoastră, fie vorba între noi, şi dumneavoastră i-aţi fost de mare folos. Ultimele alegeri le-a câştigat cu urnele satului. Aproape toţi erau oameni de-ai dumneavoastră.

— Ce aproape? Toţi, zise satisfăcut fabricantul. Ca să nu mai vorbim de participarea mea la ziarul lui, de cei optzeci de abonaţi din Megalohori, ale căror chitanţe le achit eu, trecute în registrele mele.

Subofiţerul surâse ca şi cum şi-ar fi adus aminte de ceva.

— Ia închipuiţi-vă, zise, vorbind parcă pentru sine. Îl privi pe domnul Daphnis. N-aţi vrea să-mi faceţi un mic serviciu?

— Dacă vreau! se entuziasma celălalt. Măcar de-aş

putea! Măcar. Destul să... Despre ce e vorba?

Subofiţerul îşi legănă neglijent biciuşca.

— Adică, nu-i ceva important. Doar că, iată. Chiar acum, când mi-aţi spus că aţi primit ieri scrisoare de la dânsul, m-am gândit dacă aţi vrea să-i scrieţi în răspunsul dumneavoastră două vorbe despre înaintarea mea. Se amână de ani de zile... Dacă ar vrea domnul ministru...

— Dacă vrea! Auzi colo! Să vrea. Mai încape vorbă! Am să-i scriu chiar acum. Imediat. Iii-mediat!

Se aşează la birou, scoase un plic de hârtie cu antet şi scrise pe loc o scrisoare cordială ministrului. Apoi i-o citi ofiţerului. Să facă tot posibilul ca omul să-şi obţină gradul. Dacă nu-i va face acest mic serviciu, se cheamă că nu-l mai consideră ca prieten.

„...Cu deosebită stimă şi cu tot devotamentul faţă de persoana dumneavoastră – Petros D. Daphnis. (Post-scriptum): Nevastă-mea vă trimite salutări, ca şi pricopsitul de Menos. Alătur o notiţă cu toate datele privitoare la acest ofiţer foarte bun prieten al meu şi rămân în aşteptarea, cu multă nerăbdare, a răspunsului dumneavoastră favorabil.”

— Foarte frumos! aprobă ofiţerul.

Îşi notă toate datele, le băgă în plic şi ceru permisiunea să-l expedieze el.

— Nerăbdarea, înţelegeţi. Am s-o trimit recomandat. Fabricantul se uită la el o clipă, aprobă din cap, şi-l conduse zâmbitor bătându-l prieteneşte pe spate.

— Prietene! bunul meu prieten! Şi într-una din seri... Aşa, cum am spus!

Subofiţerul se opri în prag şi-i mai zise:

— Sper că răspunsul n-o să întârzie. Iar eu, în aceeaşi *zi* chiar, când o să am vestea cea bună, o să vă aduc păcătoasele alea de depoziţii, ca amintire.

O umbră uşoară întunecă pentru o clipă fruntea fabricantului.

— Desigur, desigur, răspunse grăbit. Fiţi liniştit. La nevoie o să-i mai scriu.

Tristul incident ţinu câteva zile satul într-o emoţie puternică. Presa din capitala insulei, apoi şi cea din Atena o zgândăreau. La Atena, fiecare partid politic a comentat din nou evenimentul după pofta inimii. Ziarele venizelişte le-au privit ca pe o mişcare de răzvrătire a aderenţilor regalişti. Ziarele refugiaţilor au scris că s-au răsculat localnicii ca să pună mâna pe moşiile turceşti, asigurate refugiaţilor prin convenţii internaţionale. Iar pe de altă parte, comuniştii au scris că era vorba de o răscoală a ţăranilor roşii ai insulei.

Între timp, răzvrătiţii au fost închişi în beciurile cetăţii, în oraş, şi casele lor au rămas pustii şi fără ocrotire...

Una din femeile deţinuţilor, nemaiputând răbda atâta nenorocire, se sculă furioasă într-o zi, îşi luă cei trei copii şi porni glonţ acasă la domnul Daphnis.

Era după-amiază. Împinse cu umărul poarta de fier şi intră hotărâtă în curte. Acolo, sub o boltă deasă de viţă, toată familia Daphnis îşi bea cafeaua întinşi în fotoliile pliante. Fabricantul îşi ridică domol ochii de pe ziar. Era în cămaşă şi cu doi din nasturii de sus ai pantalonului descheiaţi, spre uşurarea digestiei.

— Ce pofteşti, coană?

Glasul îi era tărăgănat, dulceag de moleşeala odihnei şi a sfintei mistuiri. Doamna Daphnis îşi întredeschise ochii, ca o pisică, iar Mina, care fuma întinsă, aproape pe spate, se ridică leneş şi se lăsă să cadă din nou, scoţând pe nas un rotocol de fum albastru.

Menos recunoscu deodată chipul răvăşit al femeii şi se tulbură. Era una din feţele pe care le vedea noaptea sub felinarul mereu atârnat al grupului de rezervişti, atunci când se ducea şi le vorbea de revoluţie. Aruncă o privire tatălui său şi văzu că bătrânul prinsese de veste.

În faţa acestei linişti, femeia îşi pierdu curajul pe care-l arătase când împinsese mânioasă poarta. Stătea acolo, în picioare, în mijlocul cărării aşternute cu pietriş, alb şi cenuşiu, închipuind meandre şi un „bine aţi venit” cu

litere majuscule. Îşi netezea năucită marginea şorţului iar copiii se înghesuiau în jurul poalelor ei cu degetele în gură.

— Ce pofteşti, coană dragă? o întrebă din nou domnul Daphnis, pe acelaşi ton blajin.

Îşi coborî ochii şi răspunse cu aripile căzute:

— Iacă... Adică, eu sunt nevasta lui Stelianos, şi-aduce aminte dumnealui, dom' Menos... Cărăuş, bărbatu-meu. Adicătelea, acum e la închisoare pentru mişcarea... Ce să mă fac eu cu trei plozi, femeie singură?... Nici să muncesc nu pot din cauza lor... Ce-o să mă fac acum?

Toţi se uitau la ea stingheriţi, aproape speriaţi. Aşteptau să vadă ce va spune domnul Daphnis.

Femeia se întoarse spre Menos. Dădu din cap şi adăugă:

— Văzut-ai, băiete? Iacă-tă! Văzut-ai? Studentul înţelese prea bine că asta însemna: „Iată că am făcut cum ne-ai sfătuit dumneata. Numai că acum tu stai tolănit şi noi crăpăm de foame".

Se vedea că pornise să-şi rânduiască socotelile, dar pierduse jocul mai înainte de a-l începe.

Domnul Daphnis înţelesese la fel de bine.

— Nesăbuinţe, coană dragă! Nesăbuinţe care se sparg în capul vostru, făpturi nevinovate...

Strigă servitoarei să-i dea femeii o pâine dublă şi-i spuse să treacă a doua zi pe la birou să-i dea de lucru, de care se pricepe. La înşiratul frunzelor de tutun sau în altă parte.

— Ce să facem. Vremuri grele pentru omenire. Creştini suntem. E de datoria noastră să ne ajutăm unii pe alţii, după putinţă...

Femeia plecă binecuvântându-i, învinsă, cu ochii înlăcrimaţi de recunoştinţă. Târa după ea pe cel mai mic, de parcă-l trăgea cu funia. Iar copilul, până la poartă, umblă cu faţa întoarsă îndărăt.

Peste două-trei zile, Menos şi cu logodnica lui se înapoiau la Atena, înainte de sfârşitul verii. „Pentru

învăţat”, zise lumii familia. „Pentru orice eventualitate”, şi-au zis între ei.

CAPITOLUL XXII

ÎNTR-UNA DIN ZILE, LA ora prânzului, Adriani îl primi pe fratele ei cu un aer cam ciudat. Lăsa frazele neisprăvite, râdea fără motiv, se înroşea...

— Hai, îi spuse el râzând. Zi-mi ce ai de zis. Îmi ascunzi ceva şi arzi de nerăbdare să-l dai la iveală. Zi-l odată, să te potoleşti.

Ea sări uşor pe braţul fotoliului şi-l ciupi de ureche. Apoi întrebarea ei căzu ca un foc de puşcă.

— Ce părere ai despre căsătorie?

— Depinde.

— Aaa, nu te eschiva. Cum ai defini tu, dacă ai fi întrebat, căsătoria?

— Aş spune: căsătoria înseamnă lecuirea îndrăgostitului. Reuşită, sută la sută. Numai că are un dezavantaj: tratamentul e de lungă durată. Ţine pe viaţă.

— Am nimerit-o! zise, chipurile dezamăgită fata. Întrebă din nou:

— Şi dacă nu există dragoste de lecuit? El ridică din umeri.

— Atunci... tratamentul e de prisos. Hai, acum zi-mi ce s-a întâmplat, dar nu pe ocolite.

— Să-ţi spun. Naşa mi-a făcut nişte aluzii la tine.

— Naşa!

Sări în sus, o privi. Rămase aşa o clipă, apoi se porni pe râs...

Adriani îşi compuse un aer sever.

— Uite colea ginere!

— Şi... care din două e presupusa?

— Care-ţi place, zise Adriani, străduindu-se să-şi păstreze aerul serios.

— Ooo! Asta-i extraordinar! „Vrei măr, ia-l”... Cum adică?

— Uite. Naşa a înţeles că i s-au cam aprins călcâiele Aspasiei după tine.

— Şi cum s-a manifestat această... aprindere? I-a vorbit naşei?

— Nu, dar zice că vorbeşte întruna rău de tine şi cu necaz.

— Într-adevăr, ăsta e, în mod clar, un antrenament pentru o soţie. Aşadar, naşa n-are numai inimă. Are şi o judecată-brici.

— Naşa mai zice că şi Lulu, dacă ai prefera-o, n-ar spune „nu”...

— Şi doctorul, săracul?

— I-am spus-o şi eu, mai pe departe. Cică e sigură că i-ar da papucii dacă te-ai hotărî serios să le intri în casă...

— Ca bărbat a lui Lulu? Mulţumesc. Încă nu m-am gândit să mă transform în... sutien. Lăsând la o parte că suntem cu ele şi fraţi de cruce, de la botez.

Adriani îl trase de amândouă urechile. Se străduia să nu arate, dar era în mod vădit mulţumită.

— Eşti hidos şi nerecunoscător. Şi pierzi o ocazie ca asta să devii gospodar şi candidat pentru primar la Megalohori!

— Adică, în total două ocazii. E dezolant! Adriani tăcu o vreme apoi îl întrebă serios de data asta:

— Spune-mi sincer. Nu te-ai gândit niciodată la căsătorie, Leoni?

— Niciodată. Singura căsătorie la care mă pot gândi e a ta. Eu nu cred că am talent de soţ.

— Şi dacă te-ai îndrăgosti vreodată serios?

Se întoarse şi o privi cu atenţie, dar nu desluşi niciun subînţeles în albastrul limpede al ochilor ei.

— Dacă m-aş îndrăgosti... Păi atunci... n-am să mă

însor tocmai ca să-mi salvez dragostea.

— Frate, îţi prezic bătrâneţile firoscoase ale lui Kir Iannaki.

— „Foarte curios”...

Cu toate astea, nu după multă vreme, Kir Iannaki, descoperitorul, veşnic neprihănit, al reproducerii chimice a rasei umane, deveni eroul unui scandal care a zdruncinat satul din temelii, făcând inima coanei Eftyhia să treacă printr-o criză, o criză teribilă... ce i-a dovedit rezistenţa în modul cel mai elocvent.

Era într-o sâmbătă după-amiază, când coana Eftyhia s-a pomenit cu Sultana, slujnica lor. Ţipa ca purcelul dus la înjunghiat. Plângea de mama focului şi îşi ştergea ochii cu pumnii roşii.

— Cucoană, îâî! îâî! Cucoană!...

Coana Eftyhia s-a speriat. Şi-a închipuit vreo nenorocire. S-a dus lângă ea, înduioşată, cu ochişorii ei blânzi, înlăcrimaţi anticipat, cu tainica voluptate a plânsului îmbelşugat, în inima ei plăpândă.

— Ce-i, fată dragă, nu mai plânge... Ce s-a întâmplat? Maică-ta, cumva?... Vreo veste rea din satul tău?

— Nu, nu, dădu din cap Sultana, înecată de hohotele care-i săltau piepţii tari, ca un sughiţ. Se lupta să vorbească şi se bâlbâia.

— Ei, hai atunci nu mai plânge. Hai, zise coana Eftyhia, aproape dezamăgită. Spune-mi ce ai... Adică, nu ţin eu aici loc de mamă?

Fata prinse curaj.

— E... e, că trebuie să mă-mpărtăşesc mâine, cucoană! şi îşi trase cu zgomot nasul.

— Doamne Maica Domnului! Şi nu te-mpărtăşeşti, fată dragă? Cine te ţine?...

— Nu pot, zise Sultana într-un potop de lacrimi. Nu mai pot, cucoană!

— Bine, că doar n-o fi sfârşitul lumii... Te-ai spurcat, de lăcomia ta?

Sultana făcu iar „nu, nu” din cap, apoi gemu deznădăjduită.

— A... am păcătuit, cucoană!

Era atâta sfâşiere în cuvântul rostit, că dintr-o dată coana Eftyhia a înţeles. Fusese ca o piatră care a pocnit-o în creştetul capului. În ochişorii ei albaştri se citeau mima şi groaza.

— Ce pacoste pe tine! zise şi îşi luă obrajii în palme. Ce pacoste pe capul tău!

Bocetul Sultanei se porni mai vârtos.

— Acu’ ce-o să mă fac, cucoană? Of, ce-o să mă fac? Cum... să mă duc la spovedit?... Ah! cucoanăăă!

Coana Eftyhia simţi că-şi pierde minţile.

— Fată, hăi, nu te gândeşti la batjocura casei noastre şi a alor tăi? strigă bătând din picior. Nu te gândeşti, zic, cum ai să dai ochii cu lumea, unde o să-ţi ascunzi ruşinea, îţi pasă numai de împărtăşanie, bătute-ar Sfântul, c-o şi rosteşti!

Sultana se opri şi ascultă cu atenţie, apoi izbucni din nou în plâns. Acum plângea conştientă de noile aspecte ale nenorocirii ei.

Coana Eftyhia se plimba de colo-colo exclamând „vai! vai!” bătându-se cu mâinile de şolduri.

— Şi cine ţi-a făcut ponosul, neruşinato!

— Ki... Kir Iannaki, cucoană răspunse pe nerăsuflate slujnica. Iaca! Dânsul. Plăti-l-ar Dumnezeu!...

Coana Eftyhia, să damblagească, nu alta. Rămase o clipă fără glas, apoi se apropie de Sultana şi-i smulse mâinile de la ochi.

Faţa fetei apăru rotundă, roşie toată, gata să plesnească de sănătate. Era mânjită pe sub ochi de urmele lacrimilor amestecate cu praful de cărbune de pe degetele ei.

— Kir Iannaki! strigă uluită soţia primarului. Minţi, putoare. Ăsta-i om bătrân... Un ghem de oase...

— Nu mint, cucoană, o asigură Sultana şi îşi sărută zgomotos degetele puse în cruce. Dacă mint, să mă bată

Dumnezeu!

Coana Eftyhia, ameţită de povestea asta neaşteptată, se aşează pe canapea. O zori să-i spună cum s-a întâmplat lucrul ăsta de necrezut. Şi Sultana, fără mare greutate, începu să-i povestească totul. Din fir a păr. Era adevărat. Kir Iannaki îi făcuse felul. De un an încoace se tot învârtea pe lângă ea, glumea cu ea, o ciupea pe furiş. Ea, prostuţă, şi fără să se gândească la rău, când îl muştruluia, când îi mai dădea una peste mână, uneori făcea haz de el, zevzecul! Îl lăsa, o mână de om, să se gudure pe lângă ea. Cine-ar fi zis? Uite-aşa să-i fi strâns cu laba ei gâtul cela subţirel, na, doar aşa să-i fi apăsat cu degetele beregata, l-ar fi gâtuit ca pe un pui. Şi cu toate astea! A făcut ce-a făcut moşul, şi-a convins-o. A dus-o cu vorba. A „păcălit-o”. Într-o zi, la culesul smochinelor, în bordei. Colea, după coşuri. Nici ea n-a apucat să-şi dea seama cum s-a întâmplat.

Coana Eftyhia, din ce în ce mai îngrozită, a aflat amănunte care făceau ca toată tărăşenia să ia proporţii şi mai mari. Era la mijloc cazul cel mai grav. Sarcina.

— Un copil? Fată hăi, nu ţi-a fost frică de Dumnezeu, îi zise coana Eftyhia palidă, simţind că-i tremură genunchii. Un bastard? Ce ne facem acum, putoare?

Sultana îi mărturisi atunci că făcuse tot ce putuse ca să scape de sarcină. Ba ridicase masa de călcat singură, ba cărase coşurile de rufe pe burtă, la spălat, ba scuturase covoarele cu mâinile, sărise peste haturi mai dihai ca un bărbat, la culesul strugurilor. Totul fusese în zadar... Totul...

Coana Eftyhia trimise îndată după bărbatul ei, să vină acasă. I-a povestit şi lui totul. Trebuiau să-şi apere onoarea familiei. Casa primarului. Iar el a trimis după Kir Iannaki, să-i fie adus viu sau mort.

De supărare, coana Eftyhia îşi uitase şi de „uşoara disistolie”. Când, în sfârşit, rămase singură în salonaş, doar cu fetele ei, îşi zise că era momentul să-şi amintească de ea. Dar se gândi că va trebui să cheme

doctori şi vecini şi nu se cădea să se bată toba până ce-o să vadă cum o s-o scoată la capăt şeful familiei cu furtuna asta. Plânse, în schimb, din belşug, în braţele fetelor ei.

Când Kir Iannaki a venit acasă, l-a găsit pe primar aşteptându-l în salonul cel mare. Domnul Spanos se plimba de colo-colo, cu capul în pământ, cu mâinile la spate. Era negru de supărare. Ghetele lui mari şi bine lustruite scârţâiau ca de zile mari. Scârţ-scârţ. Se înroşise ca racul de cum văzu că intră în salon. Aşa de calm şi nepăsător. Se duse şi închise cu zgomot uşa cu geamuri şi se propti în faţa lui cu pumnii strânşi.

— Ptiu, nepricopsitule! îl scuipă.

Kir Iannaki îşi scoase batistuţa din buzunarul de sus, se şterse, apoi o împături şi-o puse cu grijă la locul ei.

— Ce s-a întâmplat? întrebă cu glasul lui subţirel. Stătea aşa, slab şi mititel ca un copil bătrân. Ridurile i se adunaseră în jurul ochilor mici, ca şi cum ar fi privit la soare.

Primarul îşi lungi plimbarea până-n capătul salonului şi nu se mai auzea decât scârţâitul ghetelor lui. Apoi se opri din nou în faţa bătrânelului şi ghetele îi amuţiră deodată, ca pentru a-i da cuvântul. Se vedea că se străduia din răsputeri să fie supărat, tare supărat, atât cât îi dicta împrejurarea.

— Ptiu, ticălosule! făcu din nou. Haram să se-aleagă de pâinea cu care te hrănesc, piază rea, nepricopsitule!

— Adică, de ce? întrebă cu glasul lui piţigăiat Kir Iannaki, nu prea necăjit.

— Mă, nu mi-ai respectat casa, mă, nu ţi-a fost ruşine de părul tău alb? mă, nu ţi-a fost milă de-o fată săracă şi neştiutoare. S-o necinsteşti?

— De Sultana vorbeşti?

— D-apăi, de Sultana vorbesc! De Sultana! tună domnul Spanos.

— Foarte curios!

— Aaa! „foarte curios” – îi îngână glăsciorul. Când o să te bage la răcoare „pentru corupere”, o să fie şi mai

curios... Şi bastardul care-i pe drum...

Kir Iannaki sări ars. O lumină trecu prin ochişorii lui spălăciţi, după care radia pe nenumăratele lui riduri. Glasul îi tremura.

— A rămas grea... Sultana?

— Ia uite colo neruşinare! se miră consternat domnul Spanos. Nici capul nu-l doare, neobrăzatul! Măi, nu ţi-a mai rămas nici pic de ruşine?

Gemea umblând dezordonat, furios, şi ghetele – scârţ-scârţ – i se oţărau şi ele.

În cele din urmă Kir Iannaki se clinti din loc. În hainele ponosite, dar curate, ale primarului, arăta ca un Vasilache de lemn, gata să se desfacă, să se năruie, cârpă şi surcea. Glăsciorul lui luă un ton solemn.

Îşi linse buzele.

— Ascultaţi-mă, domnule primar. Faptul e împlinit şi nu mai putem da înapoi. Ne-am lăsat duşi, nu zic, am greşit. Ei! Astea sunt consecinţele dorinţelor fizice. Dar (se bătu cu mâna pe jiletcă) uitaţi-vă aici. Kir Iannaki e un bărbat cinstit (rosti „bărbat”, de parcă ar fi fost vorba de un grad câştigat în luptă). Prin urmare, nu înţeleg nici să vă necinstesc casa, nici pe fată s-o am pe suflet, nici copilul...

— Da. Cum să nu... îi tăie vorba primarul. Crezi că-i un pantalon descusut, ca să-l cârpeşti, nătărăule!

Kir Iannaki ridică mâna de parcă ar fi jurat. Zise pe un ton tragic:

— Am să fac ceea ce trebuie, domnule primar! Ceea ce trebuie! Mă voi însura cu Sultana.

Primarul încremeni.

— Ce?

— Datoria mea de bărbat cinstit! accentua teatral glăsciorul bătrânului.

Primarul îşi reveni din buimăceală. Îl măsură din cap până în picioare şi se scarpină pe obraz.

Kin Iannaki stătea cât putea de drept dedesubtul unui tablou reprezentând pe *Oedip şi Antigona.*

— O să fii un ginere de pomină, zise ridicând din umeri. Dar n-avem ce face. Doar să-ţi legi o piatră de moară de gât şi să te duci să te îneci în larg.

— Nu, nu! Prefer să mă însor! zise bătrânul şi dintr-o dată ridurile i se adunară ca nişte raze în jurul gurii.

Se prea poate ca asta să fi însemnat un zâmbet şiret.

Primarul strigă, din capul scării, pe Sultana. Fata urcă treptele târându-şi picioarele, bosumflată, cătând în jos. Ochii ei blânzi, bovini, erau roşii de plâns. Înainta cu mişcările şovăitoare ale câinelui care aşteaptă să fie bătut.

Îl văzu pe Kir Iannaki în poziţia lui Napoleon sub tablou şi-i spuse:

— Na! Acuma vezi?

Kir Iannaki nu răspunse. Doar surâse, în felul lui. Surâse protector şi afectuos. Îşi scoase un genunchi în afară şi cotonoaga îi tremură în cracul larg al pantalonului.

— Ascultă aici, Sultano, zise primarul. Kir Iannaki n-o să te lase de râsul lumii. Vrea să te ia de nevastă. Cu cununie. Eu, ce să fac? Am să vă ajut cât pot.

Sultana îşi mai ridică o dată ochii la mire şi spuse naiv:

— De el îmi ardea mie!

Atunci primarul începu să strige la ea şi s-o ocărască. Se străduia s-o facă să înţeleagă situaţia ei îngrozitoare faţă de societate, acum, când o să-nceapă să i se umfle burta şi mai târziu nemăritată, cu un plod în braţe. Doar dacă are de gând să se descotorosească de el. Dar asta n-o să se întâmple în casa lui. Nu. O să denunţe treaba la poliţie. El, Irod nu se face.

Domnul Spanos ţipa aşa de tare, încât geamurile vibrau de parcă ar fi tunat. Şi ghetele lui cele mari, cu elastic pe părţi, erau tot atât de supărate. Scârţâiau întruna.

Era pentru prima dată în viaţa lui când domnul Spanos reuşea să se supere atât de straşnic. Îşi dădea seama şi el şi se admira cum mergea de colo-colo, ca o fiară în cuşcă. Ar fi trebuit să fie şi coana Eftyhia acolo, să-l vadă.

Sultana, speriată de toată tărăşenia, se întoarse şi se

mai uită o dată la Kir Iannaki. În mintea ei de copil se gândea cum o să fie asta, adică, să doarmă în fiecare noapte, în aşternutul ei, bătrânelul ăsta ciolănos, ale cărui picioare iarna or să fie reci ca gheaţa! Se gândea la el, în izmenele lui lungi de americă... Pe de altă parte, însă, domnul primar tuna şi fulgera. El era stăpânul care ordona. Trebuia să facă cum zicea el. Şi Sultana era ascultătoare, aşa cum se cuvenea unei fete de treabă.

Ridică din umeri, se mai uită o dată curioasă la Kir Iannaki, apoi îşi întoarse faţa rumenă spre domnul Spanos şi zise simplu.

— Bine stăpâne. Cum doriţi.

Toţi tăcură o clipă.

Apoi ea întrebă şovăitoare:

— Şi-acum... se cade să mă-mpărtăşesc?

CAPITOLUL XXIII

SCANDALUL A CĂZUT CA O PIATRĂ, în smârcul aparent adormit al erotismului provincial. L-a tulburat dintr-un capăt în celălalt. Toţi brotăceii dorinţei nemărturisite, care mocneau fătarnic sub mucegaiul verde al sfintei cuviinţe, au sărit dintr-un salt afară. Goi, lunecoşi, cu burticelele lor umflate, au început să orăcăie a sărbătoare. Pretutindeni nu se mai vorbea decât de această împerechere ciudată. Un bătrân cu o fetişcană, aproape un copil, să se tăvălească printre ierburi.

Toţi şi toate descriau această scenă de dragoste înflorind-o cu fel de fel de amănunte, chipurile în bătaie de joc şi ca să facă haz. Şi nu era decât turbarea lor erotică, propria lor dorinţă care se aprindea în focul altora. Întâmplarea lui Kir Iannaki şi a Sultanei era canavaua străină pe care-şi brodau propriile închipuiri.

Iar vara îşi aşternea flamurile învăpăiate pe micul orăşel, pe cetatea ei pleşuvă, pe dealurile semănate cu măslini şi pe marea încropită. Încingea olanele roşii până la incandescenţă, smochinii miroseau greu şi pământul uscat se fărâma şi crăpa sub dogoarea soarelui. Din puzderia de crăpături, ca nişte guri uscate, ieşeau răsuflări fierbinţi. Pământul respira gâfâind.

În cafenele şi în curţi, în farmacii şi în bărci, în frizerii nu se vorbea decât de isprava lui Kir Iannaki. Toţi râdeau cu ochii lucitori. Îşi băteau joc şi pielea li se furnica. Noaptea, imaginea perechii respingătoare, a bătrânului neputincios şi a fetei neştiutoare, împreunaţi la culesul smochinelor, venea să tulbure somnul celor care se

perpeleau, flămânzi de dragoste, în îngustul mediu provincial.

La început, primarul cât p-aci să moară de supărare.

S-a închis omul în casă, ca să nu mai audă vorbele aruncate în treacăt şi aluziile localnicilor. Cu timpul însă a văzut că era mai bine să ia şi el lucrurile în glumă.

— Ai văzut? L-ai văzut pe Kir Iannaki? Nici în bunicu-tău nu mai poţi avea încredere!

Cel care nu s-a sinchisit deloc de toată tevatura era însuşi eroul poveştii. Dimpotrivă, se ţinea ţanţoş şi primea în serios urările şi felicitările care veneau generos de peste tot, ca să se facă haz. Îi râdea faţa şi din toate ridurile transpira satisfacţia şi mândria bărbăţiei.

Umbla ţanţoş. Ca un cocoş bătrân jumulit, care a descoperit pe neaşteptate că mai era viril. Să fi avut o creastă în loc de pălărie, s-ar fi înroşit ca un fes tunisian. Cum nu avea, Kir Iannaki îşi trâmbiţa succesul în felul lui. Îşi trăgea umerii slabi în spate, se bărbierea des şi îşi călca pantalonii în fiecare seară, sub saltea. Începuse să aibă un mers curios, săltăreţ, ca şi cum i-ar fi răsărit pe neaşteptate sub haine o pereche de aripioare verzi-aurii, care nu puteau rămâne îndoite, inactive. Care vroiau să iasă pe furiş de sub haina verzuie ca de sub elitrele unui coleopter, să-l ridice uşurel în înalturi, până la clopotniţă, ca pe o libelulă verde-aurie. Şi el, cu greu se mai ţinea pe pământul ăsta.

Leonis, ducându-se într-o zi la câmp îl văzu apărând pe neaşteptate dintre dovlecei. Căra un coş mare şi se se bucură când dădu cu ochii de pictor. Cică-l trimiseseră să adune legume proaspete.

Leonis nu avea de gând să-i pomenească de chestiunea „arzătoare”, dar Kir Iannaki îşi rodea frâul să aducă vorba.

— Ar fi trebuit să vină şi Sultana cu mine, treburile astea, desigur, sunt treburi de femeie... Dar n-am vrut s-o mai vorbească lumea... Ei, când ne-om cununa, cam în vreo lună...

— Adevărat, spuse Leonis. Scuză-mă că am uitat să te

felicit pentru logodnă. Ai nimerit-o bine, cum s-ar zice. Asta zic şi eu dezlănţuire!

Kir Iannaki nu-şi mai încăpea în piele de fericire. Puse jos coşul şi se propti cu picioarele răscrăcărate în pantalonul primarului, ca un luptător.

— Ei, zise, Norocul! Norocul!

— Cum ai ticluit-o, însă, împieliţatule?

— Dorinţa, răspunse, cu glăsciorul lui subţire, dorinţa de reproducţie... Lasă să se mire şi să clevetească inculţii... Iartă-i...

Pictorul râse din toată inima.

— Şi teoria chimică?

Kir Iannaki deveni dintr-o dată serios. Ridică sprâncenele.

— Asta, pardon, asta-i altă chestie. Ştiinţa-i ştiinţă şi viaţa-i viaţă. Eu aşa cred. Nu?

Se aplecă, scoase din coş un castravecior fraged, şi i-l oferi cu acelaşi aer serios.

Drivas îl lăsă şi porni mai departe. Ceva mai jos, găsi un argat proptind crengile unui gutui aplecat sub greutatea fructelor. Luă securea, coborî în vâlcea şi tăie un braţ de araci lungi, ca să-i dea o mână de ajutor. Erau nişte gutui încă tineri, cu crengile subţiri şi mlădioase şi cu frunzişul de un verde cenuşiu, şters. Dar gemeau de roade. Gutuile atârnau grele, ca nişte ugere de vite vlăguite de munca procreării.

Treaba, asta ţinu până aproape de amiază. Era mulţumit de un tablou mare la care lucra acasă. Ştia că o să-l găsească întâmpinându-l deschis, ca un concurs în aşteptarea învingătorului. Bucuria vieţii cânta în el cu mii de glasuri, îl făceau bun şi duios faţă de toate cele. Sărea haturile ca un şcolar chiulangiu. Se bucura de libertate şi de beţia tinereţii lui ca de ceva care-i fusese interzis până-acum. Era dreptul la viaţă câştigat în tranşee. O senzaţie tare, arzătoare.

Trebuia să coboare nişte trepte foarte înalte. Ca să le ocolească se prinse de crengile mlădioase de pe margine,

lăsându-se să alunece.

Se aşează pe o piatră rotundă, lângă şanţul de irigaţie. O piatră acoperită de muşchi de un verde crud. O mângâie ca pe un cap de copil, simţind-o sub palmă catifelată şi răcoroasă. Ceva mai departe, de sub un pietroi uscat, ieşit din desţelenirea pământului, ţâşni în faţa lui un şarpe de vreo doi coţi. Simţi un fior de groază sfredelindu-i măruntaiele şi simultan ridică bastonul, lovind reptila în clipa când aceasta se strecura printre pietre. Lovitura îi reteză partea de dinapoi. O coadă de culoare închisă, care sărea şi se zvârcolea cu mânie pe jos, în timp ce restul corpului lunecă şi dispăru. Şarpele era dintr-o specie cunoscută din copilărie, mare dar neveninos. Ţăranii spuneau că dacă îl întăriţi strânge pietricele în coadă şi le zvârle în oameni, ca din praştie. Un şarpe care suge laptele vacilor şi al oilor. Coada tăiată rămase nemişcată şi tocmai când Drivas credea că încetase de-a binelea mai zvâcni o dată, săltând într-un ultim spasm. O sumedenie de furnici îi dădea târcoale. Veneau tot mai multe şi începură să şi guste lacom din ea.

Îşi continuă coborârea spre Vigla. În drum dădu peste o tufă de floricele albastre, plăpânde, neînchipuit de gingaşe pe tulpinele lor lungi şi subţirele, ca nişte fire metalice. Le culese pe toate şi apoi căută şi altele, bucurându-se de fiecare dată când le descoperea. Când a ajuns la Vigla strânsese un adevărat buchet. A coborât direct pe plajă. Ştia că le va găsi acolo pe Adriani şi pe Sapho înotând. Făgăduise surorii lui că va trece să le ia. Cobora ferindu-se să facă zgomot, ca să le surprindă, conştient că ceea ce făcea era urât. Şi, într-adevăr, le-a surprins, răsărind deodată îndărătul lor.

Erau amândouă în costum de baie, întinse pe o stâncă netedă. Făceau plajă cu spatele la soare şi cu capetele sub aceeaşi umbreluţă de culoarea cireşii. Sub ele stânca era caldă, ca vie.

Îşi făcu palmele pâlnie şi strigă:

— Vuu! Tritonul! Fugiţi!

Fetele s-au răsucit speriate şi când au dat cu ochii de el au izbucnit în râs. Sora lui îşi reluă leneş locul, îi spunea ceva dar el îi auzea vorbele fără să le înţeleagă. Învăţătoarea sări deodată în picioare cu mişcarea mlădioasă şi viguroasă a crengilor îndoite sub greutatea rodului, care săltau iar sus, când le dădeai drumul ca să sară peste haturi. Sări graţioasă şi suplă, dispărând în ascunzişuri unde se dezbrăcă.

Drivas simţi o arsură usturătoare şfichiuindu-i carnea şi sufletul. O senzaţie asemănătoare celei stârnite de zvâcnirea şarpelui, apărut pe neaşteptate în faţa lui, dar totuşi alta. Un fel de groază voluptoasă.

Sora lui continua să-i vorbească şi el zâmbea distrat, fără să-nţeleagă, în timp ce o şuierătură plăcută îi vibra în ţeastă, ca o notă joasă, tânguitoare şi duioasă de clarinet.

— Hai! îmbrăcaţi-vă repede, să plecăm, încercă să strige pe un ton firesc. Mi-e o foame de lup.

Se rezemă de stânca din spatele lui, simţindu-se deodată foarte obosit. Deasupra lui, de pe deal, ţârâitul greierilor se ridica metalic şi polifonic din frunzişul măslinilor şi al arbuştilor.

Încercă să conceapă în mod estetic viziunea tinerei femei, aşa cum sărise în sus, cu costumul de baie lipit ca o piele. Atât de uşoară şi în acelaşi timp robustă, toată numai unduire şi strălucire.

Se gândi: ca o spadă de Damasc, căreia îi îndoi tăişul şi-i dai drumul să se îndrepte din nou. Asta e. O spadă goală, înălţată în soare!

Această comparaţie îl linişti. Un fir de iarbă uscată îi atinse gâtul. Umbra unei atingeri. O înfiorare uşoară şi voluptoasă pe ceafă. Apoi din nou imaginea reuşită a spadei goale îndoită în lumina soarelui. În cele din urmă, lucrul i se păru ridicol şi zâmbi batjocoritor.

„Câtă literatură, se gândi. Câtă literatură ca să prindem înţelesul vieţii.”

Auzi pietrişul scârţâind sub espadrilele fetelor. Se îmbrăcaseră şi veneau spre el. Le întâmpină şi dădu

mâna cu învăţătoarea.

— Nu ne-am mai văzut de un car de ani, îi zise pe un ton forţat de bună dispoziţie.

— Da, spuse ea simplu şi apoi tăcu.

De ce are oare acest aer necăjit? se întrebă Leonis şiret. Îi vedea dintr-o parte urechiuşa încinsă şi se gândi cât de fals era ceea ce îi reproşase. Nu reuşea el însuşi, dintr-o plăcere ciudată de autopedepsire, prin tot felul de pretexte şi de combinaţii, să lipsească de-acasă ori de câte ori trebuia să vină Sapho? Tot timpul însă o simţea lângă sora lui, în curte, sub glicine, sub umbrarul viţei de vie, sau pe plaja Portarei. Acolo se ducea apoi singur, încercând să ghicească, în culcuşul geamăn lăsat în nisip, care era locul învăţătoarei. După aceea se întorcea la Castel unde i se părea că mai pluteau vorbele rostite cu puţin înainte de Sapho. Le simţea în salon, tăcând, cuibărite pe mobilele vechi şi pe dulapuri, vii şi calde ca nişte rândunele aţipite.

Aroma ei mai persista încă înăuntru, de parcă ar fi trecut un buchet mare de iasomie.

Şi-acum, când umbla alături sau în spatele ei, respira din nou acest miros al trupului curat ce amintea uşor pe cel al iasomiei.

— Aţi cules flori? îl întrebă ea, ca să spună ceva. Sunt splendide. E prima dată când le văd, mă credeţi?

Leonis se uită la buchetul din mâna stângă, de care uitase cu totul.

— Vă cred, fiindcă şi eu abia acum le-am descoperit, îmi permiteţi să vi le ofer? Poftim!

Vru să zică: sunt pentru Vranàs, dar nu spuse nimic. I le oferi stângaci, aproape caraghios, fiind deplin conştient de ridicolul gestului. Ştia prea bine că le culesese pentru ea. Floare cu floare.

— Mulţumesc, îi zise, privindu-l scurt.

O privire aurie, care s-a aprins şi s-a stins ca un pumn de praf de puşcă. Apoi adăugă:

— Vă mulţumesc şi pentru toate celelalte pe care mi le-

aţi trimis. E un gest faţă de soţul meu care uneori mă face să plâng...

— Da. Nu trebuie să-l uităm nicio clipă, zise intenţionat. El nu ne are decât pe noi.

Vroia să spună că Vranàs ar fi murit definitiv numai dacă l-ar fi scos din amintirea lor, şi asta ar fi fost ca şi cum l-ar mai fi omorât o dată. Nu trecu totuşi la o desluşire a vorbelor lui. Simţea că Sapho îl înţelesese. Simţea asta şi din tăcerea ei. Îl cutremură simultan un fior fierbinte şi un altul îngheţat. Cu tristeţe dar şi cu uşurare primi iar umbra lui Vranàs între ei. Nu se plimbau numai ei trei pe malul Viglei. Mai era unul.

În urma lui venea Adriani, îi auzea sandalele hârşâind pe pietre. Şi i se păru că nu erau sandalele lui Adriani, ci cizmele de lac ale mortului... „Hârşt! Hârşt!”

Dacă ar fi întors capul, l-ar fi văzut păşind pe urmele paşilor lui, slab, brun, cu sprâncenele. Dintr-o singură trăsătură neagră de condei, cu ochii ca doi cărbuni aprinşi.

Mergea în spatele lui şi ştia că are în faţă un trădător, un nemernic, laş şi viclean. Ştia că încearcă să-i înşele nevasta cu buchete oferite pentru el şi că moartea lui eroică făcea acum pe codoaşa în acest adulter... Prietenul din război îi transformase sicriul în cal troian ca să intre în patul nevestei lui. Ăsta era bărbat? Ăsta fusese ofiţer şi comandase bărbaţi?

Auzi ca în vis pe sora lui spunând, după ce luă pentru o clipă buchetul din mâinile învăţătoarei:

— Dar astea nu sunt flori, sunt miniaturi de flori!

Leonis îi repetă maşinal în gând vorbele, intrând în ritmul ţârâitului greierilor:

„Miniaturi de flori. Mi-ni-a-turi de flori – mi-ni-a-turi de flori...”

— Leoni, îl întrebă Adriani, nu au exact culoarea cerului! Uite, ăsta e „albastru-cer”.

Răspunse ceva, cu gândul în altă parte. Îşi auzea în glas tonul profesionistului care cunoaşte culorile şi

vorbeşte despre ele cu aer competent.

Când ajunseră în locul unde începea plaja, Adriani începu să caute pietricele colorate. Era o colecţionară maniacă şi când se apuca să scormonească nisipul, nu mai ridica ochii de jos. Avea la Castel o varietate cu adevărat demnă de admirat. Numai că de îndată ce se uscau, culoarea lor atât de frumoasă ca şi desenele păleau. Trebuiau udate din nou ca să-şi recapete dintr-o dată nuanţa proaspătă.

— Am avut şi eu cândva pasiunea asta, zise Sapho. Le puneam într-o farfurie întinsă de sticlă şi le udam în fiecare zi.

Se aplecă şi culese o pietricică de culoare vişinie, ca de mozaic bizantin. O puse în mâna lui Adriani şi adăugă:

— Vezi, sunt ca florile. Se veştejesc de cum le laşi fără apă.

Nu spusese ceva deosebit, dar felul în care spusese îl înduioşa pe Leonis.

Mergea în urma ei şi nu se sătura privindu-i mişcările. I se bucura sufletul ca de-o muzică optică, a cărei linie armonioasă se desfăşura continuu, şăgalnică, încercând întruna teme noi şi-i legăna lin dragostea. Apoi simţi că sub această explicaţie estetică îşi ascundea făţărnicia şi se strădui să-şi impună să privească lucrurile în faţă.

O iubea pe femeia asta. Iată, asta era. Trebuia să şi-o mărturisească fără să se ruşineze. Să şi-o spună răspicat. O iubea în ura lui încă din prima clipă când a dat cu ochii de ea, înarmată cu masca tragică a batjocurii şi a rutinei. Şi, mai rău, o dorea într-un chip chinuitor. De-atunci de când o văzuse goală, îi era cu neputinţă să n-o dezbrace tainic în inima lui de fiecare dată când o întâlnea. Tartuffe? „Cu gândul chiar de-ai păcătuit, ai comis adulterul!” Încă un localnic deci, „de moravuri severe” făţiş, depravat pe-ascuns. Salomeea care nu dansează! Eschivări şi deghizări! Auzea acum vocea adevărului ca vocea lui Iohanan, ridicându-se din adâncurile subconştientului. Şi se sperie. El, el însuşi era abjecta

Salomee; înainte deci! Ce aştepta? Să-şi fi jucat tontoroiul dezmăţat pe hoitul ciuntit al lui Vranàs? O frază cinică dădea să iasă din gura Măscăriciului, o frază goală şi rece ca un liliac. Şi-i tot astupa gura cu palma. Ei bine, era timpul să-i dea drumul: „Parcă nu ţi-ar strica, domnule Drivas, că sublocotenentul Vranàs a dat ortu popii şi nu ţi se încurcă în picioare acum, când dai târcoale nevesti-sii, ticălosule!” Bătu cu putere bastonul.

— Porcării! răspunse tare, în sinea lui, Măscăriciului. Atât de tare, încât i se păru că îşi aude glasul în urechi. Esenţialul e că niciodată nu-mi voi permite o asemenea infamie. De cum voi vedea că nu mai merge, am s-o şterg!

Da, asta trebuie... Să plece, să se salveze. La Atena, sau direct la Paris,. În călătoria cea mare de studii pe care o proiecta. Neapărat. Nu era un nemernic. Neapărat.

Fetele se opriseră în faţă. Se uitau la cele două bărci de pescari, care până atunci leneviseră nemişcate şi pe neaşteptate umplură marea de zarvă. Erau două luntri uşoare, lunguieţe şi înguste. Una roşie şi una galbenă. Nimeriseră un banc de peşti şi aruncau din nou năvoadele grăbiţi, formând cu plutele lor, două cercuri pe apele liniştite. Văzduhul era plin de strigătele pescarilor. Strigau cei care vâsleau, strigau cei care cârmeau, strigau şi cei doi care aruncau năvoadele. Era o minune cum de se puteau înţelege în asemenea hărmălaie. De cum s-au închis cercurile, începură să tragă năvoadele pline ochi şi să le deşerte în plase. Şi-acum strigau şi mai tare, toţi deodată.

— Când cad peştii ăştia, cad grămadă, zise Sapho. Adriani se bucura ca un copil de tot argintul acela care fierbea şi clocotea pe lângă luntri.

— Par de argint, dar nu sunt decât tinichea curată zise Sapho.

— Tinichea?

— Da. Trebuie să-i vezi în port, când o să-i scoată. Tinichea, ba chiar cu o dungă de rugină verde.

— E... din cauză că stau în apă, zise Leonis care se apropiase.

Ajunseseră la răscrucea drumului unde trebuiau să se despartă.

— Ascultă, se adresă Adriani învăţătoarei. Nu vrei să vii să mâncăm împreună? Avem puţină mâncare, dar fructe din belşug.

Leonis nu spuse nimic. Înainte de-a răspunde, Sapho se întoarse, îi aruncă o privire grăbită şi refuză. Îi mulţumea foarte mult, dar trebuia să se ducă acasă. Avea multă treabă după-amiază.

S-a gândit multă vreme, singur, cam ce văzuse învăţătoarea în ochii lui de refuzase. Lui i se păruse că văzuse într-ai ei un fulger de spaimă. Nu era prima oară când credea aşa ceva. Şi în alte rânduri, când se întâmplase să rămână mai izolaţi îşi închipuia că o oarecare teamă îşi trecea săgeata prin pupilele ei aurii. Acum începea să se convingă de acest lucru. Cugeta: de ce i-o fi frică oare? De mine? Dar asta înseamnă că atunci când suntem singuri şi o privesc chipul meu îi dezvăluie lucruri îngrozitoare. Doar dacă... i-o fi frică de ea însăşi.

„Aci suntem, îi ardea o palmă Măscăriciul. Ţi-ar conveni de minune să fie îndrăgostită de tine. Aşa i-ai pune în spinare jumătate din răspunderile infamiei. Canalie!”

Deseori aceste discuţii îndârjite cu el însuşi îl oboseau. Asta se întâmpla mai ales noaptea, până să-l fure somnul. În cele din urmă, călca în picioare toate obstacolele ridicate de conştiinţa mustrătoare, cerându-şi drepturile cu o ciudată surescitare.

Era prima oară când dragostea îşi deschidea floarea înflăcărată în faţa ochilor lui extaziaţi. De ce să nu aibă dreptul să-i întindă mâna curajos? Cu cine pornise lupta asta care-l chinuia? Cu soţul ucis sau cu propria lui conştiinţă? Ia să vedem. Lupta cu soţul era o absurditate. Când cineva a murit, încetează de a mai fi soţ. Ceea ce fusese cândva Vranàs, s-a descompus de mult. Creuzetul

chimic al naturii i-a luat înapoi elementele şi le-a transformat în mod fiziologic în noi compoziţii. Ceea ce fusese Vranàs devenise floare, iarbă, gâză, fruct, fluid, calciu. Niciuna din astea nu era, desigur, dispusă să-i revendice pe Sapho. Rămânea, aşadar, conştiinţa lui. O legislaţie esoterică, creată de obiceiuri vechi, de superstiţii şi tradiţii vechi. Haine vechi, ghete vechi cumpărăm! O conştiinţă a secolului al nouăsprezecelea căreia i se permite să sălăşluiască şi chiar să-şi ridice glasul într-un om nou al secolului al douăzecilea. Într-un om de după război, pozitiv şi viu, până-n vârfurile unghiilor. Era timpul să înlăture nălucile care-i aţineau calea. Sapho era a lui fiindcă o iubea. Exista un alt titlu de posesie mai valabil, care să poată înfrunta pe cel al iubirii?

Pe Sapho cea atât de vie, cum s-o poată revendica un mort, care trăia printre ei numai datorită imaginaţiei lui febrile? Ea însă nu era deloc o plăsmuire a imaginaţiei lui. Era plină de viaţă, de sănătate, de dragoste. Era fructul de aur pe care Destinul i-l punea în mâini. Destinul, de ce nu? Cine ştie dacă nu era o Forţă, înţeleaptă, tainică, care a vrut să şteargă greşeala îngrozitoare a împreunării nepotrivite? Care l-a scos din cale pe Vranàs, ca printr-un şir de coincidenţe să-i trimită lui Sapho pe soţul destinat?

Cu gândurile astea îşi amorţea pe încetul mintea, până ce, istovit, se lăsa pradă somnului. Un somn greu, plin de vise groaznice sau încântătoare.

...Se făcea că se afla într-un adăpost de bombardament, O lampă de acetilenă lumina feţele camarazilor lui, făcându-le să pară livide iar ochii foarte stranii. Luceau şi-şi mişcau pupilele fără ca privirile lor să cadă asupra lui. Nu-l cunoştea pe niciunul şi se purtau ca şi cum n-ar fi fost şi el cu ei sau ca şi cum nu l-ar fi văzut... Nu cumva am murit? se întreba. De ce le aluneca privirea spre el, fără să se oprească, de parcă i-ar fi trecut prin corp? În spaima care-l cuprindea licărea o scânteie mică de speranţă, că poate visează şi că nimic din toate

astea nu erau adevărate. Un vis. Dar după aceea auzea un huiet surd, continuu, ca de pământ ce se prăvale. Întoarse capul şi văzu că adăpostul fusese astupat. Mii de tone de pământ. Şi el fusese prins înăuntru. Cu neputinţă să mai iasă din tranşee. Numai lampa de acetilenă ardea şi în lumina ei albă îşi căuta camarazii. Ar fi vrut să-i întrebe ce-i de făcut? Dar se întoarse la stânga, se întoarse la dreapta şi nu văzu pe nimeni. Atunci îi veni deodată în minte că toţi camarazii aceştia erau morţi. Soldaţi ucişi de multă vreme, ale căror suflete se adunau noaptea în vechile adăposturi părăsite. Sufletele lor chinuite se întorceau acolo, în jurul luminii de acetilenă, ca fluturii de noapte. Vru să strige să iasă spaima dintr-însul, dar glasul i se opri în gâtlej. Vru să fugă, dar nu se putu mişca din loc. Şi era din ce în ce mai puţin aer, iar el respira din ce în ce mai greu...

CAPITOLUL XXIV

ÎNTR-O DUPĂ-AMIAZĂ, CÂND DRIVAS citea sub umbrarul curţii, întins pe şezlongul lui, o văzu pe Sapho venind. Rezistase trei zile fără s-o vadă, şi-acum îşi simţea inima bătând puternic, pe măsură ce ea se apropia.

Sapho îi întinse mâna şi, din nou, se grăbi să şi-o retragă. El simţi cum se înroşeşte ca un şcolar. Îl întrebă de Adriani şi se necăji aflând că era plecată la domnul Spanos. Stătea în picioare. (Să rămână? Să plece?) Îi deschise un alt şezlong, în faţa lui, şi o rugă să se aşeze. Se străduia să vorbească cât mai firesc. După aceea dădu să se aşeze şi el. Văzu că şezlongul lui era prea jos. Râse, se ridică şi îi înălţă spătarul cu două trepte.

— Citeaţi şi v-am întrerupt, îi zise Sapho, arătând cu ochii cartea pe care o pusese deschisă în spatele lui, pe pragul văruit.

— Citesc când n-am altceva mai bun de făcut. Zâmbi.

Zâmbi şi ea, îşi aplecă uşor capul într-o parte, cum obişnuia, şi Leonis putu să-i vadă umbra genelor lungi.

— Dacă-i aşa, şi în tonul ei politicos se ghicea o umbră de ironie, trebuie să continuaţi. Altfel voi crede că mă măguliţi, ceea ce nu s-ar cuveni între doi prieteni buni.

— Nu vă măgulesc. Compania dumneavoastră e o vie bucurie pentru mine...

— Atunci înseamnă că zilele astea v-aţi ferit de bucuriile vii. Întocmai cu naşa dumneavoastră.

Pentru o clipă, n-a lipsit mult ca să izbucnească, să-i mărturisească totul. „Ia seama! îi strigă o voce rea într-

însul. O să-ţi dai drumul într-o declaraţie romantică. Cea din faţa lui e soţia lui Vranàs.”

Îşi aprinse o ţigară. Cu ţigara în gură oricine îşi poate compune un aer oarecare.

— Din cauza lucrului, îi zise, nu-mi găsesc timp. Când nu înot sau nu mă caţăr în copaci pictez. E frumos să lucreze cineva cu atâta entuziasm, nu?

— Da, răspunse serios învăţătoarea. Munca e un refugiu bun. Susţine sufletul şi inima. Asta m-a salvat şi pe mine...

— Aşa e, confirmă cu uşurare Drivas. Omul se va elibera numai când o s-ajungă să facă din muncă o bucurie.

Îi vorbi despre tot ce îl putea ţine departe de vreo efuziune sentimentală. Îşi ţinea cu îndârjire porţile fortăreţei închise în faţa ei. Dar era o luptă care inspira milă. Pentru că, din fortăreaţa sufletului său, gândurile, ridicoli luptători, se trudeau să deschidă singure porţile. Se grăbeau să se reverse, laşi dezarmaţi, la picioarele duşmancei care stătea afară, atotputernică şi liniştită, în umbrele verzi pe care le cernea umbrarul peste ea. Dar el era acolo. La postul lui. Şef îndârjit. Sever şi cinstit. Repurta o victorie dură împotriva lui, a cărei amărăciune o savura, înghiţitură după înghiţitură.

— Ce citeaţi când am venit? întrebă, într-un târziu, Sapho.

— Papadiamandis, răspunse, aruncând o privire în spatele lui, spre cartea deschisă. Sunt nişte lucruri vechi. Le-am citit de-atâtea ori şi din când în când simt nevoia să mă-ntorc la ele ca la un izvor curat.

— Şi mie îmi place, spuse învăţătoarea. Poezia lui e aceea care-l face atât de încântător, nu-i aşa?

— Exact. O ciudată poezie elino-creştină. Un idolatru profan, ce cântă iubirea cu tropare bizantine...

O privi insistent, curajos, apoi îşi coborî privirea la vârful ţigării.

— Citeam o povestire, *Stejarul regesc.* Este ultima,

cred, pe care i-am citit-o lui Vranàs înainte de a muri.

Genele îi clipiră repede. Păru că vrea să vorbească, dar nu spuse nimic. O tăcere scurtă, grea. Drivas adăugă cu glas scăzut:

— Ieri mi-a venit foarte vie în minte. Să vedeţi cum. Eram departe de Vigla, cam la o oră. Acolo, chiar lângă mare, e o livadă care coboară câţiva măslini şi peri sălbatici, drept în bătaia Crivăţului. Se vede că în timpul iernii, locul acela e foarte expus vântului. Toţi aceşti pomi au o înclinare spre deal, aproape că ating pământul. În partea dinspre mare, crengile lor sunt pleşuve, desfrunzite. Poziţia lor e aceea a unei vietăţi urmărite care, înnebunită de panică, se năpusteşte să urce dealul. Ca să-nţelegeţi, trebuie să vă spun că, atunci când am citit lui Vranàs această povestire, a făcut o observaţie amară ce m-a impresionat profund. Mi-a vorbit de îngrozitoarea soartă a copacilor, care sunt înrădăcinaţi, neclintiţi în pământ.

— Ca şi el, înţelegeţi. Ia foc o pădure, mi-a zis. Toate vietăţile, păsările, gângăniile, viermii care n-au picioare, găsesc un mijloc, fug, scapă. Dar copacii, bieţii? Picioarele lor sunt rădăcinile. Sunt legaţi cu frânghii vegetale de pământ. Ca prizonierii legaţi în lanţuri în închisoarea lor cuprinsă de flăcări. Rămân acolo şi ard de vii. Nu e îngrozitor?

Sapho îşi ţinea capul aplecat. Aprobă din cap aproape imperceptibil.

El continuă, hotărât să ajungă până la capăt.

— Ei bine, iată. Am văzut aceşti copaci, aşa cum şi i-a închipuit el. Zgâlţâiţi de Crivăţul ce se năpusteşte sălbatic asupra lor, ieşind mişeleşte din mare. Tremurând şi jelind din crengile lor. Trudindu-se să fugă, să-şi dezlipească picioarele înrădăcinate în pământul care le ţine încleştate, neclintite. Aşa cum ni se întâmplă într-un vis urât. Toată această luptă tragică din fiecare iarnă e exprimată într-un chip uimitor de poziţia înfricoşată a fugii şi a groazei în care au rămas permanent. Îi vezi cum se muncesc să-şi

smulgă rădăcinile, să rupă lanţurile şi să fugă... să fugă...

Se lăsă o scurtă tăcere, apăsătoare şi deprimantă. Deodată frunzele boltei de viţă foşniră, ca-n şoaptă, deasupra lor. De parcă le-ar fi atins în treacăt o umbră nevăzută.

Când îşi ridică din nou ochii spre Sapho, ea privea departe, cu bărbia în sus, cu ochii pe jumătate închişi. Ceva se schimbase pe faţa ei. O privi cu adoraţie, ca pe o zeitate. Îşi purta iar greutatea părului bogat ca pe o cască a Atenei. Întoarse capul încet. Întrebă calm, cu pleoapele lăsate. Cuvintele căzură, unul câte unul, în liniştea care domnea.

— Sunt şase zile de când nu mi-aţi trimis flori pentru vas.

N-a zis „pentru vasul lui”, ca altă dată.

Şi el ar fi vrut să-i răspundă: „Dar nu trebuie să-ţi mai trimit flori, draga mea. Nu înţelegi oare că nu trebuie? Nu trebuie nici chiar să te mai văd... Nici să te mai văd...” Nu spuse însă nimic din toate astea.

— Da, zise, aproape prosteşte, şi răsuflă uşurat văzând-o prin frunziş pe sora lui venind.

Fusese, cică, la naşa, dar fetele plecaseră la plimbare, la Vigla. Promisese că se vor duce să le întâlnească.

— Dar... nu e nicio grabă, adăugă zâmbitoare, mângâind părul lui Sapho.

Ştia că nu-i erau simpatice fetele primarului. Ieşiră când începuse să amurgească. Dinspre mare adia briza răcoroasă, răspândind mirosul ei proaspăt şi sărat. Se strecura în decolteul fetelor, înfiorându-le voluptuos sânii până-n vârfuri. Adierile le atingeau braţele goale înfăşurând repede pe pufuşorul lor brăţări răcoroase. Bărcile pescarilor ieşeau leneş din portul strâmt, una în urma celeilalte.

Într-una din ele, vopsită jumătate în albastru şi jumătate în roşu, un băieţel de vreo cinci-şase ani stătea proptit la proră, cu picioarele depărtate şi cu mâinile în şolduri. Taică-său vâslea, iar el stătea aşa, neclintit, în

ciuda legănatului, şi privea spre Anatolia. Asfinţitul soarelui scălda copilul într-o lumină trandafirie.

Taică-său era Perdichis, Aivaliotul, iar barca lui, „Maria neuitata”. Un tip bine cunoscut, scund, şi cu părul atât de blond că părea alb. Tot ce câştiga i se ducea pe băutură, la cârciumă, toată noaptea, fără ca să se îmbete vreodată. Aproape de miezul nopţii, nevastă-sa trimetea băiatul să-l cheme să mănânce. Toate ca toate, dar mania lui era să stea cu toţii la masă.

Copilul îi striga din uşă:

— A zis maică-mea s-te scuol’odat’ s-vii!

El se scula, îl înjura spunându-i „bastard”, o înjura şi pe mă-sa şi se aşeza iar. Plodul, obişnuit cu manevra asta mereu repetată, se trăgea de-a-ndăratelea până-n colţ. Dar de cum se aşeza taică-său iar, ieşea încet-încet din întuneric. Se ducea din nou până-n uşa cârciumii, îşi băga capul înăuntru şi zicea:

— A zis maică-mea s-te scuol’odat’ s-vii! Taică-său se făcea că n-aude. Peste puţin copilul îşi repeta mesajul.

— A zis maică-mea s-te scuol’odat’ s-vii!

Pân-ce Perdichis sărea şi-l fugărea câţiva paşi sau zvârlea mătura cârciumii după el. Duminicile, când era încălţat, îşi arunca gheata. Dar băiatul se ţinea morţiş.

Revenea şi reîncepea, până ce pescarul se hotăra în cele din urmă şi se scula. Blestema şi plătea. Blestema şi pleca.

Pornea cu pasul sigur spre casă, trăgea un toc de bătaie nevesti-sii, apoi se aşezau şi mâncau cu toţii. Asta regulat, de câte ori pescuia ceva şi bea.

— Scroafă, că mi-ai omorât copilul!

Era vorba de Maria, de „Maria neuitata”. O fetită pe care o pierduse cu trei ani în urmă. Credea că o pierduse din cauza ei şi alta nu le mai dăduse Dumnezeu.

Pescarii ştiau şi cum vedeau barca întorcându-se cu peşti, îşi dădeau coate.

— Perdichis şi-a făcut iar plinul. Pun-te iar pe plâns „Perdichena”.

Leonis auzise şi de altă întâmplare care-l impresionase.

Într-o seară, Perdichis se dusese iar beat turtă acasă şi în loc s-o ia imediat la bătaie pe „Perdichena”, cum făcea întotdeauna, a început s-o înjure şi cearta a ţinut mult. Atunci femeia, scoasă din răbdări, s-a apropiat de el şi i-a spus oţărâtă:

— Hai, bate-mă odat’ să isprăvim, c-aşteaptă copilul să mâncăm, să meargă să se culce odat’!

Adriani aruncă o vorbă, fără să se gândească:

— Cum pot femeile astea să accepte... Sunt lipsite cu totul de mândrie...

Dar dintr-o dată îşi muşcă limba şi se înroşi. Se uită la Leonis şi-l văzu şi pe el foarte fâstâcit. Învăţătoarea îi primi spusele ca pe o palmă. Apoi, văzând starea de plâns a lui Adriani, îi luă mâna şi încercă să zâmbească.

Fata i-o strânse, i-o strânse speriată.

— Cum am putut să te rănesc, îi spuse cu buzele tremurânde.

— Liniştеşte-te, îi zise ea continuând să zâmbească. Ştiu că nu te gândeai la mine. Apoi. Ce-ai spus e logic... Numai că ştii, nu e chiar aşa...

— Cum... zise Adriani pierdută.

— Uite, aşa credeam şi eu. Când a dat în mine prima dată nu-mi venea să cred. Îl priveam încremenită, Nu puteam să înţeleg: Dacă... nici n-am plâns măcar. Îl priveam speriată... buimăcită... Dar după aceea... Am înghiţit şi am tăcut. Poţi înţelege?

— Da, afirmă Adriani cu ochii viorii plini de lacrimi. Iartă-mă, Sapho.

Îi mângâia nervos mâna. Sapho surâzând trist îi luă amândouă mâinile, aşa împreunate cum erau, şi i le sărută.

Leonis schimbă dibaci vorba spre alte subiecte mai vesele. Înaintau spre malul Viglei.

Soarele se tot scufunda în mare, acolo, departe, spre Sfântul Munte roşu-închis. Peste puţin, la orizont nu mai plutea decât o broască ţestoasă enormă, cu carapacea de

aramă învăpăiată, mistuită şi ea în cele din urmă de apele profirii. Cerul ploua cu garoafe. Se apropiară de râpele Viglei. Acolo se afla doctorul cu fetele primarului. Ele aşezate pe nişte stânci, iar el perorând cu aerul acela plin de sine. Sta în picioare şi gesticula ca un orator parlamentar.

Când i-a văzut a încetat să mai gesticuleze. Şi-au spus ceva cu glas scăzut. Fără îndoială, despre Sapho. Dar când au ajuns lângă ei, i-au întâmpinat cu bucurie şi cu vorbe bune. De asemenea, i-au reproşat lui Leonis vizitele lui atât de rare.

— Lucrez mult, s-a scuzat el. Lucrez mult în ultima vreme. Iată de ce.

Doctorul era convenţional, scrobit şi antipatic.

Când au pornit spre casă cu toţii, începuse să se întunece. Ceva mai jos zăriră silueta cunoscută a primarului. Venea spre ei. Se alătură grupului şi din clipa aceea merseră şi mai încet oprindu-se la fiecare doi paşi. De cum începea să-ţi spună ceva, domnul Spanos avea obiceiul să se oprească din mers şi să-ţi prindă cu două degete reverele hainei, tot timpul cât îţi vorbea. Acum discuta politică şi Leonis se plictisea de moarte de orice avea legătură cu partidele şi cu generalii, care nu mai încetau cu loviturile lor de stat[29].

Ziarele sosite cu autobuzele de seară scriau lucruri de necrezut despre unul dintre ei. Despre generalul Dighenis, socotit de toţi ca un erou naţional, şi al cărui tablou domnul Spanos îl avea atârnat în biroul lui. Îl admira pentru că salvase întrucâtva onoarea armatelor greceşti, în timpul retragerii, atunci când toţi ceilalţi „Galonaţi” dădură bir cu fugiţii, împreună cu soldaţii. Aşadar, ziarele scriau că acest semizeu, legendarul „cavaler negru”, fusese fugărit de un sergent şi cinci soldaţi, trimişi de alt general şi se ascunsese într-un pod, de unde a sărit peste câteva acoperişuri cu o agilitate

[29] Scriitorul se referă la loviturile de stat succesive pe care le-au dat generalii între anii 1922-1936, când a venit dictatura lui Metaxax.

demnă de toată admiraţia. După care nu i se mai spunea decât „motanul negru”. Asta era o decepţie, pe care credinţa rănită a domnului Spanos cu greu o putea digera. Se străduia să dovedească inexactitatea acestor zvonuri, scornite, în chip vădit, de fantezia ridicolă a adversarilor, să demonstreze că nu era cu putinţă ca faimosul „cavaler negru” din biroul lui, care călărea pe armăsarul acela vânjos, înarmat şi sever ca Sf. Gheorghe, să se caţere pe acoperişuri şi să se atârne de uluce, ca un borfaş fugărit. Astea nu erau decât mârşăvii şi chiar mârşăvii dintre cele mai grosolane. Dar, uite aici, chiar dacă, prin absurd, toate astea s-au întâmplat în realitate, tot nu trebuiau scrise în ziare, fie chiar şi în ale opoziţiei celei mai înverşunate. Nu se cădea să ridiculizeze, cu atâta uşurinţa, o glorie a Greciei, care i-a susţinut onoarea, în cea mai cumplită ruşine suferită de naţiune. Acest om devenise un simbol, ceva echivalent lui Kundurriotis[30]. Şi un popor care azvârle cu noroi în simbolurile sale nu poate progresa. E un popor degenerat.

Leonis se plictisea şi nu rostea un cuvânt.

În schimb vorbea doctorul, care era absolut de acord cu primarul. Mereu spunea:

— Asta e. Exact aşa. Aveţi un fel de a vedea lucrurile în esenţa lor. E o răspundere nemaipomenită să dărâme cineva zeii unui popor. Chiar dacă e vorba de idoli...

Drivas era dezgustat de toată această comedie.

— N-am dreptate, Leoni? îl întrebă domnul Spanos.

— Eu... eu, adică, după cum ştii, nasule, în general nu-i iubesc pe ofiţerii activi. Îmi provoacă o deprimare nestăpânită.

Primarul tăcu, mâhnit că aude asemenea vorbe de la el, pe care-l socotea ca pe un fiu şi se mândrea de rana pe care o adusese din Asia Mică, de parcă ar fi fost a lui.

Doctorul interveni animat şi pe obişnuitul lui ton oratoric.

---

[30] Amiralul Kunduriotis. Erou al războiului balcanic (1512) şi învingător al bătăliei navale împotriva turcilor.

— Exagerări! Mi se pare că ceea ce afirmaţi sunt exagerări. Un lucru vreau numai să-mi spuneţi. Dar să-mi răspundeţi sincer.

— Întotdeauna răspund sincer, replică Leonis calm.

— Frumos. Ei bine, spuneţi-mi, dacă ar intra azi în Grecia o armată străină, dintr-o parte oarecare a frontierelor noastre, vor fi necesari aceşti generali pentru salvarea independenţei naţionale, da sau ba?

Primarul deschise braţele. Confirmă.

— Poftim?

— Desigur, răspunse, fără să şovăie, Drivas.

Doctorul culese acest „desigur” şi se întoarse spre fete să vadă dacă-i urmăresc victoria.

Întrebă din nou.

— Şi nu le veţi fi recunoscător pentru asta? Mă rog?

— Foarte, răspunse Leonis. Aşa cum sunt recunoscător călăului care taie capul unui criminal, a cărui viaţă e un pericol pentru lume. În restul timpului, nu-mi place meseria călăului.

Vorbea calm, cu un aer serios dar aparent batjocoritor.

Adriani îşi muşcă buzele ca să nu râdă de doctorul căruia i se tăiase deodată avântul. Supho zâmbi mulţumită în semiîntuneric.

— Las-o baltă, doctore, că ne-ai lămurit, zise ştrengăreşte Aspasia.

Râse arătându-şi dinţii lucitori.

— Nu-i asta. Zise doctorul enervat. Nu-i asta. Numai că, na, dezastrul i-a redus domnului Drivas forţele psihice. Este spiritul defetismului. Explicabil, de altfel, ştiinţific, la toate popoarele învinse. Coboară nivelul vitalităţii, reacţiile devin mai slabe, vigoarea indivizilor şi a maselor scade. Eroismul se stinge... Simţul sacrificiului...

Leonis îl lăsă să termine în linişte, apoi explică cu acelaşi calm enervant.

— Lucru cert e că n-am fost niciodată viteaz. Sentimental, da. Şi conştient. Încă se mai gândeşte, zise, dacă ceea ce i-a împins în peripeţiile războiului a fost

patriotism sau o nevoie chinuitoare de a se dărui. Poate chiar un senzualism conştient, de a întinde senzaţia vieţii până la capăt. Până la moarte. Dar teama nu l-a părăsit niciodată. Cât despre eroii războiului, să i se dea voie să creadă că de cele mai multe ori devin „eroi” fără voia lor. Nevoia îi face. „Când dracul dă de greu, se face şi popă.” zice un proverb. Nu zic, sunt desigur şi unii care în faţa primejdiei au o oarecare indiferenţă organică. Un fel de infirmitate nervoasă. Vezi, de exemplu, că la aceştia instinctul conservării, care ne ocroteşte de multe ori viaţa, fără consimţământul creierului, n-are puterea de a reacţiona îndeajuns nici în faţa pericolelor evidente. Ceva asemănător se întâmplă şi cu copiii mici, care se aruncă pentru prima dată de sus, şi cad „eroic” de pe o canapea înaltă, de pildă, pentru că n-au încă simţul înălţimii.

CAPITOLUL XXV

CHIAR ÎN CLIPA ACEEA SE AUZI un zgomot puternic dinspre marginea satului, urmat imediat de strigăte. Ţipete sălbatice şi hărmălaie. Apoi pocnete de pistol. Unul după altul. Şi clopotele, care băteau nebuneşte, înfiorător. Dezordonat, insistent şi grăbit. Întâi cele de la clopotniţa mai îndepărtată, dinspre cetate, apoi şi de la cealaltă. Clopotul grav al Precistei de Jos.

O flacără roşiatică ţâşni de undeva, lingând cu răsfrângerea ei sângerie zidurile şi olanele caselor din jur. Încă una se năpusti, după ea, imediat, ca o fiară fantastică, mânioasă şi suplă. Un balaur numai limbi, a ieşit pe fereastră şi iar s-a tras îndărăt, ca într-o gură întunecată. Apoi zvâcni din nou, zveltă, şi rămase fâlfâind ca un steag înfipt într-un meterez de cetate cucerită. Se avânta şi se încovoia, atârna şi iar se înălţa cutremurându-se.

— Foc!

— Trebuie să mă duc, zise primarul, mărind pasul.

Aproape alerga şi ghetele îi scârţâiau, grăbit, oficial, în exerciţiul funcţiunii.

— Venim şi noi! se aruncară şi ceilalţi după el.

Mulţimea se îndrepta într-acolo, alergând de pretutindeni. Uliţele erau ticsite de lume, caldarâmul răsuna de tropotul şi strigătele lor. Mamele ţipau chemându-şi copiii hoinari. Sosiră şi pompierii comunei cu căştile lor, în maşina roşie a primăriei, în aclamaţiile triumfale ale haimanalelor. Semănau cu Macedonenii din

Carnaval, serioşi şi nebărbieriţi sub coifurile lor şi în iţarii lor ţărăneşti. Primarul şi subofiţerul jandarmeriei erau la faţa locului.

— Îmi place, ah, cum îmi place să văd un incendiu! zise Aspasia, tremurând de plăcere.

Drivas se întoarse şi o privi mirat. Văzu răsfrângându-i-se în ochi vâlvătaia, care dansa ca o balerină microscopică, îmbrăcată în roşu.

În faţa casei care ardea, jandarmii se luptau, se luptau zadarnic să ţină la distanţă lumea care se înghesuia cu aceeaşi bucurie isterică a dezastrului. Mii de ochi, în pupilele cărora miniatura flăcării purpurii îşi dansa dansul orgiac. Ardea casa turcească închiriată de societatea vaporului. La parter erau depozitate toate materialele. Maşini, cabluri, fitiluri şi cartuşe explozive. La etajul de sus, lucrătorii pregăteau „amalgamele”. Erau amestecate şi lucrate în proporţiile necesare de cei doi specialişti, doi mineri refugiaţi. Li se interzisese să lucreze noaptea cu lampa aprinsă, ba chiar să aprindă o ţigară înăuntru, în timpul lucrului. Ei, ca să scoată bani mai mulţi, lucraseră încă până la ora aceea, cu nesăbuinţa pe care o dă omului necontenitul contract cu primejdia. Amestecurile luaseră foc aprinzând casa.

Pompierii făceau ce se putea cu pompa cea mică. Bărbaţii şi femeile cărau continuu apă în tinichelele de gaz, sau udau obloanele ferestrelor şi acoperişurile vecine. Dar flăcările ieşeau din casă prin ferestrele etajului de sus şi nimeni nu se încumeta să se apropie. Ştiau că acolo se depozita materialul exploziv. Strigau totuşi, buimăciţi, ca şi cum s-ar fi muncit să gonească focul cu huietul lor, ca pe mistreţii din pădure.

Focul lumina totul în jur şi feţele oamenilor apăreau schimonosite în jocul umbrelor şi luminilor roşii. Toţi întrebau, strigând cât îi ţinea gura, dacă minerii mai erau înăuntru, dacă apucaseră să iasă şi nimeni nu ştia să spună. Toţi erau cuprinşi de spaimă, manifestându-şi fireasca simpatie omenească, pentru cazul când lucrătorii

ar fi rămas înăuntru. Îşi lungeau gâtul să vadă şi în ochii lor speriaţi se citea absurda speranţă a spectatorului care aşteaptă să vadă ceva înspăimântător.

Deodată mulţimea se agită. Din pieptul tuturor izbucni un singur strigăt.

— Minerii!

Uşa de lemn a casei se deschisese pe dinăuntru şi doi oameni se năpustiră afară, ameţiţi ca de-o beţie grea.

Unul dintre ei îşi bătea cu mâinile pantalonii care fumegau. N-avea arsuri grave. Celălalt însă, nu mai părea om. Un trunchi omenesc, un trup mare. Înalt, gol puşcă, cu pielea aproape toată pârlită, neagră, plină de pete umede, cu bucăţi de haină arsă care nu se stinseseră încă. I se lipiseră de carne şi nu se dezlipeau decât odată cu cojile din piele.

Toţi ţipară îngroziţi, vocile femeilor auzindu-se ca nişte urlete de câine.

Iar omul acesta, care nu mai arăta a om, înainta şi bâiguia vorbe încurcate. Genunchii i se îndoiau, mâinile i se bălăbăneau în faţă şi înapoi. Umbla ca un luptător-pehlivan anatolit, care execută mişcările de antrenament înainte de a începe lupta cu partenerul. Capul era tot o rană roşie-neagră, plină de funingine şi resturi de păr ars. Ca şi mustăţile şi sprâncenele. Ochii însă îi erau deschişi, vii în orbitele lor roşii, cu albul intens care se detaşa pe faţa neagră. Doi ochi fără gene, înebuniţi de spaimă. Bâiguia întruna şi se târa drept spre uliţa care urca spre casa lui.

Lumea se dădea în lături, îi deschidea calea larg, şi-l priveau cu părul făcut măciucă. Deodată se auzi un răcnet.

— Ioaaane!

Tărăgănat şi sălbatic. O femeie cobora la vale ca năucă, îşi sfâşia faţa cu unghiile şi părul despletit îi cădea în ochi. Îl apucă de mână şi pieile i se lipiră la palmă. Îi dădu drumul urlând. El înainta, albul ochilor îi juca continuu, buzele lui umflate bolboroseau cuvinte fără

noimă. Femeia mergea în urma lui smulgându-şi părul. Peste puţin, cotiră amândoi după colţul drumului şi dispărură.

Dar imediat femeia reapăru şi începu să fugă înspre lume ţipând.

— Scăpaţi-l, oameni buni! Scăpaţi-l, oameni buni! Se lupta s-ajungă la casa al cărei etaj ardea cu şi mai mare furie de când se deschisese uşa de la intrare. Doi pompieri o apucară de mâini reţinând-o cu sila.

— Pe cine femeie? Pe cine Stavri?

— Copilul! ţipă femeia aruncându-se dezlănţuită spre vâlvătaie. Fănuţa mea e înăuntru! Eu am trimis-o să-l cheme, oropsita de mine! Eu, oropsita!

În clipa aceea sosi şi Sismanoglu. Cu răsuflarea tăiată de alergătură. Fără pălărie şi fără guler. Dădea din mâini ca un nebun, striga cu faţa desfigurată. Striga tare ca un telal.

— Luaţi seama! La parter sunt două lăzi cu dinamită. Dintr-o dată se ridică un nou huiet. Oamenii ţipau, fugeau, călcându-se în picioare înnebuniţi de panică.

— Torpile! strigau toţi.

— Hai să plecăm repede, zise doctorul, trăgând fetele primarului de braţ.

Tremura din tot corpul.

Primarul fugi şi el, împingindu-i să plece. Leonis îl apucă de mână şi-i spuse repede la ureche:

— Nasule, ai grijă de femei.

Îi arătă pe Adriani şi pe Sapho. Şi în aceeaşi clipă, fugi spre uşa deschisă a casei turceşti, la care ajunse din trei-patru salturi şi intră.

Nu vedea nimic. Simţea numai fumul ce cobora dens de la etajul de sus, rostogolindu-se negru din deschizătura scării, care lucea roşie în pătratul ei oblic.

— Fănuţa! strigă înecat. Fănuţa!

Ascultă. N-auzi decât trosnitura bârnelor ce cădeau de la etajul de sus. Deasupra capului său, zgomotul sec al focului mestecând lemne şi scânduri. „Fănuţa!” Intră într-

o cameră întunecoasă, fără fereastră. Întuneric beznă.

„Fănuţa!” – strigă şi ascultă. Nimic. Căuta cu mâinile, cu picioarele. Orbecăi, se-ncurcă în frânghii, în ciocane, în lăzi. Intră în altă cameră. Şi-acolo nimic. Altă despărţitură nu mai era la parter. „S-a dus, o fi ars”, se gândi. Un lemn aprins sări, şuierând, de pe scară spre el. Treptele se umplură de cărbuni aprinşi. Se aruncă speriat îndărăt şi se prinse de un chiup mare, de pământ. Instinctiv, îşi vârî braţul înăuntru. Mâna dădu peste un căpşor şi două mânuţe moi, împreunate deasupra acestui căpşor ca să-l ferească.

Trase copilul afară cu o bucurie sălbatică şi inima îi zvâcni cu putere. Îl târî şi copilul se opuse, plângând speriat şi agăţându-se de buzele chiupului. Îl smuci şi luându-l la subsuoară se năpusti afară. Lumea se retrăsese departe, până lângă mal. Leonis auzi un tumult, mii de glasuri care izbucniră la apariţia lui. Mii de glasuri contopite într-un singur strigăt, care se rostogolea ca un val. Alergă spre ei. O femeie se târa după dânsul, plângea ca o nebună, se împiedica între picioare şi-i sărută încălţămintea. Îi lăsă copilul, se desprinse cu greutate din îmbrăţişarea ei şi căută fetele. Nu le vedea nicăieri.

— Adriani! strigă tare. Adriani!

În aceeaşi clipă o văzu pe Sapho de departe, alergând spre el.

— Aici! îi striga continuând să alerge.

Îi făcea semn cu mâna ridicată, ca s-o vadă.

— E acolo, pe nisip... Un leşin, dar nu-i nimic grav. Şi-a revenit.

Alergară împreună. Lui Leonis tâmplele îi zvâcneau să se spargă. Sora lui era în braţele fetelor. Doctorul îi bătea uşor mâna, vorbindu-i ca unui copil.

— Bravoo! N-aveţi nimic. Liniştiţi-vă. Iată-l şi pe fratele dumneavoastră!

Era acolo şi Sismanoglu, care-i pusese pe frunte o batistă udată în mare, şi primarul, care nu mai ştia nici ce spune, nice ce face.

Leonis o luă în braţe şi îi lipi obrazul de faţa lui. Strigă speriat:

— Adriani!

Ea deschise ochii, îl îmbrăţişă şi începu să plângă în hohote, cu faţa vârâtă în gulerul lui.

— Nu e nimic, îl asigură doctorul.

Se aplecă peste ea, zâmbi protector şi îşi luă aerul profesional.

— Un uşor leşin, trecător...

Leonis întoarse capul şi-l privi de foarte aproape, în faţă.

— Cred că s-ar fi cuvenit să fiţi acum lângă miner. El nu are doar un leşin trecător.

Primarul era copleşit de emoţie.

— Leonis, băiatule, i se adresă cu vocea tremurătoare. Vino să te sărut. Tu eşti un adevărat bărbat. Şi un om bun. Ca şi taică-tău!

Îl sărută pe amândoi obrajii şi în ochi îi tremurară două lacrimi mari, care licăreau în lumina focului. Încercă să şi le ascundă şi zâmbi. Focul se înteţise, continuându-şi vânzoleala peste toată casa. Fusese lăsat în voia lui. Pompierii stropeau doar cele câteva magazii de ulei, învecinate. Cărbuni şi cuie încinse săreau, din când în când, ca din praştie, din gheena aceea. Casa, cu pereţii ei groşi, solizi, se transformase într-un cuptor de piatră în care fierbeau flăcările. Focul o împresurase înălţând în toate colţurile acoperişului flamurile roşii ale biruinţei, pe care briza mării le făcea să fâlfâie triumfătoare. Un nor luminos se ridicase deasupra dărăpănăturii, înălţându-se spre cerul înstelat. Flăcările ieşeau acum şi pe uşa şi pe ferestrele parterului.

Sus, pe acoperişul învăpăiat, apăru o siluetă neagră, mlădioasă. Miorlăia jalnic, ţopăia zăpăcită pe olanele care plezneau de dogoare. Era o pisicuţă care plângea, înnebunită de spaimă. Părul i se zburlise şi miorlăitul ei devenise o continuă tânguire. Cerea de undeva un ajutor pe care nu-l găsea. Mergea până-n margine, vrând să

sară jos, dar nu se încumeta. O limbă de foc o pălmui pârlindu-i botişorul. Săltă, alergă, se opri, mirosi aerul şi se încovoie înţepenită. Olanele frigeau sub lăbuţele ei. Scoase mici ţipete de durere, se ridică, îşi duse lăbuţele din faţă, împreunate, la gură şi le muşcă cu îndârjire.

Deodată miorlăi lung, ascuţit şi dispăru. Acoperişul se prăbuşi sub ea într-un vacarm infernal. Ţipătul animalului fu acoperit de zgomot.

O coloană de foc din milioane de scântei, se înălţă cu mânie până la cer. Apoi se împrăştie în dreapta şi în stânga, ca un roi nesfârşit de musculiţe avântate, arzătoare. Se vânzoliră în aer, umplură văzduhul, amestecându-se cu stelele. Ai fi crezut că toate stelele cerului nu sunt decât scântei din acest incendiu.

CAPITOLUL XXVI

TRECU O VREME PÂNĂ SĂ-ŞI revină Adriani din şocul din seara aceea. Ziua o podidea pe neaşteptate plânsul, iar noaptea somnul îi era chinuit de coşmaruri. La început, fetele primarului se duceau des s-o viziteze. După aceea mergeau mai rar. Nu le plăcea s-o găsească tot timpul acolo pe Sapho. Leonis avea grijă să lipsească de-acasă când venea învăţătoarea sau evita să rămână singur cu ea. Din cauza luptei ascunse cu el însuşi devenise nervos, bruscând de multe ori pe cei din jur. Simţea cum este luat de vâltoarea caldă a dragostei, şi dus ca o epavă mizerabilă şi neputincioasă, în avântul ei năpraznic.

Într-o seară îl copleşi tristeţea. Se închise în camera lui şi izbucni în plâns. Plânse multă vreme, în voie. Se miră dar simţi o uşurare. Un fel de bucurie. Nu mai plânsese de ani de zile şi credea că războiul îi arsese toate lacrimile. Regăsea acum, în mod cu totul neaşteptat, pe băiatul de odinioară cu inima sensibilă. Plânsese pentru atâtea şi atâtea amărăciuni care i se îngrămădiseră în suflet. Pentru prietenii ucişi din Plutonul de ofiţeri, pentru soldaţii pe care-i văzuse căzând în jurul lui, pentru Vranàs. Dar mai ales plânsese pentru mama sa, toate lacrimile sfinte ce i ie datora şi nu le găsise atâta vreme.

După incendiu, îl apucase un fel de teamă de lume. I se părea că oricine îi va întinde mâna să-i spună bună-ziua, o să-l felicite, folosind şi expresiile acelea banale. Erou, eroic...

Nu se mai ducea la Club, nici la cafenea, evita marile

reuniuni cu localnicii.

Simţea nevoia să-i mulţumească din toată inima lui Sapho că de-atunci nu-i mai vorbise de întâmplarea cu focul.

Citea în ochii ei toată înţelegerea şi toată rezerva, ghicindu-i gândurile şi păstrând faţă de el o atitudine cuminte şi atât de chibzuită.

Când i se limpeziră toate impresiile acelei seri plină de groază, descoperi cu uimire că ceea ce îi rămăsese întipărit mai clar în suflet era spaima nestăpânită pe care o surprinsese în ochii lui Sapho, în clipa când strigase primarului să aibă grijă de cele două tinere. Atunci când alergase spre casa în flăcări, mâinile lui Sapho se întinseseră spre el, ca şi cum ar fi vrut să-l roage, sau să-l reţină. Apoi le lăsase în jos. Nu mai apucase să le vadă căzând. Dar şi le închipuise căzând ca două aripi obosite. Ştia, de asemenea, toate cuvintele pe care nu putuse să i le rostească. Pe care i le-ar fi spus dacă i-ar fi dat voie. El şi Celălalt, care murise. Îşi mai amintea şi de faţa ei răvăşită când ieşise din foc. De buzele-i tremurânde, de ochii ei plini de lacrimi. Întreaga ei făptură vibra spre el, sufletul ei era o săgeată ţinută strâns pe coarda întinsă a arcului.

Şi cernând pe încetul toate amănuntele din seara aceea, i se ridica în faţă o întrebare provocatoare ca un şarpe: nu cumva pornirea lui de a salva fetiţa minerului nu fusese altceva decât un gest romantic pentru a-şi demonstra bărbăţia în faţa lui Sapho? Şi mai rău încă: nu cumva acest gest al lui „eroic” fusese numai o contrazicere a inepţiilor doctorului despre „forţele sufleteşti reduse” şi celelalte? Oare s-ar fi năpustit într-o casă în flăcări şi plină de dinamită ca să salveze un suflet omenesc dacă n-ar fi fost fetele de faţă – în primul rând Sapho, se înţelege – şi un individ ridicol, care trebuia umilit în ochii lor dintr-o lovitură?

Numai aşa putea explica atâtea lucruri: Sapho, cu simţul femeii îndrăgostite, înţelesese, înaintea lui, că

această competiţie era pentru ea. Tulburarea, trădătoare a dragostei, ce i-o văzuse în ochi era firească. Răspundea mărturisirii lui, pusă în practică, care, în fond, nu înceta totuşi să fie literatură proastă şi cabotinism.

Patima lui se demascase şi ducea cu ea o luptă declarată făţiş, piept la piept.

În această mare autopedepsire n-avea alt sprijin decât pe cel al Mortului aspru.

Într-una din zile a cules un mănunchi de maci ca să-l trimită lui Sapho. L-a ridicat în lumina soarelui şi în mâna lui părea o făclie. Ar fi putut picta un dâmb plin de maci, care de departe să pară că a luat foc.

Cât timp a cules florile de câmp ştia că nu i le va trimite niciodată. Strângea însă cu multă grijă fiecare mac pentru ea având în acelaşi timp sentimentul prietenului pios, al soldatului care culegea flori pentru un mormânt drag. Pentru un mort dezamăgit. Pentru un mort jefuit.

Coborând colina, se găsi pe creştetul unei stânci înalte a Viglei. Văzu jos, în adânc, fundul verde-albăstrui al apei fremătând de vegetaţia marină în plină înflorire. Scuturã buchetul în gol. Văzduhul se umplu de un roi de fluturi roşii şi peste puţin marea fu presărată de petalele purpurii care se aşterneau uşurel şi începeau să plutească. Ca şi cum cineva picurase deasupra apelor albastre o mulţime de picături mari de sânge.

Acolo o văzuse pentru prima dată pe Sapho în divina ei goliciune, înălţându-se uşoară, în vârful degetelor, pe marginea stâncii roşcate, în avântată imobilitate a Salomeei care nu dansează. Goală, frumoasă şi primejdioasă ca o spadă.

Trebuia să plece. Nu-i mai rămânea altceva de făcut. Era singura ieşire din impasul lui. Simţea cum forţele morale îi scădeau din zi în zi. Ca nişte ancore care îşi rup lanţurile unul câte unul. Erau momente când închipuirea lui scăpată din uzul chibzuinţei îi juca feste neghioabe, închidea ochii şi trăia aievea clipele imaginate de fericire

şi de zbucium. Şi aceste reverii erau atât de vii încât inima îi bătea dezordonat şi sângele îi zvâcnea în tâmple ca nişte ciocane.

Şi-atunci lua hotărâri cutezătoare. Sapho era a lui. Marele trofeu al vieţii sale. Nimeni n-avea dreptul să ridice de pe ea flamura lui. Cu atât mai puţin Opinia Publică a satului – vezi bine! Adică cine? Kir Iannaki, doctorul, straşnicele ghete ale domnului Spanos, care-şi scârţâiau morala afară din bucătăria Sultanei, iar pe dinăuntru se bucătărea legitima oroare a neomenoasei împerecheri. Sau poate mironosiţa de Aspasia, pieptoasa Lulu, onorabila casă a Daphniilor şi mai onorabila societate a vaporului naufragiat? Nu ci reprezentau Opinia Publică? Şi-apoi, cu ce drept intervenea în dragostea lor un sac de oase din Anatolia? Deci, ce mai aştepta de nu întindea mâna? Floarea vieţii nu înfloreşte în fiecare zi la picioarele noastre. Şi era acolo, sub mâna lui. Ca şi în noaptea aceea îngrozitoare a războiului, când descoperise în tranşeea devastată un mac.

Aşadar, asta era Dragostea. O floare de basm ce nu credea că ar mai fi putut să răsară în sufletul lui secătuit. Acum înţelegea profund strigătul femeii care cântase pe ţărmul acesta:

Mi-a tulburat minţile dragostea ca vântul ce se abate pe stejarii muntelui![31]

Era ca o furtună ce răscolea marea până-n adânc, pentru a aduce un nou echilibru. Se simţea luat de vârtej, uşor ca un firicel de pai, lăsat în voia lui, fericit că se vânzoleşte, sus de tot, în bătaia vulturilor. Era un trandafir proaspăt care-i răsărea în inimă. Şi mai era focul cumplit care îţi arde măruntaiele şi-ţi pustieşte sufletul.

Nu mai putea ţine mult lupta asta pe care o pornise cu el însuşi. Ar fi trebuit să pună o oarecare ordine în zbuciumul său, să dea o formă haosului ce-l învăluia. Să-i vorbească. Să-i spună totul. Să-i scrie. „Dragostea mea. Iată-mă-s. Al tău. Nimeni nu ne mai desparte. În seara

[31] Sapho, Cartea a II-a.

asta totul se sfârşeşte, luăm viaţa de la început. Viaţa noastră. În seara asta am să vin la tine. Lasă poarta deschisă". Dedesubt, semnătura lui „Leonis Drivas." Aşa, scris întreg şi bărbăteşte. Când va suna miezul nopţii el să fie gata, să pornească hotărât. O pasăre îi scutura aripile şi îi ciripea în piept. Înainte! Încotro? îl întreba Adriani, din patul ei. Mă duc să dau o raită pe plajă. Vreau să mă plimb singur, pe ţărmul mării. (Sublinia acest „singur".) Cobora şi scara Castelului scârţâia, la fiecare treaptă. Închidea cu grijă poarta şi-o lua de-a lungul mării. Apoi cotea în sus. De pe ţărm se vedea fereastra ei luminată slab de candelă. Mă duc spre ea îşi spunea întruna. Sapho. Vin. Eu sunt, şi vin spre tine, iubita mea. Numai asta, şi nu mai cer nimic de la viaţă. Când intra pe uliţa ei, umbla atent, ca un hoţ. Umbla pe vârfuri, ca să nu-i audă paşii vecinele care pândeau. Poarta era întredeschisă. Neferecată. Inima îi bătea, îi bătea. Îl aştepta, deci, draga de ea, draga lui. Deschidea încet, cu grijă, să nu facă zgomot. Apoi închidea poarta la loc. Sapho era acolo, în curte. Era acolo şi-l aştepta în noapte. Mlădioasă în rochia ei neagră, iar de o parte şi de alta, cele două şiruri de ghivece cu plante aromate. Iasomia lucea în noaptea albastră. În aer plutea o mireasmă dulce. Deasupra, cerul se învârtea cu toate stelele lui. O strângea tare în braţe, o lua de mijloc, mlădioasă şi înaltă ca o floare ireală, cu tulpina lungă. Ea plângea în braţele lui fără să vorbească. Plângea liniştit la pieptul lui şi-i simţea braţele răcoroase în jurul gâtului, îi simţea greutatea dulce a capului. Părul ei îi atingea obrazul. Îi respira aroma amăruie şi parfumul de iasomie care o învăluia tot timpul. O auzea spunându-i încet, ca-n şoaptă: „Te aşteptam. Ah, cum te aşteptam!"

O trăgea uşurel înăuntru. O aşeza lângă el. Pe canapeaua aceea. Lângă fereastra deschisă spre mare. O lua pe genunchi. O strângea la piept. Era a lui. Numai a lui! Simţea în tot corpul căldura ei dulce. Îi sorbea răsuflarea. Îşi atingea buzele de gâtul ei, aproape de

urechiuşa care ardea, îi simţea pe faţă buclele mici şi răsuflarea alergându-i pe piele. Îl înfăşura ca o iederă. Îi vorbea cu tot trupul, în mii de feluri, nemaiauzite, dar pe care le înţelegea atât de bine. Îi şoptea încetişor, fără întrerupere: „Leoni, vreau să fiu a ta. Leoni, ia-mă, vreau să fiu a ta. Vreau să fiu a ta”.

Atunci, din întâmplare, ochii îi căzeau pe candelă. Era o candelă simplă, cu ulei, ce licărea pe masa plină de cărţi. Acolo, lângă vasul cu flori. Un vas ca un potir mare, cu marginea aurită. În el nişte fiori veştejite. Stânjenei de pe plajă, atârnând de tulpinile lor fleşcăite... „Sunt flori frumoase, dar băgaţi de seamă, cozile lor lasă vise”... Aşa-i spusese. Fără voia lui îşi ridica ochii mai sus. O ramă. Ştia foarte bine fotografia care abia se distingea în semiobscuritate. O recunoştea şi se înfiora. Un fior subţire, ca un suflu îngheţat care-i pătrundea în măruntaie. Strângea tare din dinţi. Închidea ochii, să n-audă, să nu vadă, să reziste, să învingă. Şi adierea aceea îngheţată continua să-i străbată trupul, să-i stingă toată flacăra, toată nebunia, toată exaltarea fericirii care-l ardea. Candela era aprinsă pe un mormânt. Suflul rece ieşea din gura unui mormânt, îl atingea stăruitor, neîmblânzit, fără încetare.

Şi-atunci simţea cu groază greutatea lui Sapho apăsându-l, atingerea ei îi devenea de nesuferit. Îi cobora încet mâinile de pe gâtul lui, o aşeza calm pe canapea, în timp ce lacrimi de turbare îi curgeau din ochi.

Fata îşi ridica ochii spre el plini de mirare şi întuneric, îl vedea privind spre fotografie şi înţelegea. Nu mai vorbea niciunul, numai candela îşi juca umbrele pe pereţi, ca nişte aripi ce se zbăteau spasmodic.

Deodată se auzeau paşi uşori în pridvor. Amândoi încercau să ia o poziţie firească pe canapea. Îşi desprindeau mâinile.

Fără ca cineva să bată, clanţa se mişca încet, uşa se deschidea. În pătratul gol apărea umbra prelungă a mutei mai neagră decât noaptea. O umbră cu trăsăturile aspre:

Fără să clintească o privea fix pe Sapho, cu ochii întunecaţi. Ceea ce vroia să însemne:

— A început iar să ţipe. Trebuie să veniţi o clipă.

Umbra aştepta nemişcată, până ce Sapho se ridica şi ieşeau împreună cu capul aplecat.

Atunci, pe uşa deschisă se auzea un strigăt, îndepărtat şi înăbuşit, ca după multe uşi închise, tânguitor şi sălbatic ca un urlet. Flacăra candelei se agita în curentul care se făcea între uşă şi fereastră, umbrele fluturau neliniştite, nervoase, pe pereţi, pe podea şi pe tavan. În licăririle fugare, rama apărea neagră şi cărţile rânduite pe masă îşi arătau cotoarele groase. Undeva, la margine, se afla un sertar. Acolo era închis un portofel. Şi deodată îl cuprindea o teamă de nestăpânit, O spaimă, ca nu cumva să se stingă candela şi să rămână singur în camera aceea largă, pe care o umplea golul îngheţat al unui mormânt.

Sărea, de parcă ar fi fost urmărit, simţea fiori reci la rădăcina părului şi fugea din casa mortului. Avea senzaţia că o mână nevăzută îl urmărea din spate şi că, numai ce s-ar fi întins l-ar fi oprit, apucându-l de guler.

Ceasuri întregi de zbucium şi frământare în care îşi trăia aceste închipuiri de parcă ar fi fost adevărate.

Trebuia să se scoale şi să plece. Să-şi ia sora şi să plece din Megalohori.

Nu avea altă scăpare.

CAPITOLUL XXVII

ENERVAREA LUI DEVENEA DIN ZI în zi mai vizibilă, până ce, în cele din urmă, Adriani îi vorbi despre starea lui.

Era într-o după-amiază şi ieşiseră în curtea Castelului. Leonis îmbucase ceva în silă şi se retrăsese. Şedea în şezlong, cu o mână sub cap. Fuma cu ochii pe jumătate închişi.

Adriani încercase de vreo două-trei ori să deschidă vorba dar nu izbutise. Răspundea monosilabic, arătându-se vizibil sâcâit de a fi scos din tăcerea lui. După un timp, Adriani se sculă, se duse lângă el şi îi puse mâna pe cap.

— Spune-mi, Leoni, eşti indispus?

El, cu ochii întredeschişi, răspunse pe un ton de ironie silită:

— O, da! Sunt grav lovit de lene. Nu mai e nicio speranţă.

Ea nu râse. Clătină din cap îngândurată şi-şi apropie faţa de a lui.

— Hai, nu mă mai minţi. Tu ai ceva. Îmi ascunzi ceva... De o vreme încoace, te prefaci faţă de mine. Ca şi cum te-ai feri.

— Ca şi cum m-aş feri!

— Da, da. Lasă mofturile astea că nu mă păcăleşti. Spune-mi, Leoni. Eu te-nţeleg... Sunt lângă tine ca să te-nţeleg.

Îşi deschise neliniştit ochii şi spuse iritat:

— A, da? Şi ce înţelegi?

Nu-i răspunse numaidecât. Îl privi mirată şi ochii i se

împăienjeniră.

— Cum îmi vorbeşti...? Se simţi ruşinat de purtarea lui.

— Sunt brutal. Bine. Ştiu. Zâmbi înlăcrămată.

— Dar spune-mi, ce ai. Iată. Te urmăresc de mai mult timp şi-am început să mă îngrijorez. Aştept să-mi vorbeşti şi nu-mi spui nimic. Mereu eşti prost dispus, fără niciun chef... Nu te duci cu zilele să înoţi... Crezi că nu văd? Noaptea te aud cum te răsuceşti în pat... Te plimbi... te duci la fereastră... Într-o noapte chiar vorbeai în somn...

— Ei, nu, zise speriat. Şi cam ce spuneam?

— Parcă puteam desluşi ceva? „Domnule sublocotenent”... aşa ceva.

Zâmbi liniştit.

— Curat spionaj, cum s-ar zice.

La asta se gândea şi adineaori, când Adriani se aplecase să-l privească de foarte aproape. Venise să-i citească în ochi. O urmărea printre gene. Îl privea şi-l pândea. Se gândea ce îngrozitor ar fi fost ca lucrul ăsta să ţină o viaţă întreagă. Între doi căsătoriţi, de pildă. Să ai un om lângă tine, care să nu aibă altă treabă decât să-ţi cotrobăie întruna în suflet, ca în buzunarele lui. Să nu te-ncumeţi să rămâi singur-singurel, încuiat în sinea ta, gol-goluţ în camera ta închisă. Să stea în faţa ta un altul, să pândească clipa când o să-ţi găsească ochii deschişi, aceste două ferestruici ale sufletului, ca să se aplece să vadă ce se întâmplă în tine. Să-şi strecoare privirea, fără voia ta, până-n străfundul tău. Aşa, în mod legitim. În numele Legii şi al Bisericii.

Îşi mărturisi gândul lui Adriani. Şi ea îi răspunse mirată:

— Dar eu m-aş bucura să am lângă mine toată viaţa un om căruia să-i pese ce se întâmplă cu mine, să-şi strecoare privirea în ochii mei, cu nelinişte. N-ar fi în numele Legii şi al Bisericii. Ar fi în numele Dragostei. Şi i-aş lăsa neîncetat deschise ferestruicile sufletului meu, ca să simt tot timpul că nu sunt singură pe lume. O privi atent şi apoi îi spuse:

— Te cred, Adriani. Pentru că tu n-ai să ai niciodată de

ascuns ceva. Tu... eşti altceva. Eu nu cred că aş putea vreodată să-mi împart, fără nicio rezervă, neliniştile cu nimeni. Cred chiar că fiecare om sălăşluieşte în propria lui stea. O lume întreagă ne desparte pe fiecare dintre noi.

— Şi dacă doi oameni sunt îndrăgostiţi, stelele lor nu se îmbină?

— Atunci se despart şi mai mult. Dragostea înseamnă un duel între două celule. Care pe care. Între învingător şi învins nu încape altă înţelegere decât supunerea. Ceea ce numim înţelegere nu are decât o semnificaţie relativă, alcătuită din laşităţi şi cedări. Lucrul cel mai important pe care-l puteam face în viaţă pentru celălalt e să umblăm paralel, fără ciocniri. Însă, fiecare din noi îşi păzeşte tranşeea cu degetul pe trăgaci, cu ochii în patru.

Adriani îl asculta îngândurată. O umbră de tristeţe trecu prin ochii ei, ca aceea a unui nor care trece deasupra mării liniştite.

— Nu vreau să cred toate astea. Ar putea să învenineze viaţa tuturor oamenilor dacă ar fi adevărate. Eu cred în iubire. Aş spune chiar că nu cred în Dumnezeu decât sub aspectul iubirii.

— Aşa şi trebuie, zise el serios. Aşa trebuie.

— Deci... îi dai voie sorei tale să-i pese de necazul care te chinuie în ultima vreme?

— A, deci ai ajuns la ce-ai vrut! râse el. Ei bine, am să ţi-l spun, ca să nu-ţi treacă prin cap cine ştie ce. Uite, mi s-a urât aici în sat. Scurt: m-am plictisit. Plic-ti-sit! Vreau să plecăm.

— Asta era, şi nu mi-ai spus nimic de-atâtea zile...

— Poftim! spuse el cu aer de martir. Vedeam cât îţi pria şi ce bine te simţeai la ţară. Nu îndrăzneam. Dar acum pentru că a venit vorba, ţi-o spun. Mor de plictiseală. Toată verdeaţa asta insipidă m-a obosit. E atât de multă că te abrutizează. Marea cu rarele ei corăbii. Peisajele imobile, ca decorurile unei piese mult jucate, peste care cortina n-are de gând să cadă. Aceiaşi oameni mereu, cu aceleaşi vorbe, cu aceleaşi haine, cu inimile strâmte,

ascunşi. Naşul cu ghetele lui, care scârţâie exact ca în copilăria mea, neschimbate, cu toate că între timp a avut loc un război mondial cu douăzeci de milioane de victime, şi naşa cu „uşoara ei disistolie”, pe care şi-o cultivă de la prima Olimpiadă, Aspasia cu gropiţele ei stupide, Lulu, Kir Ianaki, subofiţerul, Kir Filipas, Silellis, butoniera doctorului... Uf! Aceleaşi în fiecare zi, în fiecare zi.

— Eşti răutăcios.

— Ştiu, dar asta nu schimbă situaţia. Vreau să plec, Adriani. Să plec. Mi-e sete de oraş, de mişcare mai vie, de un ritm mai accelerat, de muncă mai intensă, de o despăienjenire, de-o elice de vapor, de puţină muzică bună. În sfârşit, de alte feţe...

— Să plecăm, atunci.

— Să plecăm, Adriani. Să plecăm odată.

— Uite, aşa cum mi le-ai înşirat, m-ai făcut şi pe mine să le văd toate cu ochii tăi. Mă plictisesc şi pe mine.

— Surioara mea cea bună, care mă minte!

— Te asigur. Într-o săptămână o să fiu gata cu toate. Adunat, provizii, spălat... Vrei?

Îi luă o mânuţă şi i-o sărută făţarnic. Apoi sări în sus şi ieşi afară fluierând.

O fugă oarecum onorabilă.

Din clipa când Adriani a început să facă pregătirile de întoarcere în oraş, Leonis şi-a văzut plecarea ca un fapt impus de o necesitate fatală. Şi-atunci lucrul îi apăru sub un alt aspect. Fusese altceva atâta vreme cât nu fusese decât un gând rumegat în mintea lui. Mobilele mutate care lăsau pe podea şi pe pereţi un gol semnificativ, lucrurile împachetate, dezbrăcatul casei care urma să fie iar încuiată şi să rămână goală, locuită doar de amintirile dragi. Toate astea făceau plecarea palpabilă. Plecarea pe care, în sinea lui, o socotea, chipurile, eroică.

Stătea acum cu inima frântă în faţa pregătirilor surorii lui. Urmărea fiecare lucru strâns şi băgat în ladă, ierburile de mare, purpurii şi pietrificate ale lui Adriani, pe care le

împacheta în cutii de carton cu vată, ca să nu se spargă, pietricelele multicolore, melcişorii sidefii de pe plaja, cochiliile uriaşe găsite în fundul mării, pe care le punea cu grijă printre rufe, ca să nu se strivească în maşină. Toate aceste simple şi gingaşe amintiri, ale mării şi de la ţară. Strânse şi rânduite de sora lui, îi dădeau, fiecare, amărăciunea întreagă a plecării. Erau ca tot atâtea mânuţe cu care sufletul lui se agăţa de Megalohori – de Sapho. Şi-acum, degeţelele lor încleştate îşi slăbeau strânsoarea, cedau, unul câte unul.

Îşi aminti de un gest copilăresc de-al lui Adriani pe care-l găsise adorabil. Într-o zi, căutând pietricelele colorate, descoperise o piatră verde, ca de aramă coclită, lată de-o palmă. Era tare ca fierul şi cu toate astea era făcută ciur, mâncată de nişte viermişori de pe malul mării. Îl întrebase dacă-i place, s-o păstreze pentru colecţia ei şi el îi răspunsese că din acestea se găseau cu miile, acolo, pe ţărm. Atunci, Adriani, în loc s-o arunce, se dusese şi-o pusese la locul ei, de unde o ridicase. Ca şi cum n-ar fi vrut să strice armonia decorativă a lumii, mutând această bucăţică de mozaic verde, de-acolo de unde fusese aşezată.

Acum se simţea şi el cuprins de aceeaşi dispoziţie. Să ia toate aceste mici trofee ale ţărmului, pe care le pângăreau ambalându-le pentru oraş. Şi să le pună la locul lor, înainte de a pleca. Cochiliile – pe fundul mării, pietricelele – pe ţărm, melcişorii sidefii – în nisip.

Când Adriani a alergat să-i spună învăţătoarei noutatea, ea la început a râs. I s-a părut ca o glumă.

— Nu glumesc, zise fata. Plecăm duminică sau luni... Atunci abia îi observă glasul tremurător şi înţelese.

Păli dintr-o dată.

— A, aşa, zise amorţită.

Simţi o dorinţă nestăpânită să fugă de lângă Adriani, să se ducă să se închidă în casă, să rămână singură, singură, singură. Senzaţia realităţii o cuprindea, pe încetul, ca o boală neaşteptată care încolţea într-însa şi-i slăbea

puterile. O cuprinse o oboseală de neînvins. Simţi nevoia să se aşeze şi se lăsă să cadă pe canapea. Trupul îi era ca o povară. Apoi simţi un gol, care creştea, creştea mereu. Şi parcă toate măruntaiele i se întindeau ca să-l umple. Dacă ar fi putut să se afle pe neaşteptate într-un pustiu unde să nu existe ochi şi ureche omenească s-o vadă şi s-o audă, departe de lume, de frica râsului ei. Ca să poată striga, să strige tare, să umple cu bocetul ei sălbatic tot acest gol care se întindea şi se lărgea, ca o prăpastie, ca o gură uriaşă, ca s-o soarbă, s-o înghită. Îşi strânse dinţii ca să nu-i scape acest ţipăt. Buzele începură să-i tremure şi ochii i se umplură de lacrimi.

Adriani se aşeză lângă ea şi-i mângâie mâinile, înlăcrămată. Învăţătoarea îşi coborî pleoapele şi plânse liniştit, în tăcere. O împunsătură ascuţită îi străpungea inima, ca un ac lung, o amărăciune îi otrăvea gura. Dintr-o dată fu acoperită de doliul apăsător al părăsirii. În faţa existenţei ei blestemate, în întunericul vieţii ei de neînţeles, se deschisese o poartă. O poartă uriaşă, spre lumină şi spre bucurie. Sufletul îi tresărise înviorat, buimăcit de acest lucru neaşteptat, fără să se încumete să se avânte, să năvălească spre această nouă minune. Îşi simţise deodată inima cuprinsă de taina cea dulce a vieţii, care-i dezvăluia pentru prima oară surâsul ei încântător. În faţa ochilor ei uimiţi, toate lucrurile luaseră o însemnătate grea, de nepreţuit. Aspecte mereu noi, nemaiîntâlnite, de necrezut. Se mira că abia atunci îşi dădea seama de ele. Întreaga fire se revărsase cu puţin înainte în mii de culori, primăvăratică, plină de sclipiri şi de înţelesuri dulci. Fusese ameţită de această descoperire extraordinară, închidea ochii, beată de fericire. Voise să-şi întindă braţele spre această nouă lumină. Ca o implorare. Dar nu îndrăznise. Aşa cum nu îndrăzneşti să tulburi un vis frumos şi neverosimil, cu gândul că „este un vis”. Ca să nu-l sperii şi să-şi ia de pe tine aripile catifelate, lăsându-te stingher. Nu se-ncumetase niciodată să-l definească, să-i dea un nume, să-l cerceteze în mod logic.

Se lăsa dusă cu ochii închişi, se făcea că nu-l ia în seamă, ca să nu se spulbere şi să dispară. Se simţea ca o cupă goală care se umpluse pe neaşteptate cu o băutură scumpă şi ameţitoare, gata să se reverse. Pustietatea ei înflorise deodată, cât vedeai cu ochii. De unde răsăriseră atâţia trandafiri la care nu se gândise niciodată? Cum putea un cuvânt neînsemnat să aibă atâta greutate în viaţă? O privire, un gest mic al mâinii, o floare, un nimic? De unde venea asta? Ce putea să fie Fericirea? Dragostea? Un val de tinereţe? Un suflu dumnezeiesc care-i adia în păr? Nu ştia. Dar era ceva neobişnuit, voios, jucăuş şi nesăbuit. Ceva ca un izvor care a ţâşnit şi a murmurat într-însa. Ca un freamăt şi ca o pasăre, ca un ciripit şi ca o fâlfâire de aripi. Şi toate în jurul ei erau trandafirii şi albastre.

Şi-acum, chiar acum o clipă, poarta cea mare care se deschisese spre lumină se închidea încet-încet. „Interzis!” Izvorul cântecului seca, aripile cădeau şi pasărea murea. Visul se sfârşise. Se stingeau şi luminiţele multicolore.

Şi rămânea iar singură cu eroul ei mort, fala satului, un cadavru glorios ce-i apăsa umerii pentru toată viaţa. La picioare urla copilul-monstru al mortului, urla în noapte mânia neîmplinită a tatălui său. Şi o învăluia din nou ura orăşelului provincial, care o ţintea cu saliva lui verde, eretică. Răzbunarea ei va fi din nou aţâţarea şi aprinderea acestei duşmănii. Se va bucura, în puterea tinereţii ei, de lupta bestialităţii localnicilor cu stăruitoarea, sălbatica ei castitate. Acest jalnic trofeu îi mai rămânea drept singura bucurie a vieţii. Dumnezeule! Drept singura bucurie a vieţii...

CAPITOLUL XXVIII

FRAŢII ÎNCEPURĂ VIZITELE DE rămas bun, şi toţi aflară cu vădită părere de rău că micii castelani îi vor părăsi din nou.

Coana Eftyhia îi săruta şi plângea neconsolată.

— O s-aşteptăm vara viitoare numai şi numai pentru că o să veniţi împreună cu ea, copilaşii mei dragi, zicea şi mângâia capul blond al lui Adriani.

Îi invită la o masă de adio. Leonis fu contrariat. În ultimul timp, îl enervau şi mai mult aceste vizite convenţionale. Era plictisit dinainte de această „cină cea de taină”, care-i deveni şi mai antipatică în clipa în care Aspasia spusese semnificativ:

— Vom fi între noi. Un cerc strict familial. Doar noi cu noi.

Amândoi fraţii înţeleseră că era o aluzie la Sapho. Nu vroiau s-o invite.

— Toată familia naşei e geloasă pe fata asta, zise Adriani. Îmi dau seama că prietenia noastră cu ea le displace fetelor...

— Poate că le-ai arătat în mod prea vizibil preferinţa ta, remarcă el fumând indiferent.

Adriani ridică din umeri.

— Noi doi n-o să devenim niciodată adevăraţi oameni de lume. Prea ne dezvăluim gândurile. Trebuie totuşi să recunoşti că Sapho e singura persoană interesantă de-aici. Mi-e foarte dragă. Şi eu ei. Am plâns mult, amândouă, în ziua când i-am spus de hotărârea noastră.

Leonis îşi auzi deodată inima bătând voios. Nu-i

răspunse imediat. Îşi iscodi sora printre gene, apoi îi spuse cu imparţialitate academică:

— Fără îndoială că are o oarecare spiritualitate care radiază în jurul ei. Poate chiar că dă această impresie pentru că nu vorbeşte mult sau îşi lasă frumuseţea să vorbească în locul ei. E un lucru pe care l-am remarcat şi la alte femei. Cele mai multe o fac din instinct şi asta e o excelentă armă de seducţie. Ne oferă tăcerea lor, o subliniază cu o privire prelungă, iar noi completăm toate aceste puncte de suspensie cu lucruri minunate, scornite din fantezia şi idealurile noastre. Ele sunt ecranul cinematografic pe care ne proiectăm noi înşine. Pe urmă... se aprind luminile care se mai numesc şi „făcliile himenului”, şi vedem scena goală. Pustiu şi singurătate... De după punctele de suspensie nu există nimic.

— Eşti mereu în toane rele, râse Adriani. Uiţi că asemenea şiretenii îşi pot avea locul între un bărbat şi o femeie, şi eu ţi-am vorbit de impresiile mele despre Sapho.

— Se poate... nu insist, zise el pe acelaşi ton imparţial. Apoi... Sapho are o frumuseţe a ei, aparte... şi frumuseţea e cel mai bun avocat.

— Bun avocat, zău aşa! Cred că tocmai această frumuseţe e cea mai mare nenorocire a vieţii ei. Oricum, îmi pare rău că nu o să fie şi ea la masa naşului. Şi ca s-o despăgubesc, am să pregătesc o excursie la Anerraghi, în ajunul plecării noastre. O să ne petrecem ziua acolo şi nu înţeleg să fim decât „numai noi cu noi”, cum a zis şi Aspasia.

— Dacă aşa vrei tu, zise Leonis, căscând demonstrativ.

În aceeaşi clipă fu cuprins de o bucurie ascunsă că lucrurile luau această întorsătură. Să-şi petreacă ultima zi în apropierea lui Sapho. Lângă ea, o zi întreagă!

Simţi că va fi ultima lui luptă şi era sigur de sine. În el totul se limpezise cu desăvârşire, şi se bucura, de mai înainte, de amara izbândă ce urma să vie. Se simţea plin de recunoştinţă faţă de această ciudată „contesă”, care

din flacăra patimei l-a împărtăşit cu cea a jertfei. Care a luat omida din tranşee şi din lumina caldă şi aurie a ochilor ei i-a dat aripile fluturelui. I-a redat lacrimile secate de război, i-a dat şi bucuria creatoare a artistului. Cândva flăcările se vor domoli şi se va potoli şi văpaia. Poate că va iubi o altă femeie. În sufletul lui însă, va rămâne întotdeauna, întotdeauna, Sapho, neatinsa şi inaccesibila soţie a camaradului mort, purtând podoabele nepreţuite ale recunoştinţei şi ale prieteniei lui. Prieteniei? De ce nu? Ai să vezi... Ai să vezi...

„Cina cea de taină” a primarului era, aşa după cum o prevăzuse Drivas, emoţionant de plicticoasă. Coana Eftyhia îi tot dădea cu inima ei, în legătură cu plecarea copiilor. Pe de altă parte, domnul Spanos aminti pe larg de părinţii lor morţi şi de anii cei buni de odinioară, sub turci. Atunci când lumea nu se stricase încă, totul era uşor şi paşnic şi puteai cu un bacşiş „medjidie”[32] să pui agalele şi beii să-ţi şteargă ghetele de praf. Fetelor le părea sincer rău că-i pierdeau. Lucrul era vizibil. În general, masa era cum nu se poate mai tristă. Din fericire, cam pe la vreo zece, au avut o surpriză. Kir Iannaki a picat neinvitat, ba chiar cu un însoţitor. Primiră aproape cu uşurare această lipsă de cuviinţă. Aducea cu ei un hipnotizator.

Un oarecare domn Malukos, din Atena, scosese o revistă de spiritism, şi luase provinciile pe rând, ca să înscrie abonaţi. Cu ocazia asta îşi demonstra arta, dând spectacole pe la teatre şi în saloane. Le numea „şedinţe”. Ziarele din oraş erau pline de interviuri şi de descrieri ale acestor experienţe care aprinseseră fantezia populară în chip nemaipomenit. Pentru că Malukos hipnotiza oamenii şi-i transporta în Asia Mică, în focul dezastrului, în chinurile îndepărtate ale captivităţii. Şi atunci, începeau să vadă şi să povestească, amănunţit, tragedia înspăimântătoare de ţi se făcea părul măciucă. Hipnotizaţii – băştinaşi şi refugiaţi – îşi urmăreau pas cu

[32] Monedă turcească care valora 1/5 a lirei turceşti de pe timpuri.

pas, zi de zi şi ceas cu ceas, oamenii dispăruţi. Vedeau şi descriau toate prin câte trecuseră, chinurile la care fuseseră supuşi şi sfârşitul îngrozitor al celor care muriseră. Lumea alerga îmbulzindu-se în jurul hipnotizatului care gemea şi îşi povestea vedeniile, se puneau pe bocete, umflându-se de plâns. Era ceva de neînchipuit.

Datorită acestui Malukos, graniţele atât de vigilent păzite de cealaltă parte cădeau dintr-o dată. Atât de aproape, la două ore şi jumătate pe vreme bună, şi totuşi atât de departe, de parcă ar fi fost la celălalt capăt al pământului. Într-adevăr, atât de aproape...

Cam pe la asfinţitul soarelui, se vedeau albind sătuleţele Anatoliei, pustiite, goale, părăsite. Când se întâmpla să treacă vreo caravană prin trecătorile munţilor, se vedea chiar şirul de cămile. Iar noaptea, când sufla vântul dinspre strâmtorile de vizavi, aducea până în insulă sunetele grave şi înfiorătoare ale tobelor bătute de turci. Se vedeau şi luminăţiile lor festive, „masalalele”[33] roşii care ardeau cu ciudă, să crape ghiaurii de vizavi.

Malukos înlătura frontierele şi primejdiile cu arta lui şi te plimba la faţa locului şi prin satele Anatoliei să-ţi pierzi minţile, nu altceva.

Era un omuleţ scund, brun, cu părul des, crescut foarte jos, pe frunte. Gesturile îi erau stângace, părea stânjenit, iar vocabularul lui trăda un tip din popor, de cultură redusă, care se căznea, fără să izbutească, să-şi explice experienţele în mod ştiinţific.

Kir Iannaki l-a prezentat în chip triumfător. Venea, cică, să dea câteva reprezentaţii – „şedinţe” – pentru refugiaţii şi localnicii cu rude de cealaltă parte. Cu totul gratuit. Aşa, din „solidaritate naţională”. Dorea mult să-l cunoască şi pe domnul primar.

Toţi l-au primit cu mare interes, datorită vâlvei stârnite în jurul numelui său. Aspasia, mai cu seamă, ardea de nerăbdare să-i vadă minunăţiile. Nu i-ar fi fost oare cu

[33] Torţe.

putinţă să le facă, în seara asta, chiar, o mică demonstraţie de hatârul lor?

Malukos zise modest „cum nu! cum nu!” Ar fi foarte fericit să facă pe plac respectabilei familii a domnului primar, şi Leonis se întreba cam ce avea de gând tipul să ceară de la naşul lui, ce anume-şi aştepta rândul, în spatele vorbelor, vrăjitoriilor şi plecăciunilor lui?

Aşadar, nu rămânea decât să găsească un medium printre ei. Să încerce. Mă rog. Să-şi încleşteze toţi strâns degetele. Aşa, bravo. Să-l privească drept în ochi şi să-şi strângă încontinuu degetele. Încontinuu. Aşa, bravo. Să nu le fie frică de nimic. Hai... Înainte... Încă... Aşa... Îşi încleştaseră degetele, îl priveau şi zâmbeau curajos. Aspasia făcea chiar şi glume. Însă Malukos nu râdea. Îi privea, pe rând, în ochi, intens şi serios. Astfel încât, încet-încet, zâmbetul şi dispoziţia spre glumă se şterse de pe faţa tuturor.

— Aşa, bravo... Aşa... Şi mai tare... Cât puteţi de tare... Nu slăbiţi nicio clipă. Am să număr până la trei, şi la trei veţi încerca să vă desfaceţi degetele. Atunci o să vedeţi că e imposibil... Imposibil... Degetele nu se vor descleşta... Strângeţi mereu... Aşa... Atenţiune... Unu... doi... trei!

Toţi au exclamat „Ah!” şi şi-au desfăcut degetele, oftând adânc. Toţi, afară de Kir Iannaki. Se muncea, se căznea din răsputeri. Cu neputinţă... Degetele i se încleştau din ce în ce mai tare, aproape să i se rupă. Ochişorii speriaţi se mişcau dintr-o parte într-alta, faţa i se încreţea şi i se descreţea, ridurile semnalau mirarea, neliniştea, alarma, în timp ce repeta întruna cu glăsciorul lui subţire:

— Foarte curios! Foarte curios!

Şi era singura dată când vorba lui îşi avea rostul.

Malukos îşi roti triumfător privirea la cei din jur, îşi ridică sprâncenele până la rădăcina părului şi lovi uşurel cu palma degetele încleştate ale bătrânului buimăcit.

— Asta nu-i nimic... Absolut nimic, zise cu falsă

modestie. Acum voi număra din nou, şi la trei, degetele domnului se vor desface.

Într-adevăr numără şi la trei, hop! Kir Iannaki îşi descleştă degetele amorţite şi începu să şi le mişte de parcă ar fi fost nişte picioare de crab.

Din clipa aceea, Kir Iannaki deveni obiectul de distracţie al companiei, în mâinile hipnotizatorului. Îi spunea să-şi pună zahăr în cafea, că-i amară, şi-i dădea solniţa în loc de zaharniţă. Şi Kir Iannaki îşi tot punea linguriţe de sare în ea, savurând-o apoi, cu toate onorurile cuvenite unei cafele, cu dichis, dulce-groasă.

Femeile râdeau cu lacrimi, iar Kir Iannaki constata cu oarecare mirare:

— Foarte veselă adunarea, astă-seară... tare veselă... După aceea l-a hipnotizat şi i-a spus că atunci când o să-l trezească o s-o vadă pe coana Eftyhia cu mustăţi. Ei, asta le-a-ntrecut pe toate. Când şi-a deschis ochii, Kir Iannaki nu-şi mai amintea de nimic. Părea numai niţel stingherit că-l furase somnul în fotoliul lui. Ceilalţi nu-i dădeau atenţie, prefăcându-se că discută despre diferite chestiuni. Dar nu-l pierdeau din ochi. Numai ce se uită bătrânul la coana Eftyhia şi holbă ochii. Vru să deschidă gura, să-şi ridice mâna, dar se abţinu. Îşi coborî ochii de pe faţa ei, dar se uita pe furiş. După aceea, un gând îi lumină fruntea, prinse curaj, surâse şi aruncă o vorbă de încercare.

— E constatat ştiinţific, zise, că atunci când anumite glande de secreţie internă ale unei femei încetează de a mai funcţiona, începe să prezinte indicii de masculinizare.

I se îngroaşă vocea... îi cresc mustăţi... barbă...

Urmări şiret expresia doamnei primar.

Ea dădu mâhnită din cap, ca şi cum ar fi zis: „mie îmi spui!” oftă şi se făcu că-şi mângâie presupusa barbă.

Toţi îşi muşcau buzele ca să nu izbucnească în râs, şi-atunci Kir Iannaki, sigur de-acum de fenomenul excepţional, se ridică şi-n mod abil se duse s-o cerceteze de-aproape.

— Ei bine, Eftyhia, îi zise, n-ai să mă crezi. Abia în clipa asta am observat beleaua care a dat peste tine.

— Ce să fac! răspunse ea resemnată, răsucindu-şi cu amândouă mâinile nişte mustăţi care ar fi trebuit să-i ajungă până la urechi, după gesturile ei.

Nimeni nu se mai putu abţine, toţi pufniră în râs, strigară de-ai fi zis că-i sfârşitul lumii şi Aspasia fu scuturată de spasme.

— Pentru Dumnezeu! Ajunge! Ajunge!

Malukos se uită drept în ochii bătrânului şi-i ordonă tăios:

— Duceţi-vă să vă aşezaţi pe canapea. Acolo!

Kir Iannaki se supuse ca un copil, agăţat de ochii hipnotizatorului.

— Bun. Acum dormiţi! Dormiţi! Adânc... Dormiţi adânc. Nu simţiţi nimic în jurul dumneavoastră... N-auziţi, nu vedeţi, nu simţiţi nimic... nimic... nimic...

Bătrânul rămase întins, căzut în catalepsie. Atunci Malukos scoase de sub reverul hainei un ac mare de siguranţă, îl ridică în lumină, ca să lucească şi vru să-l înfigă în carnea hipnotizatului, fără să simtă vreo durere, fără să-i curgă sânge.

— Nu! Asta nu! strigară înfiorate cu toatele. Malukos făcu din cap „Cum doriţi!”, îşi prinse iar acul de siguranţă de dosul reverului şi întrebă:

— E un mediu clasa întâi. Vreţi să încercăm experienţe de spiritism? Am putea comunica cu spiritul unui mort cunoscut...

— Vreun tânăr din război... zise Lulu.

— Cu Vranàs? sări Aspasia, întrebând din ochi împrejur.

Toţi aprobară din cap.

Drivas se gândi că individul era un şarlatan şi jumătate şi că toată povestea cu spiritismul nu era decât o comedie grosolană. Însă inima-i bătea repede şi respiraţia îi devenise grea pe măsură ce auzi pe hipnotizator rostind invocările acelea ridicole către spiritul camaradului mort: Kir Iannaki se ghemui gemând pe canapea. Coana Eftyhia

era foarte neliniştită şi toţi se gândiră la inima ei, care ar fi putut să strice experienţa. Din fericire, curiozitatea ei era tot pe-atât de vie, aşa că „disistolia” se amână. De altfel, hipnotizatorul o linişti prin gesturi şi semne, cum că nu există niciun pericol, absolut niciun pericol.

Kir Iannaki se agită tare şi geamătul lui semăna cu cel al copilului care plânge în somn.

— Eşti un spirit bun? întrebă hipnotizatorul cu vocea lui rece.

— Da... zise mediumul.

— Spiritul sublocotenentului Vranàs?

— Da...

— Juri, în numele sfintei, consubstanţialei şi indivizibilei Treimi?

— Jur.

Piepturile tuturor urcau şi coborau grăbit. Toţi încercau să distingă, în vorba alterată a lui Kir Iannaki, tonurile uitate ale unui glas mort, care venea din nou, de sub pământ. Şi toţi reuşeau să găsească asemănări stranii şi înfricoşătoare. Chiar Leonis, care căuta în memoria lui auditivă timbrul grav şi bărbătesc al unui glas ce s-a stins. Era un glas ce-i dictase cândva jurăminte pentru o femeie îndepărtată şi necunoscută.

Malukos întreba serios, plin de respect, adresându-i-se la plural:

— Sublocotenente Vranàs, vreţi să ne comunicaţi ceva?

— ...Da. Copilul meu... Băiatul meu drag... Soţia mea...

Un plânset subţire ieşea dintre dinţii încleştaţi ai lui Kir Iannaki. Părea că se chinuie sub presiunea voinţei străine care-l silea.

— Haideţi! Vorbiţi, spirite ale păcii.

Mediumul gemea şi se-mpotrivea. Femeile plângeau. Iar Leonis se înfuriase că-şi simţea inima umflată şi ochii gata să lăcrămeze. O nelinişte insuportabilă îl ţintuia pe loc pentru ceea ce s-ar fi putut spune, pentru ceea ce ar fi urmat. Mediumul vorbi din nou. Jumătăţi de cuvinte, incoerente. Dar Drivas se simţi zdruncinat din creştet

până-n tălpi.

— Sapho... Te iubesc mult Sapho... Copilul nostru... Copilul nostru... Drivas, mulţumesc, prietene... Prietene...

Hipnotizatul gemea, pieptul i se umfla şi cădea repede.

Un hohot de plâns se auzi, pe neaşteptate, dinspre uşa cu geam a scării. Se-ntoarseră şi văzură pe Sultana plecând cu capul în pământ.

— Pentru numele lui Dumnezeu, treziţi-l! strigă speriată coana Eftyhia.

Cu câteva vorbe bolborosite, în timp ce-i freca fruntea, Malukos îl readuse pe bătrân la un somn liniştit, îl lăsă un timp să se odihnească şi după ce îi impuse să nu-şi amintească nimic, îl trezi.

Când se înapoiau acasă, o lună uriaşă se ridica de după măslinii Viglei. Frunzişul pomilor şi ramurile subţiri păreau brodate pe discul ei curat, uscat şi mare se întindeau adormite sub lumina argintie, care scălda totul în seninătatea somnului paşnic. Orăşelul dormea între măslinii întunecaţi şi deasupra mării limpezi. Dormea somnul muncitorului ostenit. Un şir de copaci gârboviţi se desenau negri la orizont cu crengile ridicate, ca nişte mâini, spre cer.

Adriani se înfiora, la braţul fratelui ei.

— Tu crezi în astea? îl întrebă după o tăcere îndelungată. Dacă-i adevărat că morţii comunică cu noi... Asta ar fi îngrozitor.

Drivas se strădui să facă haz.

— Nu este îngrozitor cât, mai degrabă „foarte curios”. Imaginează-ţi pe Kir Iannaki ca un fel de telefon între lumea asta şi lumea ailaltă!

— Lasă gluma şi răspunde-mi sincer: tu crezi?

— S-ar putea... să şi cred, răspunse el peste puţin. După împrejurări. Suntem făpturi atât de slabe... în stare de orice prostie...

Treceau peste drum de casa lui Sapho, care apărea întunecată, învăluită în tăcere. Deasupra olanelor se înălţau vârfurile celor doi plopi din curte. Acolo înăuntru

era încuiată Contesa. Învăţătoarea cu ochii de aur. Ca frumoasa din pădurea adormită. Păzită cu înverşunare de doi dragoni. Un iubit mort, cu piciorul tăiat din coapsă, şi-un mic monstru. O stârpitură, numai pântece şi cap, care urla şi mânca fără încetare. Şi o slujea o femeie mohorâtă, cu ochii arzându-i în cap şi cu limba smulsă.

Când rămase singur în camera lui, se duse în faţa ferestrei deschise. Îşi întinse degetele afară şi rupse un smoc de frunze din migdalul ce-şi întindea braţul până acolo. Erau răcoroase în mâna lui care ardea, camera se umpluse de mirosul lor amărui şi proaspăt. Drept în faţa lui, luna îşi atârna panglicile late, argintii pe seninul mării. Ca o pecete imperială pe pagina albastră a cerului.

Atunci, din infinita seninătate a mării liniştite şi din falnica măreţie a cerului, îi reveni, îndepărtată, vocea pe jumătate stinsă a prietenului dispărut, vocea mortului îndurerat.

— Mulţumesc, prietene... Prietene...

Ca şi cum Vranàs s-ar fi aplecat şi-ar fi citit în adâncul lui tragica luptă şi mai tragica biruinţă. De aceea îi era vocea atât de duioasă, înmuiată în lacrimile bărbăteşti ale recunoştinţei...

Adormi molcomit, simţind cum se lasă în el o pace, o mulţumire amară, ca un cântec lin, trist şi dulce. Sufletul i-a adormit mâhnit, dar împăcat.

CAPITOLUL XXIX

DIMINEAŢA, CÂND PORNIRĂ tustrei, cei doi fraţi şi Sapho, în excursia de-o zi întreagă, Leonis simţea că-l apasă tristeţea despărţirii de-a doua zi, care-i copleşea pe toţi, fără ca vreunul dintre ei s-o mărturisească. În acelaşi timp însă, simţea şi-o uşurare, în toate încheieturile, ca şi cum i-ar fi luat cineva o greutate de pe umeri, şi înainta voios. Uşurarea de care se bucură trupul când se linişteşte în el sufletul cumpănit, şi în adâncul lui cântă o faptă bună şi curajoasă.

Soarele abia începuse să mijească, trandafiriu şi învăpăiat. Văzduhul era plin de zarva matinală făcută la ţară de oameni şi alte vietăţi. Fel de fel de zgomote, şoapte, ciripeli şi fluierături, strigăte şi chemări.

Porniseră singuri, fără să ia pe nimeni şi nimic cu ei. Conveniseră să gătească acolo, în livadă, ce s-o nimeri, în tingirile grădinarului. Ajunşi pe culmea Viglei, zăboviră un timp admirând marea de sus. Adriani se uita cu ochii strălucind la priveliştea pe care foarte curând avea s-o lase în urma ei. Acolo, înspre răsărit, soarele începuse să-şi joace puzderia de fluturi argintii pe întinsul răcoros al apelor.

— Dacă m-ai fi lăsat să iau costumele, am fi putut face o baie dumnezeiască, dis-de-dimineaţă, îi zise fratelui său.

Iar el, care prevăzuse acest lucru, din prudenţă, justifică neglijent:

— Am fi întârziat. Marea ademeneşte. Ne-ar fi prins amiaza, fără să ne dăm seama, şi pe urmă urcuşul în

arşiţă...

Sapho nu zise nimic. Dar era mulţumită că nu trebuia să se dezbrace în faţa lui. Ca şi cum spusele lui Adriani o făcuseră să treacă printr-o încercare.

Cărarea ce urca spre moşia de la Anerraghi era tot ceea ce un iubitor al naturii putea să-şi imagineze mai fantezist. Aci urca pe trepte adevărate, pietre aşezate în scară, în hat, ca să taie ocolurile, aci o lua prin pădurea de măslini, aci se pierdea prin vâlcele umbrite de platani şi de răchite. Aerul era plin de mirosul aspru şi proaspăt al buruienilor strivite sub picioarele lor şi al urzicilor înfoiate pe care Leonis le lovea cu bastonul.

Adriani se opri pentru o clipă, înduioşată.

— Ce frumuseţe! şopti ea. Nu ştiu dacă poate cineva găsi în altă parte o natură atât de încântătoare.

Leonis ar fi vrut să spună că asta se datoreşte nestăvilitului suflu erotic emanat din pământul insulei, de pe vremea anticei Sapho şi până-n ziua de azi. Nu vezi că de veacuri acest popor n-a putut cânta decât cântece de dragoste? Dar nu spuse nimic de teamă ca nu cumva vorbele lui să capete un dublu înţeles în gândul învăţătoarei sau chiar într-al lui. Se apropie tiptil de un măslin gros şi acoperi cu palma un greier, care ţârâia de mama focului, făcând o larmă nemaipomenită. Îi venea să se ducă să-l vâre în decolteul lui Adriani. Ar fi putut face acelaşi lucru, tot atât de nevinovat, şi în decolteul lui Sapho. Întocmai ca în legenda lui Daphne şi Chloe. Vru să-i amintească lui Adriani că aceste locuri fuseseră martore ale idilei din antichitate. Locurile cele mai erotice din lume. Dar nu spuse decât:

— Ştii, Adriani, pe-aci există un obicei curios. Ţăranii de-aici când prind primul greiere socotesc că le-aduce noroc dacă-l muşcă uşor şi-apoi îi dau drumul... Nu-i ciudat?

În drum găsiră şi-un păr. Un păr frumos cules de rod, şi, aşa cum îl contempla, Leonis ochi o pară, una singură, care atârna, galbenă ca aurul, de-o creangă din vârf. Fără

să pregete, se caţără în frunzişul lui răcoros ce foşnea ca mătasea. De-acolo întinse mânerul îndoit al bastonului, agăţă încetişor crenguţa cu fructul în margine, şi-l atrase spre el.

Recită cu glas tare, făcând să răsune în vâlcea versurile poetei antice.

Ca mărul dulce care se-nroşeşte în vârful crengii celei mai înalte, uitat de cei care culeg mere.

De jos învăţătoarea adăugă cu vocea ei caldă în care vibra un ton ciudat, băieţesc.

Nu, nu l-am uitat, ci nu l-am putut ajunge!

Râseră toţi trei şi Adriani se arătă nerăbdătoare să muşte din pară. Leonis se aplecă şi le văzu jos, sub el, aşteptând cu năsucurile ridicate. Gura cărnoasă a lui Sapho zâmbea, dinţii îi străluceau în lumină, sănătoşi.

Dădu drumul bastonului, apoi se lăsă să alunece şi sări în faţa fetelor într-o ploaie de frunze smulse.

Era o pară minunată, galbenă, coaptă şi zemoasă. Dădu lui Sapho să muşte dintr-o parte, apoi lui Adriani din cealaltă. La urmă, muşcă şi el, înfigându-şi cu voluptate dinţii în muşcătura învăţătoarei. Sucul dulce îi umplu gura.

Rătăciră un timp prin desiş până să găsească intrarea moşiei. Grădinarul, bucuros de venirea lor neaşteptată, îi văzuse intrând de departe, urcat pe marginea rezervorului de apă, pentru irigarea moşiei. Ecoul bineţelor lui strigate se îmbina cu vuietul apei care năvălea înspumată în şanţuri şi nu se auzeau decât sunete confuze „uee! eee! aaa!” Îi vedeau cămaşa albastră şi mâna care scutura pălăria de pai, pe deasupra piersicilor.

Răspunseră tustrei, de parc-ar fi fost înţeleşi, cu aceleaşi strigăte nearticulate.

— Uiii!... Auaa!... ueee! Şi râdeau, râdeau...

Leonis s-a dus cu el să cosească trifoi, ferigă şi iarbă din belşug. Le-au cărat în maldăre sub nucul cel mare. Apoi grădinarul aşternu pe salteaua asta groasă de iarbă

o scoarţă multicoloră, mare cât bătătura, şi se întinseră pe ea, lăsându-se în voia oboselii voluptoase. Mirosul ierbii proaspăt cosite se amesteca cu izul amărui al frunzelor de nuc şi umbra lui îi învăluia verde şi răcoritoare.

— Adevărat, e grozav de bine aşa! zise Leonis răsuflând din adânc, cu nesaţ.

— Ei aş! Ei aş! îşi râse de el Adriani. Verdele ăsta, verdele ăsta veşnic, care te-mpresoară de pretutindeni ca o închisoare... Priveliştea asta nemişcată, care devine insipidă... Sunt vorbele lui, i se adresă lui Sapho. Ştii, lui Leonis i s-a urât cu viaţa la ţară.

— Te răzbuni? zâmbi el necăjit.

Adriani îşi continuă parodia.

— Deloc, zise cu emfază. Tânjesc după oraş, după asfalt, după praf, benzină, elice de vapor, ziare, loteria naţională şi după „calde seminţe”.

Sapho îşi ridicase ochii spre frunzişul nucului.

— E normal, spuse şovăind. Pentru un orăşean, viaţa la ţară devine obositoare dacă ţine prea mult. Eu mi-amintesc mereu cu nostalgie de toţi anii cursului superior la şcoala de fete. Chiar şi de ceasurile cele mai triste ale vieţii de-atunci... Îmi închipui că trebuie să fie şi mai greu pentru un bărbat care şi-a petrecut, toată viaţa în oraşe.

Leonis deschise gura să vorbească, dar nu spuse nimic. Ca să facă ceva, şuieră cu neglijenţă simulată.

Tocmai atunci se-ntoarse şi grădinarul, aducând un coşuleţ de fructe de toată frumuseţea, proaspăt culese. Piersici, rodii şi struguri, din viţa de vie încolăcită pe plopi. Se căţăra până-n vârfuri, agăţată de crengi cu corzile care se legau strâns, ca sârmele. Mai adusese şi-o ulcică de lapte proaspăt muls, plin de spumă. Băură unul după altul, dintr-o cupă mare şi foarte largă, de sticlă. Fiecare îşi aştepta rândul. Ca nişte copii. Adriani îşi lingea cu lăcomie buzele de smântână. Leonis se bucura de plăcerea cu care Sapho sorbea laptele. Ţinea cupa cu amândouă mâinile, între degetele ei lungi. Bea aplecată

în ea, cu adevărat însetată, cu buza de jos înmuiată în spuma albă. Genele i se deschideau şi se închideau în ritmul înghiţiturii, îl surprinse admirând-o. Rămase pentru o clipă cu ochii deschişi, şi el avu din nou impresia că erau ca două picături de aur, care se lărgeau, se lărgeau tot mai mult, umplând totul împrejur, ca cerul auriu al icoanelor din altar.

Îşi coborî privirea speriată. Mereu teama aceea ispititoare care o cuprindea de câte ori întâlnea ochii pictorului. O senzaţie de ameţeală ca atunci când te afli pe marginea unei prăpăstii. Jinduia din adâncul fiinţei ei să se prăbuşească în abisul fără fund, pradă vârtejului nimicitor, cu ochii închişi, până la totala dispariţie.

Culeseră fasole verde şi alte legume, le curăţară şi le puseră la foc.

Grădinarul adusese untdelemn, sare şi piper, într-o cutiuţă făcută din capsulele puştii lui, o tingire, un cosor în loc de cuţit, o furculiţă, o lingură, cupa de sticlă din care băuseră laptele, şi-o strachină mare de pământ, ce se găsea.

— N-am altele, zise necăjit. Dar tot ar mai fi putut, spuse, să se repeadă până-n sat să le aducă...

Nici vorbă! lor le plăcea aşa cum era. O să mănânce dintr-o strachină, cu o lingură şi cu o furculiţă. Ca Gorgonele.

În timp ce Adriani punea mâncarea pe foc, pe pirostria improvizată, Sapho povestea despre Pipine, cărora li se spunea şi Gorgone. Erau trei surori, fete bătrâne. Renumite prin zgârcenia lor. Locuiau într-o casă veche, în imediata apropiere. Pe cea mai vârstnică o chema Pipina şi după ea, pentru mai mare uşurinţă, le ziceau la toate aşa: Pipine. Fiindcă toate erau croite la fel. Cu nasul şi bărbia ascuţite, care se-ntâlneau. Aveau un singur rând de haine bune, străvechi, de mătase, ce luceau în spate verzi-aurii ca libelulele. Aveau şi o singură pereche de pantofi de lac. Lumea spunea că aveau şi o singură farfurie, un singur cuţit, o lingură şi-o furculiţă, şi mâncau

pe rând. Erau rele de gură şi aveau ce-aveau cu lipsa de pudoare a lui Sapho, care „toată iarna era la baie şi toată vara la mare”. Cu frica lui Dumnezeu, cum nu se mai poate. Cu unica lor haină, se duceau câte una, în fiecare sâmbătă seara, la vecernie şi în fiecare duminecă la liturghie. Ţineau toate posturile. Care cum îi venea rândul, îşi punea hainele şi pantofii şi se ducea s-aducă şi celorlalte două anafura, legată de colţul basmalei. În săptămâna mare era mai greu. Dar reuşeau să-mpace lucrurile. Una îmbrăca haina familiei în Vinerea mare, la Epitaf, cealaltă la înviere şi-a treia la a doua înviere. Pe cea mai tânără, care avea cincizeci şi cinci de ani, celelalte două o numeau „cea mică”. „A venit cea mică, a plecat cea mică.”

Sapho povestea şi le imita cu atâta haz, că în cele din urmă râdeau toţi trei cu lacrimi.

După ce au pus tingirea pe foc, Adriani s-a dus în colibă şi-a adus o frânghie şi o pernă. Leonis o petrecu dintr-o azvârlitură de o cracă groasă a nucului şi făcu un leagăn. S-au dat în el şi-au cântat o mulţime de cântece. Sapho avea o voce caldă cu tonuri grave de contraltă care vibrau ca un talger de aramă. Fraţii o auzeau pentru prima oară. Era o adevărată descoperire. Le-a mărturisit că se întâmpla pentru prima oară. Nu mai cântase din ziua nunţii şi în sinea ei se gândea că nici nu va mai cânta.

Lui Adriani îi era frică de fiecare dată când leagănul o ridica prea sus. Ţipa strângându-se între frânghii, pe jumătate râzând, pe jumătate tremurând şi se ruga de fratele ei să mai scadă din avânt. El îşi proptea picioarele depărtate, apuca frânghiile şi oprea deodată leagănul. Iar Adriani se arunca de gâtul lui, cu părul şi rochia răvăşite.

Lui Sapho nu-i era frică.

— Mai sus! striga fraţilor şi trecea ca un bolid prin faţa lor. Încă!

Cu ochii pe jumătate închişi, simţea aerul şuierându-i pe lângă urechi şi împrăştiindu-i părul. Era o adevărată

beţie. Şedea între frânghii, ca într-o praştie uriaşă, care-şi lua avânt şi-o azvârlea sus de tot, în zenitul înflăcărat. De fiece dată, frânghia atingea cu putere o creangă a nucului, scuturându-i fără milă frunzele, care cădeau pe capul lui Leonis, strivite, rupte, umplând văzduhul de mirosul lor amărui. El mărea, dintr-o mişcare puternică, avântul, şi o vedea despicând aerul ca o nălucă mânioasă, ce se năpustea sus de tot, s-ajungă până-n înaltul cerului, şi apoi se căia, întorcându-se în braţele lui. Rochia îi flutura în spate, bătută de vânt şi-i biciuia obrajii. Trecea şi iar trecea prin faţa lui, ca o floare deschisă, aroma trupului ei îl atingea şi fugea, ca un mănunchi de iasomie. Vântul îi lipea bluziţa de sânii care se umflau şi răsuflau scurt de teama ameţelii. Picioarele ei întinse, strâns lipite, îşi descriau liniile robuste şi armonioase, până la genunchi. Ai fi zis că zbura în văzduh, călcând în aer pe vârfuri, ca Victoria lui Paionios[34]. Iar el îi împărtăşea beţia. Simţea o bucurie excitantă. Din braţele lui pornea puterea care o sălta până-n vârful pomilor pe femeia asta minunată şi pe care de mâine n-avea s-o mai vadă. Trebuia să n-o mai vadă niciodată. Trecuse, doar, îl atinsese cu adierea ei înmiresmată şi plecase din viaţa lui, ca un bolid uluitor care-şi descrie orbita.

Deodată Adriani se opri din cântat şi bătu din palme:

— Am o idee!

Leonis slăbi avântul leagănului şi Sapho micşoră din picior mişcarea, până ce-o opri de tot.

— S-auzim!

El îşi ţinea încă mâinile de frânghiile leagănului, în spatele lui Sapho. Aroma amăruie a părului ei îl ameţea. Aducea oarecum cu cea a macului. Îi mirosea tainic părul. Ar fi vrut să se aplece, să-i apuce capul în mâini, să-şi afunde faţa în valurile lui întunecate, să-l miroase, să-l

[34] Paionios, unul dintre cei mai renumiţi sculptori din antichitate, (sec. V î.e.n.) născut în oraşul Mendi din Calcidica. Statuia Victoria se află la muzeul din Olympia (n. tr.).

guste, să-l sărute, să-l resfire ca pe o crizantemă vie, caldă.

Se trase înapoi, tulburat, înciudat, nenorocit. Adriani îşi dezvoltă ideea:

Să intre în pârâu, să prindă crabi. Sub pietre se găsesc o grămadă de crabi. Când erau mici, de fiecare dată când veneau la moşie, nu uitau niciodată să meargă să-i prindă.

Leonis invocă dificultăţi. Albia lui Oriaka era, într-adevăr, foarte pitorească, dar coborâşul ei era foarte anevoios. Iar pe alocuri, era acoperită de atâtea tufişuri sălbatice şi urzici, încât trecerea ar fi fost cu neputinţă pentru ele. Adriani avea dreptate că s-au putut strecura în copilărie. Dar pe-atunci erau nişte ţânci de-o şchioapă.

Cu toate astea, Adriani stărui, iar Sapho se arătă cu atât mai entuziasmată de „greutăţile” pe care le-nşirase Leonis. Toate obstacolele făceau expediţia crabilor şi mai interesantă.

— Bine! zâmbi el. Voi ştiţi. Treaba voastră. Eu am grăit şi-am cuvântat. Înainte deci, în explorarea izvoarelor lui Oriaka.

— Ca-n „minunatul Orenoco” al lui Jules Verne, zise cu entuziasm comic Adriani.

Aruncă o privire la mâncare, scormoni focul, adăugă apă. Apoi pătrunseră în desiş şi ieşiră în albia râului. Apa nu era adâncă. În timpul verii scădea cam de un cot. Alerga împrăştiată pe pietrele netede. Unde găsea o scufundătură o umplea, iar pe unde dădea de un coborâş, se prăvălea ca o cascadă mică, clipocind vesel, sărind din treaptă-n treaptă, peste pietrele de marmură. Fetele erau entuziasmate. Arşiţa amiezii, care făcea greierii să-şi înalţe imnul până la cer – dar s-ar fi putut foarte bine să fie şi o manifestaţie de protest – nu putea răzbi în umbrarul acela răcoros. Aerul era verde de umbre, proaspăt ca apa rece. Tufişurile şi iedera sălbatică creşteau îmbrăţişate, încâlcite, dintr-o parte şi dintr-alta, legând pe-alocuri în plasa lor tufanii cu mărăcinii şi cu alţi

arbuşti pitici, care-şi aplecau peste maluri crenguţele mlădioase, pline de gheare şi de colţi. Din desiş ţâşneau piuituri de păsări nevăzute. Începeau şi se opreau brusc. Fâlfâiri neaşteptate speriau fetele şi şopârlele, în neprevăzutele lor apariţii, îi priveau o clipă, cu ochii lor mici şi bulbucaţi – mai surprinse decât ei – apoi fugeau şi dispăreau verzi în tufişul verde. Adriani prindea cu multă îndemânare crabii, învăţându-i şi pe ceilalţi. Trebuiau să ridice pietrele din apă dintr-o dată, şi să-i acopere cu palma înainte ca s-apuce să se îngroape. Dar când dădea peste o arăboaică cu burta umflată, ca o tabacheră cafenie, şi cu cleştişorii deschişi, aidoma forfecuţelor de unghii, nu cuteza să-ntindă mâna şi începea să strige, s-alerge Leonis după ea.

Sapho era „traista”. Ţinea crabii într-o basma udă, cu capetele legate câte două. Treaba asta era cea mai anevoioasă. Ca să-i ţină închişi înăuntru, nu-şi putea folosi decât o mână, cu cealaltă sprijinindu-se la coborâşuri sau dând la o parte nuielele care-i biciuiau faţa.

De multe ori dădeau peste adevărate perdele de tisă şi caprifoi, care le-nchideau trecerea.

— Sârmă ghimpată! strigau. Leonis începea atunci să lovească eroic cu bastonul plasele verzi, până ce croia o trecere mai lesnicioasă. Albia râului mirosea aspru, acrişor, apa se umplea de frunze şi flori care curgeau grăbite.

La fiecare pas, fetele scoteau câte-un strigăt, în faţa unei noi descoperiri. O scobitură, ca o peşteră mică, plină de conidii minuscule, neînchipuit de gingaşe. Tulpinele lor, ca nişte fibre, erau atât de subţiri, încât erau invizibile în umbră, astfel că frunzuliţele lor fremătătoare păreau brodate în aer cu mătase verde, lucioasă. Ciuperci trandafirii şi vâscoase, proptite semeţ în vârful cotorului, se topeau sub picioarele lor ca o spumă. Grămăjoare de scoici micuţe, negricioase, zăceau răbdătoare pe fundul apei, hotărâte s-aştepte, fără cârtire, sfârşitul veşniciei.

Descoperiră şi-un smochin tânăr, ascuns. Un smochin

„tămâios” răsărit în umbră, departe de lumină. Dar dorul de viaţă îi dăduse atâta putere, că-şi avântase trunchiul, neînchipuit de subţire şi de lung, aidoma viţei de vie, până ce reuşise să-şi scoată capul la soare, dintre tufele arbuştilor sălbatici. Acolo îşi pârguise cu tot dichisul, înainte de vreme, cinci smochine, pe care nimeni nu le-ar fi bănuit, nici n-ar fi avut curajul să se sfâşie pentru ele. Leonis agăţă crenguţa cu bastonul, aplecând-o. Pomişorul se încovoaie binevoitor, şi-şi oferi rodul cu o plecăciune. Erau puţine smochinele, dar bine hrănite, pline de miere, sub pieliţa subţire, brună şi întinsă. În guriţa lor rumenă ţineau câte un bob de sirop zaharisit. Leonis le culese, una câte una, băgându-le pe rând în gura fetelor. Cu coajă cu tot. Apoi dădu drumul pomişorului, care sări în sus tot atât de suplu. Frunzele îi foşniră bucuroase parcă de a se fi uşurat aşa de frumos de roadele pe care le îndulcise cu atâta răbdare.

Leonis se gândi că acest foşnet al pomului, după ce a fost cules, semăna, întrucâtva, cu freamătul puicii care-şi scutură penele, satisfăcută de dezmierdările cocoşului. Voluptatea dăruirii. Din înalt, din codiţa unei smochine tăiate, sau a unei frunze, îi picură pe mână un strop de lapte, ca dintr-un sfârc al micului smochin fecundat. Pomul mirosi greu.

Coborau mereu.

Când dădeau peste un bolovan sau peste vreo piatră lunecoasă, Leonis cobora primul, o sprijinea pe sora lui, şi ea o ajuta pe Sapho. Astfel evita orice atingere cu învăţătoarea. De fiecare dată când se întâmpla să se atingă, se retrăgeau amândoi instinctiv, cu spaimă, ca şi cum s-ar fi atins, din nebăgare de seamă, de un cărbune aprins. În întâlnirea grăbită a privirilor îşi citeau această teamă care trecea ca o săgeată prin ochii lor.

Pe malurile mâncate de apă, torentul iernatic dezgolise nişte rădăcini cumplite. Ieşeau de pretutindeni, vânjoase şi unduind ca nişte şerpi groşi, care se strecurau şi ieşeau iar la iveală, cu dârzenie, din pământ, pline de viaţă şi de

mişcare. Altele erau numai coate şi genunchi, strângând cu furie între ele pietrele netede ale râului, vârstate de vinele albăstrii ale marmurei. Unele întindeau braţe cu pielea aspră, care împingeau pământul cu îndârjire, ca să se dezgroape. O trudă sălbatică şi pătimaşă. În iarba înaltă, mişuna un popor întreg de gâze care-şi frecau elitrele într-un ritm grăbit, metalic. Parc-ar fi fost o scurgere de ceasuri mititele, alergând gâfâit s-ajungă să-şi numere secundele infinit de măsurate.

Ajunseră într-un loc unde albia râului se pierdea într-un boschet întunecos şi des de lauri răsăriţi din belşug în pământul udat continuu. Erau încărcaţi de boabe negre şi coapte de dafin. Se opriră şi respirară cu nesaţ mirosul plăcut care umplea văzduhul. Atmosfera avea ceva de sărbătoare. La-nceput, Leonis crezu că senzaţia asta provenea din amintirile legate de acest miros. Mai târziu dibui adevăratul motiv. Mirosul trezea în el sărbătoarea Floriilor. Cu obiceiurile şi bucuriile ei. Şi cu copiii care scuturau în curţile caselor dafinii, împodobiţi de miresele anului, cu ciucuri de mătase şi zurgălăi aurii şi cântau: „Dafini, dafini, de Florii”.

Tăie două crenguţe subţiri şi le legă în cunună în jurul capului lui Adriani.

— Sunt laurii lui Apolo zise. Dar mai mult sunt cunoscuţi ca frunze de dafin, din stufatul de iepure, bunăoară. Se potrivesc bine şi iepurelui şi eroului. Simbol foarte profund.

O privea pe sora lui care îşi luase o poză de „bărbat important”. Frunzele groase cu bobitele brune îi stăteau bine în părul auriu.

Dar deodată Adriani îşi lăsă poza, aruncă frunzele de pe cap şi sări neliniştită.

— Ai zis de stufat de iepure şi mi-am amintit de mâncare. Dacă nu s-a prins de tingire, tocmai bine o fi scăzut apa. Trebuie să mă reped o clipă. Să nu întârziaţi nici voi. Stomacul meu arată amiază fără un sfert.

— Să ne întoarcem cu toţii, propuse Sapho.

Dar Adriani, care începuse să urce, strigă „nu! nu!” Ea trebuia s-alerge să vadă de mâncare şi n-avea niciun rost să-şi scoată sufletul alergând cu toţii. Vocea i se auzea de după plasele verzi ale frunzişului.

— Bine! zise Leonis pe ton indiferent, ca să nu pară speriat c-au rămas singuri. Câţiva crabi şi urcăm şi noi.

O tăcere stânjenitoare se aşternu între ei şi trebuia cu orice chip să încerce s-o rupă. Fără s-o privească, înainta niţel, se aplecă şi ridică anevoie o piatră mare. În aceiaşi clipă, îşi afundă mâna dedesubt, făcu „hop!” şi prinse un crab mare. Sapho se bucură şi se apropie cu basmaua.

El îndoi mai întâi câte un colţ din fiecare cleşte şi strecură crabul înăuntru, alături de ceilalţi.

— S-a zis şi cu ăsta! spuse râzând.

— Şi ce mare e! râse şi ea.

Îi erau amândoi recunoscători acestui biet crab care se ivise la timp ca să dea o oarecare naturaleţă comportamentului lor.

Leonis lovi la dreapta şi la stânga cu bastonul, strivi la întâmplare urzici, buruieni şi fragede vlăstare de platani. Omora în felul acesta tăcerea primejdioasă în răsunetul care umplea albia râului. Sapho venea după el, la doi-trei paşi. La un moment dat, Leonis se opri în faţa unui arbust scund şi stufos.

— Veniţi încoace, îi spuse zâmbind. Mai aproape. Încă. Aşa.

Fata se apropie de tufiş şi aşteptă. Era mulţumită de purtarea lui firească şi binevoitoare. Atunci el lovi o dată cu bastonul jos la rădăcina arbustului şi, pe neaşteptate, se ridică din frunziş un roi de fluturaşi care o înconjurară. Sări speriată, dând un ţipăt scurt, apoi izbucni în râs împreună cu pictorul. Fluturii umpleau văzduhul, zburau înnebuniţi, orbeşte, de jur împrejur. Erau de culoare închisă, cu pete cafenii pe aripi, iar pe dedesubt trandafirii. Peste puţin dispărură din nou, toţi, înghiţiţi parcă de frunzişul arbustului.

— S-au dus, zise învăţătoarea. Nici c-au fost, nici c-am

văzut...

Leonis îi explică. Ştia de ei din copilărie. Întotdeauna i-a plăcut să-i sperie. Era o specie de fluturi de noapte. Trăiau în frunzişuri, laolaltă, ca albinele în stup. Pesemne le plăcea mai mult la umbră. Lumina pare că-i supără.

Înainta aplecat sub crengile dese, care atârnau deasupra apei mângâind-o cu smocurile lor. Apoi se rezemă de un smochin sălbatic şi se aplecă să privească în jos.

— O splendoare! strigă.

Glasul lui plin de entuziasm răsuna armonios.

Jos văzuse o stâncă albastră, abruptă. Era rotunjită şi netezită de necontenita mângâiere a apei, care trecea peste ea îmbrăcând-o ca într-o mătase străvezie. La poalele stâncii apa săpase o scobitură rotundă ca o urnă de piatră, în care cădea clipocind vesel.

Se prinse de-o ramură mlădioasă a smochinului şi începu să coboare. Se sprijinea de stânca numai cu tocurile şi cu vârful de fier al bastonului. Când coborî îndeajuns, se aplecă şi sări sprinten, îndoind genunchii.

Era într-adevăr un loc încântător.

Apa, ca o cascadă în miniatură, cânta lunecând, se desfăcea în ciucuri, când întâlnea colţuri acoperite cu muşchi, şi sărea gălăgioasă în urnă. În locul acela albia râului se lărgea. Deoparte a malului, care era drept, creşteau tufe dese de ferigă ce-şi deschideau evantaiele uriaşe, cu frunza creaţă. Pe deasupra lor laurii formau o adevărată boltă. Frunzişul picura umbră întunecoasă, mirosind aspru. Deasupra scobiturii zburau nişte lepidoptere minunate, mari libelule albastre cu aripile străvezii şi irizate.

Ridică ochii spre locul de unde coborâse şi văzu printre frunzele smochinului capul lui Sapho aplecat. Măsura din ochi adâncimea, studiind cum să coboare. Faţa îi era aprinsă şi genele întunecate îi fluturau neliniştite.

— E minunat, îi strigă de jos, dar e mai bine să nu coborâţi. Stânca e aproape verticală. Rămâneţi acolo. Mă-

ntorc şi eu.

Făcu o mişcare să se-ntoarcă.

— Aş! Cred că o ţărancă poate să se caţere tot atât de bine ca şi un orăşean!

Cuvintele-i coborau de sus odată cu râsul ei cristalin, odată cu apa care râdea şi cânta. Ecoul le îmbina într-un vuiet amestecat, de parcă râdea şi cânta însăşi valea.

O văzu cum se prinsese de aceeaşi ramură a smochinului şi începuse să coboare. Cu o mână ţinea basmaua cu crabi şi asta o împiedica şi mai mult.

— Staţi locului, o să cădeţi! îi strigă îngrijorat şi dădu să se caţere, să-i ia legătura din mână şi să-i dea bastonul.

— Nu! zise ea eroic, şi se grăbi să coboare înainte ca Leonis să-i întindă mâna.

În aceeaşi clipă îi fugi un picior, pierzând aproape contactul cu stânca. Se sprijinea cu toată greutatea de smochin şi nu dădea drumul basmalei din mână. Încercă alarmată să-şi sprijine tocul undeva. Piciorul căuta orbeşte un loc să calce, iar celălalt, care mai era proptit de stânca, tremura din genunchi.

Leonis se azvârli dintr-un salt, urcă pe de lături, agăţă partea îndoită a bastonului în nişte rădăcini puternice aproape atârnând de el. Se aplecă şi întinse braţul.

— Haideţi! Rezemaţi-vă repede de mine!

Glasul lui comandă, brusc, ca la armată.

Sapho se lăsă în braţele lui, se prinse de gâtul lui cu mâna care strângea crabii, îl cuprinse cu cealaltă şi dădu drumul încet-încet crengii smochinului.

Leonis o ţinea strâns, cu mâna dreaptă pe piept, şi cobora cu multă grijă. Încerca atent fiecare ieşitură a stâncii înainte de-a călca pe ea cu toată greutatea. O undă dogoritoare îl împresura, tâmplele îi zvâcneau cu putere. Totul era verde în faţa ochilor lui, un verde lichid care curgea. O cascadă de frunze se vărsa-n prăpastie.

Auzea apa ca şi cum i-ar fi gâlgâit în ţeastă. Îi simţea trupul cald înfăşurându-l ca o iederă. Robust, mlădios şi gingaş. Simţi pe faţă căldura dulce a sânilor fermi, care se

striveau de obrazul lui şi îl ameţeau cu parfumul lor, de parcă i-ar fi fost toată faţa afundată într-un trandafir enorm. Îi auzea inima bătând tare sub bluziţa subţire şi i se păru că e propria lui inimă. Sângele lor năvălea, se înfrunta, zvâcnea în acelaşi ritm sălbatic, ca şi cum, dintr-o dată, arterele lor ar fi comunicat o senzaţie de fericire violentă şi înspăimântătoare, care ajungea până la durere.

Când a păşit pe pământ n-a lăsat-o. A dat drumul doar bastonului, să atârne la rădăcina de care-l agăţase, şi a strâns şi celălalt braţ în jurul corpului ei. A ţinut-o aşa ca pe-un copil, ca pe-o comoară. A strâns-o în braţe ca pe-un trofeu. S-a aplecat peste faţa ei, ieşit din minţi, s-a aplecat foarte aproape, deasupra ochilor ei aurii. Şi i-a găsit privindu-l de jos, pierduţi ca ochii bolnavilor căzuţi în toropeala fierbinţelii. A privit-o pătrunzător, masculin, brutal. Străfulgerarea nebuniei lui a zguduit-o până-n ultima fibră a nervilor. Un fior dulce a cutremurat-o din creştet până-n tălpi şi s-a lipit spasmodic de el, cu toată fiinţa.

Atunci el îşi roti privirea în jur, ca o sălbăticiune ce caută un adăpost ca să-şi sfâşie prada. Văzu tufele dese de ferigă şi o duse grăbit într-acolo. O aşează cu grijă pe stratul gros de verdeaţă, care mirosi greu, strivită sub genunchii lui...

Ochii ei se stinseră sub genele grele, degetele sloboziră, puţin câte puţin, legătura cu crabi.

Din basmaua desfăcută, aceştia se năpustiră dintr-o dată, scăpaţi, împrăştiindu-se într-o forfotă voioasă, prin ierburi şi printre pietre, şi se-avântară de-a-ndărătelea în pârâul lor, cu cleştişorii lor ciuntiţi căutând în sus...

SFÂRŞIT